

სურან-საძე
ოთხერიანი

ბორბაურიშვილი
კვარაცხელი

პვერი პდასიკური. მნიალობა

სერხეან-საქა მაგიდიანი

1658—1725

სერგეან-საბა რაპორტი

მოგზაურობა ევროპაში

20 322

სოლომონ იორდანიშვილის

რედაქციით, შინასიტყვაობით,
შენიშვნებით და ღვევიუონით.

19 ვენერა 2013 40

საბას „მოგზაურობა ევროპაში“

I

საბას „მოგზაურობა ევროპაში“ ფალკე წიგნად პირველად იტეჭ-
დება.

მოგზაურობის ტექსტს ვძეჭდავთ ორ ხელნაწერის მიხედვით:
A და B-თი.

A — სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსი-
ტეტის ლიტერატურის კაბინეტის ხელნაწერი № 30

და B — საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის პალეოგრაფიულ
განყოფილებაში დაცული, ყოფილ საისტორიო და საეთნოგრაფიო
მუზეუმის ხელნაწერი № 93.

A—ხელნაწერი წარმოადგენს კრებულს, ზომით $21,5 \times 16$.

ხელნაწერში მოთავსებულია:

ა) ტყვეობისათვის დოდებულისა სამეფოესა ქალაქისა კისტან-
ტინეპოლისა რ'ლა უწოდებენ ახლად რომად, რ'იცა დაატყვევა
მახომედ მეორემან სულთანმან თურქმან მერვემან შ'დ ქრისტესა
1453 ჩუნგ. 1—28 ფ. და

ბ) სულხან-საბა ორბელიანის გვრაპაში მოგზაურობა, შემდე-
გის ზედწარწერილობით:

სახელითა მამისათა, ძისათა და სულისა წმიდისათა. ფრანცი-
სიდამ წამოსვლა სულხან-საბა ორბელიანისა და იტალიაში. შესვლა.
ქ'კს ჩ დ ი ა, ივლისის თხუთმეტს. 28—101 ფ.

* მცირედ შემოკლებული ტექსტი გ. ერისთავმა ასეთის შენი-
შვნით გამოაქვეყნა 1852 წლის „ცისკრის“ 1—4 ნომერში; დასაწყისი
ამ მოგზაურობისა სამწუხაროდ დაკარგული არის, და ჯენევიდან
დავიწყე დაბეჭდება. ვიცით ჩვენ რომ არ შეიძლება არავის ჰქონდეს
სრული მოგზაურობა და ვთხოვთ უმჯობესად გამოუგზავნონ
რედაქციას დასაბეჭდად.

რ. თ. გ. ერისთ.

ქრებული ჩასმულია ტყავგადაგრძელ წის კდაში. გადაწერილია ქალალდებ შხედრული ხელით, 1789 წელს. გადამწერი — დავით გოსტაშაბიძეს.

გადამწერს შემდეგი მინაწერი დაურთავს კრებულისათვის:

ყოვლად წმიდაე, სულო ღრთო, შეიწყალე ულირსი მწერალი ამისი გოსტაშაბიძე დავით, რომელმან ალვსწერე წიგნი ეს;

თომეტა ავგისტოსა, ი, [10] ქრისტეს აქცი ჩ ღ ჟ თ (1789) შოლო ქართულსა ქორონიკონსა უ თ ზ (477) (ამოფხევრლია) დაწერილი (ამოფხევილია).

ვ — ხელნაწერი დეფექტურია. პირველი გვერდი იწყება ასე: „ას წამოვედით და ჯენევას თემში შემოვედით...“

ხელნაწერში 208 გვერდია.*

ხელნაწერს ოვეულთა აღნიშვნა ჰქონია ქართულ ანბანით თავსა და მოლოს. მეცხრე რვეული აღნიშნულია თ-აწით. შემდეგ რვეულების აღნიშვნაც წყდება. აშეიბევ აქეს ფანქრით მინაწერები, რომლებიც უმთავრესად მოგზაურობის ქართულ თარიღების არაბულ რიცხვებზე გადაანგარიშებას წარმოადგენენ (მაგ. 2 გვ. იცივნის — 18 იცნისს და სხვ.) 18† გვერდზე ფანქრით შენიშნულია: აյ თავდება ოქსიონიდის ხელნაწერი.

ვინაიდან A ხელნაწერში შოგზაურობის უფრო სრული პირია წარმოდგენილი, ჩენ უბირატესობა მას მიეკით და ტექსტი ძირითადად შის მიხედვით დავბეჭდეთ. ხელნაწერი გამოვიყენეთ ხოვიერთ ფამახინჯებულ აღგილების შევსებისა და შემოწმების მიხნით, რადგან ორივე ხელნაწერში წარმოდგენილია საბას შემდეგი დროინდელი პირები (საბას მოგზაურობის ავტოგრაფი ჯერ აღმოჩენილი არ არის,) ტექსტში მართლწერის თვალსახრისით სიქრელე შეინიშნება. მათ გასწორებას ჩენ მოვერიდეთ და ამით თუთი ტექსტში წარმოვადგინეთ. ლექსიკური ვარიანტები, რის გამოც, წიგნი აღარ უავტოროთეთ ვარიანტის მახვილებელ დამატებით.

საბას მოგზაურობის პოლიტიკური მიზნები, რომ უფრო ნათლად გაეთვალისწინებინა მკითხველს — ტექსტს დამატების სახით დავურთეთ ფაქტანგ V-სა და საბას მიმოწერა, როგორც რომის პაპთან (კლემენტ XI), ისე ლუდოვიკა XIV-სა და მის ეპოქის

* პაგინაცია. შეწყვეტილი იყო 15 გვერდზე. შემდეგ ჩენ განვიხილა 206 გვ-დის.

სხვადასხვა მოხელეებთან (მინისტრი ტურსი, მინისტრი პონშანტ-ტანგ, ოომის კარდინალი და სხვ.):

ხოლო იმისათვის, რომ თვით მოგზაურობის ტექსტი ადგილად აითვისოს საშუალო მკითხველმა, მას მრავალმხრივი შენიშვნები გაფუკროეთ და ძნელად გასაგები სიტყვების ლექსიკონი დავუროეთ.

II

საბას მოგზაურობა ევროპაში გამოწვეული იყო იმ დროის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ მიხედვით. ცინაიდან ამ მიზეზების გარევევა ნათელს მოძევებს თვით მოგზაურობის მიზანსაც, ამიტომ, უპირველეს ყოველისა, ჩვენ მათ გარკვევას შევეცდებით.

საბას მოგზაურობა ერთი თვალსაჩინო ეპიზოდთაგანია იმ დაბლოძალიურ ტრიიერთობისა, რომელსაც აწარმოებდა საქართველოა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებთან შეცამეტე საუკუნიდან დაწყებული მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისამდის, როდესაც იგი რუსელ ცარჩხმის სამხედრო-ფეოდალურ ექსპანსია შეიწირა.

დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოები ქაქარმაველოს ახლო ეცნობიან. მეცამეტე საუკუნიდან, როდესაც ვითარდება ევროპის სავაჭრო გაცელა-გამოცელა და იწყება სავაჭრო კაპიტალის დაყრიცება. ამასთან დაკავშირებით დაიწყო, დაზევერვის მიზნით წარმოებული ევროპელთა პირველი მოგზაურობანი აღმოსავლეთის იმ ქვეყნებში, საიდანაც ევროპას ცველაზე ძეირტასი საქონელი შეჰქონდა.

უცვე მეთოთხმეტი საუკუნეში ევროპის სავაჭრო კაპიტალის ექსპანსიამ ვენეციელებისა და გენუელების კოლონიები გააჩაღა შავი ზღვის სანაპიროებზე. მაღვე მათი ფლოტის ბატონობა. შავზღვიდან კასპიის ზეასაც გადასწვდა და ევროპულ ვაჭრობისათვის დიდი მნიშვნელობა მიენიჭა კასპიის ზღვის პირის ბაზარს გილანსა და შირვანში. ამ გარემოებამ კი შემდგომ საუკუნეებში (მე-15-ე, მე-16-ე) განსაკუთრებულ მნიშვნელობა მისცა აღმოსავლეთისაკენ კავკასიაზე და კერძოდ საქართველოზე მიმავალ გზებს, მით უმეტეს, რომ მონგოლების შემოსვევის შემდეგ (მე-13 საუკ.), მოლად ჩაკვდა დარიალის ხეობაზე მიმავალი სავაჭრო გზა, რომელიც მეტად ძნელი იყო დიდ სავაჭრო მოძრაობისათვის.

მეთექვსმეტე საუკუნის დასაწყისში ევროპის სავაჭრო კაპიტალმა (იმის გამო, რომ აფრიკის გარშემო საზღვაო გზა გაიკაფა) საარსეთის სამხრეთ პროვინციაშიაც დაისადგურა. ამ დროს პორ-

ტუფალიელებმა ორშუხდი დაიძყრეს (1515 წ.). ამასთანავე გამოცო-
ცხლება დატყო ჩრდილოეთის კოლგა-ქასპიის ზღვის გზას. მთავარი
გადამცემი პუნქტები ამ გზებზე იყვნენ თბილისი (ამიერკავკასიის
გზაზე) და დარუბანდი (ქასპიის ზღვის სანაპიროზე). ამ გზების
საკვანძო პუნქტს კი შემახა წარმოადგენდა.

გავკასიასა და შასიზე გამავალ გზებს უფრო შეტი მნიშვნელობა
ეკროპისათვის მაშინ მოენიჭა, როდესაც ბიზანტიის იმპერიის ჩანგ-
რეებზე ოსმალეთი დამკიდრდა (კონსტანტინეპოლის აღებით
1453 წ.). ამ დროს ასმალეთმა თვითონ დაწყო დაბყრიობელი
პრალიტიკა, მიმართული როგორც დასავლეთ უკროპის კოლონიურ
ოლიტიკის, ისე სპარსეთის წინააღმდეგ. ამ გარემოებამ წარმოშვა
ნიადაგი დასავლეთ უკროპისა და ასმალეთის შეტოვე სპარსეთის
პრალიტიკურ დაახლოვებისათვის.

დასავლეთ უკროპის სახელმწიფოები (განსაკუთრებით კაოლი-
კური პარი, გაბსბურგთა ამბერია, ცენტრია, პოლონეთი და ესპანეთი)
ცდილობდნენ თავიათ მხარეზე გადაეტირებინათ სპარსეთი და
მოკავშირედ გაეხადათ ოსმალეთის წინააღმდეგ.

ამავე დროს მეთექვსმეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან კავკასიის
საზღვრებს კოლგის საგაჭრო გზით მრადგა მოსკოვის სახელმწიფო,
რომელიც ცდილობდა კასპიის სანაპიროს გზაზე გამოსვლას და
მეზობელ ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს, თავის მხარეზე
გადაბირებას.

ცხადია, ყოველივე ამან უფრო გააცხოველა ეკროპის ინტერესი
კავკასიისადმი, რომელიც მეოთხუთმეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან
განუწყვეტლივ შეძირდა ეკროპის საერთაშორისო პოლიტიკის
ეგრეთწლებულ „აღმოსავლეთის საკითხში“.

დასავლეთ უკროპის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გავლენის
შემცირას სპარსეთსა და კავკასიაში განსაკუთრებით ზელს უწყობდნენ
სახვადასხვა კათოლიკური მისიები. ეს კი გამოწვეული იყო იმ გარე-
მოებით, რომ საკვლესით რეფორმაციამ შეთექვსმეტე საუკუნეში
კათოლიკურ ქალესია სამოაშორა მთელი რიგი ქვეყნები დასავლეთ
ეკროპაში, რამაც საგრძნობლად შეარყია ვატიკანის მეურნეობა. ამ
დანაკლისის შეესებას პაპობა ცდილობდა სქიზმატურ (ბერძნულ-
მართლმადიდებლურ) აღმოსავლეთის ქვეყნების თავის მხარეზე გადა-
ბირებით. ამ მიზნისათვის მოვლენილი კათოლიკური მისიები (განსა-
კუთრებით დომინიკანელები, თეატინელები, კაპუცინები და იეზუი-
ცები), კათოლიკურ ქადაგებასთან ერთად, დიდად ზრუნავდნენ

რომის პაპის სამეცნიერო ინტერესებზე, ჰინაიდან ეს ინტერესები, უძირველეს ჟოვლისა, იტალიურ სახელმწიფოებთან იყო დაკავშირებული. პირტომ მან აღმოსავლეთისაკენ, მიმართული პროპაგანდა პირველ რიგში შავი ზღვის სანაპიროებზე გაშარა, შემდეგ საქართველოსა და ბოლოს საარსეთში, როგორც ლაშალეთის ეკონომიკურად და პოლიტიკურად მოწინააღმდეგ სახელმწიფოში. ამათ აისწება კათოლიკურ მისიების (წ.ერინელების, იეზუიტების და სხვ.) ორგანიზაცია საქართველოსა და სპარსეთში.

თავის მხრივ საქართველოს მმართველები (ჯანსაჭუთრებით კახეთის) ეძებდნენ საგარეო დახმარებას ლიმალეთსა და სპარსეთის წინააღმდეგ. ამ დახმარებისათვის ისინი დასავლეთ ეკონომას მიმართავდნენ. ეს გარემოებაც პემნიდა ნაყოფიერ ნიადაგს კათოლიკურ-პროპაგანდისათვის. ცნობილია, რომ პაპი ურბანის VIII-დროს (1623—1644) თეატრინელებს ზაუკლათ საქართველოში კათოლიკურ სარწმუნოების ქადაგება. მათი წარმომადგენელნი სანდრძლივად ცხოვრობდნენ საქართველოსა და სპარსეთში. ისინი შეიძრო კავშირს აბაზიდენ როგორც პოლიტიკურ წრეებთან, ისე მდაწიო ხალხთან. მათ შორის საქართველოში მოღვაწეობით კარგიდ ცნობილი იჩია: არქანჯელო ლამბერტი, ქრისტეფორე კასტელი, ფრანჩესკო დარია მაჯერი, ხოლო სპარსეთში ალექსანდრე დე როდფი (1599—1660) ფრანგი იეზუიტი, რომელმაც მოაწყო იეზუიტები მისია ისპანს (1654) და დახსნა იეზუიტური სკოლები შემართა, ნახტევგანსა დაბრინსა და სპარსეთის სხვა ადგილებში. ეს მისიები ყოველთვის ემსახურებოდნენ ეკონომის კაპიტალის კოლონიურ ინტერესებს, რომის პაპი აღმოსავლურ საქართველო დასავლეთ ეკონომის საგაჭრო კაპიტალისა. აღსანიშნავია, რომ თეატრინელი არქანჯელო ლამბერტი, რომელმაც იმადროისათვის შესანიშნავი ალწერილობა დაგვიტოვა სამეცნიეროსი, გარევევით აღნიშნავს თავის წიგნის მიზანს: ხელი შეუწყოს ყოველგვარ ურთიერთობას, მათ შორის საქაჭრო ურთიერთობასაც იტალიასა და სამეცნიელოს შორის. ლამბერტი ხახვასმით აღნიშნავს რომ ეს საგაჭრო ურთიერთობა ჩაკვდა მას შემდეგ, რაც ამ ორ სახელმწიფოთა შორის „ოსმალეთის ტბრანია“ აღიმართა;

მეჩვიდმეტე საუკუნის დასაწყისიდან რომისა და საქართველოს ურთიერთობა ისეთ მჭიდრო კავშირში ყადადის, რომ კახეთის მეფე თეატრინაზ I-დასავლეთ ეკონომაში (1626—29 წლებში) ელჩად აგზავნის ნიკიფორე ირბას (ერისკაცობაში ნიკოლოზ მანის-ძე

ისტუბაქიძე-ჩოლოვაშვილს), რომელიც ხელს უწყობს ქართულ სტამბის დაარსების რომში და ებრაება სტეფანე პალინის ქართულ რტალიურ ლექსიკონის შედგენაში (ლექსიკონი გამოიცა 1629 წ. და შემდეგ არა ერთხელ გადიმეცდა).^{*}

პალინიშნავია, მაგრამ მართვა რომელთა რიგის იტალიულ ბერძის ფრანგესკო მარია მაჯიოს მოღვაწეობაც, რომელიც საქართველოში დარჩა ზუგლიშვილი და სამშობლოში დაბრუნებისას გამოსცა იტალიურად ქართული ენის გრამატიკა. ამ ურთიერთობის ერთეულში თრავანტატორი პირტო დელა ვალე (1586—1652) მონაწილეობას ღებულობს რომში ახალგაზრდა ქართველთათვის კათოლიკურ კოლეგიუმის დაარსებაში. ^{**}

ასეთ ურთიერთობის ნიაზაგზე გასაცემია, რომ, ოსმალეთისა და სპარსეთისაგან უსაზღვროდ შევიწროვებულ, საქართველოს მმართველ წრების გარევაულ ჯვეულს, ვაზტავა — საბას მეთაურობით, შეცორაშეტე საუკუნის დასაწყისში სურს ევროპულ სახელმწიფოების დახმარება, რომის პაბის სამუალებით მოიხსენის. გახავებია, რომ მათი იგულინი და, თვალნა „მიპროტინი“ იყვნენ საფრანგეთის მეფის ლუდოვიკ XII-სადმი, რომელშიც ისინი წელავდნენ თავიათ შემწესა და სარწმუნოების მფარველს.

კერ კიდევ ქართლის გამგებლობის პირველასაც ჩანებში ვახტანგებ როგორც ჩანს, გარკვეული ევროპული ორიენტაცია აულია და ცდილობს ლუდოვიკ VIII-ს ასიამოვნოს. იგი მფარველობას უწევს. საფრანგეთიდან წამოისულ ქრისტიან დედაკაცს (Maireo Petit), რომელიც უჩხის შოვნას^{***} შეხვეწია სტამბოლიამდის. ვახტანგი მის

* ლექსიკონის ტიტული ასე იკითხება: Dictionario giorgiano e italiano, composto da Stefano Paoletti con Paiuto del M.R.P.D Niccolò Irbachi, Giorgiano, Monaco de S. Basilio Ad uso de Missionarii della Sagra Congregazione de propaganda Fide. In Roma, Nella Stampa della Sagra Cancelleria Propag. Fide Cl. DCXXIX Con Licenza de Superiori [წიგნი იწყება ანბანით].

33. 34.

** ცონბილია რომ ჩვენი ახალგაზრდობა კერ კიდევ XVI ს. მიემგხავრებოდა ხოლმე ხეპოლში. სწავლის დასამთავრებლად, ასე მაგალითად, წეამოლის უნივერსიტეტში იურიდიულ მეცნიერებებს სწავლითბდა ვიწმებ გელოვანი. (წეამოლის უნივერსიტეტი დარსებულია 1224 წ.)

შესახებ წინგას სწერის სტამბოლს მყოფ საფრანგეთის ელის მარკიზ
დე ფორიოლს (de Forniol) და სთხოვნ, რომ ერთი
წიგნი მან „აშალლებულს ყრანციის ხელმწიფესაც აახლოს, რათა
მის გულისხმის არ გაუწყონეს მგზავრ დედაკაცს.“ *

ასევე საბა იმ ვეღორქაში, რომელიც მან დლემენტის XI-ს ახე-
ლა 1709 წელს, არ იგაწყებს გამოსთხოვოს პაპს, ლოცვასთან ერ-
თად, საქმით მოხმარება იმ მართლმაშიდებლებისათვის, რომლებიც
„ხილულ მტრებისაგან დიდ ჭირში არიან“ (ნახე: დამატება, გვ. 157).
როდესაც ეს ჭირი იმდენად მოვდო საქართველოს, რომ სპარსეთის შავ-
მა მუქამედის უარყაფისათვის განტანას ქიორანიში ტყვეობა მიუსაჯა.
საბამ მოახერხა და მისიონერ ჩერაძეთან ქრისტე 1713 წლის ავგისტოს
საფრანგეთის გაიძარა. 1714 წელს თავის ხელით წარუდგინა ლუდო-
ვიკ XIV-ს (1638—1715) ის საპასუხო წერილი, რომელიც ვახტან-
გმა გამოატანა. 1714 წლის დასაწყისში მარსელში საბა არ ივიწ-
ყებს მისწერის მარტის 11-ს რომის კარტინალს, რომ საუკეთესო
საშუალება საქართველოში მართლსარწმუნოების ჩიგულისხმება კა-
რილიკობა (გამრავლებისათვის არის ის, „რომ ფრანციისის დიდი
მეუე ჩვენთ მეუის მოხმარებას ეცადოს. თავის უნდობლად აჯაშშია
(ჩიგულისხმება სპარსეთი); და ის ზავის ქვეყანას მოვიდეს. მისი საქა-
მე ვიცი, ბუხებით და სიყვარულით ახლოა ამ წმინდას რჯეულზედ
და მალე ის ფაქტორადლებს. ეს ვიცი, თუ უფროსიად წმინდა მაბა ჩვენი
(ჩიგულისხმება კლემენტის XI) თავის ზებილს ფრანციისი შეფეს ტები-
ლად ასწავდის და ფრანციისი მეფე მოიხსოვებს, ჩვენს მეფეს ეშვე-
ლება“. (ნახე: დამატება. საბას წერილი რომის კარტინალთან 160—
161 გვ.). საბამ ლუდოვიკ XIV-სადმი წარდგენილ მოხსენებაში
აღნიშნა საქართველოს დიდი განსატელი, რომ მას ერთიან გამამ-
ბადიანება მოელის. მანვე სისხლე ტყვეობაში მყოფ ვახტანგის გან-
თავისუფლებისათვის ქრისტანულ დაჭირობ 300 ათასი ეკიუ (20 ათას
თუმნამდის).

„მხოლოდ ამ ერთს ცხონების გამოა, რომ მე გიკისრე ეს
დიდი მოხაურება, მაგრა და გემბობი ეკლესიას პირმშო შვი-
ლის ცერხთა წინაშე“—სწერდა საბა ლუდოვიკის.

*. ნახე *Documents originaux sur les relations diplomatiques de la Géorgie avec la France vers la fin du règne de Louis XIV*, recueillies par M. Brosset jeune. Nouveau journal asiatique. Mars 1832. 193—521 p.

საბა დაიმედებულია, რომ ეს წერილი მას წადილს სწევს
და ლუდოვიკო XIV დააგალებს ყეინს რომ საქართველოში
გამოგზავნოს.

„უკეთუ შეპპირდებით საჩუქარს სპარსეთის დიდებულთ,
მაშინ ამ დაბირების გამო ყეებს დაავალებენ, რომ მაღა აღას-
სრულოს“ — ვანაგრძობს საბა რჩევას გამოთხვეილ 300 ათას
ეკიუს ქრთამად მოხმარების შესახებ.

მაგრამ, როგორც ჩანს „ამ ქვეყანაზე დიდმა და ქველაზე გულ-
უხემა მეფემ“, რომელიც თავის სიცოცხლის უკანასკნელ წლებს
ითვლიდა „ვიტო ერთი სასარგებლო ვერ გამოილო“ საქართვე-
ლოსათვის მაშინაც კი, როდესაც საბა მას მეორედ წარუდგა და
წმინდა პაპის გამოგზავნლი წერილი „საქართველოს მეფის ვახ-
ტანგეს სასარვებლოდ“ გადასცა მას.

აი რასა სჭერს, ლუდოვიკის მორალურ დახმარებით ამაოდ
დაიმედებული, საბა „მაღლის მეფის გულითად ვაზირს მუსუ პონ-
შატრანს“ კონსტანტინეპილიდან 1715 წ. აპრილის:*

„მე დიალ გულით დაუბარებივარ ჩემს ძმებსაცა და სხვა
დიდ კაცებსაცა, რომ ჩემი თავი ეჭირება მათ, მაგრამ
ვერ წავსულვარ, რომ თქვენსა და მეფის ბრძანებას ვე-
ლი. მანდ რომ გვიძრდახეთ: „კონსტანტინეპოლს მიდით,
იქ ელჩონადა და ჩემც კაცს გამოგიგზავნითო“. ამ ამბე-
ბის მომლოდინე ვარ და მისიონერებისა. არცად მისიო-
ნერები გამოჩნდნენ. ამ საქმემ დიალ დამალონა;“

ამ მოლოდინით და ჟამედობის გრძნობით გამოტანჯული საბა
„მუსუ პონშატრანს“ უკვე კატეგორიულად უყენებს საკითხს:

„ვახტანგის შველისდრო ეს არის. თუ დიდ მეფეს ეპირიანება
ყიზილბაშნი ერთ პირზე არ დადგებიან, მუსუ რიშარმაც
კარგად იცის: და თუ მისი შველა გინდათ მალე
უჯობს. თუ არა, ეს ახალი მოსვლა (იგულისხმება ყაენის
მიერ საქართველოში შვათათრებულ) იქსეს გამოგზავნა მმარ-
თველად) ბატონობ კათოლიკებისათვის კარგი არ არის,
თვარამც თქვენც შეიტყობთ“ ***.

* Documens originaux sur les relations diplomatiques de la Géorgie avec la France vers la fin du règne de Louis XIV, recueillies par M. Brosset jeune (Suite) Nouveau journal asiatique. Mai 1832. მეხუთე წერილი 437—456 გვ.

** იქვე.

კიდევ დიდხანს მოუხდა დაღონებულ საბას სტამბოლს ჯდომა. სამშობლოდანაც სამწუხარო ცნობები მოსდის ქვეყნის აშლის შესახებ: „ქაოთველნი შუა გაყოფილან“, ხოგი იასეს მხარეზე დამდგარა, ზოგიც ვახტანგის ძე ბაქართან მოსულა. ის კი, „რაც დიდმა მეფებ თავის უტყუარის პირით წყალობა“ უბრძანა ჯერ არსად ჩანდა. „მუსუ პონშანტრანმა“ კონსტანტინეპოლის მყოფ საფრანგეთის ელის არა და არ მოსწერა, რომ „იქ რაც ვახტანგს ერგებოდეს“, ის ექნათ“ *.

ამასობაში „მეფე-მზე“ ლუდოვიკო ჩაესვენა და მასთან ერთად ეფემერული იმედები ვახტანგის შეველისა.

შერჩა საბას მზოლოდ პაპი კლემენტოს ფეხზე კოცნანი, მისგან ნაბრძანები მრავალი კარგი სიტყვა, თავისის ხელით ნაბორები ძელი ჭეშმარიტი, აკატის კრიელოსანი ოქროთი გაკეთებული და ზედ „ცოდვათა შესანდობლად“ წმინდათა ნაწილებიანი ოქროს ზატი, რაც სამშობლოს მოახლოვებულ ა, სხვა ბარგ-კარავ-მოთვენილობასა და სამოც ფლურიან ერთად, გონიოს ბეგმა წაართვა და ენგიჩრებს აწამებინა ისედაც გაწამებული სნეული და მოხუცი კაცი თავის თანამგზავრებით, რომელთა შორისაც იყო ორი კაპუცინი, თბილის მომავალი და ერთიც იეზუიტი შიორვანს გამომგზავრებული. თუ რა „სიამენი“ დაახვედრა საბას გათათობებულმა იესემ და მის რომში წასვლით უკმაყოფილო სამღვდელოებამ, ამაზე თვით მოგვითხრობს სიმწარით დაწერილ მოგზაურობის უკანასკნელ ფურცლებზე, როდესაც იგი თბილის ერთ დაერდომილ კათოლიკე ნათლიდედის მიეო ჩამოთხვევილ ფულით-და ისტუმრებს, სამშობლოში დაბრუნებისას მისთვის ფულის მსესხებელ, ბურსელ ვაჭრებს, რომლებიც განჯას აპრეზუმისათვის მიეშურებოლნენ და მის კარზე იყვნენ მომდგარნი.

ასე უნაყოფოდ დასრულდა დიდის ტანჯვით დაწყებული საბას დიპლომატიური მოგზაურობა ევროპაში.

III

ამწუხაროა ის გარემოებაც, რომ საბას დიდი ღვაწლით დავალებულ შემდგომ თაობას არ შერჩა მისი მოგზაურობის არც დედანი და არც სრული პირი. ამის და მიუჩედავად მისი მოგზაურობა

ამილა წიგნაზე დაბეჭდილი, დარჩება ერთ თვალსაჩინო
ძეგლად ქართულ ლიტერატურის იმ დარგიდან, რომელსაც „მოგ-
ზაურიძენი“ და „მიმოხილვანი“ ეწოდება.

წიგნი შესრულებულია საბასპოვის ჩეულ ლაკონიურ სტილით,
რომელიც სშირად თხორბის სისადაცეს აღწევს. მართალია, მოგზა-
ურობა დატეირულია მრავალ „სასწაულების“, რომისა და ცლო-
რენციის „სიწმინდების“, „მონასტრების“, „შმიდათა“ სამარხების
და აგრძელებ პაპის ცხოვრებისა და მის უშუალო განმეობლობაში
ძყოფ ტასწებულებათა აღწერილობით, რაც შეიძლება საყურადღე-
ბოც იყოს ეკლესიურ მწერლობის თვალსაჩრიისით, მაგრამ ჩვენ არ
უნდა დაგვავიწყდეს, რომ საბა მოგზაური მის წინ აღმართულ გა-
დასულ საუკუნეთა გიგანტებს და ღამა, ფჭრუშ ცის ქვეშ გაშლილ,
აპოლოდორ ტამასკელის, ბოამანტეს, ბერნინის, რაფაელ სანციონს
და მიქელ ანჯელოს ხელოვნების უძვირფასეს წაწარმოებებს უყუ-
ჩებს არა ვინკელმანის, არამედ იმ სოციალურ წოის თვალით,
რომელსაც იგი ეკუთვნის თავის იდეოლოგიით და რომლის დაცვა-
თასაც ასრულებს იგი ამ შემთხვევაში.

ასეც რომ არ იყოს, უხერხული იქნებოდა, როგორც გთეთ ე ამ-
ბობს, რომ ამდენი ილაპარაკო რომებ, და არ მოიხსენიო პაპი, და
მერე ის პაპი, რომელიც საბას ეფიცებოდა: „ჩემი სისხლი, რომ
მთხოვო გახტანგისა და შეინის ქვეყნის სასარგებლოდ იმასაც და-
საქცევად მოგცემ“. საბამ იცის, რომ „ას წელს სულ იაროს კაცია
მის“ (რომის) საკიონელებას ვერც გაუვიდეს, ვერც დაასრულოს“.
ამიტომაც იგი ცდილობს, რასაც შესძლება დაწეროს: „ეგემა გეგო-
ნისთ ქებისათვის ნამეტნავი დაგწერო“, შენიშნავს იგი და თან
განაგრძობს: „უსაცილოდ დაიჯერეთ, რასაც ვწერ ნაკლებია და მა-
საც თავს გაუსვლელესა და შეუძლებელსა, დაიჯერეთ, ნახვარს მა-
შინაც ეერ შიგწევდები, რომ ვერ შევიძელ დაწაგლა და დაწერა
ნახევრისა“. (გვ. 30).

ამისთანავე საბას შუდამ თან სდევს როგორც საქართველოს
საკიონება, ისე მისი ლამაზი ბუნება მას უცხოეთშიაც მარად თვალ-
წინ ეხატება.

ხან თუ იგი ჩეულებრივ ლლცვას აღავლენს: ჩემს უკან, ღმერ-
თმან ქნას, ჩემს ქვეყანაში უკეთესობა შეიქმნასო, (გვ. 37), ხან
ამათუმი მომცრო ეკლესიის სიკეთით მონიბლული ინატრებს: გახ-
ტანგის კარის ეკლესიად დავნატრე: მე მიმაძღნობინა მეთვი —
(გვ. 42).

„მოგზაურობა“ დატვირთულია აყრეთვე მრავალ ეთნოგრაფიულ, ისტორიულ, სტატისტიკურ, გეოგრაფიულ და წმიდა აღწერილობით ხასიათის ცნობებით, რომელთაც ხშირად იმისათვის, რომ მკითხველს მეტი სიამოვნება აღუძრას და მხოლოდ გონიერის თვალით ამ წარმოადგენინდას მის ჩიერ ნახული ესაკოუ ის საჯანი. საქართველოს სინამდვილიდან აღებულ სახეებს ადარებს. ასე მაგალითად: ზოგ შემთხვევაში თუ ატენურ დღინებს გაიხსენებს; ზოგჯერ სნეულთა ქალწულ მსახურების სამოსი ქართველ ქვრივების მსხვილ მასმანურ ჭრელს მოაგონებს; აյ თუ წამოზღუდული კონცხი მეტების ჭრდეს არას შედარებული, სხვაგან მუზეუმის პალეონტოლოგიური საკვირველება ბატონის საჭაროს აყონებს თბილისა და ქართლში ნახულ გაქვავებულ სოკოს, თუ გაქვავებულ დორის კბილს. არის შემთხვევები, როცა სამშობლოში დატოვებულ ვახტანგის ძღვენე ზრუნვით აჭრელებს მოგზაურობის დღიურს და გულაშუბრით შენიშნავს:

მე ოით შევიძლებიდი სყიდვას, თვარა ვახტანგ მეფისთვის გაიძღვნი იყოთ. (გვ. 79).

მოგზაურობის ასეთი მრავალფეროვანება ძალიან პშვერის საბას ამ ერთერთ, დღეშის ცალკე წიგნად გამოუცემელ, ძეგლს და საფიქრებელია, მყითხველი ხშირად ნაწყენი ლარჩება იმის გამო, რომ ზოგჯერ საბა შენიშნავს: იმ დღეს ამის მეტი ვერა დავწერე რა, ღამე გვესწრა; ან და: მრავალი უცრო ვნახე, მაგრამ ვერ დაგისწვევ.

809680

“ შესანიშვნებელი ნამოსვლა სურხან საბა ოჩავიანისა
და იგაღიაში შესვლა ”

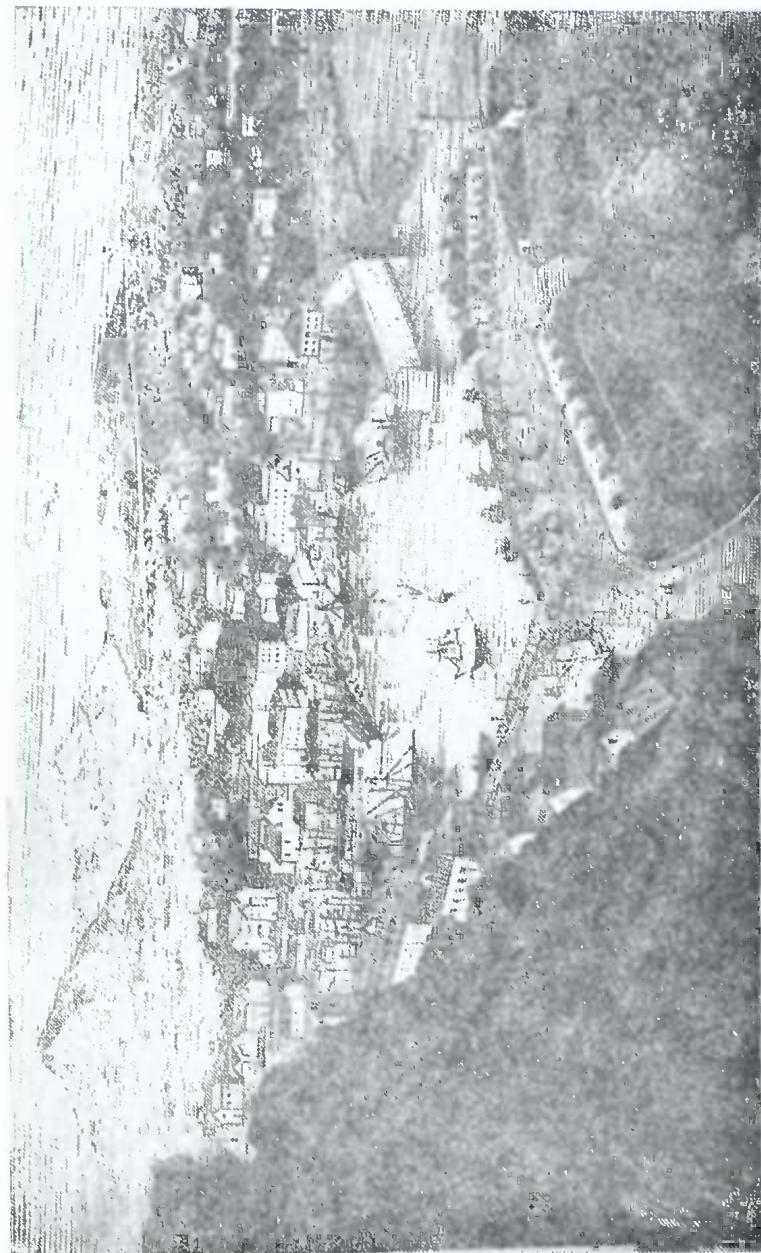
A^{28r}

ქ ე ს ჩ ლ ი ა ი ვ ნ ი ს ი ს თ ხ უ თ მ ე ტ ს . ფ რ ა ნ-
კ უ ც ი ს თ ე მ ი ს ბ ო ლ ი დ ა მ წ ა მ ო ვ ე დ ი თ , რ ი მ ე ლ ს ა-
ჰ ე ვ ი ა ნ ტ ა ნ ტ ი ბ ქ ა ლ ა ქ ი . ა თ ი მ ი ლ ი ვ ლ ე თ . დ ა ი-
ლ ი ა ფ რ ა ნ ც ა . ნ ი ს ი ე რ ქ ვ ა , ი ტ ა ლ ი ი ს ა დ გ ი ლ ი ა ,
ს ა ბ ი ა ს ბ ა ტ ი ნ ი ს ქ ა ლ ა ქ ი ა . ს ა ბ ი ა ს ბ ა ტ ი ნ ს ა ქ ა მ დ ი ნ
დ უ კ ა ე რ ქ ვ ა . ა ხ ლ ა ს ი კ ი ლ ი ა მ ი ს ც ე ს ა მ შ ე რ ი გ ე ბ ა ზ ე .
ს პ ა ნ ი ი ს მ ე ფ ი ს ა ი ყ . დ ი დ ი ს ა მ ე ფ ი ა დ ა მ ე ფ ე დ
დ ა ე რ ქ ვ ა . ს ა ბ ი ა ს ა დ გ ი ლ ე ბ ი დ ი დ ი მ თ ე ბ ი . თ ო ვ-
ლ ი ა ნ ი მ ო ჩ ი ნ დ ა . მ ა გ ა რ ი ა დ გ ი ლ ე ბ ი , კ ლ დ ე ა ნ ი , ლ რ მ ა
ხ ე რ ბ ი ა ნ ი . ხ უ თ ი მ ი ლ ი ს ხ ვ ა ვ ლ ე თ . ე რ თ ი მ ო მ ც რ ი ა
ნ ა გ ს ა ყ უ დ ე ლ ი ი ყ , ს ა ბ ი ა ს ა ვ ე პ ა ტ ა რ ა ქ ა ლ ა ქ ი , ლ ა ფ ა-
რ ა ნ გ ა ე რ ქ ვ ა . მ ა გ ა რ ი ც ი ხ ე ი ყ , მ ა გ რ ა მ ფ რ ა ნ ც ი-
ს ე ბ ი დ ა ი ს ი ნ ი რ ი მ ა შ ლ ი ლ ი ყ ვ ნ ე ნ ფ რ ა ნ ც ი ს ე ბ ს
ჭ ა რ ბ ა ზ ნ ი თ დ ა ე ხ ე რ ი ტ ა თ , ც ი ხ ე ა ე ლ ი თ , მ ა გ რ ა მ ვ ე რ
დ ა ე ქ ც ი ა თ . რ ი ს ც ა შ ე რ ი გ ე ბ ა მ ო მ ხ დ ა რ ი ყ , ი ს ე ვ მ ი ე-
ც ა თ . ი ქ ს ა დ ი ლ ა დ გ ა ვ ე დ ი თ . თ უ რ მ ე ს ა ბ ი ა ს მ ე ფ ე ს
ჩ ვ ე ნ ი ა მ ბ ე ბ ი ყ ვ ე ლ ა შ ე ე ტ ყ ი . ი მ ქ ა ლ ა ქ ი ს ვ ლ ი ვ ა დ ა
გ ა მ ლ ე ვ ზ ა ვ ნ ა . ა ქ დ ა გ ვ ხ ვ დ ა , მ ა შ ი ნ ვ ე მ ლ ვ ი დ ა ჩ ვ ე ნ-
თ ა ნ , გ ვ ი ა ლ ე რ ს ა , ს ა ბ ი ა ს მ ე ფ ე ს თ ა ნ პ ა ტ ი უ ი დ ა გ ვ ი შ-
ყ ი : ჩ ე მ მ ა მ ე ფ ე მ ა მ ა ზ ე გ ა მ მ გ ზ ა ვ ნ ა მ , გ ა ი ს ა რ ჯ მ ,
ნ ა ხ მ . ჩ ე მ გ ა ნ რ ა ც მ ა დ ლ ი მ ლ ე ხ ს ე ნ ე ბ ო დ ა , ი ს შ ე ვ უ -
ვ ა ლ ე . წ ა ს ვ ლ ა ხ მ ა რ მ ლ ხ დ ე ბ ო დ ა . კ ა მ ლ ვ ი ნ ე ბ ი ,

ხილები, წარინჯი, ლიმონი გამოეგზავნა. მაგრამ
ბალი და ყაისი მისთანა არსად მინახავს. საღილი
A²⁸V ვჭამეთ. წამოვედით. ექვსი ზა | რბაზანი გაყარეს, ში-
ლინგი გვიყვეს. რაც მართებდათ; პატივი და
ალერსი არ დაგვაკლო. ამათ მეტიც ქნეს, მასთან
მისული არ ვიყავი, მპატიუეს, არ ვეწვივე და ასე
დაგვიზვდნენ. ამ საბიას მეფის ქალი იყო სპანიის
მეფის ცოლი, რომ ზეით სიკულილი. დავწერეთ.
ათი მილი სხვა ვიარეთ. სამი, ოთხი მაგარი ციხე
ჩამოვიაჩეთ საბიასი, კლდიანი, შაგარი. ტყე ძვი-
რად ჩნდა. ზეთის ხე მრავალი, ვენახოვანი, სახნავი
ნაკლები. ქარი პირისპირ გვცემდა, ნავი მართლა
ვერ იარებოდა. მოვედით მონაკო ქალაქსა. ზღვაში
ერთი კლდე შესულიყო თბილისის მეტებსავითა.
სამგწით ზღუა ევლო, ცალგნით—ვიწრო შესავალი,
მაგარი ციხე, დადად და ძლიერად გამაგრებული.
გარემო ორ რიგად ზარბაზანი იდვა. კაი მონასტ-
რები ჩნდა. ის ქალაქი ერთის. ხელმწიფისა იყო.
ყმა არ ვისრა. ახლა ფრანციცის მეფისათვის ზურგი
მიუყუდებია. მე რომ ფარისს ვიყავი თვითონ ის
ფრენჭიფეც ვნახე; თვითონ ბერად შემდგარიყო
და ადგილი და ქვეყანა უმცროსის ძმისათვის დაე-
ტოვა. ციხე ქალაქი მაღალზე იყო. ჩვენ ზღვის პი-
რად სახლებში ჩამოვედით. კაცი ებოძა, ავეპატიუე-
მე მომეშურებოდა, აღრე წასგლა მინდოდა. ბოდიში
და დალალულობა შევუთვალე. მუსუ რიშარ გავგ-
ზავნე. მოვიყითხე, დიდი პატივი ეცა. მაშინვე შვიდი
ზარბაზანი გაყარეს. კარგის პატივით დაგვხვდნენ.
იმ თემსა ვიწროობა ეთქმოდა, სულ კლდიან, სახ-
ნავი ძვირად იყო, თვარამ ზეთის ხე, ხილი, ლელვი,
ლელსუარი მრავალი იყო, ნარინჯი, თურინჯი. კა

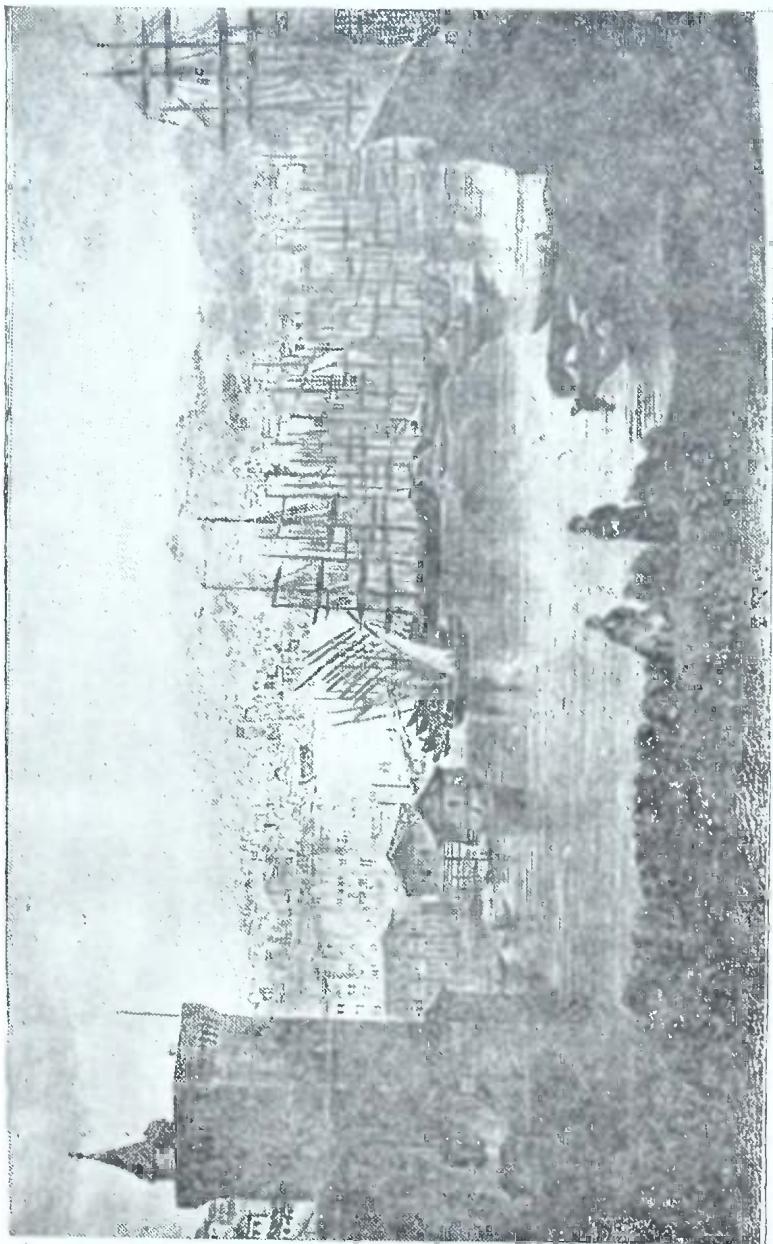
[383.]

603

[783]

8060020

ნავსაყუდელი. მერმე ერთი წინამძღვარი და დარ- A²⁹r
ბაისელი გამოეგზავნა, ბოლიში მოეთხოვა: ჩემს
სახლში მინდა მობძანებულიყო. მეც რაც მართებდა,
შევუთვალე.

ი ვ ი ვ ნ ი ს ს. ადრიან წამოვედით. შვილი ზარ-
ბაზანი კიდევ გასტყორცეს. რამდენსაც ზარბაზანს
გასტყორციდნენ, იმდენს ჩვენი მენავენი ვაიგარელს
დაიძახებდნენ, ზარბაზნის მაღლის გარდახდა იყო
ქართულად, ასე მოვა: იდად მეფექა! იდად, ვინც
არ იცით, ალხინეო, სიცოცხლეს ჰქვიან. კაი სოფ-
ლები და მაგარი ციხეები ჩამოვიარეთ. ათი მილი
ვლეთ. მოვედით, მისივე ქალაქი იყო მცირე და მა-
გარი. საჩვენო ქარი არ იყო. იქ დავტევით. შემკო-
ბილი ადგილი იყო. ტურთა სამრეკლოები აეშენე-
ბინათ. დიალ, მოსაწონი იყო. მანტო ქალაქი ერქვა.
სახლები სულ ცად ქმნილი იყო. ხის სიცირეს
გვანდა. ტყე არსად იყო. საღაც ხე იყო, სულ ხილ-
ნარი იყო. სამიოდ მონასტერი ვნახეთ, დიალ, მოსა-
წონები. ერთში იყო კაი. ნაწილები ტრაპეზში და-
ტანებული. ფერადის მარმარილოთა, ფერადის ამა-
რტებით აეგოთ. ქრისტეს გარდამოხსნა გაეკეთე-
ბინათ, ასე ეგონა კაცს, ახლა გარდ ამოუხსნიათო,
ჯერ სისხლი არ შეშრობოდა.

ი [ზ] ი ვ ნ ი ს ს. შუალამისის წამოვედით და ჯენე-
ვიას თემში შემოწვედით. იმ ქალაქზე ზედ მობმით
იყო. კაი შენობაები. მაგრამ ღამე იყო, ვერა
ვნახეთ. რა გათენდა, სენერემ ქალაქს ჩამოვედით.
ჯენოვიასი იყო. ოცდა ოთხი მილი გვევლო. კაი ქა-
ლაქი და დიდი, მაგარი, დიდი ციხეები და დიდ-
რიცნი მონასტერები, დიდროვანის კაცის სასახლეები A²⁹v
მოჩნდა. ცოტახანს ნავსაყუდელით უმზირეთ, ვსინ-

ჯეთ. რა ჯენოვიას თემში შევედით, კლდემ იკლო, ტყემ იმატა. ზეთის ხე, ნარინჯი მეტად განმრავლდა, უფრო გაშლილობაც ეთქმოდა. ამას ქვევით, ერთს სოფელში, საღილი ვჭამეთ: თორმეტიოდ კვერცხი, ცოტა ახალი ლობიო. მოგვიტანეს ერთი კიბორჩხალა-
ექვს ფლურის თხოვა დაგვიწყეს. ძლივ ხუთს მარ-
ჩილს დაგვჯერდენ. ესები ამისთვინ დავსწერე, შეიტ-
ყოთ ფრანციცის მეფის ხარჯი, თუ ჩემზე რას გაი-
სარჯა, ან როგორ დამიხვდა. ვლეთ იქიდამ. მრა-
ვალი მაგარი ციხე და სოფლები ჩამოვიარეთ, მაგ-
რამ დიდს ადგილს ვენახოვანი სულ წამხდარიყო.

კედლები აეშენათ, გვერდზე მოესწორებინათ, ზედა
ვენახები აეშენათ, მაგრამ სრულობით გაოხრებუ-
ლიყო. | ვიკითხე: რატო წამხდარა მეთქი. მითხ-
რეს: მიწა არ ვარგებულაო. მაგრამ თუ მიწა არ
ვარგიყო, იმდენი აუარებელი ვენახი რად ააშენეს? მუგუთის მსგავს[ი] ალაგები იყო. იქიდამ ვლეთ
ცხრა მილი. მოვედით ქალაქსა ფიორტუმორის-
ზღვის პირსა მაღალი გორა იყო, ზედ ქალაქი აშე-
ნებული, კაი დიდი და შვენიერი. სანახავად კაცს
იამებოდა. მრავალი დიდი მონასტერი, კაი წალკო-
ტები ჩნდა. ცოტა ამაზედ დაცილებით, ნახევარი
ეჯი, თუ მეტი, იყო ვაკე ადგილი. ზედ ერთი დიდი
ქალაქი იყო: ონელი ერქვა. საბიას ბატონისა იყო.
აქედამ ექვსი მილი ვვლეთ, მოვედით ქალაქსა დი-
ნას. კაი ქალაქი და კაი შენებულობა. სხვის ადგი-
ლებისაგან უფრო გაშლილი იყო. იმ ღამეს იქ ვი-
ყავით. ჯენოვიასი იყო და ფრანციცის კონცოლი
იჯდა. მოვიდა, თავისს სახლებში დაგვაყენა. კარგა
გარიგებული იყო.

B²

A^{30r}

ი [ტ] ი ვ ნ ი ს ს. ათი მილი ვლეთ. ჩამოვლეთ
ქალაქი არასიო. დიდი ქალაქი [იყო]. იქ შემოვვეყარა
ლუს მეფის ცოლი, ფრანციაული ქალი იყო. დაქვ-
რივებულიყო, შვილი ჰრომს დაეგდო. წმინდა პაპას
თავისის კატარლები გამოეგზავნა. ფრანციას მივი-
დოდა. სამი მილი სხვა ვლეთ. ჩამოვლეთ ქალაქი
არბეჭქო. ზღვის პირს დიდი, გაშლილი, ტყიანი ჭა-
ლაკი იყო. ზღვაზე დაცილებით, ტყეში იყო მომცრო
ქალაქი, მაგრამ მონასტრები მრავალი. გარშემო
მრავალი სოფლები ჩნდა. დიდრონი შენობაები, დიდ-
როვანი ხეობაები. მას ქვევით—ქალაქი ქალაქზე,
ზღვის პირად: ციხე ციხეზე. სოფლები მრავალი.
მის შენებულობის სახშირეს კაცი გაოცდებოდა.
ვლეთ და მოვედით ვანია ქალაქსა. მუნითაც ვლეთ.
ორივ ადგილის სავალი ოცდა თერთმეტი მილი
იყო. მოვედით ფინს ქალაქსა, რომელსა საომარს
ქალაქს ეძახიან. მეტად მაგარი და დიდრონი ცი-
ხეები, ხუთი, ექვსი გამაგრებული. ორი ხეობა
ქალაქის თავს შეიყრებოდა, მაგარი და კლდიანი,
ორი ქალაქის ბოლოს. მრავალი კაი მონასტერი.
რაც ქალაქები ჩამოგვევლო, ყველას ეს უმაგრეს და
უკეთესი იყო და უფრო მჭიდროც იყო. ვლეთ და
ჩამოვლეთ ნორი, მომცრო ქალაქი. იყო მრავალი
მონასტერი. და მცირედ მას ქვეით ლიმონილა ქალაქი.
და მას ქვეით დიდი ქალაქი საონა, სად აკეთებენ
უმჯობეს ფარფურსა და ჩინურებს. დიდსა გაშ-
ლილს ადგილზე დიდი ქალაქი ჩნდა. და ზედ A³⁰
მოქმით ქალაქი და ციხეები, ახლო ახლო, კაცი- B⁴
საგან დაუჯერებელი იყო. და ნახვითაც საკუირველი
იყო. რამდენიმდე მილი იყო, შემეშალა, მაგრამ
მარჩილიდამ ჯენევიამდე, თუ სწორად ივლი, სამასი

მილია. ჩვენ პატარას კატარლით ნაპირ-ნაპირ მიგრა-
დოდით. და უგძებ მოხდა. ჯენევიას ვეღარ შევა-
წიეთ, ლამებ გვისწრა. ჯენევიის ზეიდამ ერთი სო-
ფელი იყო. იქ დავდეგით.

ით ივნისი. დილაჭე ჯენევიაში შემოვედით.
ჯენევია ზღვის პირია, გაშლილი, მოგვერდობა. ქა-
ლაქი კარგად ჩანს. დიალ, მაგრა ადგილი და ნა-
მეტნავად გამაგრებული, თავი ქალაქი. ზღუდე
ექვსი ეჯია, მაგრამ სხვა დიდი ზღუდე შორს მოუხ-
ვევს. არსად მინახავს მისთანა შორმოვლებული
ზღუდე. კონსტანტინეპოლიც ცქვსი ფჯია, მაგრამ
ჯენევიასთანა შენებულობა და მისის სახლებისთანა
შევნიერი გარედამ არსად გვინახავს, რაც ვნა-
ხეთ, მეფის სახლებს გარდა. დიალ, შევნიერი სახ-
ლებია. ფრანციცის მხარეს დიდი ლიმენი აქვს და
სამს. ადგილს ზღვაში გალავანი გაუვლიათ ლიმენის
ულელვაობისა თვისცა.. და სულ ზარბაზნები აწყვია
სიმიგრისათვის და ფარნები უცხო მოყვანილი. მის
B⁵ ლუკას ორს-წლამდინ | დასმენ, მერმე გამოსცულიან.
პოლიკი ეწოდება ამ გამოცულისათვის. დიდრონი
თავადები სახლობენ. ხან ერთს დასმენ, ხან მეორეს.
ჭიდი თემი დაშენებული და მდინარე სჭერია მის
A³¹ ბატონს. მრავალი კაი ქალაქია, მაგრამ ეს ქალაქი
სხვა. ქალაქია. კონსტანტინეპოლი იმტოლია, მაგრამ
ამის შენებულობა, და სიმღიდო, სამართალი. და
სიმშვიდე იქ არც ერთია, არც სიმაგრე. ჯენევიას
ეპკლესიისა და; მონასტრების საქმემ გამაცვიფრა;
გარედამ ფრანციცის შენებულობა სჯობდა, მაგრამ
შიგნიდამ ამის შენებულობა, და ან ქვები, ან სიმ-
ღიდო, კანდელი, თუ სასანთლები, თუ ტრაპეზები
გასაკვირვალი იყო. ვნახე: შავი მარმარილოს ფარ-

დები გაეთალათ და თეთრი მარმარილოს თოჯი და
შავი მარმარილი ვითომ ფარდასავით უკუკეცილი
და ოეთრს მარმარილოში წყერებ გაყრილი იყო.
ფოჩები ჩამოეშვა. თუ კაცი არ დაჰკვირდის, შავი
ატლასის ფარდა ეგონის. ვნახე, თეთრს კედელზე
დაეხატათ; სანამდინ თვითონ არ მითხრეს, მარმა-
რილოს გათლილი მთელი ხატები მეგონა. სხვა რამ-
დენი უანგარიშო უცხოები: რამდენი უცხო კანდე-
ლი, ზოგი ყალიონის სახე, ზოგი არწივისა, ზოგი
ანგელოსქისა, ან სასანთლე. მათის ვეცხლის სიმძიმესა-
და სიმრავლეს გავკვირდი. საეპისკოპოსო ტკლესიაში
ტრაპეზში სამი წმიდა მარხია. და ერთს სამწირ-
ველიში—იოვანე ნათლის მცემელის ნაცარი, ივ-
ლანე განდღომილმა რომ დაწვა ისი. მათის ბატო-
ნის ბეჭედი აჯდა. ნაწილი იყო. ვერ ვნახე, ჯერც
შევიტყე რა იყო, მაგრამ ის სამწირველო დიდად
ჰატიოსნად იყო შემკობილი. მე ასე მგონია, ასი
ლიტრა ვერცხლი ნამეტნავი იყო მარტო კანდლები
და სასანთლეები იმ სამწირველოში სხვას გარდაის.

B⁶

ერთს თიატინის მონასტერში მივედით. მრავალი A³¹V
უცხო ნაწილები და სიმუიდრეები ვნახეთ, მაგრამ
ერთის წმიდის ზიარების შარავანდედი ვნახე: ოქ-
როზედ მინაქრად ვაზი და ყურძნი გამოეყვანათ;
ერთს სანახავად კმარიყო. ერთს სხვა მონასტერში
ოთხის წმიდის საფლავი იყო და სხვა ნაწილი მრა-
ვალი, უანგარიშო. დიდრონი და კაი ქსენონები, მრა-
ვალი ჭინახულები. შიგ დიდრონი მონასტრები, საკ-
ვირველად ნაშენები. ერთი დიდი თავადი მოვიდა
ჩემს სანახავად. დიალ, კაცთ მოყვარეს გვაწდა, ჭა-
ბუკა კაცი იყო. ოჯალე მოვიდა. მან მითხრა: თუ
გაირჯებიო, ერთს ღვთის საკვირველობასა გაჩვე-

B⁷

ნებო. ის ქსენონიც ამის ხელთ იყო და ეს საკვირველი საქმეცა. ვინც დაიჯერებთ, ეს ჩემის თვალით მინახავს, ვინც არა და თქვენ იცით. წამიყუანა, შავი ფარდა რომ დავსწერე, იქი. ჯერ წირვა მომასმენინა. მერმე, ტრაპეზთან ერთი დაფერილი ფანჯარა იყო; ის გააღეს. ერთს ბროლის კუბოში, კარგა ოქროთ გაკეთებული იყო, შივ ერთი ენკრატისი ესვენა, ქალწული. სასნეულოს მოსამსახურე ყოფილიყო. კატურინია რქმევოდა. ასის წლის მიცვალებულიყო. თერთმეტი წელიწადი იყო ნეტარი შექნილიყო. ჯერ წმინდა არ დაერქმევინათ. მრავლის სასწაულთმოქმედი, ისევ ახალს მიცვალებულს გვანდა, ცოტა ცხვირის წვერი დაეწივა. კარგა შემკული პატიოსნად. მერმე შემიყუანეს: სნეულები დამატარეს. ერთს მაზმანური ჩიხა ეცვა, თავსაც ისევ მაზმანური თხის ბალანი ეხურა. ქალი საჭმელს უზიდავდა სნეულებს.

A³²r სამჯერ მე ვნახე თვით. სავსე ხონჩა გამოიტანდა სამზარეულოდამ. სნეულებს მიართვა. გამომაბრუნეს.

B⁸ ერთს | სახლში დამსვეს. ის ქალი ჩემთან შემოიცვანეს. დაჯდა, მომიკითხა, მიალერსა. ოცდა ორის წლისა იყო ქალწული. და მრავალს ხევწნიან ჩიხის ჩაცმას: მონასტერში დადევო. შორს დაუჭირავს: მე ძნელს საქმეში როგორ შევიდეო; ქრისტეს აღთქმა დაუდვა, ვეღარა ვქნა. რასაც შევიძლებ, ასე ვემსახურები. იმისი ადვილი სამსახური ეს არის და მსოფლიური ცხოვრება. ასე სნეულებს მსახურებს. სულ მთლივ ფეხშიშველა, შიშველს ტანს მსხვილი მაზმანური, ქართველი ქვრივები რომ ჩაიცვემდენ, ისე ჭრელი აცია. თავსაც ის ხურავს. ერთი მსხვილი საბელი არტყია. ერთი ჯვარცმა გულზე ჰკიდია, ერთი კრიელოსანი. შვიდი წელიწადი ყოველ დღეს

ეზიარება. ამის მეტი არც შეალი, არც სასმელი, არც საჭმელი, ამის პირში არა ჩასულა რა. აშით ზრდის ღრთი. თვალტანათაც კაი იყო, ცოტა ფერი აკლია. ლონეც ასეთი აქვს, მახვათ მსახურებს. მრავალი უცხო სასწაული უქნია. ქრისტე და ყოვლად წმიდა მრავალჯერ უნახავს. ეშმაკი მრავალჯერ მტირალი გაუძია. ექვსი ეჯი ზღვაზე გაუვლია. აქ, დიალ, გამოწულილვა იციან. მრავალს თავადსა და მოძღვრებს უჩხერეკიათ: ეშმაკური არა იყოს რაო, ან ტყუილა|თ არ ირჯებოდესო. წმიდა პაპას დაუჭერინებია. რასაც ხანს სახლში შეუგდია, სხვადასხვა მცველი დაუ[კე]ნებია. სხვადასხვა მოძღვარი დაუყენებია. შეუტყვიათ, რომ ეშმაკური და ტყუილი არა ყოფილა რა, დასტური დაუცემიათ. ერთი დომენიკონის რიგისა მოხუცებული ენკრატისი თავს ადგას. ერთი ასეთი ხუცესი მოძღვარია. მისი პატიოსანი რომ წირვად იდგა, სულ ჩახჩახებდა. ჯდომასა და დგომაში არა უჩნდარა. ასე თქვეს: თორმეტი ქალწული ასეთები არიან ამის მოწაფენიო. თორმეტივ საკირველომოქმედიაო. ორნი უცხო მემარხულენი ყოფილან. პაპა გასწყობომია: კვირაში ორი ჯერის ჭამა უბძანებია. ერთისათვის უწყენია, თუ ორს ჯერს სჭამს ავად გახდება საღმე. თუ მოუკლო კარგად არის საღმე. მაგრამ პაპის ბრძანებას ვერ გადავლენ. ეს ქალი რომ დავსწერე ზეით, ამასაც კატურინია ქვიან. ისევ იმ კატურნინასავით სნეულთ მსახურებს. ერთხელ მასუკან ჩემთან მოისმინა წირვა, ჩემთან ეზიარა მუსუ რიშარის ხელითა, მაგრამ უცხოდ მრავალი იტირა. დიალ, შესუსტდა. ავი ქარები იყო. ჯენევიას ხუთი დღე დავყავით. ორჯელ, სამჯერ მიველ. ვნახე. | ახლაც დაცვითა ჰყავთ ის

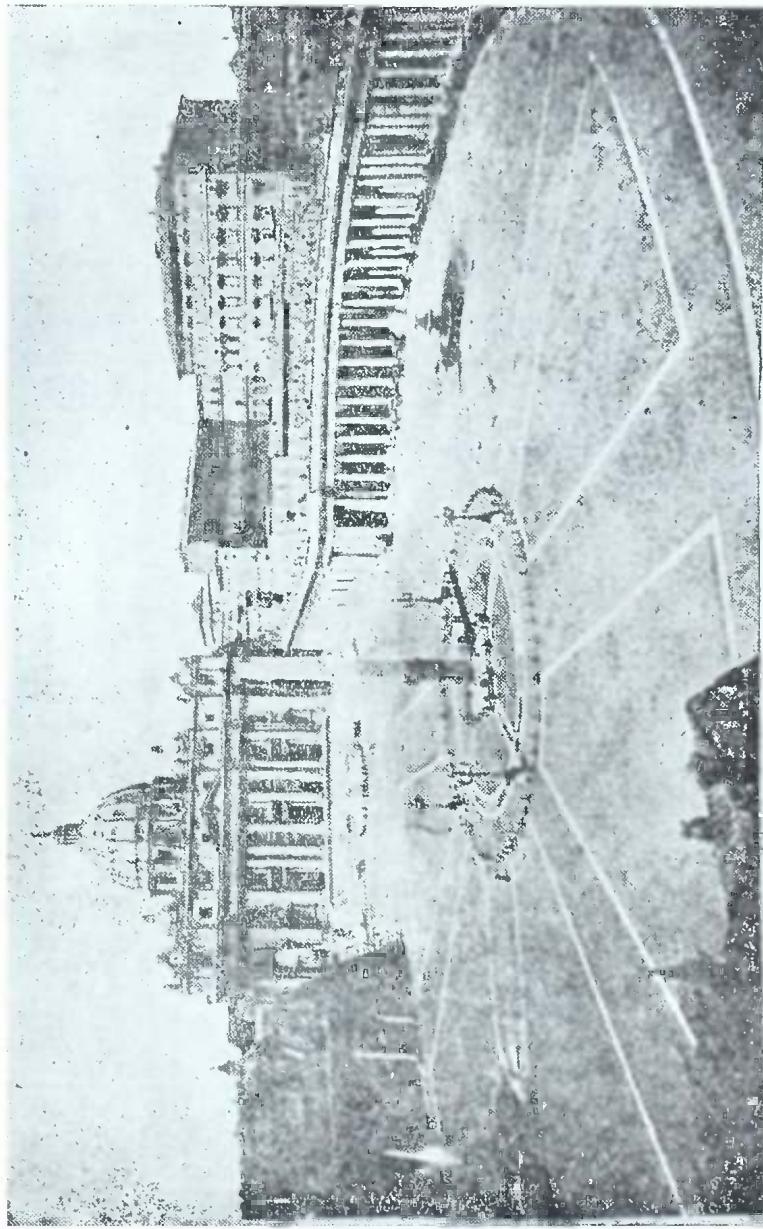
B⁹A³²VB¹⁰

დომენიქონი ენკრატისი. და ის მოძღვარი თუ არა, მისს
სადგომს ვერ ვინ შევა მის დროს. სწეულების სამ-
სახურზე და წირვაზე გაცოუშვებენ თუ არა, სულ
დაკლეტილს სახლში არის. მერმე მე მივეღ, თავა-
დის სახლში: დიალ, პატიოსანი სახლი ჰქონდა. კაი
ცოლი ჰყუანდა. წინ გვეგება, დაგვსვეს, გვიალერ-
სეს. მერმე სახლები დამატარეს. მრავალი უცხოები
ვნახე: ხატები, თუ ან ჯვარები, სხვადასხვა რი-
გად დაწნული ოქროს სკივრები, სხვადასხვა, რი-
გად გამოყუანილი მოჭრილი ვეცხლის სკივრი, უც-
ხო თვლები, უცხო ჭურჭლები, ძოწის ხეები, დიდ-
რონი, შვლის რქის უფროსები. ზოგი ხეზე შემოხვეუ-
ლი, ზოგი ქვაზე ამოსული, წითელი, ზოგი თეთრი,
ზოგი ჭრელი. ძოწები უცხოდ დათლილი. ამარტისა
და [ა]ქატის ცხოელები. ზოგი ასეთები რამ ვნახე,
არც ფრანციცის მეფის სახლში მინახავს. შიგ სახლში
ერთი მომცრო სამწირველო ჰქონდა, უცხოდ, პა-
ტიოსნად შემცირილი: ჯენევის ფოლორცები ვიწ-
როებია. ეტლები არ იხმარება. მოაბაებით დადიან.
არც ბაზარში ქალები ისხდენ. რიცებაც ერქვათ ქა-
ლებისა. ფრანციაში მოსამსახურე, დამხდომი, მეღვია-
ნე, მხარეული სულ ქალია. ბაზარში სრულობით
ქალი ზის. დიდ ვაჭრის ცოლები სულ დუქანზე სხე-
დიან. დალალი, ამალი, გამსყიდველი, ვაჭარი სულ
ქალია. იტალიაში თუ არ სოფლის დედაკაცი, რომ
ხილი და რაგინდარა მოაქვს გასასყიდლად, თუ არა
ვაჭრად ქალი არ არის.

კბ თიბათვეს. წამოვედით ჯენევიადამ.
თორმეტი მილი ვიარეთ. სულობით ასე შენობა იყო
გაბმით, სასახლე და წალკოტები, რომ ერთი ქა-
ლაქი ეგონებოდა. ჯენევისა ქალაქისა იყო ის სასა-

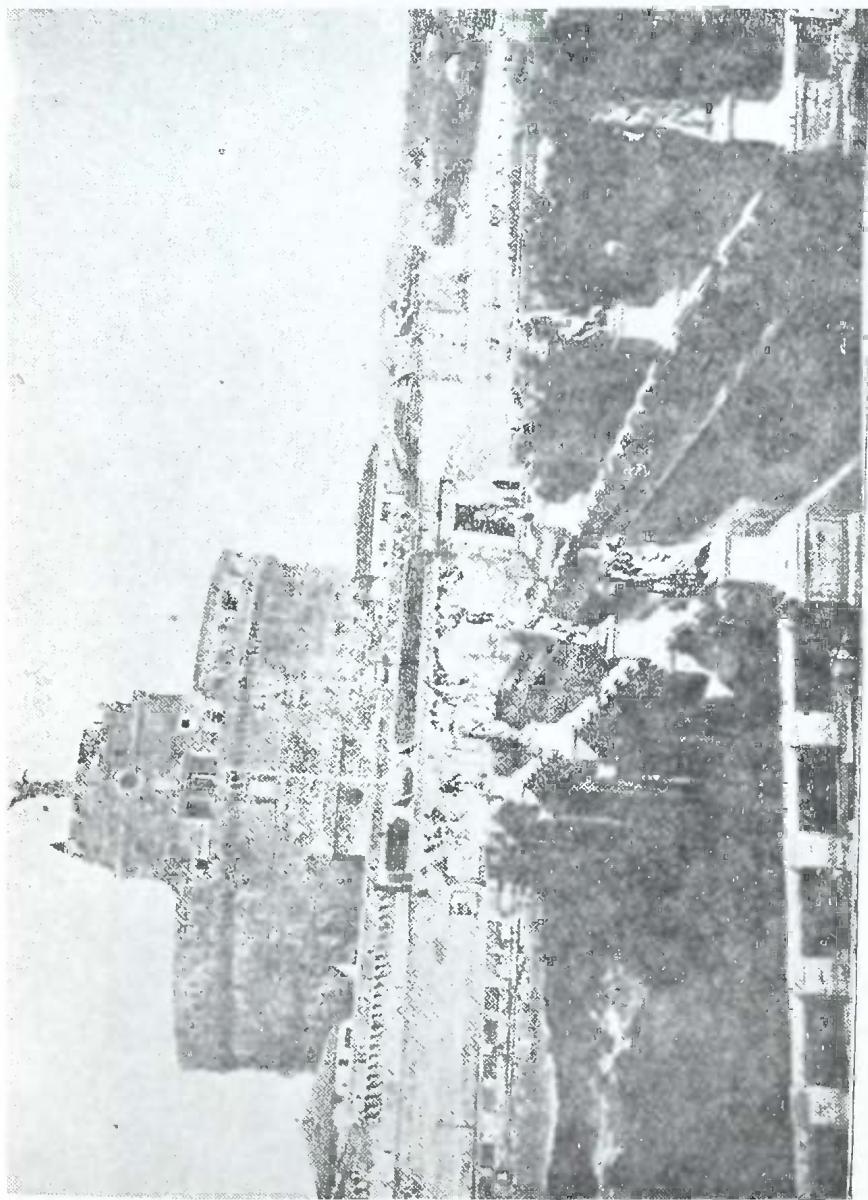
ପ୍ରତିରୂପ ପାଦପାଦା

[17 83]

အရှင်ဘုရား ပျမာ်နှစ်

[18 ပြ.]

ხლეები და წალკოტები, რომ ხანდახან გავლენ, ილ-
ხენენ, უკუიყრიან. იმის ბოლოს ორი სოფელი იყო.
მერმე დიდი ამართული კლდეები. არც შენობა, არც
ტყე, არაფერი. ორიოდე კოშკი იდგა დიდი აღილს.
ასე კლდე მისდევდა. ამ კლდეში, შუა აღილს
ერთი მომცრო ხევი ჩამოვარდებოდა. იქ მიმართეს
მენავეებმა. ერთი მომცრო ნავსაყუდელი იყო. ერთი
მომცრო ციხე იდგა. მცველები იდგენ. სადილად
გავედით. კოშკს დაცილებით, ზღვის პირს ერთი
საუდაბნო იყო. კამარას ქვეშე შეისვლებოდა. უც ხო
ნაშენები იყო. შიგ ერთი ცივი ასეთი წყარო გამო-
დიოდა, წისქვილის რუს მეტი იყო. უცხო მარმარი-
ლოს სვეტები, სამალავები. ერთი კაი მონასტერი.
მრავალი სახლები. ცოტა რამ წალკოტი. ნარინჯი,
ლელვი, ხართუთა. კერპ მსახურობაში ერთი ეპიკო-
პოსი ორის დიაკვნით იქ წასულან, განშორებულან. იქ
მდგარან. კერპებს იქავ უწამებიათ. სამისავ გვამი
ტრაპეზში ესვენა. ეპისკოპოსის სახელი წმიდა ფურ-
დუსუ[6] და დიაკვანისა ერთს წმიდა იოლოდიო
და მეორეს წმიდა ოგურიო. მაგრამ ერთი წოკო-
ლანტოს ბერი იდგა, სხვა არავინ. სამტერო აღილი
იყო. ამის ქვეით დიდს აღილს კლდიანი, ზოგან
ფიჭვნარი იყო. მაღლა წვერებზე ადგილადგილ კოშ-
კები იდგა. სხვა არა იყო რა. ზღვის მხრისა და
იქით ხომ მრავალი იქნებოდა. კლდის დასასრულზე
ციხე იდგა, მაგარი და კარგი შენობაცა კაი. პორ-
ტუფენ ერქვა. ორს სამს აღილს მაგარი ციხე
იყო, დიდრონი. ამას ქვეით, ერთს აღილს, ძოშის
ზღვა იყო. იმ ცოტას ადგილში გამოდიოდის სოფ-
ლები, და ის ძოშის ზღვა, ჩვენ რომ ჯენევიას თა-
ვადმა გვანახა, იმისი იყო. რა ჯენევიას საზღვარი

A³³B¹²

B¹³ დაილია მასას საზღვარია. | მასა სხვა ფრენჭითისაა.. თეთრი მარმარილო ამის ალაგში გამოდის. ჩვენი გავლა გონებოდა, დახდომა უნდოდა. ქარი ჩვენი იყო. ალარ მოხდა. იმის საზღვარს ალიკორნის თემი აბია. ის დღე და ღამე სულ ვიარეთ.

ოცდასამს ივნისს. ალიკორნას მოვედით. ჯენევიადამ ალიკორნა ას-ოცი მილია. ალიკორნა დიდი ქალაქი არ არის, მაგრამ კა ქალაქია. ორმოცი ათასი სულია. რა ალიკორნის საზღვარში | შევედით

A³⁴r დაგაკება შეიქმნა. ოდიშის მსგავსი ადგილი, ტყიანი, ბრტყელი. შორს მაღალი მთები მოჩნდა. იქით ტყეს დაცილებით, დიდი მინდორი მოჩნდა. ტყე სულ ზეთის ხე იყო. შენობა უფრო არა ჩნდა ტყეში. იყო თუარა, არ ვიცი. ალიკორნა კრანდუკასია. ბერი-კაცი, ერთი ვაჟი პყავს, ისიც უშვილო. ალიკორნას ქალაქში ურია მრავალი. ძალიც აქვსთ ამისთვის, რომ კრანდუკს მრავალს აძლევენ. ლიმენა თავით თავისით არ არის, კაცუაგან გაკეთებულია. სამპირა ზარბაზანი ძეს. ორი ფანარი მაღალი, ნაჯსაყუდლის კარს აქათ იქით. ქალ[აქ]ის კარზე მარმარილოსი კრანდუკას სახეა და ოთხი ოსმალი ტყვივისა, ხელ შეკრული, ჯაჭვებით დამბული, ფეხის ქვეშე უყრია, დაბორკილული. ოთხიოდ ქართველი მოქალაქე იყვნეს. ერთი ტერტერა, სამნი სხვანი: ერთი სომხის საყდარი მიქეს. ვერა ვნახე.

კ დ ივნისს. ალიკორნიდამ წამოველ. სხვა ქალაქები და გარშემო შენობანი ჰქონდა. ალიკორნას არა ჰქონდა ზღვის პირი. გვერდობი — ტყიანი. აქა იქ კოშკები იდგა. სხვა შენობა არსადა ჩნდა დიდს ადგილს. მერე ისევ დავაკდა ზღვის პირი და ტყიანი შეიქნა. და მიღმა მოდაბლო გვერდობა და

გვერდობაზე, სადაც გორა და მაგარი ალაგი იყო, სოფლები იყო. გვანდა, ზღვის პირი მეკობრეთაგან საშიში იყო და ვერავინ დასახლებულიყო. სიმაგრე არა ჰქონდა. და სამხრის მხარეს დიდრონი კუნძულები იყო მრავალი. და ალიკორნის მხარეს, ზღვის პირზე ახლო-ახლო ზედა-ზედ კოშკები და ზარბაზნები, რომ მეკობრეთ შიშით, ნავმა იქ თუ მიაწიოს, მეკობრე' ველარა სდევს. ორმოცი მილი ვლეთ. A³⁴ ერთს კოშკში გავედით. მას ღამეს იქ ვიყავით.

ოცდა ხუთს ივნისს. ვლეთ და ალიკორნის საზღვარიც გათავდა. ერთი ციხე იყო ფომბინოს ფრენჭიფისა. და ამის პირის-პირ დიდი კუნძული იყო სამხრის მხარეს. ის კუნძული ნახევარი კრანდუკასი იყო და ნახევარი სპანის მეფისა. ერთი ციხე გამოჩნდა მალლობზე. ასე თქვეს, სპანის მეფისა არისო. ორი ათასი ზარბაზანი ძესო სამპირად. დიალ. დიდი კუნძული იყო. დიდროვანი მთები ჩნდა. ზოგან მოდაბლო, დამზღვლეული ადგილები. მრავალი შენობა ჩნდა. რკინის ლითონი. იქ იყო. ალიკორნას მხარეს, ფომბინოს ციხეს ქვევით, ფომბინოს ქალაქი იყო. ერთი დიდი ყურე ხმელეთისა შემოვიდოდა/ ზღვაში და მაზედ ესახლა. სამგნით ზღვა ჰქონდა, ცალაგნით ხმელეთი, მაგარი, ციხეები. ის ფრენჭიფე მოკვდარიყო. ერთის ქალის მეტი არ დარჩომოდა რა. ის თემი მის ამარს დარჩომილიყო. იმას დაცილებით ზღვაში შორიშორ [ორი] გორა იყო ამოსული. ორივ ერთმანეთს გვანდნენ. ზედ კოშკები იდგა. ჩვენმა კაფიდანმა ქარის გულისათვის ჩვენი გზა დააგდო. ფომბინოს პირი უნდა ჩაევლო და ისე წარსულიყო. სამხრეთის კუნძულისაკენ წავიდა. ფორტო ლონგონე ერქვა. ერთი ციხე იყო. სპანიის B¹⁵

მეფისა, მაგარი და კარგი. იქ გავიდა სადილის
საჭიროად. სპანიის კაცი, დიალ, ფრთხილობდენ.
სანამ ორჯელ, სამჯერ კაცი ავიდა-ჩამოვიდა, წას-
ვლის ტრო გარდავიდა. იმ დღეს იქ დავრჩით. შუა-
ლამისას წავედით. ის ღამე ვიარეთ. გათენდა. ვია-
რეთ, კაი ქარი იყო. იმავ მხარეს გავედით. ერთი
სმელეთის დიდი ყურე შემოსულიყო ზღვაში. ორმო-
A¹⁶ ცდაათი მილი გვევლო, რომ იმას დაუსისწორდით.
დიდროვანი და მაგარი ციხეები იდგა. ფორტე ერ-
კოლე ერქვა, სპანიის მეფისა ყოფილიყო. აწ ამ შერი-
გებაზედ იჯრადორს დარჩომოდა. იმ ციხეს ქვეით
რომის საზღვარი იყო, დავაკება და გაშლილი
ადგილი. დიალ, დიდროვანი ვაკე და ტყიანი ქვეყ-
ნები ჩნდა უკუწყვეტილი. შორს მაღალი მთები. შე-
ნობა მრავალი მაგარს ადგილებში. ორმოცი მილი
სხვა ვლეთ. დია კაი ქარი გვიქროდა. ერთი ქალაქი
ჩამოვლეთ. კოსტანტინუ ერქვა. კაი ქალაქი მოჩნდა.
შუალამე იყო. ჩივტაევთია ქალაქს მოვედით. ლიმე-
ნაში შევედით. გათენებამდი იქ ვიყავით. გათენდა.
ქალაქში შევედით. მოგვეგმებნენ, დაგვაყენეს. იმ
ქალაქის ვაივადა მოვიდა, გვიალერსა, თავის სახ-
B¹⁷ ლში გვაწვია. არ მიველ. იმ დღეს | იქ ვიყავით,
მოვისვენეთ. მუსუ რიშარ და სინორ დომინაკოს ხმე-
ლეთით რომს წავიდნენ. ვაივოდამაც ფოსტი გაგზა-
ვნა. მე მეორეს დღესაც იქ დავდექ. ისინი რომს ში-
ვიდნენ. ჩვენ ადრე მიგველოდნენ. იმ საღამოს ვახ-
შამი ვჭამეთ. წავედით. ავი ქარი იყო. ვერ ვიარეთ.
შუადღე გარდავიდა, რომის წყალზე ძლივ მივაწიეთ.
ორმოცი მილი იყო. წყლის შესართავზე წმიდის
პაპის ორი ეტლი დაგვიხვდა. ავი დროაო, წყლით
ნუ წამოიყვანთო, პაერმა არ აწყინოსო. ივლისა

და აგვისტოში თუ იმ წყალში დაიძინა კაცმა აწყენს. მისული ჩაგვსვეს ეტლში. ხუთი ეჯი იყო იქიდამ რომი. რომს წმიდა პაპს თავისი ძმისწული კარდინალი ალბან და თავისი ეტლი მოეგებებინა. აფრე რომ მიგველოდენ, ვეღარ მივედით. დაცხა. გვილოდინეს, თქვეს, რომ დღეს თურმე აღარ შოვაო. ლამისა ორ უამამდე გამოვიდა, ძლივ რომის ქალაქში შევედით. წმიდას | ლაზარეს მონასტერში A³⁵v დაგვაყენეს. რაც ფრანციცის მეფის რიგი და ულუფა და წყალობა გვქონდა, ნამეტნავი გაგვირიგეს. ოცდა ცხრა თიბათვე იყო, რომ რომს შევედით. წმიდას პეტრეს დღეობას რომაულის ანგარიშით თერთმეტის დღის წინ გაევლო. ოცდა ათს ივნისს ჩვენთვის მოვისვენეთ. კარდინელები უწინ არავის-თან მივლენ სანახავად, | სანამდისინ სხვანი არ ნახვენ. B¹⁸

ერთს მკათათვეს. ფრანციცის კარდინალი მოვიდა. კარამდინ არც გამიგება, არც გამიყოლა, ვითამ ჩემს სანახავად არ მოსულაო. მიალერსა და წაბძანდა.

ორს მკათათვეს. წმიდას ბასილის ბერების პეტრი მოვიდა და სხვა ეპისკოპოსები და წინამძღვრები ჩემს სანახავად. შეგვაჭირვეს. მრავალნი მოვიდოდნენ და გვიალერსებდნენ.

სამს. მკათათვეს. წმიდა პაპას ეტლი ებობა. წადით, ჯერ უწინ ჩემი თავი ნახევო და მერმე მე მნახეო. წამიყვანეს წმიდას პეტრეს ეკლესიაში. მისავალზე, შუკის თავს, ერთი მომცრო მინდორია. ოთხ პირად, მგრგვალად ორმოც-ორმოცი შვის სვეტია ამართული. ოვითო ექვს ადლს უმაღლეა, სამ კამარად შეკრული, მოსწორებული და ზეიდამ სულ წმიდათ სახეები ქვისა, გათლილი დგანან. მინდორს შუა ერთი ოთხკუთხი ქვა, ყაბას მომოვა, მთელი

და ზედ ჯვარი ამართული. შიგ ჯვარის ნაწილი
ზის. ერთი დიდი წყარო შაღრევნად იქით ამოუდის,
ერთი აქათ. და ორი წყარო მინდვრის ბოლოს გა-
მოდის, კარგა გაკეთებული. და აღსავალი ხარისხები

B¹⁹ მაღალი. და ერთს ქვის სვეტზე წმიდა პეტრეა ქვისა,
გათლილი და კლიტე უჭირავს. მეორეზე წმიდა პავ-

A^{36r} ლე და ხრმალი უჭირავს. ეს დამრჩა. რომის წყა-
ლზე ხიდი ძევს. ხიდის თავს წმიდა პეტრე დგას
და აქათ წმიდა პავლე მოციქული. და ხიდზე აქათ
და იქით ათი ანგელოზი. ზოგს ჯვარი, ზოგს ეკლის

გვირგვინი, ასე ათსავ ქრისტეს ვნებაები უჭირავთ.
მერჩე დიდი შუკა გაიარს და ეს მინდორი და სვე-
ტები და წყაროებია. შუაზე ხიდიდამ მინდვრამდი
სულ ბაზარი გაწყობილი. ხიდის თავს პაპის ციხე და

ზედ თეთრი მარმარილოს ანგელოსი დგა, ხმალს
ქარქაშში აგებს, რომ გრიგოლი დიონილოს უნახავს
ისტ. ჟამი ყოფილა და განქარვებულა, და მი-
სი სახე თვითან აუმართავს. ავედით ხარისხზე.

როგორ ითქმის კაცის ენით მისი შენებულობის სა-
ქმე. ამას ოლონდ გიწერ. კარის ბჭეში ორი წყარო

აქათ გამოდიოდა, ორი იქით. შევედით სასუფევე-
ლის მსგავსს ეკლესიაში. სამასი ბიჯი სიგრძე აქვს,
ორასი ბიჯი განი. [ბიჯი ორის ფეხის გადადგმას
ჰქვიან, რომ ხუთი ტერფი გამოვიდეს] შუა დიდის
გუმბათის სისწორ წმიდის პეტრეს საფლავია. ჩაის-
ვლება და უცხოდ შემკობილია. დღე და ლამე ვერ-

B²⁰ ცხლისა, ოქროს დაფერილი, უცხოდ გაკეთებული,
კანდლები ენთება, არა ზეიდამ დაკიდებული, ხის
შტოებსავით გარმოხსმული. დიდს საკურთხეველს
უკან წმიდის პეტრეს სკამია მაღლა, რომ ზედ პეტრე
მოციქული მჯდარა. ოთხს ლვთისმეტყველის ხელთ

უპყრიეს: გრიგოლი დიონოლს, ამბროსის, წმიდა ჯერასიმეს. და წმიდა აგვისტინეს. მარჯვენა მხარეს წმიდა სვიმონ მოციქულის და თადეოს მოციქულის საფლავია ტრაპეზში. | და მარჯვნივ წმიდა პეტრონილა მოწამე, პეტრე მოციქულის ასული, ასაფლავია. მარცხნივ—სხვა მოწამე. იმას ქვეით სხვა. ტრაპეზში გრიგოლი ღვთის მეტყველი ანძიოძორელი ასაფლავია მთელი, და იმის პირდაპირ, მარცხნას მხარეს, გრიგოლი დიონოლი. გრიგოლი ანძიოძორელს ქვეით სხვა სამწირველოა. იოვანე ოქროპირი ასაფლავია და უცხოდაც შემკულია მისი საფლავი, თუ კანკელი, თუ სამწირველო. ერთი იმისთანა იქ არ არის რა. იმის ქვეით სხვა სამწირველოა. კუთხეში ემბაზი დგა პორტირის ქვისა. მე გავზომე. თვრამეტი მტკაველი სიგარძე აქვს, თორმეტი განი. მისი თავსაბურავი მთელია და ემბაზი ერთი ქვა არის, შეწყვიბილი არ არის. მარცხნას მხარეს ზეით ორი მოწამეს.

იმ დღეს ამისმეტი ვერა დავწერე რა, ლამე B²¹ გვესწრა. წამოვედით.

ხუთს მკათათვეს. წმიდა პაპასთან წამიყვანეს. საზაფხულო სახლებში იდგა. რომის შუა გულობას არის. წმიდის პეტრეს ეკლესია რომის თავს არის. უფრო მოდაბლო ადგილია. და პაპის საზაფხულო სასახლე მაღლა ადგილია. სასახლის ქება მრავალგან სწერია. და თქვენც იცით, პაპის სასახლე უარესი არავისზე იქნება. რაც სახლი შევიარე სრული წითლის ქამხის ფარდაგები იყო, ოქრომკედის აშებით ხშირად დაკერძებული. და წინ, რიგისრიგისად კარის კაცნი და დარბაისელნი იდგენ და მერმე მლუდელნი და ეპისკოპოსნი. მაშინ კარდინალი არავინ იყო, ამისთვის რომ, ხალვად გვნახა, გამოჩვენებით არა

A^{37r} გვნახა. შემიყუანეს. მომცროს | სახლში იჯდა. ერთი კართან გვათაყუანეს, ერთი შუა სახლში და მერმე ფეხს გვაკოცნინეს. თავზე მომეხვია. დაჩოქებით ჯდომა წესია, არ დამაჩიქა. ფეხზე დამაყენა. მე ბოლოს ვდგებოდი, გვერდს ახლო მომიყენა. მომიკითხა, მიალერსა. მე მოვახსენე: წმიდავ მამავ, მეთქი, რა შენმა შვილმა, მტკიცე ქრისტიანმა, თავისი საქმე შენზე მოაგდო, მაშინვე გულსავსე შევიქენ, ყველა გამირიგდება მეთქი. მაგრამ სიგვიანე ვახტანგ მეფეს არას არგებს. ავს ალაგს არის მეთქი. მიბრძანა:

B²² ჩემი სისხლი რომ მთხოვო ვახტანგისა და შენის ქვეყნის სასარგებლოდ, იმასაც დასაქცევლად მოვცემო. მადლი გარდვიხადე და მოვახსენე: მე ვხედავ, ვახტანგის მოუსვლელობით ქრისტიანობას დააკლდება ჩემს ქვეყანაში და მოსვლით მართმა-დიდებლობას მოემატება მეთქი. თუარა მე სხვა საქმე. არა მაქვსრა. მოხუცებულს სიმეონსავით გეხვეწები: აწ განმიტევე მეთქი. გამიცინა, მიბრძანა: მე შენთვის ღმერთს ვეხვეწებიო, დიდი დღე მოგცესო, შენით მრავალი საქმე მინდა გავაკეთოო. წამოველ-საკრიპანტი, კარდინალი და პიბის ძმისწული კარ-დინალი ვნახე. სამს სახლს გარეთ გამომეგებნენ. საკრიპანტმა წინ დამისუა. იმ სხვამ გვერდს მომისუა, მიალერსეს. საკრიპანტი კიბის თავამდინ მომყუა. ის სხვა ორს სახლს არ გამოსცილდა.

ეჭვს მკათათვეს. წამიყვანეს. ერთი ყოვლად წმიდის საყდარია რომში, მაღალს გორაზე. რომში ერთი უშვილო დიდებული ყოფილა და სრულ ყოვლად-წმიდას თურმე ეხვეწებოდა: ჩემი საქონელი ვისუნდა დარჩესო. მკათათვე დამდეგს ჩვენება ნახა: სა-დაც ხვალ თოვლი იდვას რა ერთზედაცაო, იმდენზე,

ჩემი ეკლესია ააშენეო. შენი საქონელი მაზე დახარ- A³⁷
 ჯეო. იმ ღამეს პაპასაც ასე ენახა, მის მოძღვარსაცა. B²³
 გაიღვიძეს ცოლ-ქმართ, ერთმანეთ უთხრეს. ორთავ
 ისე ენახა. მოძღვართან მივიდენ, უთხრეს. მასაც ისე
 ენახა. წმინდა პაპასთან მივიდენ, მოახსენეს. მასაც
 ისე ენახა. ეს ამბავიც მოუვიდათ. ამაღამ ამ გორაზე
 თოვლი მოსულა, ძესო. თვითონ პაპაც წავიდა.
 თორმეტი სათხრელი იმან იმუშავა. ყოვლად-წმიდის
 ეკლესია აუშენებიათ. ქრისტეს აკვანი იქ არის. ბეთ-
 ლემის ბაგა და ქვაბის ქვები იქ არის. წმიდა ჯერა-
 სიმე მთელი იქ არის. წმიდა პიროს პაპა იქ არის
 მთელი. ოთხი მოწამე ტრაპეზში მთელი სხვა არის.
 იქით წმიდის ეკატირინე მოწამის—ტრაპეზში. ორი
 წმიდა შიგ ასაფლავია და მრავალი ნაწილები. ორი
 დიდი პორტირის სვეტი ექვს-ექვსი ადლი იქნება,
 სისხო სამი ადლი შემოსწვდება. სხვა წინ ერთი
 მთელის მარმარილოს ქვის პირამიდი მინდობზე უდ-
 გას, ოცდახუთი ადლი მეტი მგონია. ზედ ყოვლად-
 წმიდა დგას. ძირში დიდი წყარო შადრევნად გამოუ-
 დის. ეკლესიაში ოთხი პორტირის სვეტი. კაცი მხარს
 შემოსტევს. ოთხოთხი ადლი სალხინებელს ტრაპეზ-
 თან აქვს და კამარა შეკრული. ზედ წმიდების საფ-
 ლავია. ოთხი პორტირის სვეტი ტრაპეზის მარცხნივ,
 იმავ ტოლი. ეგრეთვე კამარას ზევით წმიდები ასაფ-
 ლავია, და მარჯვნივ ოთხი პროფირის მსგავსი მარ-
 მარილოს სვეტები იყო. და აგრევ ზედ წმიდათ
 საფლავები და იმას [და] ტრაპეზს შუა ერთი ჭრე-
 ლი ამარტის სვეტი იყო. სამი ადლი სიმაღლე ჰქონდა.
 ერთი ადლი შემოსწვდებოდა სისხოზედ. [ზედ] A³⁸T
 სასანთლე იყო, მაგრამ ის სვეტი ფასდაუდებელი
 იყო. სხვა რამდენი უცხო ქვები და უცხოთ მრავალ

რიგი მარმარილოთ ნაშენი, ან კლდეები, ან იატიაკო
გასაკვირვალი იყო. სოფიოს კენჭითაც მრავალგან.
ზოგი გარედამაც სოფიოთ დახატული იყო. მაგრამ
ერთი დახატული ლაზარეს აღდგინება იყო. ყოველი
იმ თემის ხელოვანი მხატვარი ცდილობს, რომ მისი
მსგავსი დახატოს. ვერავის დაუხატავს. ერთი მარ-
მარილოს ქვა იყო. ოთხი ადლი სიმაღლე, სამი—განი,
მთელი. ზედ ყოვლად-წმიდის ამაღლება მოჭრილი,
უცხო საკვირველად გათლილი იყო. ცოცხლებს გვან-
და. მრავალი საკვირველება ვნახე იქ. ცაში თუ
გვერდებში ცა სულ ინდოეთს გაკეთებული იყო. ხათა-
ბანდი ასე რიგი, რომ ჩვენ არ გვინაწხავს იმგვარი.

B²⁵ წმიდის პეტრეს ეკლესიაშიაც მრავალგან იყო. იქშ-
დამ წამიყვანეს. კოსტანტინე მეფეს რომ პირველი
ეკლესია აუშენებია, შევედით. სვეტები ოთხჯერ ექვსი
იყო, ხუთ კამარად შეკრული. სვეტები მრთელი არ
იყო, ნაგები და სქელი. სვეტები სულ თეთრი მარ-
მარილო, სვეტებიცა და კედლებიცა. შუა კამარის
სვეტებზე თვითო დიდი თეთრი მარმარილოს მოცი-
ქული გათლილი იდგა. ტრაპეზს წინ ოთხს სვეტებზე

A³⁸ აგრევ მაღლა პეტრეს და პავლეს თავი ესვენა. იქი-
დამ გამოგვიყუანეს. იმაზე ახლოს იყო პილატეს სახ-
ლის კიბე, რომ ზედ მაცხოვარს აევლო. სამს ად-
გილს ქრისტეს სისხლი დასხმოდა. ზედ ფანჯარა იყო,
რომ მუხლი ვერავინ დაადგას. მუხლის თავით აგვიყ-
ვანეს. ფეხს ვერავინ დაადგამს. ოცდარვა ხარისხია
მარმარილოსი. მაგრამ მუხლს გაუცვეთია, ამდენი
სული იარება ზედეთ. მაღლა წმიდა წმიდათა დგას.
იქიდამ ახლო იყო, სადაც კონსტანტინე მონათლუ-
ლა. დიალ, უცხო ნაგებია ფერადის მარმარილოთი.
რვა სვეტი შუაზე, მგრგვლად პორტირისა, თვითო

ოთხი ადლი მეტია: კამარა შეცრული. შუაზე ემბაზი. ქუეშეთ ხუთთერი მარმარილო სირჩის ძირსავითა და ზედ ის ემბაზი, ყმაწვილების სისხლით რომ ავსება უთხრეს. მთელი პროფირის ქვა. სიგრით კაცი გაი-
მართება, სიმაღლით წელამდინ იქნება. განიც მისი შესაფერი. ორი პორფირის ქვის სვეტი ცალს მხა-
რეს სხვა არის. ტრაპეზთან იმავ ტოლი. იქიდამ სხვა მონასტერი იყო წმიდის ლაზარეს ბერებისა. იქ წაგ-
ვიყვანეს. რომის ნაპირს არის, თეატროზე ახლო, სა-
დაც წმიდა ეგნატი აწამეს. იქ იოვანე და პავლე,
ორნივ ძმანი მოწამენი, მათი სასახლე ყოფილა, იქავ
ასაფლავიან. და იდ შავი მოწამე რომ აწამეს, ისინიც
იქ ასაფლავიან.

შვიდ ივლისს. კაფუჩინების მონასტერში წაგვიყუანეს. წმიდა ფილიქსი, ახალი წმიდა, იქ ასაფლავია. და იქიდამ იეზოვიტების მონასტერში | A³⁹r მივედით. წმიდა ეგნატი, მათი თავი, იქ ასაფლავია.
და წმიდა ფრანცისკო ქავერიოსის ხელი იქ არის,
ინდოვეთის მოციქულისა. ორივ უცხოდ შემკულია.

რვას ივლისს. კარმელიტანების მონასტერში წაგვიყუანეს. იმ წელს აკლდამა ეპოვნათ ძველთა-
განი. წმიდა მოწამეთ მთელი გვამი ასსამოცი პაპას
წაელო. სხვა ხელუხლებელი და წმიდის ტურეჭიას
ფეხი იქ იმათ ჰქონდათ.

ათსა ივლისს. წმიდა პაპას მოვეკითხეთ.
ნილი და მოსაკითხი ებოდა. წამიყვანეს საცა რომ
წმიდა პეტრე ჯვარს აცვეს. რომის წყალს გაღმა
ქალაქი დაილევა. ერთი პირაღმართი აიარს, ისე
სერსერ მოსდევს. რომი სულ ჩანს იქიდამ. იქ ჯვარს
აცვეს. ერთი მოცრო მონასტერი დგას. წოკოლან-
ტები დგანან, მაგრამ | ერთს ეკკლესიად ისიც ითქმის. B²⁷

წინ ვაკეზე ერთი დიდი წყარო შაღრევანად ამოუ-
დის და უკან ერთი წყარო იქავ გამოდის. ერთს პაპას
აუშენებია, მაგრამ თითოსა და თითოს უცხოს ნაშე-
ნებს ისიც შეედრება. მალლის ეკლესის სიმაღლეა.
ცალპირი კედელი სულ თეთრის მარმარილოსი. განიც
უნდა ოცდაათი ადლი ჰქონდეს. მაგრამ რა ხელვნე-
ბაები მოუყვანიათ, კაცს გულს ჭირი უკუეყრება.
სამაც შუაზე გამოუდის წყარო. თვითო თვითოს
საწისევილოს უფროა. და ორი აქათ იქით ნაპირს
მარმარილოს ლომების პირიდამ. და ხუთივ წვლილს
აუზებზე ვარდმოდის. ის აუზები ანჩქრებს და ძირს
ერთი დიდი აუზია სულ თეთრის მარმარილოსი, უცხო
გვარად მოყუანილი, ლრმა და საცურავად ზომიერი,
A²⁹ იმაში ჩამოდის | და სად მიდის და სად არა. აღარ
ჩანს. წყალსა და წყაროს შეხედავ და თვალის მოსხ-
ლეტა დაგზარდება. და უკუ მოიხედავ, რომი სულ
ჩანს. ვინ იცის რამდენი რიგი უცხო სასახლე, რამ-
დენი სხვადასხვარიგი მონასტერი, რამდენი სხვა-
დასხვა რიგი სამრეკლო! მაგრამ რომისა ეს უფრო
გამიკვირდა: აუარებელი წყაროები გამოდის ზედი-
ზედ შუკათა შინა, გინა სასახლეებში, ან საყდრებში,
ან ბაზრებში. საკვირველია. და სადაც პირამიდია წყა-
რო ძირს სამი ოთხი არ გამოსდიოდეს, არ არის. მაგ-
რამ უცხოდ ეს მოუყვანიათ: არა წყარო ერთი მეორის
B²⁸ მსგავსად არ არის, ყველა სხვადასხვა რიგად, უცხო
რიგ შადრევნებად არის მოყუანილი და სხვადასხვა კარ-
გი აუზები სხვადასხვა რიგს ცხოველებში, სხვადასხვა
რიგს თევზებში, სხვადასხვა რიგად კაცებში ამოდის,
გამოდის, ჩამოდის ზოგან წვიმასავით, ზოგან მკლავის
სისხლსავით, ზოგან სარკესავით უანგარიშო რიგები-
თა. ფარსაგი სახლი ძვირად არის. არ გამოდიოდეს.

ათს მკათათვეს. წავედით წმიდა ბრა-
ნოს მონასტერში, სადაც დეოკლიტიანეს სახლი ყო-
ფილიყო, აწ ეკკლესიად, იყო, თურმე ისევ მაშინდე-
ლი ნაშენები. ოოგორუც ყოფილა, ისევ იყო. სიგძე
და განი სწორე ჰქონდა: ას-ოთხმოცდა-ათი ბიჯი
ზუთი ტერფი უნდა იყოს. ისე განი. სხვა საგრანკოტის
ქვის სვეტი იყო | ჭრელი, წვლილად დაწინწკლული, A^{40r}
მთელი. თვითო ათი ადლი უმაღლე და ორი მხარი
და ნახევარი სისხო. სხვას ამის მეტს იქაურს არას
დაგიწერ. ერთი სხვა პატარა ეკლესია მაჩვენეს, ყოვ-
ლად-წმიდის ლავიტორია. ხელოვნობით ის სხვე-
ბისაგან უფრო გამიკვირდა, მაგრამ ნაწილების საქმე
გასაოცებელი. იმდენი რამ შეეყარა იმ დეოკლიტიანეს
სახლში. ერთს დღესაც დეოკლიტიანეს ორმოცი ათასი
მრაწამე უწამებია. თვითონ სარკმლიდამ უმზერდა
ჟადმე.

თერთმეტს მკათათვეს. წმიდა პაპას
მღუდელი ებოძა. მოვეკითხე და მოსაკითხავი: და საჭ-
მელები გამოეგზავნა. სადილის უკან წამიყვანეს,
მონასტრები დამატარეს. მრავალი უცხოსანახავები: B²⁹
მავრამ ერთი საკერპო ყოფილა, მრავალ ღმერთთ ტა-
ძარს თურმე უხმობდენ. აწ ყოველთ წმიდათ ეკკლე-
სიათ უკურთხებიათ. ისევ მაშინდელი ნაშენი,— ოო-
გორუც ყოფილა, მგრგვალია, მოვარაყიანებული. სა-
მოცდაერთი ბიჯია სიგძე და განი. ერთი ბანი ზეიდამ
აქვს. მგრგვლად შეკრულია. დიალ, მაღალია და დი-
დია. მის მეტი სასინათლო არა აქვს და დიალ ნათე-
ლია. შიგნდამ კედლებთან აქვს სვეტი. შუაზე არა
აქვს. ერთი კამარა. მგრგვალი. ოცდა-რვა ყვითლის
მარმარილოს სვეტი აქვს. თვითო რვა ადლი იქნება,
მთელი, შეუწყობელი. სისხო ორი მხარი. თორმეტი

პორფირის სვეტი აქვს. თვითო თხი ადლი იქნება.

A⁴⁰ სისხო თხი | მტკაველი. რვა ყვითლის მარმარილოს სვეტი, იმავ პორფირის სვეტების ტოლი. რომ პორფირის ქვა აღარ ჰქონიათ, ის უქნიათ. იატაკებრ მრავალგან დიღრონი პორფირის ფიქლები. ათი მტკაველი მეტი, ნაკლები სხვარიგად. სრულ ფერადის მარმარილოთ ნაშენი. მის კარის ბჭე ორმოცდა ხუთი ბიჯია, თხხუთხი თექვსმეტი სვეტი აქვს მთელი. თვითო შვილი ადლი იქნება. სისხო ორი მხარი. მისის კარის ამყოლები ორი ქვა არის. თორმეტი წყრთა სიმალლე უფრო მგონია ჰქონდეს. წინ ცოტა რამ, მაგრამ ეს უცხო იყო: თხივ ქვა ერთი მთელი იყო.. გასინჯეთ. მინდორი აქვს შუაზე. ერთი წყარო გა-
B³⁰ მოუდის. მარმარილოს აუზი აქვს. შუა მარმარილოს თხი ცეშაპი. შადრევანი რვად ამოდის. შუაზე ერთი მომცრო პირამიდი. დიალ, უცხოდ გაკეთებული. ექვ- სიოდ ადლი იქნებოდა.

თ ო რ მ ე ტ ს მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წავედით. დომი- ნაკაანთ ჯერენალი მოვიდა ჩვენს სანახავად. მის სანა- ხავად მისი მონასტერი ვნახეთ. ასიოდ მამანი იღგ- ნენ, მაგრამ მონასტერი დიდი იყო. მისი ეკკლესიაც საკერპო ყოფილიყო. ამისი სვეტები მთელი არ იყო, ნაგები იყო. მაგრამ მრავალი უცხო ხატები და შე- ნებულობა იყო. ან რკინის უცხო ფანჯრები. აქ ქვის უცხო გათლილობაები, რომ პაპების სასაფლაო იქ იყო და დიალ დიდია. ერთი ქალწულ ენკრატისი წმიდა კატურინა იქ ესვენა. მათის რიგისა. ქრისტე-
A⁴¹ გამოსჩენოდა და, როგორც წმიდა|ფრანგისკოსათ- ვის, ხუთი წყლულობა ებოძა. ისე ამისთვის.. ისევ მთელი, მძინარს გავს. წინ ცოტა მინდორი ჰქონდა. კაი წყაროები გამოდიოდა აუზში შადრევნულად-

წყაროს შუაზე ერთი სპილო იყო ქვისა, გათლილი. და სპილოზედ მომცრო პირამიდი. ექვსიოდ ადლი იქნებოდა. ერთს კარდინალს ერთი საწიგნო სახლი აეშენებინა, დიდი და პატიოსანი. და კედლის ძირის ძირიდამ მაღლა თავამდი ოთხნითვე წიგნი ეწყო, უანგარიშო და მრავალი, რომ ვინც მაგისთანა კაცი იყოს, წიგნის სყიდვა არ შეეძლოს, იქ მივიდეს და რაც წიგნი უნდა, იკითხოს. მიართმიდეს რასაც ხანს იკითხევდა და გარეთ ვერ გაიტანდა. სამადლოდ ასე გაერიგებინათ. წმიდის პეტრეს ჯვარცმის ადგილის სანახავად რომ ვიყავი, გზაზე კედელში ერთი ყოვლად-წმინდის ხატი იყო დახატული. სულ ეჩო-ქათ, ილოცევდენ. ჩამოვიარეთ, უმრავლესი მოდიოდა. იქ ვერა შევიტყევით რა. მოვედით სადგომს. მეორეს დღეს გვიბძანეს: ჩვენ რომ მოვედით, იმ დღეს ერთი ათის წლის უსინათლო დედაკაცისათვის თვალი აეხილა და მეორეს დღეს ერთი ეშმაკეული გაეკურნა. პირით რკინის კავი წამოეგდო და მორჩენილიყო. მრავალს ენახა თვალითა ეს ორივე ზედა ზედა.

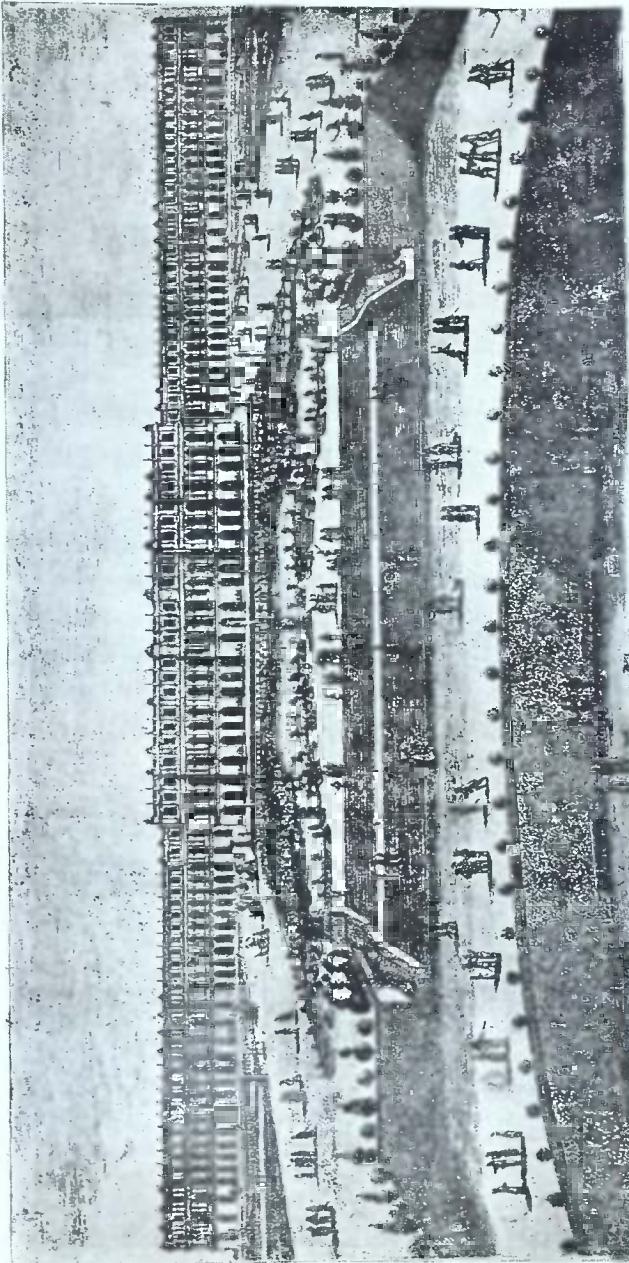
ცა მ ე ტ ს მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წავედით. წმიდის ფრანცისკოს პავლინოს მონასტერში ორმოცდა ოთხი მონაზონი იღვა. მონასტერი მაღალს ადგილს, მაგრამ უცხო რამ შენებულობა იყო. მრავალი კაი და პატიოსანი ნაწილი და დიდი სიმდიდრე ეკლესიის სამყაულთა. | ერთს ადგილს, შორიდამ დაგვანახვეს: A⁴¹ წმიდა ფრანჩისკოს ეჩოქნა და ილოცევდა. ახლო მივედით: ზღვა იყო დახატული. წმიდა ფრანჩისკო აღარსად იყო. მეორეს ადგილს შევხედეთ: იოვანე მახარებელი სწერდა: | არწივი წინ უჯდა. ახლო მივე- B³² დით: ერთი წალკოტი იყო ხევნარი დახატული. მრა-

ვალი უცხო საქმეები იყო იქა. კაის ადგილს კაი წყაროები დიოდა სულ შადრევნად. განაპირებით იყო. კაი წალკოტები ჰქონდა. ამ დღეს მიამბეს: იტალია ქალაქს ერთი კაფუჩინის ენკრატისია ცოცხალით. ასე წმიდა, რომ ქრისტე გამოცხადებიაო. ხუთი თავისი წყლულება მიუცემია. ორი ხელს, ორი ფეხს და ძუძუსთან, როგორც წმიდა ფრანცისკო და წმიდა ეკატირინა დომენიკონსა. მართლა ეს ანბანი სწორეა. იმ ქალს ვერონიკა ჰქვიან.

თ ხუთ მეტს მკათათათვეს. წამიყუანეს ბურგონია ფრენჭითის წალკოტში. თვითონაც რომშია ქალაქს. დიდი ფრენჭიფეა. ეს წალკოტი რომის გალავანს აბია. ერთი ფოლორცი შუა ჩაივლის. შევედით კარსა. წალკოტები როგორც ფარიზისა დავსწერე, ესეც მისთანა იყო, მაგრამ ფარიზში ჭანდარი არ მინახავს. აქ რამდენიმდაც იდგა: შესავალს კარზე, კედლის ძირს, კედელზე აკრული, რომ კედელი სულ მწვანედ ჩნდა. უფროსი ერთი ნარინჯი, თურინჯი და ლიმონი იყო. დიდი ხეივანი გავიარეთ. ერთი კლდე იყო. ის კლდე დევად გაეთალათ, პირალრენილი. თმა, წვერულვაში სპონდიოს ქვისა გამოესხათ, კბილები თეთრის ქვისა და პირში დიდი შადრევნად წყარო ამოსდიოდა. აქეთ იქით სხვა წყაროებისხვას ცხოველის პირით გამოსდიოდა. ვიარეთ ხევნებში. მრავალგან სპონდია ქვები გაეკეთებინათ, სულ შადრევნათ წყარო ამოდიოდა. მერჩე დიდი ტბა იყო, კარგა გაკეთებული. შეგ იხვი და ფრინველი ისხდა. სამგან შიგ ხელეთი, კაცის სასხდომელები კარგ გვარად და გარემო კარგი, მუხნარი, რიგით მდგარი. და ირმები თეთრი და მართალი. ირემი ხბოიანები მრავალი, მაგრამ მოწლო ირმები

B³³

A⁴²r

006600

იყო. წამოკვიყენეს სხვა მხარეს. სულ დაფნი და
ბზა იდგა. შუა წვლილი გზები. ხეები კედლებსა-
ვით დათლილი. კაცს მზე არ მიადგებოდა. შუა და
შუა მრავალი უცხო შადრევანი. აგვიყვანეს. ერთი
სასახლე იყო. მართალს გეტყვი, გარედამ შისი მგზავსი
სასახლე არ მინახავს. უცხო გათლილი. მარმარი-
ლოები, საცა ძველთაგან ქვა რომში ეპოვნათ, ეშოვ-
ნათ. მრავალი კერპის სახე დატანებული. ერთს აღ-
გილს ერთის მთელის ქვისა იყო მთელი ცხენი და
კაცი. ცხენი წაქცეოდა და კაცი გარდავარდნას ლა-
მობდა, მაგრამ მრავალი | უცხო სხვა იყო. მრავალი
კერპი, ძველი კრონის, მისი ამხანაგები: ზოგი მარ-
მარილოსი, ზოგი შავის ქვისა, ზოგი პორფირის.
კერპების ღმერთები, ძველი კეისრები მთელი. იმათ
უამში გაკეთებული, მრავალგვარი უცხოები. ოქვეს-
შეტი პორფირის სვეტი იყო ისე აყუდებული. ზედ
კერპები ამართული, უცხოდ ნაქმარები. სვეტები
მთელი. ზოგი საჭი ადლი, ზოგი ნაკლები. მეტი
არ იყო. სხვა უცხო და უცხო მარმარილოს სვე-
ტები. ორი ტაბლა პორფირის ქვისა. სიგძე ორი
ადლი, განი ერთი | ადლი, ორი ტაბლა შავი ქვა. ოქ-
როსა და ვეცხლისა.. ოქროსა და ვეცხლს გამოსც-
დიან. სარკესავით ელევდა. პარაგონე ქვიან. პორ-
ფირის ქვისაგან უნამეტნავესი იყო. ორი ტაბლა
თვალები შეწყობილი ყვავილად. იამანი, ამარტი,
ძოში, ეშმი, ლაუვარდი და მისთანები დახატული
ეგონა კაცს. ერთი მგელი პორფირის ქვისა, გათ-
ლილი, ორს ყმაწვილს ძუძუს აწოებდა. რომის ქა-
ლაქი იმათ აუშენებიათ. ამგვარები მრავალი რამ
უცხო იყო. ზოგი იმ პარაგონის შავის ქვისა კაცები,
კერპები იყო. თეთრი იამანის პერანგი ეცვა, მთელი

B³⁴A^{42v}

გათლილი პერანგსავით. ზოგი ჭრელი, მარმარილოს
სარტყელი ევლო. ერთი—იმ შავის ოსტატი. გაეთა-
ლათ ჭრელი მარმარილოს აუზი და აუზში პორფი-
რის ქვა გაეწყოთ, სისხლით სავსის | მსგავსად და შიგ
ის შავი ოსტატი იდგა, ვითამც თავის სისხლში ირჩო-
ბოდა. სხვა კერპი იყო, ერთის მარმარილოს ქვა,
უცხობრ რამ გათლილი. ერთს ქვაზე ერთი ქალი გაქცეუ-
ლა კერპის ღმურთი და კაცი მოსწეოდა და ეჭირა და ის
ქალი დაფინის ხედ გარდაქცეულიყო. ენით არ იოქ-
მის საკვირველება, ძველთაგან ნაქმარები, სხვარიგად
უცხო მორთულობა. უცხო ნარინჯის წალკოტები,
უცხო ნაზარდი ალვის ხეები, უცხოდ ნაზარდი დაფ-
ნები, ჯერნები მრავალი, მათი ნუკრები. სხვადა-
სხვა რიგი კამარები საჭმელითა და სალხინო ადგი-
ლებით. და წამოვედით. რაც სანახავები ვნახო
ალიწერება, მაგრამ რასაც შევიძლებ უცხოებს ვეც-
დები დავწერო. დაიჯერეთ, რომი აქეთია. ას წელს
სულ იაროს კაცმა მის საკვირველობას. ვერც გაუ-
A⁴³r ვიდეს|ვერც დაასრულოს. მაგრამ მე რასაც შევიძ-
ლებ, ჩემს ნახულს მართალს დავწერ. ეგება გეგო-
ნოსთ ქებისათვის ნამეტნავი დავწერო. უსაცილოდ
დაიჯერეთ, რასაც ვწერ ნაჯლებია და მასაც თავს
გაუსვლელსა და შეუძლებელსა. დაიჯერეთ, ნახევარს
მაშინაც ვერ მივსწვდები, რომ ვერ შევიძელ დას-
წავლა და დაწერა ნახევრისა.

B⁴⁶ თექვ ს მ ე ტ ს მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წავედით წმიდის
ღომენიკოს სხვას მონასტერის სანახავად. მონას-
ტრისა რა დაგიწერო, ოცდაორი მარმარილოს მთე-
ლი სვეტი იყო ეკკლესიაში. თვითო ექვსი აღწლი
მგონია. თვითო მთელი ქვა და ორი პორფირის სვე-
ტი სხვა, სამსამი ადგილი მგონია. საფლავების ქვა

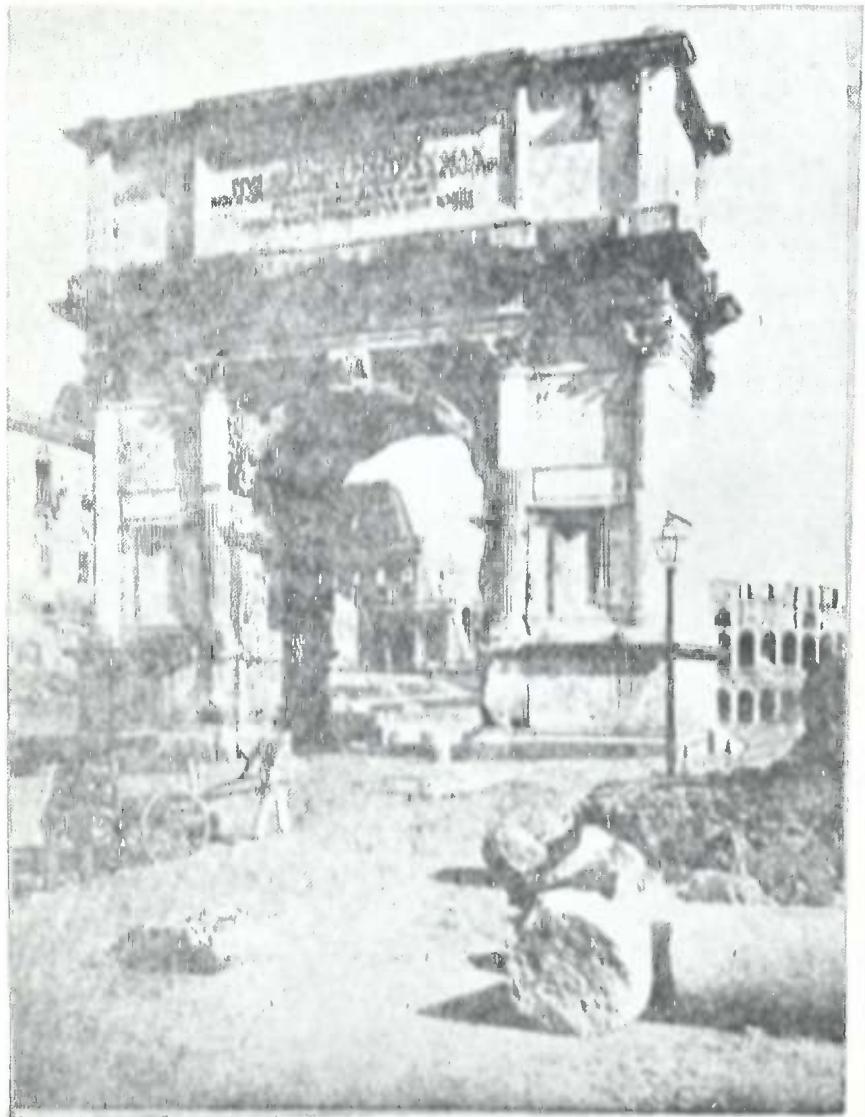
პორტირისა. და ეს იყოს. რას ვაგრძელებ? რომის
შენობა ამ წიგნში არ დავა! იქ ვნახე წმიდა პაპის
ალექსანდრე მოწამის საფლავი. მასთანვე მღუდელ
მოწამე წმიდა ეგნატიოს და წმიდა თეოდოროს და
საბიანე ქალწულ-მოწამისა და სერაფია ქალწულ
მოწამის საფლავები, მთელი გვამები. და წმიდის
დომენიკოს დარგული ნარინჯები ისევ იდგა, ესხა.
მისი ნალვაწი აღვილები ვნახეთ. იქიდამ იმასვე
აკრავს ალექსი კაცი ღრ-თის მამის სასახლე. მონას-
ტრად არის. წმიდის ჯერასიმე მამანა დგანან იმაში.
წმიდის ალექსის მთელი გვამი ტრაპეზია და მასთა-
ნავე წმიდის კონიფანტე მოწამის გვამი მთელი. იმას
იქით, სადაც ყოვლად წმიდა გამოეცხადა წმიდა
ალექსის, ის ისეა გამოყუანილი. და ქვეით ბოლოს იმ
სახლის კიბე, რომელსაც ქვეშ წმიდა ალექსი იწევა.
იმ კიბის ნატეხი ალიოდ ფიცარი კიდევ იყო. ორს
ანგელოზს ეჭირა მარმარილოთ გათლილისა.

ჩვილეტს მკათათვეს. | პაპამ ერთს ნემსის A^{43v}:
ფრენჭიფეს შვილს კარდინალს შატხა დახურა. იქ
წამიყუანეს. ეს კარდინალი ამ თხუთმეტს მკათათვეს
შემოსულიყო. მე იმ ბუსიმონის წალკოტში ვიყავ.
დიდის დიდებით შემოსულიყო. | ორასი ეტლი უფრო B³⁷
შემოყოლოდა. ზოგი წინ მიმვებებელი, ზოგი თანმო-
ყოლილი. მე ვერ ვნახე. და ამ შატხის დახურვაზე
წამიყვანეს. ეპისკოპოსი იყო. სხვა კურთხევა ალარ
იქნებოდა. მივედით პაპის სასახლეში. დიალ მრა-
ვალი ჯარი მისულიყო. გზა გაჭირდა. ერთი კარდი-
ნალი მივიღოდა. ჩვენ ვერ ვიცნობდით. იმან გვიყი-
თხა, გვიცნა. თან წამიყუანა. ტკბილად მომეპრა.
შემიყუანა პაპის დიდს სახლში. მალლა პაპის საჯდომი
საყდარი დაედგათ. ხუთს ხარისხს ტახტზედ წით-

B³⁸

A⁴⁴

ლის მქიმე ხარით შემოსილი და უცხო ფარდაგები
დაეკიდათ. და ქვეითს ხარისხს, მიღმა მოშორვებით,
ორგნითვე კარდინალების სკამები გაეკეთებინათ.
შეა რეა. აქათ იქით კარგის ფარდაგებით გარდა-
ფერილი იყო. შემიყუანა. ოთხიოდ კარდინელი იჯ-
და, და ჩემი მცნობი კარდინალი საკრიზანტი. მესალ-
მენ კარდინალები. უკან ზემო თავს დამაყენეს,
დაიწყეს კარდინალებმა შემოდენა. რიგის რიგისად
შემოვიდით. პირველ პაპის, ტახტს თავი მოუდრე-
კიან, მერმე აქათ და იქით კარდინალებსა და თავ-
თავის ადგილს დასხდიან. თვეოთო ისუერი მახარა-
ესხათ, რომ ალგილზე ხეთს ადლის მეტს მიათრევ-
დენ. ის მისი ბოლო მოსამსახურეს ეჭირათ. მოსამსა-
ხურეთაც ისფერი ეცვათ სულ ყველასა, განხერი
სამოსლები ანაფორასაცით. და თავთავეთს კარტი-
ნალს წინ | დაუსხდენ ფეხთან. სკამები იყო მათოვი-
საც. რა უარდინალები შემოვიდენ, ოცდაოქმეცსმეტი
იყუნენ და დასხდენ. პაპის გამოსვლის დრო შეიქნა-
დაიწყეს დიდებულთ გამოდენა. მერმე პაპის შინა
კაცნი თორმეტიოდ, ისფრით შემოსულნი. ფართო
სამოსლები ეცვათ, მხარზე წითელი საამხრები-
სინი გამოვიდენ. მერმე ჯვარის მტვირთველს ჯვა-
რი ეჭირა. მასუკან დაიწყეს ეპისკოპოსებშა გამოდე-
ნა და პაპის ტახტს აქეთ იქით დადგენ ჩამომწკრი-
ვებით. ზოგი ჩვენს უკანამდი მოვიდა და ის ისფრი-
ანი მოსამსახურენი წინ პაპის ტახტს დაუდგენ. მერ-
მე წმიდა პაპა გამოვიდა შემოსილი. წითელი ნაკე-
რი ფილონი ესხო და ყვითელი სტავრის მიტრა
ეხურა. გვირგვინი არ ეხურა, ორს კარდინალს აქათ
იქით მისი შესამოსი ეჭირათ. ალიყუანეს მაღლა,
დასვეს და კარდინალები ერთი აქათ მოუჯდა

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନ୍ତମା

[୧୨୦ ୮୩]

უღპის ბაზილიკა ტრაიანის სვეტით

[22 გვ.]

დაბალს სკამზე ერთი იქით. ერთმა იმ წინა მოსამსახურეთაგანმა თაყუანი სცა და გამობრუნდა. კარდინალს ანიშნა, აღგა უფროსი კარდინალი, აქ დაბლა რომ თავს იჯდა, დეკანოზს ეძახიან, მიათრევდა იმ გრძელს მაზარას, პაპას თაყუანი სკა და ხელს აკოცა. ჩამობრუნდა და დაჯდა ისევ რიგზე. ყოველი კარდინალი თვითო თვითო მივიდა და ხელს აკოცეს და გამობრუნდენ, დასხდენ. მერმე იმ წინა მოსამსახურეთ ყველამ მუხლი მოუდრიკა და ერთმა წიგნის მაღლის ხმით ავაჯით კითხვა დაიწყო. იმ ახლის კარდინალის მოსვლა, ვინ იყო, ვისი შვილი და ქება მისი. და პაპის დივტილა თქვა. ეს რომ გაათავა ისევ ყველამ მუხლი მოუდრიკეს და გვერდს რომ ორი კარდინალი უჯდა ისინი ადგნენ, ჩამოვიდნენ ტახტიდამ. გაბრუნდენ, პაპას თაყუანისცეს. გამობრუნდენ. კარდინალებს აქათ იქით თაყუანისცეს. ის პაპის მოსამსახურენი წინ გაუძლვენ. ახლის კარდინალის შემოსაყუანად გავიდენ. შემოუძლვენ შუა. ახალი კარდინალი მოვიდოდა. მაღლი კარგი სანახავი კაციც იყო და აქათ იქით სხვა ორი კარდინალები მოსდევდენ. კარდინალები სულ სკამებზე ისხდენ, იმან აქათ იქით თაყუანისცა. ის ორივ კარდინალები წინ წავიდნენ. იქავ ავიდენ, პაპას თავი მოუდრიკეს. თავის ადგილს დასხდენ. ეს კარდინალი წაიყენეს. პაპას მღაბლა თავი მოუდრიკა. მერმე ტახტის პირს უფრო დიდად თავი მოუდრიკა. მერმე ტახტზე ავიდა, მუხლი მოუდრიკა და ფეხზე აკოცა. ადგა მერმე ხელს აკოცა. მერმე ორთავ ერთმანეთს ამბორს უყვეს. მერმე კურთხევანი მოართვეს წმიდა პაპას და კარდინალს თავის მაზარის კუნკულები (აქვთ განიერი), ის დახურეს. პაპის წინ დიდ-

B³⁹A⁴⁴VB⁴⁰

33

B⁴¹

A⁴⁵T

ხან პირდამხობით იყო. ალექსართა, კურთხევები წაუკითხა. მოიტანეს, ერთი წითელი შაფხა, დახურა პაპამ. გამობრუნდა. ჩამოუარა რაც კარდინალი იყო, ყველასთან მოვიდა. ესენი ადგენ. თვითო თვითომ ამბორს უყვეს და მოულოცეს. გარშემო სულ ასე შემოუარა. და ის ორი კარდინელი თანდასდევდენ და იმათაც კარდინალებს ამბორს უყვეს. მერმე პაპას წინ ჯვარი მიასვენეს. ადგა, თაყუანი სცა. დაჯდა. მერმე წამოდგა. კარდინალებმა თავი მოუდრიკეს. სხვათ სულ დაიჩიქეს. პაპამ ჯვარი დასწერა ყველგნით და იმავ რიგით წაუქლონენ, როგორც გამოიყანეს. მე წამიყვანეს პაპის კარის ეკკლესიაში. მრავალი ჯარიც იყო. შემიყვანეს, ზემო დამსვეს. დაღალულიც ვიყავ დიდხან დგომითა. ცოტა ნანი გამოვიდა. გალობის ხმა მოვიდა. ოციოდ მგალობელი შემოვიდენ. კარდინალები სულ რიგით თან შემოჰყვნენ. პაპის ტახტს მოცილებით | ისევ გალმა-გამოლმა დასხდენ, როგორც იქ ისხდენ. მერმე ის ახალი კარდინალი შემოიყანეს. კარდინალებს თაყვანისცა. მიიყუანეს ტრაპეზის წინ, პირქვე დაამხედეს. დიდ ხან ისე იყო. მერმე ადგა უფროთი კარდინალი, დეკანოზეს რომ უძასდენ, და საკურთხეველში შევიდა. კურთხევანი წაუკითხა. გამობრუნდა. დაჯდა. ადგა იხალი კარდინალი, გამობრუნდა, ყველას თაყუანი სცა და წამოვიდა. მერმე თავის რიგით ყველანი წამოვიდენ.

ი-თ მკათათვეს. წავედით ერთის ეკლესიის სანახავატ, საჭაც იყო ქრისტე რომ სვეტზე დააბეს და სცემდეს. ეკკლესია კაი და შვენიერი და სოფიო-ოთ დახატული. სხვა რათლა დაგიწერო. იქ ვნახეთ ქრისტეს სვეტი, რაზედაც დაებათ. ჭრელი მარმარილოა მომწვანო-მოშაო. ორი ადგილი ვერ იქნებოდა. სხვა იყო სამი ეკალი ეკლის გვირგვინისა

და ერთი თითო ნათლის მცემლისა. სხვა წერილმანი რაღაც გიშერო ის სახლი იყო წმიდის ეპრაქსიას მამისა. და წმიდა ეპრაქსიას ნაწილი უმრავლესი იქ იყო. და მისის ძმისა, ისიც წმიდა. სხვა ადგილს. წმიდა ზენონ და ვალენტინე მოწამე. ლუსკუ-
მა მათი ნაწილი მთელი. ქრისტეს სვეტის ძირს —
წმიდა პაპის საფლავში ჩავიყუანეს ქუე-
შეთ. სამარტვილეში ორიათას სამის მოწამის მთე-
ლი გვამი იყო. იქიდამ წავიყუანეს ერთს საყდარ-
ში. ევსები იქ ესაფლავა. კარი ვერ გავალებინეთ,
წამოვედით. სხვაგან წამიყუანეს. ერთი პატარა ეკკლე-
სია იყო, შეენიერად აგებული. ტრაპეზში წმიდა
ბიბიან ქალწულ მოწამე და მისი და წმიდა დემეტ-
რია და დედა მათი წმიდა პრახა ემარხა ერთს
ალბასტრის | ლუსკუმში. ათი ათას და ერთი მოწა-
მეთ ნაწილი სულ იმაში იდვა. ერთი ხუცესი იდვა,
ის ემსახურებოდა, მაგრამ ეკკლესიის კარი სულ ლია
იყო მლოცვავის მიღენითა. შეენიერად აშენებული
იყო, მაგრამ პატარა. იმას იქით ერთი საკერპო გვა-
ჩვენეს, უცხო, მაღალი და დიდი. ათი კამარა პე-
ნდა გარეშემო. ყველაში კერპები ყოფილიყო. უცხო
რამ ნაშენი იყო, დიდი.

კ' მ კათ ა თ ვ ე ს. წავედით კარდინალის სანახავად.
დიალ ტკბილად და მოწლედ მოგვეპყრა. ალერსს უკან
თავისი სახლები დამატარა. უწინ საწიგნე მაჩვენა,
მრავალი უცხოდაუცხო წიგნები სასულიერო, თუ
სახორციელო, მერმე სხვა საფილოსოფოსო. საწიგ-
ნეში შემიყუანა. პლატონ, არისტოტელი და მათი
პმხანაგები დახატული. რასაც სახისა ყოფილა, და
მათი წიგნები. ოთხი ხუთი ამისთანა სახლი წიგნისა
შავსე მაჩვენა. წამიყუანა მაღლა სხუა სახლები მაჩ-

B⁴⁴A⁴⁵v

B⁴³ ვენა, მავრამ რა ენა იტყვის! ერთს სახლში სულ
ფართურის უცხო ჭურჭლები და უცხო სახეები:
ზოგი წმიდათა, ზოგი უწმიდურთა. ერთს სახლში სულ
ჩინური. ჩინეთის მეფე რას სახისაა. მათი კაცი და
ქალი როგორ მოირთვიან. მათი ქვეყნის ცხოველები,
სულ ჩინურისა მთელი. სხვა სახლი—მათი მხატრობა
როგორი რიგია და რას ოსტატობისა. სხვა სახლში
სულ მარმარილოს სახეები, დათლილი. ზოგი წმი-
დათა, ზოგი მსოფლიო. სხვა სახლში. ქრისტეს საქ-
მები. სულ ყველა ვერ გავსინჯე. მარტო შობას და-

A⁴⁴r ვეცქირე. თვითონ კარდინალი დამდევდა. თქვენცი
მოგეხსენებათ დიდ კაცს მოკრძალვა უნდა, მაგ-
რამ კარდინალის სიღიღე არ გინახავთ და რით შეი-
ტყობთ. იმ შობასი იყო, სულ მრთელი ცოცხალ-
სავით. ჭარიამ სად ძე მიაწვინა ბაგაში, და ზროხე-
ბი: ზოგი ხბოიანი, ზოგი სხვარიგი. მაღლა ანგე-
ლოსნი მფრინავნი. დიღება მაღალი დაიწერილი
ეჭირათ. იოსებთ მწყემსთ როგორ ელაპარაკებოდა,
ან ანგელოსნი მწყემთ როგორ ეტყოდეს. მწყემსნი
ზოგი ცხვარს სწველვიდა, ზოგი უვლიდა, ზოგი მგელს
ძალას უტევდა, ზოგი ზურნაქს უკრევდა, ზო-
გი ქრისტეს შობისაკენ მირბოდენ. კრავი მიყვანდათ.

B⁴⁴ შესაწირავად. როგორ დაიწერება. სხვაგან მოგვთ-
მოსულა. იმავ ერთს მხარეს, როგორ მოვიდენ. ცე-
როდე როგორ ნახეს, მწიგნობარნი რომ შეყარნა-
როგორ წამოვიდენ და თაყუანი სცეს. სულ ცოც-
ხალსავით იყო. და რამდენი უცხო. თვითოსა და
თვითოსა უცხოს აიღის, მაჩვენის. ერთი ჯვარცმის
ხატი მაჩვენა. ორი მტკაველი თუ იყო. ზედ ჯვარ-
ცმა და, აქ კარგა გასინჯე, რაც ჯვარი იმაზე დაეტე-
ოდა, ქრისტეს გვამს გარდა, ჯვარზე, არა თუ აღგიღ-
ზე, შავშავად რაღაც აჩნდა. ერთი სათვალე მოი-

ტანა. ჩაეცედეთ, მართლა სწორე დაწერილი იყო. მე ხომ სხვას ასოს მეტს არას ვიცნობდი.. სამის თავისა სახარებისა, რაც პასექიდამ ამაღლებამდე სწერია, სულ ეწერა. თუ არა, ამისი მოწამე თანა მაქვს დიალ, რომ მომეწონა და გამიკვირდა ერთი იმისთანა პატარა ხატი მიბოძა. სოლომონის ქება ქებათა სწერია. ეს ნახეთ და იმასაც შეიტყობთ და დაიჯერებთ. რამდენი უანგარიშო სხვა გვაჩვენა. სხვას სახლში რამდენი უცხო ფრინველი. უფროსი ერთი ცოცხლის მსგავსი. თავისის ფრთით, ბურტყლით. სანამდი ხელს | არ ახლებდი ვერ შეიტყვი, A⁴⁶ ცოცხალი არ არისო. ერთი სკივრი თავის ხელით გამოილო და მაჩვენა. აქატი, იამანები და ეშმი. და ამგვარი თვალები დათლილი. ქლიავი, სხალი, ვაშლი კომში და მისთანები გარეშემო ეკრა. არ დაიჯერებდი, მართალი ხილი არ ასხიაო. მაგრამ არც სანთლისა იყო, არც შაქრისა, არც ძვლისა, არც გაჯისა. ამ ძვირფასი თვლებისა იყო, ძნელად გასათალი. რამდენი უცხო, ვინ მოსთვლის, თავის ხელით ნამუშაკები: ზოგი ღვინჭილა სხვადასხვა გვარი, ზოგი თავი და უცხო კენჭები. ყვავილოვნად დაეწყო. ამაზედ ნუ გაიცინებთ. მისთანა არც ღვინჭილა და არც კენჭი გინახავთ და შეშეყობა უფრო არა. ჩემს უკან, ღმერთმან ქნას, ჩემს ქვეყანაში უკეთესობა შეიქნას. სხვას სახლში შეგვიყვანა. რომ ცოტა ვთქვა, ათასი კიდევ მეტი კერპი: ზოგი რვალისა, ზოგი იამანისა, ზოგი მარმარილოსი. უწინდელი კერპთმსახურთ ღმერთები, გვაჩვენა. რამდენი უცხო სახლი, მაგრამ სხვას სახლში რაც უცხო სულიერი, ზოგი ფრანცია-შიც ვნახე: თევზის უცხო რქები, მარტო რქისა რქები, მაგრამ ამის სახლში ერთი თევზის წიბო ვნახე:

A⁴⁶VB⁴⁵

ოთხი ადლი სიგრძე მეტი იყო, მკლავის უსხო. ბატონის სალაროში ლორის კბილსავით რომ კბილია, ორი მისთანა, მაგრამ იმტოლი ვერ იყო. კაცის თავი გაქვავებული, სოკო გაქვავებული. ეს ქართლ-შიაც მინახავს. მეც უთხარ ბატონის სალაროში რომ ლორის თავია გაქვავებული, მისი ამბავი. ერთის ქვის გათლილი კაცის თავი თავის ხელით აიღო. ბალიშჩე იდვა. მაჩვენა მართალს მოგახსენებთ, არ ეთქვა ქვა გათლილია, ხელითაც მშეროდა, არ დავიჯერებდი, მკვდრის თავისავით იყო სწორე, რაც A^{47r} მკვდრის თავი გინახავს. | გარედამ გათლა არ მიკვირს მე: ფერი ძვლისა და შიგნიდამ სატვინე. და როგორც მკვდრის თავი გინახავს, ისე იყო. ეს მიკვირს. სხვა სახლში შეგვიყვანა. ძოწის ხეები, სხვაგან თეთრი, სხვაგან შავი, სხვაგან წითელი. ძოწი ჯენევას დიდებულის კაცის სახლშიაც წითელი და ჭრელი კარგები ვნახე. მერმე მის ადგილში გამოდიოდა. მაგრამ შავი არ მენახა. და მეტად დიდრონი. აქ უცხოები ვნახე: უცხო საღავები, უცხო ლოფორთქინაები. ამგვარები, უცხო, უანგარიშო. ჩვენებური გარეული თხის რქებიც იყო, სხვას გარდა, და ჯიხვის რქები და მრავალი უცხო რამ. სხვა სახლი ცის მზომელობის: სახლი—სულ კაცის გვამი დახატული შიგნით გარედამ. სახლი—სულ ნადირუბი დახატული. სახლი—სულ უცხო თუ რაც თევზი, ისევ გველი და ვეშაპი. სახლი—ხეთა და ბალაბთა დახატული. სახლი—სხვადასხვა რიგი მოუგონარი და შეუტყობარი. მრავალი ძველი ჯაჭვი, ხრმალი, ფარები ქარგადანი თუ სხვა რიგები. ლახტები და უცხო საომრები. და ვის ჟამისა კეისრებისა, მათი სახეები. გათავებისა დროს ერთი კარი გააღო, შეგვიყვანა, რაც

ნივთი, ხილი, რამდენი რიგი ყურძენი, მარწყვი სხვა-
დასხვა რიგი ვაშლი, სხვადასხვა რიგი სხალი,
ნარინჯი, თურინჯი, რას ვაგრძელებ, ყოვლი ხილი
ახალის მოწყვეტილის მსგავსი, ზოგი ფოთლიანი
ეწყო. ხელთ მოგვცა, გაგდასინჯა. მაგრამ არ ვიცი
რისა იყო. მთელი ქათამი გაბტყვნილი, კაკაბი გაბ-
ტყვნილი, ახალი ინდოური, ქათამი გაბტყვნილი, ერთს
მხარეს ღორის ქონი დაყრილი, შიგნით — მართალი,
მოხარშული ხორცი | ზოგი რა ნაკვეთი. სხვადასხვა A⁴⁷v
ასოები ხელთ გვეჭირა. არას გზით არ შეიტყობოდა
სხვა რამ არისო. დაიჯერეთ, ასე იყო. სამიოდ
უცხოები მეც მიბოძა. ეგება ნახოთ. ღამე გვესწრა,
და კარამდი მომყუა. მიბრძანა: ვიცი მართლა ვერა გა-
სინჯე რაო. როდესაც გეპრიიანება, მობრძანდიო.
თავის კაცს დაარიგა: გულნებიერად აჩვენეო. მაგ-
რამ მისის სახლის უცხოები მოსათვლელად განგრ-
ძელდების.

კა მკათათვეს. წავედით იეზოვიტების მონას-
ტერში. მათი დღეობა იყო. რაც რომში თავი და
უკეთესი მგალობელი იყო, სულ იქ შეყრილიყო. სამს
მხარეს ორლანი იყო გამართული მაღლა და სამ-
სავ მხარეს მგალობლები გალობდენ. ტრაპეზს აქათ
იქით და დასავლეთის კარს ზედათ დიდი საყდარიც
იყო, მაგრამ ერთს საუცხოოდ ესეც კმარიყო. ხან
თვით ორლანის დაუკრავდნენ და ხან სამსავ ერთად.
მგალობელნიცა ხან თვითო თვითო იტყოდა, ხან
თვითო მხარე და ხან სამივ მხარე ერთად. იმ სიშორ
იდგენ, და ეს არ ეგონა კაცს სულ ერთს ხმაზე არ
გალობენო, რომ არ გარდააქცევდნენ, არცა წაასწ-
რებდნენ. მაგრამ ეკელესის შემკობამ, ფარდაგმა თუ
კანდელმა, თუ სასანთლემ, თუ სანაწილეებმა გამა-

B⁴⁸

ცვიფრია. ერთს პატარას ეკლესიაში უწინ წირვა
მომასმენინეს. ერთი მღუდელი სწირევდა და ოთხი-
ოდ ძლივ ვეტიენით. დაიჯერეთ, სხვას გარდა, სა-
მოცდა თექვსმეტი ვეცხლის წმინდანი იყო შექმნი-
A⁴⁸₁ ლი. თავეთი ნაწილი ეჭირათ, თვარა ეკკლესიისა
რით აღირაცხოდა. ოლონ, ეს მგონია, ვეცხლი
რაც ვნახე, უნდა ათასი ლიტრა ნამეტნავი ყოფილი-
ყო. საკვირველი ჯარი იყო. რიგი მოდიოდა და რი-
გი მიღიოდა. რომში ძვირად დარჩა მაგისთანა თავ-
ნახენი კაცი და ქალი, ყველა არ მოვიდა. მწუხრი-
დან მეორეს საღამომდი ის მონასტერი სულ სავსე
ყოფილა. არცავინ იცის რამდენი ათასი წირვა იქნა.
B⁴⁹ შუა ღამეს უკან დღემდი უფროსი ერთი მწირავი
იქ მოვიდა. იქ წირეს. მრავალი უცხო შესამოსი და
ბარძიმი ვნახე. მრავალი უცხო სიმდიდრე. სამი დი-
დი ტრაპეზი იყო. სხვას ტრაპეზებს გარდა, ერთი
აღმოსავლით, ერთი ჩრდილოთ და ერთი სამხრით.
სამხრის ტრაპეზი წმიდის ფრანგისკოს ქავერიოსის
ხელი იყო, ინდოეთის მოციქულისა. და ჩრდილოს
ტრაპეზში მათი უფროსი წმიდა ეგნატი მთელი იყო.
მისი დღეობა იყო. ის ტრაპეზი და მხარე ორ მილი-
ონად იყო გაკეთებული. და ერთს დუქას ერქვა:
ჩემის ფასით აღმოსავლეთის ტრაპეზიც ასრე გააკე-
თეთო, მაგრამ ჩვენის ქვეყნის კაცისაგან ის გაკეთე-
ბაც სანატრელი იყო, რომელსაც მოშლას უპირობ-
დენ.

კ ბ მ კათათვეს. ერთი მათი მარიამობის თვე
იყო და წმიდის პეტრეს ჯაჭვის თაყვანის ცემა. წაგრ
ვიყუანეს. იმის საყდარი დიდი ეკკლესია იყო. და
კარგა შემკობილი. რვა სვეტი გრანიტისა ჰქონდა,
ოცდა ორი თეთრი. მარმარილოსი. თვითონ ხუთი

ადლი უმაღლესი. და მასვე თეთრი მარმარილოსი,
უცხოდ გათლილი და მრავალი სხვა რამე. დიდი ტრა-
ქეზს ქვეშ — შვილი ძმანი | მაკაბელი და დედა მათი A⁸⁸
და ელიაზარ, მათი მოძღვარი, დამარხული. და B⁵⁰
სხვა ნაწილები, კარგა გაკეთებული. ზეიდამ მარცხე-
ნას მხარეს, ტრაპეზზე პეტრესს ჯაჭვი კოლოფიდამ
ამოიღეს. გვამთხვიეს. ყელზე მოგვაწვიეს. ესრეთ საკ-
ვირველი ეს ქნილა. წმიდა პეტრე ერთხელ ჯაჭვით
იერუსალიმს დააბეს, ერთხელ რომს.. ის იერუსალე-
მელი ჯაჭვი ევდუქსია დედოფლისათვის მიურთმევიათ
იერუსალიმს და ევდუქსიას აქ რომს თავისა ქალისა-
თვის გამოუგზავნია. ქალს თავის ხელით პაპისათვის
საჩუენებლად მიუტანია. და წმიდა პაპას გაუსინ-
ჯავს და რომაულიც მოუტანინებია. ორივე ერთად
უნახას. ერთად რომ დაუდევია, ერთმანერთს გარ-
დაბმია. ეს ჯაჭვი ვნახე. იქიდამ სხვა, ახლა წმიდა
ფრანგისკოს პავლაელის მომცრო ეკკლესია იყო. იქ
მიგვიყუანეს, მაგრამ მარტო ტრაპეზზე ოთხმოცდა
თექვსმეტი ასეთი ვეკებლის სასანთლე იდგა, მოგე-
წონებოდა. სხვას სამკაულს გარდა, ერთის წმი-
დის ზიარების შარავანდედი იყო, უცხოდ რამ გაკე-
თებული. ეკკლესიის საქმე არ დაიწერება. რაც უც-
ხო ვნახე, იმას ვწერ. იქიდამ მიგვიყვანეს სხვა მო-
ნასტერში. დიდი და კაი მონასტერი იყო, ოცდა
ოთხი ფერადი მარმარილოს სვეტი ჰქონდა. თვითო
ექვსი ადლი, მაგრამ ძირი და გვერდები სულ მარ-
მარილო იყო ფერადი. და ტრაპეზს ქუეშ სამარ- B⁵¹
ტვილე უცხო გაკეთებული, სულ მარმარილოსი. ერთი
შისთანა არ მინახავს. იქ ემარხა; დიდი წმიდა სილი-
ბისტრო პაპა, მთელი; წმიდა მარტიანე პაპა მო-
წამე, მთელი; წმიდა ფლაბიანე პაპა მოწამე, წმიდა

სტეფანოს პაპა მოწამე, წმიდა სულურო, პაპა მოწამე,
წმიდა სტერია ქალწულ-მოწამე, წმიდა კირისკოს
ქალწულ-მოწამე, წმიდა მავროს პაპა, წმიდა პაპა,

A⁴⁹ მავროს, ლარგოს, ლარდოს | მოწამენი; წმიდა ჩიჩინია
მოწამე, წმიდა ანასტასი პაპა, წმინდა ინოვენტი
პაპა, წმიდა კვირინე ეპისკოპოსი მოწამე, წმიდა
არტემი მოწამე, წმიდა ჩიჩინო მოწამე, წმიდა პო-
ლიონე მოწამე, წმიდა თეოდორე მოწამე, წმიდა
ნიკარტოს მოწამე, წმიდა ქრისენტი მოწამე, წმიდა
ასატუროს ქალწულ-მოწამე, წმიდა პალინოს ქალწულ-
მოწამე, წმიდა მემია ქალწულ-მოწამე, წმიდა ივ-
ლიანა ქალწულ-მოწამე, წმიდა თეოფისტა ქალწულ-
მოწამე, წმიდა სოფია ქალწულ-მოწამე, ბერძნების
სასო და აია სოფიოს თავი, რომ ამაზე ააშენა იუსტი-
ნიანე. წმიდა კირიაკი, წმიდა იუსტინა და მრავალი
სხვა ურიცხვი წმიდა. მარტინე პაპას რომ ქვა მოა-
ბეს და რომის წყალში ჩააგდეს, ის ქვა და ერთი
სვეტი მაღალი, სულ მოწამეთ სისხლით სავსე. წმი-
დის სილიბისტროს პალატი, საღაც არიოზის გული-
სათვის შეკრიბა მამანი მის ამბავზე, თვარი ის რომს
არ იყო. ალექსანდრელი | იყო. და წმიდის სილიბისტ-
როს ნაჯდომი ადგილი. ესეები იქ ვნახეთ. იქიდამ
მიგვიყუანეს ერთს დომენიკანთ დედათ მონასტერში.
ეკკლესია მომცრო იყო, მაგრამ საკვირველად საკ-
ვირველი შემკული იყო. სულ ფერადი მარმარილო-
ამის მეტი რა გითხრა. ვახტანგის კარის ეკკლესიად
დავნატრე: მე მიმაძლნობინა მეთქი. მის ტრაპეზზე
წმიდის ზიარების კოლოფს ექვსი ლაუვარდის სვეტი
ჰქონდა. თვითო ნახევარ ადლი სიმაღლე და ცალი-
ცერი და შუათითი თუ შეეტეოდა.. მაგრამ მრავა-
ლი უცხო ქვები და თვლები: აკატი და მისთანები,

B⁵² არ იყო. ალექსანდრელი | იყო. და წმიდის სილიბისტ-
როს ნაჯდომი ადგილი. ესეები იქ ვნახეთ. იქიდამ
მიგვიყუანეს ერთს დომენიკანთ დედათ მონასტერში.
ეკკლესია მომცრო იყო, მაგრამ საკვირველად საკ-
ვირველი შემკული იყო. სულ ფერადი მარმარილო-
ამის მეტი რა გითხრა. ვახტანგის კარის ეკკლესიად
დავნატრე: მე მიმაძლნობინა მეთქი. მის ტრაპეზზე
წმიდის ზიარების კოლოფს ექვსი ლაუვარდის სვეტი
ჰქონდა. თვითო ნახევარ ადლი სიმაღლე და ცალი-
ცერი და შუათითი თუ შეეტეოდა.. მაგრამ მრავა-
ლი უცხო ქვები და თვლები: აკატი და მისთანები,

დათლილი, დიდრონი. ზოგი მტკაველზედ ნაკლები
იყო. მაგრამ თვითო მტკაველი ორი წითელი ქვა
იყო. წვლილად ჭრელი, არევით რაც ფერია. დიდ
ხანს დახატული მეგონა. იმ სიუცხოე ერთი ვერა
ვნახერა. ვიკითხე იმ ქვას რას ეძახდენ | დავაშავე, A⁴⁹V
ველარ მივხუდი. მრავლის უცხოების ნახვით აღარ
გვაცალეს საკითხავად. იქ ტრაპეზზე ერთის წმიდის
ეკატირინას სახე იყო. თეთრი მარმარილო, გათლი-
ლი ოთხს ანგელოზს ლრუბელზე მჯდომი მიჰყუან-
დათ. ერთი ქვა მთელი და დიდი ხუთი ადლი უნდა
ყოფილიყო. ამას კაცი არ იტყოდა, აგერ არი გამო-
მელაპარაკებაო. შუა დღეს უკან წაგვიყუანეს წმიდა
ჩიჩილას სახლში, რომ ჩვენით წმიდა ვიკილა ქალწულ-
მოწამეა. ამავ სახლში, საღაც ყოფილიყო, იქავ ეწა-
მებინათ, და ეკალესიად აეშენებინათ. ოლონ ზეიდაშ
ხით იყო დახურვილი თვარამ, ან კედლები, ან სა-
კურთხეველი, ან სვეტები იყო და სამარტვილეც
კარგა შემკული. ტრაპეზის ძირში როგორც წმიდა
კიკილია მხედარი პირქვე გდებულიყო, ერთი თეთ-
რი მარმარილო ისე გაეთალათ და ისე პირქვე მწო-
ლარი იყო. სწორედ მწოლარი მხედარი გეგონებო-
და. ზეიდამ ორი ანგელოსი. ვეცხლისა მურასა გვირ-
გვინი ეჭირათ. და აქათ იქით ორი ოქროს კანდელი
იყო. თვითო ორი ლატრა მგონია. და ასი კანდელი
დღე და ღამე გაუწყვეტლად ენთება მის საფლავზე.
მაგრამ კანდლები სულ დაფერილი. ბროწეული შუა
გახეოქილი რომ იყოს, სულ ყველა ისე იყო. ოთხი
პორფირის სვეტი—ტრაპეზის სალხინებელზე და ოცდა
ორის ფერადის მარმარილოს მაღალი სვეტი ეპლე-
სიაში. და აქათ იქით სხვა უცხო ქვების სვეტები იყო.
ჩამიყუანეს სამარტვილეში. მარცხენას მხარეს ერთი

B⁵³

თეთრი მარმარილოს აუზი იდგა. ზედ იმაზედ წმი-
ლის ანესა ქალწულ-მოწამისა ტაბლა იდგა, რაზედაც
საჭმელს სჭამდა. და იმ აუზში იყო ნაწილი წმიდის
B⁵⁴ დონატოს მოწამისა. ერთი კბილი იაკობ ზებედეს
A⁵⁰Γ ძისა. ნაწილი წმიდის | კოშმან მკურნალის. ნაწილი
წმიდის დალმატის. წმიდის სტეფანეს პირველ მოწა-
მის მკლავის ნატეხი, სამოსლის ნახევი. წმიდის
კიკილას სისხლიანი ტილო. ალექსი კაცისა ღვთისა
მკლავის ნატეხი და სხვაც მრავალი. შუა სამარტვი-
ლეში, ტრაპეზის ძირში, წმიდა კიკილა და მისი ქმა-
რი ტიბერცია და მისი მაზლი ვალლენციონოს.
წმიდა კიკილას ქმარი არ უნდოდა, ძალად დიდს
კაცს შერთეს. ქორწილის ღამეს უთხრა: ნუ მომიდ-
გებიო, თვარემ ჩემთან ანგელოსია, დაგარჩობსო. ასე
ეგონა ქმარს სხვა კაცი ყვარობსო. უთხრა: მაჩვენე
ის ანგელოსიო და მეცა ქრისტიანი შევიქნებიო. კი-
კილამ უთხრა: სამ არ მოინათლები ვერა ნახამო-
გაგზავნა წმიდა ორბანოს პაპასთან. პაპამ ასწავლა,
მონათლა. მოვიდა. კიკილა ილოცევდა. ანგელოსი
გვერდს უდგა. მერმე იმან თავისი ძმა მოაწცია. იმა-
ნაც ნახა ანგელოსი და ყველა ეწამნენ. წმიდა ორბა-
ნოსცა ეწამა. ერთად მარჩიან. სხვა მხარეს, ჩრდი-
ლოსაკენ სხვა ავზი იდგა. წმიდა იოსებ მარიამის
ქმრის ხელსახოცი, თომა მოციქულის ნაწილი, მარიამ
მაგდანელის ჭურჭლის ნატეხი, წმიდის ბასილის ნა-
წილი, წმიდის სილიბისტროს ნაწილი, ყოვლად წმი-
B⁵⁵ დის | სარტყლის ნაჭერი, ლავრენტი დიაკვნის სკა-
რას ნატეხი, სტეფანე პირველ მოწამის გვერდი,
მაჭსიმე, ბენი, ანასტასი მოწამეთ ნაწილი, ანსერმოს
ეპისკოპოსის ნაწილი, წმიდის ბენარდეს ლურსმნის
სარტყლის ნატეხი, რემიჯოო ეპისკოპოსის ნაწილი.

ესეები იყო და პონტიანოს მოწამის და სხვა მრა-
ვალი. უკან მხარეს შავი მარმარილოს | აუზი იყო. A⁵⁰V
იმაში წმიდის გიორგის ნაწილი, ევფემიას ნაწილი,
მაკაბელთ ნაწილი, ივლიანე მოწამის ნაწილი, კვიპ-
რიანეს ნაწილი, ანდრიას ჯვარის პატარა ნაჭერი,
კიკილას სისხლი, ყოვლად წმიდის სამოსლის ნაჭერი
იყო. იქიდამ შეგვიყუანეს წმიდის კიკილას აბანოში.
სამწირველო იყო. იქ ეჭამებინათ. ერთს ორმოში
ქვაბი იდგა, რაშიაც ზეთით აღულებულში ჩაეგ-
დოთ ეს. დაგვილამდა. მართლა ვერ გავსინჯეთ. დე-
დათ მონასტერი იყო. ვერც ქალწულნი ვნახეთ. ლა-
მემ აგვაჩქარა. გამოვედით. წმიდით პაპის მონას-
ტერი ვნახეთ, დიალ ჩქარა. ერთი დიდი მონასტერი
აუშენებია. თორმეტი პატრი დგა. ხუთასი კაცი და
ქალია. ვინ უძლური და ბერი უბატრონო, ვისი
შვილნი გაუარშივდებიან, ჰქუაც არ ექნებათ, უნდა
მიიყუანონ. ვისი ობოლია და საწყალი იქ მიყუანონ.
ქალების საღომი, საწოლი | და საჭირო სხვადა-
სხვა კარი აქვს. ბერი კაცებისა სხვა, ყმაწვილებისა
და უჭიკოებისა სხვა. მაგრამ უცხოდ გარიგებულია, არ
დაიწერებოდა. სმა-ჭამა, ტანთსაცვამი, ქვეშაგები
სულ წმიდის პაპისა არის.

B⁵⁶

კ გ მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წავედით წმინდის ფრანჩის-
კოს მონასტერში. მათი მონასტერი—დიდი და კარ-
გი, მაგრამ გლახანი არიან. მონასტერი კარგი აქვთ,
მაგრამ თეთრით გაგლესილი და აქა იქ კარგი ხატები
და კაი ჯვარები. სხვა უცხო არა არის რა. იქიდამ
წმიდის ურსულას დედათ მონასტერში მივედით,
ოცდა რვა ქალწული იდგა. ჩვენ რომ ფრანჩიდამ
ქალწულები გამოვყვნენ ოთხი, ისინიც იქ იდგენ.
მომცრო ეკკლესია ჰქონდათ, მაგრამ შვენიერი. იქი-

დამ წავედით წმიდის აგვისტინეს [მონასტერში] A⁵¹V სხვა რიგი მამანი | არიან, კაფუჩინებსავით შემოსილი, ოლონ შავი აცვიათ და სარტყელი ტყავისა, თვარა ყოველფერ კაფუჩინსავით აცვიათ, ფეხშიშველი. მათს მონასტერში მივედით. შუა რომშია. ჯერ წალკოტში შეგვიყუანეს. შანდაკი წალკოტი ჰქონდათ ქალაქს შიგნით, ძნელია. დიდი ადგილი კაი შადრევნები და უცხო წყაროები. სამოცი იღგენ ეპტ-ლესიაში. შეგვიყუანეს. მომცრობა ეთქმოდა. | ოცდა ათი ადლი იქნებოდა, მაგრამ მისს შენებულობის საქმე არ ითქმის, არც მოიგონება. ოლონ ამას დაგიწერ: ტრაპეზს წინ ერთი მთელი ქვა—ცამეტი მტკაველი, ჩემის ხელით გავზომე, სიგძე და ერთი ადლი უფრო იქნებოდა სიმალლე. მთელი აკატი იყო. თუ აკატს იკითხავთ აინალუჩიც აკატია. და საღაც ჭრელი იამანი იშოვება აკატია. წითელი, თეთრით და ყვითელით ჭრელი იყო. და შვიდი აქათ იქით თვითო ადლი მეტი იმავ აკატის ქვა მთელ მთელი. და სხვა ფერი მარმარილოს აშიები, უცხოდ მოყუანილი იყო. სხვები ძირს იყოს და ორი პარაგონის ქვა თითო: ც მარჩილად. ერთი მოწამე მარცხენას მხარეს ტრაპეზის ძირში იწვა. ხელთავ პარაგონე შავი ქვა. გრანიტის ქვა ქუეშ შემოეგდო. სწორად მძინარეს გვანდა. თოთხმეტი წლის ვაჟი წამებულიყო. წმიდა კონკორდიო უცხოდ და პატიოსნად, ოლონ ხორცი შესჭენობოდა. საღამო ჟამი იყო. ქალაქს გარეთ გავვიყუანეს. მოგვატარეს მეორე კარაძი, მაგრამ რამდენი უცხო ას პირაშიდიანი წყარო ან მონასტრის კარები ვნახეთ, ვინ დასთვლის. გალავანს გარეთ ერთს კედელში მრავალი ძვალი ეყარა კაცისა. მითხრეს: ვინც უმოძღრო მოკვდება, კვირჩე დააკვრენ, აქ ჩაგდებენო.

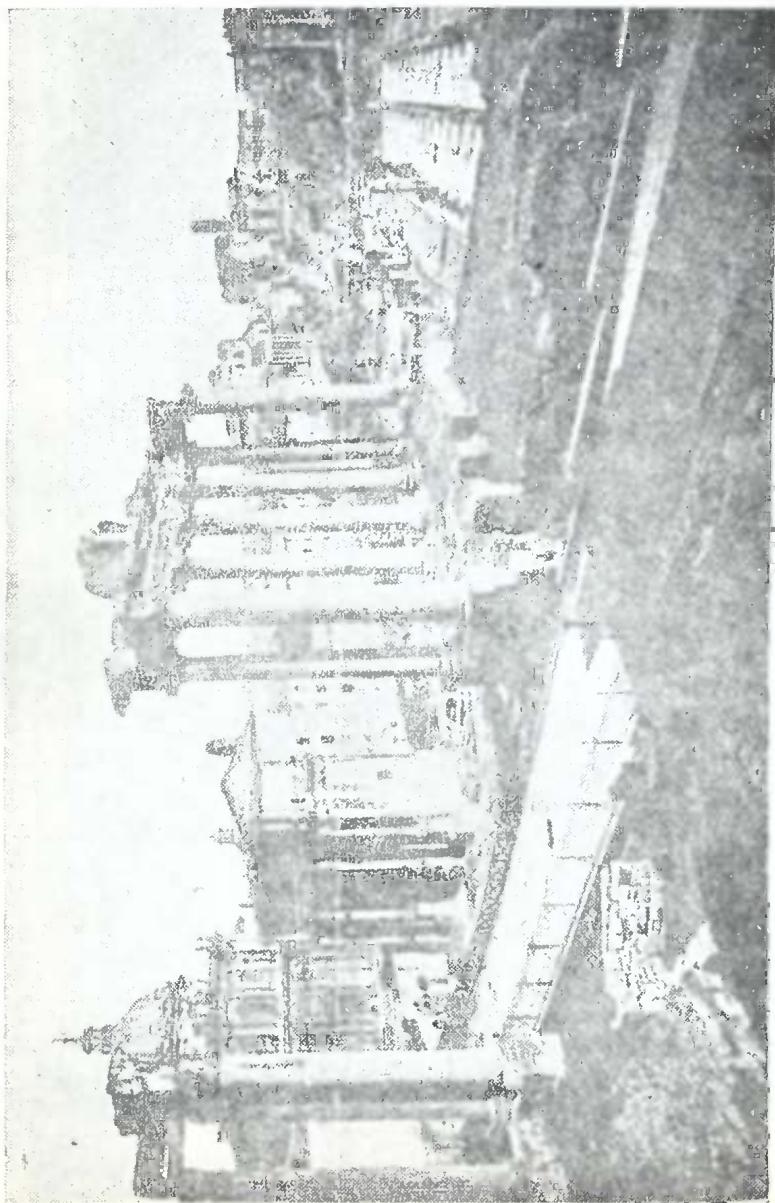
კად მკათათვეს. წაგვიყვანეს ისევ წმიდის
კიყილას მონასტერში. წირვა | მოგვასმენინეს. იქერთი A⁵¹
ფრენჭიუს ქალი ქვრივი იყო. კარდინალის დედამ
გვნახა, შიალერსა. მერმე მახარა: ხუთი ჩემი ქალი
ქრისტეს შეეწირნენო, ქალწულებად დადგენო და
ორი ძმისწულიო. და ჩემი ვაჟი კარდინალია. მეც
მათ ავბაძლიო, ეს სოფელი გაუშვიო და აქ დავდეგო.
მობერო დედაკაცი იყო, ლამაზი ყოფილიყო. მერმე
წმიდის ბენედიქტეს ქალწულებმა გვნახეს. ესენი
თეთრით იყვნენ მოსილნი. ხორცს არ სჭამდენ. ორ-
მოცდა ათნი იდგენ. მერმე სხვა სანაწილე გააღეს.
გვაჩვენეს. გასაოცარი ნაწილი იყო. მოციქულების
ყველას ნაწილი. წმიდის ანდრიას ფეხი, იოვანე
მახარობელის ჩოხის ნაჭერი, იაკობის ჩოხის ნაჭერი,
წმინდის ფილიპეს მკლავი, თომას ორი თითი და
თავის ნატეხი. ყველასი ცოცოტა რამ. დიდი ანტო-
ნის თავი. წმიდის საბას თავი. ზოგისა თავი, ზო-
გისა რა, უანგარიშო, უცხოდ გაკეთებულები. წმი-
დის ბენარდეს მაშია, წმიდის აპოლონიას რომ კბი-
ლები დაგლიჯეს, ის გაზი. მრავალი ურიცხვი და|
ცხრა ასი მთელი მოწამის გვამი. იმ ეკკლესიის ძირში B⁵⁹
ემარხა. ის ეკკლესია ხით იყო დაბურვილი. მერმე
გავსინჯე, მაგრამ მრავალი განსაკვირვალი ქვა იყო
და უცხოდ ნაქმარი გვერდები: ზოგი სოფიოთ დახა-
ტული, ზოგი ბერძულის ხელითა. ძველთაგან სულ
ბერძული სახეები იყო, მაგრამ საცა მონათვლა ვისიმე
ეხატა, სულ თავზე დასხმითი იყო. თურმე ფრანგებს
ახლა არ შემოულიათ, ძველთაგანვე სცოდნიათ.
სვეტები სულ გრანიტის ქვა იყო ორმოცამდი. თვი-
თო ექვსი ადლი. ამავე დღეს, შუადღის უკან, წაგ-
ვიყუანეს სხვა იეზოვიტების მონასტერში. დიდი მო-

A⁵²¹ ნასტერი იყო. ას სამოცდა თექვსმეტი მამანი იდგენა-
აგვიძლვა მათი წინამძღვარი. შეგვიყუანა ერთს კარ
დაფენილს სახლში. რაც ზღვის უცხო თევზი იყო
და დიდი ცხოველი, ის გვაჩვენა: კროკოდილო და ვეშ-
პის ძვლები. ერთის ზურგის მძივის ძვალი გავ-
ზომე ვეშპისა იონა რომ ჩანთქა. ცალიერი სიმგვრგლე
ორს მტკაველს გოჯი აკლდა. აქათ იქით ფხას გარდა,
მისი ყბა მაღლა გარდა. ერთი მხარე სიგძე მეტი
ჰქონდა, ხორცს გარდა, წინ წაშვერილი. ამ გვარები
მრავალი უცხო. სხვა კარი გააღო და ზღვის მომცრო
ცხოველები სულ მთელი იყო. სხვა კარი გა-
აღო უცხო და უცხო სადაფი, პინა და მისთანაები.
B⁶⁰

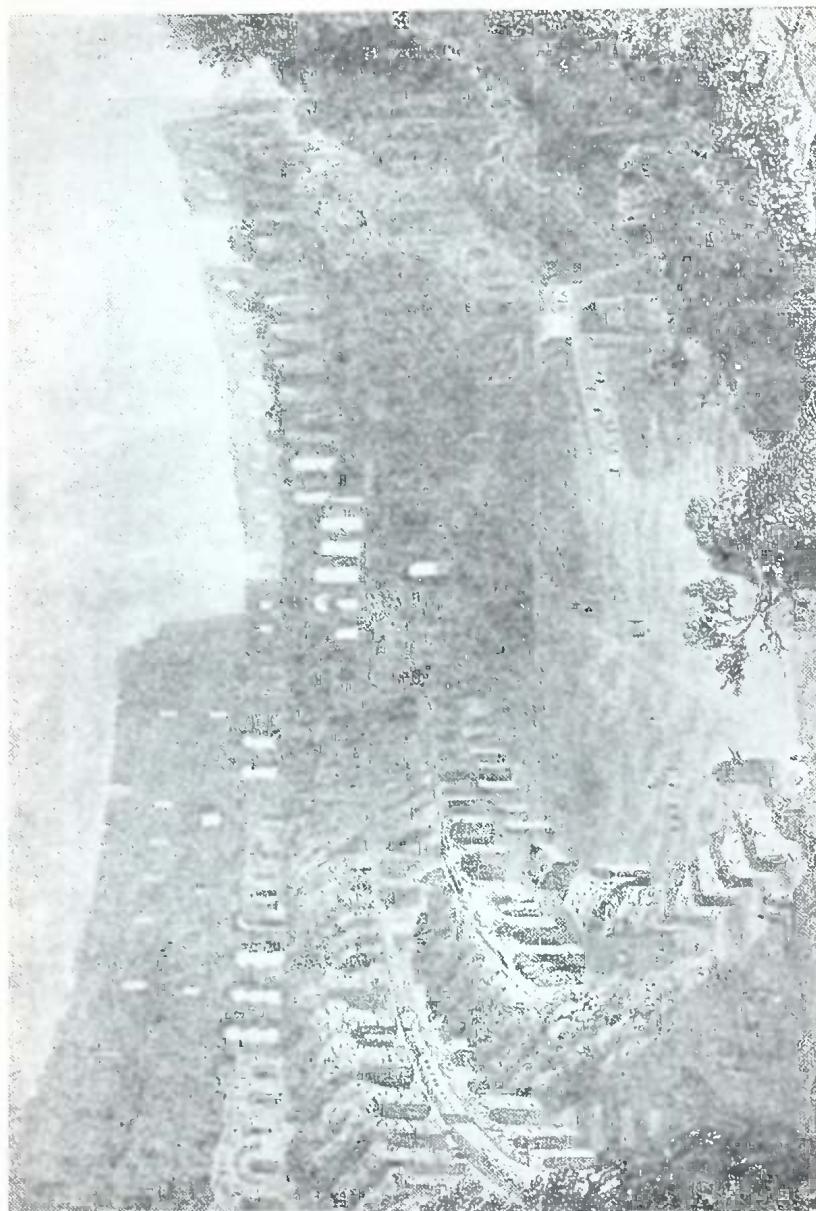
სხვაში სხვადასხვა რიგი | ლოფორთვინის მსგავსი
დიდროვანი უცხო და უცხო. სხვაში თევზის რქები
და კბილები მრავალ რიგი. სხვაში ირმის, მარტო
რქისა, შვლისა, ჯიხვისა, არჩვისა, კამეჩისა, გარე-
გუელი თხისა და მრავალი უცხო ნაღირისა. ზოგი
ორი აღლი სიგრძე, ზოგი მეტი, უანგარიშო ამგვა-
რები. რქები დიდროვანის ხარის, რქები საკვირველად
დიდი. სხვაში: კოსტანტინეპოლის კაცი როგორ მო-
ირთვის, ქალი როგორ. იქაური მაშია საქალო, საკა-
ცო. ურუმელი კოვზები, მათი უბის ქისა და რაც
მათს ჭვეყანას იშოებოდა და წესია, ის იყო. ბერძუ-
ლის ბერების ქუდები, მათი რაგინდარაები. სხვას
კარში არაბისა, სხვაში აბაშისა, სხვაში ინდისა და შათი
უცხოები. სხვაში — ჩინისა ამგვარები. სხვა კარი გაა-
ღო: ინდოური ცხოველები, ნაღირები, ომაინი ხმელი
და ამგვარები. სხვაში — ჭიქები. ზეთები იდგა. შიგ ჩა-
ეგდო, ისე ეწყო — უცხო და უცხო გვველები, უცხო და
უცხო მსვენი და ხვლიკები, ღრინკალები, საკურგველე-
ბი. ძალის ლეკვს რვა ფეხი ჰქონდა, სხვა პირუტყვის

[36 ፳፻.]

ରମ୍ଭାନ୍ଦୀ ଝଗରୁହି

კოლონიას ნაწერები

შვილი, თერთმეტი ფეხი ჰქონდა. უცხო ჭიები. ამგვა-
 რები ჰქონდათ. სხვას სახლში ერთის | თვის ყმაწვილი A⁵²v
 მოწყვეტილი, ორის თვისა, სამის თვისა, ოთხის თვისა,
 ხუთის თვისა-და მერჩე მართალი ყმაწვილი. სხვა B⁶¹
 სახლში კაცის მუმია და რაც ფრინველია, ყველას ძვა-
 ლი: გაშიშვლებული. მაიმუნისა, ნასნასისა და წვლი-
 ლის ნადირების ძვლები. სხვა კარში—თევზის ქბილი
 და სპილოს ძვლის დათლილი ხეები, ყვავილები სხვა-
 დასხვა რიგი. ერთი ჯაჭვი იყო სპილოს ძვლისა,
 მთელი, შეუწებავი. ერთი შხარი ვერ იყო. წვლილი,
 ერთმანეთში გამოთლილი და ზედ ჯვარი ეკიდა მი-
 სივე. ქრისტე ჯვარცმული და შრავალი ამგვარი,
 უცხოები. მთელი ჭიქები პირ ვიწრო და შიგ ქრის-
 ტე და წმიდები და ყუავილები და აგრევ შიგ სხუა-
 დასხვა რიგი კაცები და ომები და გარეშემო სპი-
 ლოს ძვლის ყვავილები. პირ ვიწროს ჭიქებში რო-
 გორ შედევს! სხვაში უცხო ფიტები თაფლისა, უც-
 ხოდ ნაქმარი. უცხო კვერცხები, ზოგი გრძელი, ზოგი
 აყიროს მგზავსი, ქათმისაგან დადებული, საცა რამ
 ამგვარი უცხოები იყო. სხვაგან სპილოს ძვლის დათ-
 ლილი კაცი და დედაკაცები. ზოგი კერპი ღმერთე-
 ბი. სხვაგან უცხო მარმარილოს სახეები, დათლილი.
 სხვაგან პაპების და მეფების სახეები და მათი საქმე.
 სხვას კარს შიგნით უცხო ქვები დატანებული: იამა-
 ნები, აკატები ქრელი. ზოგი კაცის სახე გამოყუა-
 ნილი, ზოგი ფრინველისა, ხეთა და ყვავილთა, თავის
 აგებულობით ქმნილი, საკვირველები. კაცი გაოცდე-
 ბოდა. სხვას კარში სარკით იყო მორთული. აქათ
 იქით—ერთი მწვანილის წალკოტი სანამ თვალი
 მისწვდებოდა. გარდააბრუნა: სულ რაც ხილი იყო,
 ხილები გამოჩნდა. ისევ გარდააბრუნა: სულ სხვადა- A^{53r}

B⁶²

სხვა რიგი შაქრიელი გამოჩნდა. ისევ გარდააბრუნა: სხვა რამ გამოჩნდა. სანამ თვალი მისწვდებოდა, რამდენჯერ გაარდააბრუნა, იმდენი სხვა გამოიცვალა. მერმე ერთი კლიტე დაძრა. სულ იმაში გამოედინა შაღრევნები. სხვა კარში ყიზილბაშის მორთვა, ქაშნის ჭურჭელი, ყუმური ჭურჭელი და მათი საქმე. სხვაგან ჩინის მორთვა და ჩინური იარალი, ნასაქმი სხვარიგი. სხვაგან ალაბასტრის დათლილი ჭურჭლები. სხვაგან ცუდი თიხის ჭურჭლები. სხვაგან ისრები, ხმლები, ფარები. სხვაგან უცხო ხატები. სხვაგან ძოშები, შავი, თეთრი, ყვითელი, წითელი. სხვადასხვა რიგი ხეები, სხვადასხვა რიგი საქმეები, უანგარიშო. წამოგვიყვანეს. ერთს სახლში შეგვიყუანეს. ერთი მართალი ორლანო, რაც სხვა გვინახავს ორლანო, იყო. ზეიდამ მჟელლები რაცალას მუშაობდენ. კარი გაალო ამ პატრმა. ორლანოს საბერველს ბერვა დაუწყო. ერთი ჩხირი დაძრა. ერთი ბულბული რომ ყეფდეს, ისე დაიწყო ძახილი და წანდახან, ბულბულის ხმის გამოცვლაზე, გუგული დაიძახებდა კუკუსა.

B⁶³ დაიჯერეთ მართალია. მერმე ორლანოს სათითურებმა უხელოდ ძვრა შექნეს. სამი-ოთხი ხმა ისე დაუკრეს. სხვას მხარეს სხვა გააღეს. ერთი პატარა ორლანო იყო. სამი კაცი იჯდა და ორი დედაკაცი. ერთი ჭახრაკი ააბრუნა პატრმა. კაცებმაც და ქალებმაც ძრვა და მიხედ-მოხედვა დაიწყეს. ორლანო უკრევდა, კაცები თამაშობდენ და ქალებს სირჩა ეჭირათ, ვითომ ღვინოს სვემდენ, პირზე მიიდებდენ. სხვა კარი გაალო. ერთი ჭახრაკი დაძრა. სამი კაცი იჯდა. ერთმა სოინარი აილო. კვრა დაუწყო. ორთ ეძინებოდა. სხვას აღვილს ისევ ერთი შავი კაცი იყო, ძალლის პირით. თვალსა და ყბას იძრევდა. ნალარას

უკრევდა. გამოგვიყუანა. ერთი | კარი გააღო. სარკის A³⁵V
ჩადრი იყო. დავით წინასწარმეტყველი მეფურად
მოკაზმული იჯდა. ქნარს უკრევდა. ხმა ისმოდა. მი-
იხედავდა, მოიხედავდა, თავს მოგვიდრევდა. წინ ორი
კაცი უჯდა, ერთი სანთურს უკრევდა, ერთი იმათს
ტრუმბედას. მაგრამ სარკეში მრავალგან ჩნდა ეს
კაცნი. მრავალი საკვირველება ვნახე, მაგრამ ამის-
მეტი ვერ დავისწავლე. მერმე მათი საწიგნე დამა-
ტარეს. მერმე სააქიმოში ეს ვნახე. ოცი ასეთი პორ-
ფირის ქვის ჭურჭელი იდგა, თვითო საპალნე მეტი;
ზოგში ცოტად ნაკლები ჩავიდოდა, თრიაქტარუხით
სავსე. იმას ზეით სხვა ჭურჭლის ანგარიში არ მიქ-
ნია. მრავალი უცხო წამალი, მაგრამ რათ დამეწერა. B⁶⁴
ვნახე ვარდის წყლის სახადი. ერთის ცეცხლით შვიდი
რიგი სხვადასხვა გამოიხდებოდა. ვნახე სხვა არა-
ყებისა, ერთის ცეცხლით ხუთი რიგი გამოიხდებოდა.
ვნახე სხვა ძვირფასის არაყებისა, ერთის ცეცხლით
სამოცდა ექვსი რიგი სხვადასხვა გამოიხდებოდა.
ან ხელსაფქვავი, ან ზეთების სახდელი, უცხო რი-
გები, არ ითქმის.

კდ მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წაგვიყუანეს წმიდის პეტრეს
საყდარში. ძირს ჩავედით. წმიდის პეტრეს საფლავი
ვნახეთ. ზედ უამი ვაწირვინე. მაგრამ მისი თქმა და
გაკეთება კაცისაგან სათქმელად შეუძლებელია. მერმე
მაღლა გუმბათში აგვიყუანეს, შიგ ქოთანში. რომის
ქვეყანა და ზღვა სულ ჩანს, შიგ სპილენძის ქოთანში
ლ:—კაცი დაეტევა დგომითა. შვიდასი ფეხი კიბე
აიარს, რაც დავათვლევინე. ჩვიდმეტი გუმბათია.
სხვა არა მოისაზრება რა. მრავალი რიგი სახლები.
შიგ უანგარიშო მრავალი ოსტატი მუშაობდა. იქ ვნა-
ზეთ სოფიოს კენჭის კეთება, იმის ქვას როგორ ამტვ- A⁵⁴r

რევენ, როგორ აწყობენ, როგორ ხატვენ. ცალი
გუმბათი სულ სოფიოთი არის დახატული. იქიდან
შეგვიყუანეს პაპის სამწიგნობროში. მაგრამ ერთი
უცხო მას არა შეედრება რა. თავად დიდრონი და
B⁵⁵ გრძელი სახლებია. | მერმე, რომელიც კრება არის და-
ხატული, მაშინდელი წიგნები. იმის ძირს წმიდაე-
ბის კრებისა, თუ მწვალებლებისა თავის ხელით დაწე-
რილი. სადაც იოვანე ოქროპირის წიგნებია, თავის
ხელით დაწერილი. იმას ზეით ის დახატული. ისე
წმიდა ბასილი, გრიგოლი ღვთისმეტყველი, წმიდა
ჯერასიმე, წმიდა ათანასე, წმიდა ეფრემ, წმიდა
იოვანე დამასკელი. რაც წმიდაა, მისი სახე, და მისის
ხელით დაწერილი წიგნები. მწვალებლების წიგნები.
სხვა ყოვლისა რჯულისა და ყოვლისა ენისა წიგნები
იყო. მრავალი ვეძებე ქართული წიგნები, ვერ ვიპოვე,
არსად ჩნდა. მაგრამ პაპის სახლები საკვირველება
იყო. პაპის სახლების გარდა ის თერთმეტი ათასი
სენაკია თავისის ფარდით, სკამით, ტაბლით, ყოვლის
ფრით გარიგებული. მაგრამ ან შიგნით წალკოტი,
ან გარეთ როგორ იქნება? ასეთი წყაროები იყო შიგ
წალკოტში, თითო ორს წისქვილს დააბრუნებდა.
და რამდენი რიგი უცხო შადრევანი, ან სახლებში,
ან კედლებში, ან სვეტებში, ან წალკოტებში. ვინ
მოსთვლის? რამდენი უცხო სვეტები, რამდენი უცხო
ქვა!

B⁶⁶ კე მ კათათვეს. წამიყუანეს. ერთი|დომენი-
კანის დედათ მონასტერი იყო, წმიდის დომენიკოს
დღეობაც იყო. მონასტერი მომცრო იყო. მაგრამ
ჯარს ძლიერი მიუვედით. გარედამ წითლის ქამხის ფარ-
დებით იყო მოფარდაგული. და ქამხას როგორც აქვს
A⁵⁴V სულისე იყო ოქრომყედით შეკრული|ორორის ძაფით-

მაგრამ შიგნიდამ სულობით ცის მეტი კედელი აღარ
ჩნდა რა იყო. მაგრამ სულ ასე ხალასად ნაკერი ფარ-
დაგები ეკიდა, უცხოდ, მძიმედ ნაქმართ. შვიდს ად-
გილს ტრაპეზი იყო, სულ მყარი ვეცხლი. და სხვა
სასანთლე და კანდელი და წმიდა ნაწილთ კოლოფი
არ იანგარიშებოდა. მაგრამ ხუთასი ლიტრა მეტი
მგონია. მრავალი უცხო ნაწილებთ. მაგრამ ჯარისა-
გან ვერა გავიგეთ რა. წამოვედით. ფრანგულის ანგა-
რიშით ხუთი აგვისტო იყო. უწინ რომ ყოვლად
წმიდის მონასტერი დავწერე, თოვლის მოსვლა, ის
დღეობა იყო. იმ დღესაც პაპას არ შეეძლო, ვერ
მოვიდა, თვარა არ დააკლდება. და ზოგი კარდი-
ნალი წირვაზე ყოფილიყო. და ჩვენ შუა დღეს უკან,
მწუხრზე მივედით. თვრამეტი კარდინალი იყო,
სხვას ეპისკოპოსსა და ხუცეს გარდა. დიდი ეპკლე-
სიაც არის. მაგრამ ჯარისაგან ძვრაც არ იყო. მარჯ-
ვენა მხრის ტრაპეზზე მაღლა ლუკა მახარებელისა-
გან დახატული იყო. და ერთს დიდს კუბოში ესვენა.
სიონთა ღვთის მშობლის ტოლია. ეს მარცხნივ უზის.
თქვენც დაიჯერებთ, პატიოსნად შემკული იქნება. ის
კუბოც, დიალ, კარგად იყო შემკული. ხუთნი კაცის
ტოლ-ტოლი ანგელოსნი იყუნენ. ის კუბო იმათ ეჭი-
რათ. და ორი მომცრო გვირგვინი ეჭირათ, სულ
ვეცხლით დაფერილი. და ზეიდამ მაღლა: თოვლი
რომ მოვიჟა, და წმიდა პაპა რომ სთხრის, და ვინ
ააშენა, ისინი სულ ვეცხლი. ტრაპეზზე შვიდნი წმი-
დანი კაცის ტოლ-ტოლი, სულ ვეცხლი. თავეთი ნა-
წილი ხელთ უჭირავთ ოცდა ცხრამეტი: ზოგი ხელი,
ზოგი ფეხი | ზოგი სხვა ასო, სულ ვეცხლით გაკეთე-
ბული, იმ ერთს ტრაპეზზე ესვენა. და სასანთლე და
კანდელი ვინ იცის, თვარა სხვა მხრისას არას ვსწერ.

B⁶⁷A⁵⁵r

ეკკლესია სულ წითლის ქამხით, მძიმე ყვითლის აშიით
ახლო-ახლო ჩაკერებული, მოფარდაგებული იყო,
სვეტები და კედლები. ეჭვსს ადგილს მგალობლები
იყვნენ. ოთხს ადგილს ორლანო იჯვროდა. სხვა საკ-
რავი ურიცხვი. მაგრამ მგალობლების სიტქმოთ კაცს
ცნობა წაუვიდის. ხანერთი იტყოდა წვლილსა, ხან
ორნი შეაწყობდენ. ხან ერთი წვლილი და ერთი
ბოხი, ხან ოთხნი: ორი ბოხი და ორი წვლილი. ხან
სულ ყველა ერთპირად იტყოდა. მაგრამ ასე შეწ-
ყობილი იყვნენ კაცი გაკვირდებოდა. კაი ჯვარები
ოქროსა. საცეცხლურები ოქროსა. შესამოსები ძვირ-
ფასები. ეს ვნახე. ლოცვა დიღხან იყო.

კვ მკათათვეს. წავედით ანდრია მოცი-
ქულის მონასტერში. იქაც თიატინები იდგენ ორ-
მოცდა თექვსმეტი. მაგრამ ერთი ეკკლესია, ან სი-
დიდით, ან სიკეთით, ან დახატულობით და სიმდიდ-
რით კიდევ უფრო და გაწყობილობით, არ მინა-
ხავს. მრავალი უცხოთ გაკეთებული ნაწილი იყო.
ერთი ტრაპეზის საბურავი იყო, ზედ ოქრომკედით
შეკერილი. ჯერ იმ სიუცხოვე არა მინახავს რა, არ
დაიწერება. რა განიშნო? და მრავალი გამოყვანილს
ოქროს გვანდა. იქიდამ წაგვიყუანეს. სამი გზა ერ-
თად შეიყრება. შუაზე ორი ეკკლესია, ორივ ერთმა-
ნეთის მსგავსია. მაგრამ შიგნით გარეთ უცხოდ და
საკვირველად აშენებული. წინ გრძელი მინდორი.
მთელი ქვისა, მაღალი, პირამიდი. და კაი შადრევ-
ნები. დია უკუსაყარი ადგილია ქალაქის კარზე. ახლა

A⁵⁵v შიგნიდამ ქალაქში.

B⁶⁷ კვ მკათათვეს წავედით ბართლომე მოცი-
ქულის მონასტერში. წოკოლანტებს აქვს. რომის წყა-
ლი ორად განიყოფა. შიგ შუაზე ორმოცდა თხუთმეტია

წოკოლანტი დგას. ეკულესია კარგია, მაგრამ სხვებ-
სავით შემკული არ არის. ამისათვის რომ კაფუჩინი
და წოკოლანტი უფრო გლახანი არიან. და დიდს
ტრაპეზსა ჰქონდა ოთხი სვეტი პორტირისა და სალ-
ხინებელი შეკრული. და ტრაპეზს ქვეშ მთელი პორ-
ტირის დიდი ლუსკუმა. შიგ ბართლომე მოციქულის
გვარი და ტყავი ნაწილი. ზოგი გაყოფილია. მარჯ-
ვენა მხარეს, ტრაპეზს ქვეშ წმიდა პავლინოს ეპის-
კოპოსი და წმიდა ადალიბერდოს ეპისკოპოსი მო-
წამე და ორი მისი დიაკონი მოწამე ესაფლავა. მარც-
ხენას მხარეს, ტრაპეზში წმიდა თეოდორე რომაე-
ლი ესაფლავა და ოომა მოციქული. სპილენძის ტაშ-
ტით მოეტანათ. მისი ტოლი ზეიდამ ხუროდა. ერთი
შიგავ ლუსკუმაში იყო, ერთი ზეზე. და ერთი ქრის-
ტეს გვირგვინის ეკალი ჰქონდათ. იმის პირდაპირ
სხვა მონასტერი იყო. იმავ წყალშუა. ერთი რიგი
პატრები არიან შავით მოსილნი. სნეულთ სამსახურია
მათი წესი. სამოციოდ იდგენ, მაგრამ მონასტერი
მომცრო ჰქონდათ და კარგა შემკული. და ქსენონი
მისთანა ვერსად ვნახე. მომცრო იყო. ას ორმოცი
კაცისა. და მისთანა შემკული ეკულესიაც ძნელია. კაი
ხატები, მარმარილოს სვეტები და ხარიხები. ორ-
ლანო ქსენონში, დიალ, კარგა იყო მორთული. იმ მო-
ნასტრის ტრაპეზში ემარხა იოანე გლახაკი და მარი-
ნის, მისი ცოლი, მართა და მისი ორი ყმანი წვრი-
ლები, ოთხივ მოწამე და წმიდა ერკონოს მოწამე
მთელები. იქიდამ წამოვედით წმიდის პელაგიას მო-
ნასტერში. კარგა შემკული მონასტერი იყო, მაგრამ
წმიდა არავინ ესაფლავა. ერთს მხარეს ერთი მეფე ესა-
ფლავა. პირდაპირ—დედოფალი მისი მეულლე. ერთს
საფლავზე ეწერა აჩრდილი, მეორეზე ალარც აჩრდი-

B⁷⁰A⁵⁶r

ლი. იქიდამ წმიდის ევსტატეს სასახლეში მოვედით. მონასტრად იყო, მაგრამ ეკელესია მაგდენად შემკული არ იყო. ახლა ამ პაპას თავისი ძმისწული კარდინალი— სათვის უბრძანებია, უნდა დიდი ეკელესია ააშენოს და შეამკოს. წმიდის ესტატეს და მისის ცოლის თეოფის-ტესი და მათი შვილების: აღაპი და აღაპისტოს ერთს ლუსკუმაში არიან. და ზეით წმიდის ევსტათის თავია, კარგა შემკული, და ერთი მკლავი და წმიდის ესტატეს შუბი ნაომარი.

კუ მ კ ა თ ა თ ვ ე ს. წავედით იმავ დიდს მონასტერში, პაპის სამადლო რომ არის. იმ ღამეს ვერ გავსინჯეთ, მაგრამ ერთი ეკელესია იყო, ჯვარის სახედ აეშენებინათ. წინ ჭალწულების სადგომი. მარჯნივ—დედაკაცების სადგომი. მარცხნივ—ყრმათა სადგომი და დასავლეთით კაცების სადგომი. ათას ორასი სული იყო. ამაების სადგომი სხვ იყო მორთული თავთავეთი გარიგებულობა: ძირს სასარცხლო, მერმე სადგომი, იმას ზეით წირვის მოსასმენი, იმას ზეით სნეულთ საწოლი. და სნეულს, ვისაც ფეხზე ადგომა შეეძლო, იქიდამ ცოტა წამოდგეს, ეკელესიში წირვა-მოისმინოს. ვისაც არ შეეძლოს, იქავ სამწირველო-აქეს. იმას ზეით სასაქმე. რაც მოხელეა იქ საქმობდენ ოთხნივ, ზოგი ცალცაკე. სხვადასხვა-კარი სხვადასხვა მოძღვარი. სხვადასხვა გამრი-
A⁵⁶ ვ გები. სხვადასხვა ტრაპეზი. სხვადასხვა სამზარეულო. სხვადასხვა წალკოტები. სხვადასხვა წყარო. საქმობდენ იქ მატყლსა და სელსა და კანაფს სჩეჩდენ. სამ-ოთხ რიგად აწმიდებდენ, ასთევდენ, ქსოვდენ. ტილოს აშიებს ქსოვდენ. მატყლს სჩეჩდენ, რეცხდენ, ასორსალებდენ, ასთევდენ, ქსელევდენ, ქსოვდენ, სთელევდენ და ღებევდენ კაი შალებს,

სკლატებსა და მისთანათ. მჭედლები, მეწულე, მემა-
შიე, ფეიქრები და ყოველი მოხელე ხურო—ესენი
იყვნენ. რაც ობოლი და უპატრონო საწყალი იყო,
იქ იზდებოდა. სანამ ათის წლისა შეიქნებოდა, წიგნს
ასწავლიდენ. მერმე ვის რა უნდოდა, იმ სახლში
შეიყვანდენ. იქ იყო სტამბა წიგნისა, ფარზაგის
ქსოვა, მხატრობა, ამისთანები. წიგნის კრვა. რო-
მელს რა სახელო უნდოდა, იქ ასწავლიდენ. ორ-
მოციოდ გიერ და დედმამის უარშიო იყო. თვითოს
ფეხში ბორკილი ეყარა, დაბმულნი იყვნენ. ჭიახრაკს
ასთევდენ ბამბასა. და სამს აღგილს კარი დაკლე-
ტილი ჰქონდათ. ერთი მღუდელი მათი მასწავლებე-
ლი და მოძღვარი იყო. თვითო სალოცავი წიგნი და
თვითო კრიელოსანი ჰქონდათ. სამწირველო იქავ. და
დღისით წირვას არ დაკლებდენ, ალოცებდენ, ასთ-
ვევინებდენ. მათს საყდრის სასმელ-საჭმელს მისცემ-
დენ. აღსარება-ზიარებას არ აკლებდენ და კვირაში,
რამდენიც. აქიმს გაერიგიებინა, ცემას არ დააკლებ-
დენ. და ლამით თვითო სენაკში, რკინის ფანჯრე-
ბით, შეაგდებდენ. ქვეშაგები მზა და დაუკლეტდენ
კარებსა. იქ ვნახე საიას რომ სჯანდრევდენ. ორი
ჭია ერთმანეთზე მობმული. სამი მხარი სიგძე, სამი
მტკაველი განი და ოთხნითვე სამასი მტკაველი, ნახე A⁷ r
რა იქნება! ორი ბიჭი გაურჯელად ხან წინ წასწევდა,
ხან უკან და იმით სჯანდრევდენ. იქ ვნახე რკინის
საფეიქროსავით გამართული, პაიჭებს ქსოვდენ წინ-
დურსა. თვითო კაცი დღეში ერთს წყვილს მოქსოვ-
და. საკვირველება იყო. წინდის ჩხირით რომ შეიქმო-
დენ, ისე ქსოვდენ. საფეიქრო იმგვარად იყო, თუ
არ ნახავს კაცი, არ მიიხდომება. წამოვედით იქიდამ
წოკოლანტების მონასტერში. ვნახეთ. ერთს მონასტ-B⁷³

რად ისიც საქებული იყო. მაგრამ ერთი მომცრო
სამწირველო ვნახეთ, ხით გაკეთებული. დიალ მოგ-
ვეწონა. წმიდის ფრანჩისკოს სადგომი ყოფილიყო.
წირვა მოვისმინეთ. ერთმა პატრიმა ერთი კლიტე
მოაბრუნა. ეს ხეები სულ და ფიცრები გამობრუნდა,
და სულ ვეცხლით მოჭედილი ნაწილები გამოჩნდა.
ორმოცი სანაწილე. თვითოში მრავალი ნაწილი იყო.
რახან წირვა გათავდა, ისევ კლიტე მოაბრუნა. ნაწი-
ლები შიგნით შევიდა. ისევ ფიცრები გამოჩნდა. იქი-
დამ წამოვედით. ერთს მონასტერში შეგვიყუანეს.
მართალს გეტყვი, ეკკლესიის საკადრისი ეკკლესიაც
იყო. უნახავად გავხე და მერმე დიალ, რომ მომეწონა-
მითხრეს: ეს ეკკლესია და ამისი მონასტერი და სას-
ნეულო სულ მებაღებმა და მეხილებმა ააშენეს და
გაარიგებო. ვინც იმათი ავად გახდება, იქ დაწვება-
ვინც მოკვდება იქ დაიმარხება. მაგრამ ეს მიკვირს
იმისთანა კაცებმა იმდენი უცხოს მარმარილოს სვე-
ტები, სხვადასხვა ძვირფასი ქვები სად იშოვეს!
მე მოჩუენება რამ მგონია. კარლინალი საკრიფანდი
ათი დღით უწინვე მობძანდა ჩემ სანახავად. და დღეს
პაპის ძმის წული კარლინელი მობძანდა, საღამო.

A⁵⁷ v ჟამ|. გვიალერსა. კარლინალი რომ წავიდა, მაშინვე
კარების უფროსი მწერალი მოვიდა. პაპის თავი ვეზი-
რია. დიდს ხანს დაჯდა. მრავალი რამ იკითხა. კარ-
ლინალებისა და კრებისსაქმე სულ მის ხელთ არის.
ის რომ გარეთ გავიდა, სახლიდამ კარში არ გამი-
ტანა. პაპის ძმისწული ერის კაცი ალექსანდრე მო-
ვიდა. უწინ მე მინდოდა ნახვა. არ მომიხდა. მოვიდა,
მომიკითხა, ახლო დამისვა. მითხრა: მე ჩემის თავით
არ მოვსრულვარო, პაპის მაგივრად შენდა სანახა-
ვად მოველო. მიბძანა: რაც გეპრიანებოდეს, ერთს.

მოსამსახურეს მიბოძებდე და მიბძანებდეო. ყმაწვილი კაცი იყო, კაი შვილი.

კ თ მკათათვეს. წავედით, დომინაკანი კარ-დინალი ვნახეთ. და მერმე წმიდის დიდის ანტონის მონასტერში მივედით. მისი მამანი ვნახეთ. კარგი და დიდი მონასტერი იყო, მაგრამ უცხო არა იყო რა. წმიდის ანტონის ცოტარამ ნაწილი იყო. და მთელი ფრანციცის დოფინოს თემში ასაფლავია. ჩვენ ვერ ვნახეთ. იმ დღეს იფრადორი დესპანი სა-სეირნოდ გამოვიდა. მზის დასვლა იყო. ასი ეტლი უფრო გამოყვა. ცხენოსანს გარდა, დიალ, დიდი ჯარი მოსდევდა. მე წმიდის ანტონის მონასტერში მივიღოდი. არ მოვიცადე. მონასტერში შეველ.

ლ მკათათვეს. მათის ანგარიშით ათი მარია-მობის თვე იყო. წმიდის ლავრენტის დიაკვნის დღეობა იყო. უწინ წაგვიყუანეს სანახავად და იმისი სახლები და საყდარი ვნახეთ. წირვა იქ მოვისმინეთ. იქ იზდებოდენ ბერძნისა და სომხის შვილები B⁷⁵ პაპის სამადლოდ ვინც გაპარული მოვიღოდა, ან დაჭირებული ყმაწვილი კაცები. ჩვენობას ორმოცნი იყვნენ. მერმე შუა დღეს უკან წმიდის ლავრენტის A^{58r} მონასტერში წაგვიყუანეს. ქალაქს გარეთ ერთს ეჯ-ზეა. კაი და დიდი მონასტერი. კაი სვეტები, უცხო ქვების გრანიტისა. თვითო და თვითო მთელი ორ-მოცამდი, ხუთ ხუთი ადლი, ზოგი ოთხი ადლი. სალხინებელზე ოთხი პორფირის სვეტი, თვითო სამი ადლი. ქვეშ სამარტვილე. შიგ წმიდა ლავრენტი დიდი ხნის წამებული ესაფლავა. მერმე რომ წმიდა სტეფანე მიასვენეს, პირველ მოწამე, წმიდა პაპამ წმიდა ლავრენტისთან ბძანა მისი დამარხვა. რომ მიასვენეს და ლუსკუმას ასწიეს, წმიდა ლავრენტი თვითონ

მიწვა ცალს მხარეს და უკეთესი ადგილი წმიდა
სტეფანეს დაუგდო. იქ ესაფლავა კიდევ წმიდა მო-
წამე იუსტინე. მარჯვენას მხარეს ესაფლავა წმიდა
გვირიაკი დედაკაცი. ზედ გრიგოლი დეოლოლის სამ-
წირველო აეშენებინა. უცხოს ფერადის მარმარილოთ
იყო შემკული. თვითონ მაზე ხშირად ჟამს სწირევდას
თურმე. მონასტრის ძირი უცხოდ იყო კენჭებით
მოფენილი. მასთანა ვერსად ვნახე. კარგა შემკულიც
იყო. ზეით კაი ნაწილები, მრავალი. იქიდამ წამო-
B⁷⁶ ვედით. იმ დღეს იყო მისი დღეობაცა. წმიდა სო-
სანა ქალწულ მოწამეს საფლავზე დედათ. მონასტე-
რი იყო. მაგრამ დედათ მონასტრების მორთვა და
სიძლიდრე არ დაიჯერება. იქ ესაფლავა წმიდა სო-
სანა. მამა მისი გაბინიო მეფის ძმა ყოფილა. ორივ
უწამებიათ. წმიდა ფილიჩიტა დედაკაცი თავის
შვილით, მოწამენი მთელნი. ეკკლესიის ქებას
ვერ დაგიწერ. უცხოდ შემკული იყო. კარგა ადგი-
ლი ჰქონდა. იქით ერთი წყარო იყო. სამ თვალად
გამოდიოდა. თვითონ თვითოს წისქვილისათვის მეტი.
შუაზე მოსე იდგა, კლდეს რომ კვერთხი ჰქონდა
გამოეცა წყალი. და აქათ იქით ისრაილნი როგორ
A^{58v} სვემდენ, ან რჩომას | როგორ ასმევდენ. საკვირვე-
ლობა იყო. ორმოცამდი ზარბაზანი გააგდეს. მაგრამ
შიგნით რომ დედანი გალობდენ, ფანჯრებს შიგნით,
მისთანა არა გაიგონებოდა რა. ყური მის უამეს ვერას
ისმენდა. წმიდის პაპის მოსაკითხავი მესამეს დღესა და
მეოთხეს არ დაგვაკლდის. მაგრამ ამ დღეს მრავალი
უცხო შაქრიელი და შარბათები ებოძათ.

ლ' ა მ კა თ ა თ ვ ე ს: წმიდა პაპას ებძანა. ვიახე-
ლით, ფეხს ვაკოცეთ. მომიკითხა. მე შეორეს დღეს
შენს ნახვას არ დავიკლებო. მაგრამ, შენც ხედავ, არ

B⁷⁷

შემიძლიაო. მრავალი კაი სიტყვა. მიბძანა. თავისის
ხელით მიბოძა ძელი | ჭეშმარიტი, კარგა გაკეთებუ-
ლი. აკატის კრიელოსანი და ოქროთ გაკეთებული
და ზედ ოქროს ხატი, ცოდვათ შესანდობლად,
ნაწილები წმიდათა. მიბძანა: მიხარიან რომში დიდი
ხმა დაგვივარდაო, კარგა იქცევიო და ჭკვიანადო.
მრავალი მიალერსა. ნაწილებსა და ჩემს საჯდომს
ეტლს გამოგიგზავნიო და ისე წადი ეტლით, წმიდა
შვიდი ეკლესია მოილოცეო, ცოდვათ შესანდობე-
ლი. ეს შვიდი ეკლესია: პირველი წმიდის პეტრესია,
მეორე წმიდის პავლესია, მესამე, თოვლის მოსვლა
რომ დავწერე, ის წმიდით ღვთისმშობლისა, მეოთხე
რომ დავსწერე იოვანე მახარებელისა, კოსტანტინეს.
აშენებული, მეხუთე წმიდა ლავრენტი დიაკვნისა,
რომ დავსწერე, მეექვსე ჯვარის ეკლესია და მეშვი-
დე წმიდის სევასტიანე მოწამის საფლავი. ესენი
ქვეითად უნდა მოიაროს ორმოცს უამზე ერთმა კაცმა
მხურვალის გულითა და ყველგან ლოცვა თქვას. და-
როგორათაც გულით ილოცავს, იმგვარად მიეტევება.
მე თავათ ბერი კაცი ვიყავი და სნეული და ავი
დრო იყო, სიცხე. პაპამ დასტური არ დამცა ქვეი-
თობისა. შენდობა მიბძანა: მე ისევ შენდობა შომი-
ცემიაო. ჩემის ეტლით წადიო. საღილს უკან. წავე-
ღით, პაპის ძმისწული იყო, ერთი ქალწული, მის სა-
ნახვად. ვიწც ეპისკოპოსი იქნება, დაბალის კაცის A⁵⁹ r
შეილი ვერ დაჯდება. თვარა ნახეთ პაპა როგორი
დიდის კაცის შეილი იქნება. მაგრამ დაბალიც რომ
დაჯდეს, თუ პაპას და, ან ძმისწული, ან ღისწული
ჰყავს, დიდი კაცი შეირთავს. ეს პაპა დიდის კაცის
შეილიც არის. მეთორმეტე კლემენტე იყო და ერთი
ძმისწული ჰყანდა. მართალს გეტყვი, ლამაზიც იყო და

B⁷⁸

სანახავად სადედოფლო და დიდურად ნაქმარი, რომ
მისთანა მის ნახვამდი ვერა ვნახე რა საფრანგეთში.
და მრავლის დიდს კაცს მეფედ მოენდომებინა. იმას
ეს ეთქვა: თუ ბიძა პაპად არ დამჯდომოდაო, ვინც
მეფები მითხოვდენ, მეც შევირთევდიო, მაგრამ აწ
ბიძა ჩემს არ ეკადრებაო. ქვეყანა მე მეჭიროს, ან
მაშინ შევირთო ქმარიო. და წმიდის ტურეზიას ენკ-
რატისი შექნილიყო. ახლა დაეწყო შენება ერთის
მონასტრისა. და მათი ეკადესია სხვებსავით გარი-
გებული ვერ იყო. ოლონ წმიდის ზიარების კიდო-
ბანზე ექვსი ჯცხო სვეტი იყო. თვითო წყრთა
უცხოს ქვისა. და თვითონ, დიალ, პატიოსანი ქალი. და
თვითონ უფროსად არ დამდგარიყო. ერთი პატიო-
სანი მოხუცებული ქალი იყო. ზეთ ის დასვა, ქვე-
შეთ თვითონ მოუჯილა. ფანჯარიდამ გვნახა, რო-
გორც სხვათა. იქიდამ წავედით. წმიდის ანუსიას
საფლავზე. ქალაქს გარეთ ორს ეჯზე იყო. ღამეც
გვესწრა. ორმოცდახუთი კიბე ჩავიდოდა ლრმად,
სულ მარმარილო. მისი სახლი ყოფილიყო. თორმე-
ტის წლისა იქივ ეწამებინათ. მაგრამ საკვირველად
იყო ის მონასტერი შემქული. დიდი ეკადესია, უც-
ხო ქვის სვეტები ორ რიგად, ზედ ქვე სვეტები მოყ-
ვანილი. იატაკი უცხოდ შემქული. დიდს ტრაპეზში
წმიდა ანესა ემარხა. ზედ მისი ხატი იყო ამართული.

B⁷⁹ მაგრამის მეუცხოვა, თეთრი აკატის ქვა გაეთალათ
და პერანგისავით ჩაეცმიათ. როგორ ქნეს, ეს მიკვირს!
ოთხი პორტირის სვეტი, თვითო სამი ადლი იყო.
მაგრამ რომში მისთანა პორტირი არ მინახავ. სარ-
კესავით ჩნდა. ზეიდამ იმ სალხინებლის კამარაც
სულ პორტირის ქვით იყო. წმიდა მერანციანა
ქალწულ მოწამეც იქ ესაფლავა. იქიდამ ზედავ ება

ერთი წალკოტი, გაივლიდა. ერთი საკერპო ყოფილიყო, ლვინის ლმერთისა, მაშინდელივ ნაშენი. მრგვალი იყო და შუა მოვლით ოროლი სვეტი ჰქონდა მოვლებული. ორმოცი სულ ჭრელი მარმარილო და გრანიტის ქვა. მერმე იმაზე კამარა. და უმაღლეს შიგნით გუმბათი. და სულ კენჭით დახატული: ლვინის ლმერთი და ყურძენი, მისი კრება და მოსთვლობა და წნეხა და მარნები, სმა და სიმთვრალე. შუაზე მდგარიყო იმ ლვთის საფლავად და აელოთ, კიდურში დაედგათ. ერთი პორტირის ქვა მთელი, ამოჭრილი, თორმეტი მტკაველი სიგრძე, შვიდი ჯანი, ექვსი სიმაღლე და თავსახურავი ისევ მთელი. ვაგრამ სიდიდე რა იქნება! გარშემო სულ უცხოდ მოჭრილი იმ ლვინის ლმერთის საქმეები. ის ერთს კუთხეში დაედგათ უცხოობისათვის და ის საკერპო კოსტანტინე მეფის ქალს წმიდის კოსტანტიას ეკ-კლესიად მოექცია. თვითონ სნეულება დამართებოდა. წმიდას ანესას შეხვეწოდა. მოერჩინა. ამისთვის ის საკერპო ეკკლესიად მოექცია. თვითონ იქ დამდგარიყო. დედათ მონასტერი აეშენებინა და იქ დამდგარიყო. და წმიდა შექნილიყო. და წმიდა ატ-ტიკა ქალწულ-მოწამე და წმიდა არტემია ქალწულ შოწამე იმ შუაზე ესაფლავა. ზედ ტრაპეზი იყო. საწირავია იქიცა. მაგრამ წმიდის ანესას საფლავზე მრავალი კანდელი ენთებოდა, სულ ბროწეულის სახე. მაგრამ ერთი ხუცესი | მსახურებდა და ორსავ ^{A⁶⁰r} ადგილსა სახუცო იყო, მონასტერი არ იყო.

ა მარიამობის თვეს. წავედით წმიდის სევასტიანეს მონასტერში, აღმოსავლის მხარეს, ძველს რომს იქით ერთს ეჯზე კიდევ | უშორ იყო, მივედით, შევედით მონასტერში. დიდი და კარგი, მაგრამ

B⁸¹

სხვებისთანა შენებულობა არ იყო. შეა დიდს ტრა-
პეზს ქვეშ წმიდა სტეფანე პაპა მოწამე ესაფლავა.
მარცხენას მხარს ტრაპეზში წმიდა სევასტიიანე და
ძირს წმიდის სევასტიიანეს სახე, მარმარილო გათ-
ლილი, ისრები შიგ ეჩარა, მკვდარი. ასე ეგონა, აშ
მოუკლავთო. მარჯვენას მხარეს ტრაპეზზე ესვენა.
რომიდამ რომ პეტრე გაიპარა, წინ ქრისტე შემოე-
ყარა. ჯვარი ეკიდა, რომს მივიღოდა. პეტრემ ჰქით-
ხა: უფალო, სად მიხვალო? ქრისტემ უბძანა: მეო-
რედ კაცთათვის რომში მინდა ჯვარს ვეცვაო. პეტ-
რე გონებას მოეგო. ქრისტე აღარსად იყო და ორივ-
ფეხი ქვაზე აჩნდა. იმ ქვაზედ ფეხები აჩნია ქრის-
ტესი. წმიდა პეტრე და პავლე უწინ იქ საფლავე-
ბულან სამას წელიწადს დაბლა სამარტვილეში. და
თვითო მათი კბილი იქავ დაუსვენებიათ, იმ ტრა-
პეზზე იყო. სხვადასხვაგან დაუმარხავთ. წმიდის
ორბანოს პაპის მოწამის თავი, ანდრია მოციქულის
მკლავი, წმიდის მოწამის ლუკას თავი, წმიდის რო-
კოს მკლავი, წმიდა კალინიკე პაპის მოწამის თავი,
წმიდის ქრისტეფორეს მკლავი, წმიდა ვალენტინა
ქალწულ მოწამის თავი, წმიდის სებასტიიანეს მკლ-
ავი, წმიდა რომპაპის სტეფანეს თავი, წმიდის სე-
ვასტიიანეს მინაქრის სვეტის ნატეხი, და ორი დიდი
სკივრი მრავალი ნაწილი. ასსამოცდა ექვსი ათასი
წმიდის ნაწილი ძესო. აქედამ წაგვიყანეს. წმიდა
პეტრე პავლეს საფლავი ვნახეთ. გამოგვაბრუნეს.

B⁸² სხვა კარი გააღეს. ჩაგვიყუანეს სანთლებითა ძველის
რომის ღრონი რომ ყოფილა, ქრისტეანენი იმაში
დამალულან და წმიდა პაპები. და ვისცა აწამებდენ
იქ დამარხევდენ, მოიპარიან. სიარული მოგვეწყინა.
აქათ და იქით ზოგან ოთხი საფლავი იყო ერთმა-

A⁶⁰V სხვა კარი გააღეს. ჩაგვიყუანეს სანთლებითა ძველის
რომის ღრონი რომ ყოფილა, ქრისტეანენი იმაში
დამალულან და წმიდა პაპები. და ვისცა აწამებდენ
იქ დამარხევდენ, მოიპარიან. სიარული მოგვეწყინა.
აქათ და იქით ზოგან ოთხი საფლავი იყო ერთმა-

ნეთზე, ზოგან სამი, ზოგან ერთი. მრავალი გამოეს-
 ვენებინათ, სხვაგან დაემარხათ. და უანგარიშმ და
 კაცთშეუგებელი შიგავ არის. ვისიც სახელი სცოდ-
 ნიათ, საფლავის ქვაზე სწერია. ვისიც სახელი არა
 სცოდნიათ, ერთ ხურმის ფოთელი ქვაზე მოჭრილია
 და ერთის ჭიქით თავისი სისხლი თავით უდგას.
 ზოგს და ზოგს მარტო ხურმის ფოთელი აქვს. მრა-
 ვალი კარია მიწით ამოვსილი. თუ სანთელი გაუ-
 ქრა, კაცი გზას ველარ გაიგებს. შიგ საყდრები
 არის. სახლები უანგარიშმ. იქიდამ წამოვედით,
 გზაზე, საღაც ქრისტე პეტრეს შემოჰყროდა, იმ
 ადგილს ერთი მომცრო ეკლესია აეშენებინათ. და იმ
 ქვის მაგიერ, ერთს მარმარილოს ქვაზე ქრისტეს
 ფეხის სახე გამოეყვანათ, იმ ქვის ზომაზე და ის
 დაედვათ და ზედ რკინით გარდაეჭიდათ ნიშნად. და
 აქათ ქრისტე ჯვარაკიდებული, ეკლის გვირგვინი-
 ანი, ნაცემი, დასისხლებული იმ დღესავით იდგა. და
 იქით პეტრე დახატული იყო. ის დღე გეგონებოდა
 რომ გენახა. საღილს უკან წავედით წმიდის
 ფილიპე ხუცის საფლავზე. ას თექვსმეტი წელიწადია
 რომ მიცვლილა. ომელიც პირველ საკვირველთ
 მოქმედი გსმენიათ, ისე საკვირველთ მოქმედია. სი-
 ცოცხლეში კაცის ცოდვის სიმყრალე თურმე აწუ-
 ხებდა. და მრავალი უცხო სასწაული უქნია და
 დღესაცა იქს. ორმოციოდ ხუცესი იდგა. მისი ხუ-
 ცები უფრო სხვარიგად იქცევიან. მაგრამ, რომ შე-
 ველ მის მონასტერში, გაკვირვება დამეცა. ან ეკლე-
 სიის სიკეთე და შემკობა, ან ნაშენობა, ან სიმდიდრე
 და კანდელი და სასანთლე ნაწილი მგონია შვიდა-
 სილიტრა ვეცხლი იყო. თოთხმეტი მთელი კაცის ^{A⁶¹r}
 ტოლტოლი ვერცხლის წმიდაები. მაგრამ ყველას ვე-

B⁸³

რას თავს გაუალ და ამას იტყვით: ყველას ასე სწერს,
თურმე ტყუისო. სხვა სხვარიგი და წვლილი უანგა-
რიშო. ამას დაგიწერ: წმიდა გრიგოლი საკვირველთ
მოქმედის თავი და წმიდა ეგნატი ღმერთშემოსილისა,
ისევ ბერძნულის გვირგვინით, ბისონით, ომფორით.

B⁸⁴ ნაწილები კაცის ტოლები და წმიდა | სფირიდონ საკ-
ვირველთ მოქმედის მარჯვენა მკლავი იქ იყო. უც-
ხოდ მორთული მონასტერი, მომცრო. გაუწყობელი
წალკოტი. შვიდი, რვა შადრევანი. მაგრამ უცხო
ქვები და აკატები, ან პარაგონეს ქვები. გამიკვირდა.
თეთრი იამანები, ზედ თავისის ბუნებით ხეები. ყვა-
ვილები შავად ამოსული. თვითო მტკაველი მეტი
და ნაკლები. მრავალი სხვა ფერი. გავოცდი. იმ
წმიდის ფილიპეს საწირავი ადგილი, სენაკი, საწო-
ლი, ლოგინი, ქვეშავები, წიგნები სულობით ნაწი-
ლად ჰქონდათ, პატივით. მისი გული უცხოთ მოჭე-
დილი და მორთული. ამისთანები მრავალი. ძელი
ცხოვრებისა და სხვა მრავალი. აქიდამ წმიდის რო-
კოს მონასტერში მივედით. წმიდა როკო ფრანცას
ასაფლავია. მაგრამ ერთს ეკალესიად ისიც ღირს
იყო. უცხოდ შემკული იყო. ქსენონებიც იყო.

ბ მარიამობის თვეს. წავედით. იოვანე მახა-
რებელის მონასტერი რომ დავსწერეთ, კოსტანტინე
მეფის აშენებული, წმიდის პაპის ეკკლესია და სად-
გომი ის არის. პაპა მისი ეპისკოპოსია. პირველ
რომში აშენებული ქრისტიანობაში ეკკლესია ის არის.
და მერმე რომ წმიდის პეტრეს საფლავი აუზენე-
ბიათ, რომელიც პაპა იქ დამდგარიყო, ის თავისი

B⁸⁵ სასახლე ობილთათვის დაუგდია. რაც რომში ობო-
A⁸¹ V ლი ქალია, უპატრონო და, თუ ვისმე პატრონს | შე-
ნახვა არ შეეძლო, იქ მიიყვანს. რვაასის ქალის ად-

გილია. ხან მოემატება, ხან დააკლდება. ჩემობას
ოთხასი იყო. პატარას მოიყუანენ, ყოვლს საქმეს
ასწავლიან: წიგნსა, სჯულის საქმეს, მერმე ხელოვ-
წობას. ენკრატისები ადგანან, მოძღვრები და მწირ-
ველები. ყოვლის ფერით გარიგებულია. სასმენე-
ლად, სასიცოცხლოდ. რომელიც მოინდომებს ქმარს
შეირთავს. სასაქმოს სულ პაპა მისცემს: სასმელს,
საჭმელს, ტანსაცვამს. და რასაც ასაქმებენ ოთხი მო-
ნასტრისაა, ერთი თავეთი. რახან გავლენ ას მარ-
ჩილს მზითევს გაატანს. ოცს წლამდინ ვერ გათხოვ-
დება. ოცის წელიწადისა რომ შეიქნება, თვითონ
რაც უნდა იქნ. ას მარჩილს მისცემენ. იქ ვერავინ
შევა. პაპის ბძანება გვქონდა და მისი კაცი. და
მისი კაცი დაგვიძლოდა. კარები დაგვიღეს. სამზა-
რეულო, სამუშაო, საცხადოდ ყველა გვაჩვენეს.
თვარა, როგორც სხვა დედათ მონასტერი ისეა, ვე-
რავინ ნახავს. ვინც თავის დისა და შვილის სანა-
ჭავად მივა, ფანჯრიდამ ნახვენ. ჩვენის გულისათ-
ვის იგალობეს. მაგრამ გავკვირდი. მრავალი კაი ხელ-
საქმარი ვნახე, მათი გაკეთებული. ზეით რომ ვაჟთ
ობლების მონასტერი დავწერე, მათს ტანისამოს
ესენი დაჰკერვენ და რეცხენ. ვისაც ქმარი მოუნდე-
ბა, მათგანს შერთვენ. იქიდამ წამოვედით. წმიდის
კლემენტოს რომპაპის მონასტერი ვნახეთ. ძველი
და დიდი ხნისა იყო. წმიდა ეგნატი მოწამე, იოვანე
შახარებელის მოწაფე, იქ ესაფლავა. ახლა ეს წმიდა
პაპა აკეთებდა, რადგან ამასაც კლემენტოზ ერქვა.
რაც ძველი იყო, აახლებდა. კაი მონასტერი. სო-
ფიოთი დახატული. კაი მარმარილოს სვეტები. კარ-
დინალების სასხდომი სულ თეთრი მარმარილო,
უცხო გათლილი. იქიდამ წამოვედით. წმიდის ფრან-

B⁸⁶

A⁶²r ჩისკო հոմայլուսիմոնասტյերშո մռցելուտ. წմուდա
գրանիսկո յմրունո ქալո պռցուլա. ասետո წմուդա պռ-
ցուլա, հա լուցու լագուս, անցըլուսեծո շըցալոնծ-
ցեն. աելու շըցեռ սայցորչըլու մռվմելու. ուս ըպէ-
լուսու շըցեռ ուց Շեմյուլո լա լուդա լա. լա ցարց-
լա մոցնու սայցորչըլու լա ցարցեծուլո. մհացալո-
շըցեռ յըցեծո լա տացուտացու օամանցեծո զնանց ծոյ-
նցեծու լա սա թիւլո. լա մուսո սագուազո մոյա գրաքցնե-
նին, շըցեռ Շեմյուլո. լա լուսկումա սուլ ցըցելուսա,
լա գույրուլո. լա նցը մուսո սանց ցըցելուսա ցամուցա-
նուլո, մժոմեց լա գույրուլո. լուլս մեարցս პէրիրց,
սցոմոն մոցցո հոմ համուցցո, յըանց յիշոյս,
ուս մուկուցո նցը ահնու, յըցեծո ցիւնա. մհացալո շըցեռ
սա լու լա մարմարուլո մռվրուլո սեցա ուց. մացրամ
յրուս սամի՛օրչըլունի յըցսուու սասանտլու ուց եւսա.

B⁸⁷ տցուու անցըլուս յիշու. պռցուս շըցեռսացան ուս
շըցետ մռմե՛ռնա. շըցեռ համ ցայցետեծնատ. ոյնուած
წամուցելուտ. წմուդուս մարտինաս սագուաչց մոցցուցա-
նես. յալ՛չուլ-մռմիամյ ուց. յէկլուսու չզարուս սանց ուց.
լա պըցը ամաս կըցուլա, մե պըցույցսու ազա՛շենոո, մը
պուտրուսու եարչո զինաո. լա մեց մոյցուրս: սա ցամո-
ցուու ամցենո շըցեռ ուցտա լու. սեցաս ոյասուս շըցեռ-
ցեծս ահաս լա ցուրիշը. սամարտցուունի հացուցանես.
հոցորհը նցուտ սապուրու ուց աթենեծուլո, յըցուտաւ
ուս ուց. մացրամ, հոցորհը մաց յըաս, լուց ծրու-
լու սչոմծս, ուս նցուտս յըցշետո սչոմծլո. ուցդա ենտո
շըցեռ սցերից յըրագու մարմարուլուսո. մացրամ պուտ-
րուսու յրուտ լուրջո ուց. մոցազ ցըուցատ յը յըցեծո.
լա համցենո շըցեռ այստու յըա, լուցրոնն, ան օասքո;
ան լուցարդո ուց, առ ուշմուս. ուտես մեարցս: յրունի
յըսագուազո წմուդա սածունա յալ՛չուլ-մռմիամյ, մըուրցնի

დეოროთია ქალწულ-მოწამე, მესამეში | ოეოდორა A⁶² ვ
ქალწულ-მოწამე, მეოთხეში ეფემია ქალწულ-მოწამე.
იმას წინ, საკურთხევლის ძირში, წმიდა მარტინა
ქალწულ-მოწამე და კონკორდი კაცი მოწამე და ეპი-
ფანე კაცი მოწამე. სამნივ ერთად. ამათს საფლავზე
სულ იასპი და აკატი და ლაჟვარდი იყო შემკობი-
ლი. მაღლა ერთი ხატი იყო ყოვლად-წმიდისა. B⁸⁸
ქრისტე ეჭირა და მარტინას წინ ეჩოქა. და ზეით
კიდევ ის სამნი მოწამენი იდგენ, თეთრის აკატისა,
მთელი, გათლილი. გასინჯეთ რა სასჯელი უნდა, ან
რა ფასისა იქნება. საღილს უკან წავედით. წმიდის
პეტრეს ეკკლესიას იქით ერთი ეჯი ნამეტნავი იყო.
სხვა კარმელიტანების მონასტერში წმიდა გრიგო-
ლი ღიოლოლის სასახლე. და დიდად ჰყვარებოდა ის
ადგილი. მისი ნაჯდომი სკამი და ადგილი—ეკკლე-
სიაში. დიდი ეკკლესიაც იყო. აქათ იქით ექვს-ექვსი
სვეტი ნაგები ჰქონდა. ძირი უცხოდ შეწყობილი.
კენჭები უცხოს ქვისაგან, ზოგი სოფიოთ, გვერდები
ზოგი დახატული ძევლად ბერძენთაგან. სალხინებელზე
ძირს ოთხი პორტირის სვეტი. თვითო სამი ადლი.
და ზეით კამარაში სალხინებელში ოცდარვა პორფი-
რის სვეტი. თვითო ნახევარ ადლი. და იმას ზეით
რვა პორფირის სვეტი იმავ ტოლი. ერთი ტრაპეზს
წინ, ორი სახარების საკითხავს წინ, ერთი სამოცი-
ქულოს წასაკითხავს წინ, ერთი მარჯვნივ. სხვას
ტრაპეზს წინ-და ერთი მარცხნივ. პორტირის ქვები
იყო. სიგრძე თვითო თორმეტი მტკაველი, განი
ექვსი მტკაველი. მაგრამ სხვა ქვები მისი უმცროსი
პორფირი, თუ ალაბასტრი, თუ აკატი ურიცხვი.
მარმარილოსა და გრანიტის სვეტები. პარაგონებს
ქვები. ამგვარები. და იქიც ჩაისვლებოდა ეკკლესიას

B⁸⁹

ქუეშ, როგორც წმიდა სევასტიანეს საფლავზე იყო
დარანი და ჩასავალი. ჩაგვიძლვენ სანთლებითა. უან-
A⁶³ გარიშმ მოწამეთ | საფლავები და ნაწილები. სულ-
ფეხით ზედ ვიარებოდით. შვიდასი მთელი გვამი სა-
ხელწოდებული ამოელოთ, ტრაპეზს ქუეშ მიელოთ.
ზოგი სხვაგან მიეცა წმიდა პაპას და სხვა ისევ იყო.
ჯერ გზებიც არ გაეხსნათ. წმიდა კელესტინე პაპა
მოწამეც იქ ეპოვნათ და მრავალი სხვა. წმიდა გრი-
გოლი დეოლოლი თურმე ამისთვი ეწყობოდა იმ აღ-
გილს. შიგ სხვა მრავალი უანგარიშოა, მაგრამ მო-
ჭედილი და შემკობილი ნაწილიც უცხო. მრავალი
გვაჩვენეს. უცხო ბროლის სასანთლეები, უცხო
ბროლის ჯვარები, ამგვარები მრავალი რამ.

დ მარიამობისთვეს. წავედით, იოანე მახა-
რებელი სადაც აღუღებულს ფისში ჩაეგდო ნერონს.
გზის შუა გულზე ერთი მომცრო, მგრგვალი სამწირვე-
ლო იყო. ოთხი, ხუთი კაცი თუ დაეტეოდა. და ტრა-
პეზს ქვეშ ის ქვაბი იყო. სხვა არა რა. ოლონ ტრაპეზი
მარმარილოსი იყო და კანდელებით შემკული. იმ
გზის იქით სხვა იოვანე მახარობლის ეგკლესია იყო,
დიდი და ძველი. სვეტებიც კაი ჰქონდა. წამოვედით.
B⁹⁰ ერთი საკერპო ყოფილიყო. | სიმართლის ღმერთს ეძახ-
დენ თურმე. ერთი დიდი ქვა იყო. კაცის თავი,
პირლია. იმაში ვინც ხელს შეჰყოფსო, თუ მტყუა-
ნიაო მოუჭირებს და მოსტეხს. ამაზე ღმერთს ეძახ-
დენ. თურმე ის ქვა იქავ იდვა. და ის საკერპო ეკკლე-
სიად მოექციათ, მართლის ღვთის დედისად. კარ
ეკკლესია იყო. იმ კერპისას თურმე ასე იტყოდენ.
ერთს კაცს ცოლი გაუბოზდა. შეეტყო და შესწა-
მაო. დედა კაცმა შორს დაიჭირა. ქმარმა უთხრა:
თუ მართალი ხარო, სიმართლის ღმერთს პირში

ხელი ჩაუყაო. დედაკაცს რა ლონე ჰქონდა. ორის
დღის უკან პირობა მისცაო. თავის მუსაიბი იპოვნა,
უთხრა: ჩემა ქმარმა ასე მომიღვა, სიმართლის ღმერთ-
თან მიგიყვნო. თუ ხელს ჩაუდებ ხომ | მომტეხსო. A^{63r}
იმ კაცმა უთხრა: ნუ გენალვლებაო, მე სხვა გლახუ-
რად მოვირთვი, თავს მოვიგიუებო, გზაზე დაგხვდე-
ბიო და გიუურად გაკოცებო. შენ სიმართლის
ღმერთს ასე უთხარიო: რაც შენ რომ ნახე, ის კაცი,
რომ მაკოცაო და შენს გარდა თუ ვიცოდე ვისთანმე
ჩემიმც ხელი მოუჭამიაო. და ამით მორჩებიო. ისე
ქნა დედაკაცმანო და მას უკან პირი აღარავის მოუ-
ჭირაო. მაგრამ ის კერპი იქავ საყდრის კარის ბჟეშა
ძეს.

იოვანე მახარებლის ქვაბის ადგილს ახლაც ერ-
თი იმ გვარი დარანი გამოჩენილიყო, მოწამეთა
რომ დავწერე. ოთხიოდ ზანდუკი სავსე ნაწილი პა-
პასთან წაეღოთ. და სხვა კარი ისევ დაებურათ.
არავინ იცის რა არის, რა არა შიგა. ოლონ ეს იცი-
ან, ისიც სამარტვილეა დიდი. იქიდამ სხვას საკერ-
პოში მიგვიყუანეს. გარშემო სულ სვეტები ყოფი-
ლიყო ზეიდამ კამარა. მზის ღმერთს ეძახდენ თურმე
და აწ სიმართლის მზის დედის ეპკლესიად ეკურთხე-
ბინათ. მომცრო ეკკლესია იყო. იქიდამ მოვედით მა-
რიამ მეგვიპტელის ეპკლესიაში. მომცრობა ეთქმო-
და, მაგრამ ძველი და კარგა ნაშენები იყო. სომხები
ვინც მივლენ, იქ დადგებიან. იქ სმენ და სჭამენ. ვინც
მოკვდება, იქ დაემარხებიან. გრიგოლი პართეველია.
დახატული და მისი სატანჯველები.

ე მარიამობის თვეს. პაპის მქადაგებელი
ვნახეთ, წავედით. და იქიდამ გამოვბრუნდით, წმიდა
გრიგოლი დეოლოლის სახლი ვნახეთ. მონასტრად

იყო. მრავალი კაი სვეტები იყო და ძირი უცხო მო-
ფენილი, ხათაბანდად. ზეიდამ ხით იყო დახურული. იქ
ვნახეთ ტრაპეზს ქუეშ მრავალი ნაწილი წმიდათა.
სხვას ტრაპეზს ქუეშ — წმიდა მოწამე პანტელეიმონ,
სხვას სამწირველოში — წმიდა სილივია, წმიდის გრი-
გოლის დედა დამარხული. წმიდის გრიგოლის ტაბლა
A⁹¹ რომელ გლახებს პურს აჭმევდა და ანგელოსი დაუჯ-
დაო, წმიდის გრიგოლის საწოლი და სალოცავი
B⁹² სახლი. წმიდა გრიგოლის რომ ყოვლად წმიდის
ხატი გამოელაპარაკა, ის ხატი. იქიდამ გამოვიარეთ
სადაც წმიდა პეტრე და პავლე საპყრობილები ება,
ის ვნახეთ. ერთმა წარმართმა პავლეს ხელი უწია
და პირი ქვას მოახვედრა. სახეზედ გამოჩნდა ის
ქვა. წმიდა პეტრე და პავლე რომ იმ ხაროში იყვნენ,
რასაც წყლით ნათელს სცემდეს, ის წყალი.

ვ მარიამ თბისთვეს. წავედით წმიდის
ბალბინა ქალწულ-მოწამის მონასტერში. მისი საფ-
ლავი იქ იყო. და წმიდა კვირინე, შამა მისი, მოწამე,
და სხვა. წმიდა ორბანოს პაპა მოწამე, და წმიდა
ფილიქესიმონ მოწამე, და წმიდა ალაპისტოს მოწამე,
წმიდა მავნოს მოწამე, წმიდა იანვარა მოწამე, წმიდა
ბიკენტი მოწამე და ხუთი სხვა მოწამე; მთელი
სახლები არ იციან. და ერთი დარანის კარი იყო,
შიგ მრავალი მოწამე. ჯერ კარი არ გაელოთ.

ც მარიამ თბისთვეს. წავედით მონასტერში
რომ რომის დარბაისლის შვილებს ზრდიდენ. ყოვლს
ზეობას ბერები ასწავლიდენ. ის დღე მიცვალე-
ბის უკან კვირა დღე იყო ყოველის. იმ დღეს იქ
შეიყრებიან კარდინალები და ეპისკოპოსები და დიდ-
რონი თავადები ყმაწვილების სანახავად, რომ ვის
რა უსწავლია ნახონ. ადრიან მივედით. წინას დღეს

ჭიდეც მოვიდენ ორი დიდებულთ შვილი. და მაწვი-
ეს იქა, მათის წინამძღვრის მაგიერ. შევედით. წინა-
მძღვარი კარზედ დამხვდა. სულ მონასტერი, გზა,
სახლი, თუ სამწირველოები სულ წითლის ქამხით
მოეფარდაგათ არშიებითა. დიდად შეემჯოთ. ერთი
დიდი სახლი მოეფარდაგათ მძიმედ. ზედათ თავს
ოთხ რიგად ხარისხად მგალობელთა და საკრავთ
მკვრელთ სასხლომი იყო, შუა სამი მგალობელი იჯდა,
მაღლა ცხრა ჭიანურის მკვრელი. იმას ქვეით ცხრა
კიდევ მომცრო ჭიანურის მკვრელი. იმას დაბლა მგა-
ლობელს აქათ იქით ოთხი დიდს ჭიანურს უკრევდა, A⁶³
ერთი წინწილსა და ერთი ხუთძალსავით, გრძელი
რამ საკრავი იყო. ერთი მხარეს ტარი უფრო პქონდა,
სიგძე შვიდიოდ ალყა ება, და ხელს ახლო მრავა-
ლი ალყა. დაბლა შუა საქადაგო, მაღალი საფსალმუ-
ნე იყო. დაედგათ ხუთი სკამი კარდინალისათვის
აქათ და ხუთი იქით. კარდინალებს უკან ცოტა რამ
გზა დაეგდოთ, გასასვლელი. ეპისკოპოსების სკამები
იდგა სულ სიმგრგვლეზე ორმოცამდი. და მათს უკან
ზედა სამპირად წინამძღვრებისა. და კედლებში, მა-
ღალდაბლობით ოთხ პირად, სულ თავადებისა სად-
გომი. შევედით. ერთ კაის ადგილს დასხდენ. ჩვენ
დაგვაყენეს. მოვიდენ მგალობელნი, დამკვრელნი.
თავის ადგილს დასხდენ. მოვიდენ კარდინალნი და
ეპისკოპოსნი. ყველანი თავის ადგილს დასხდენ. აგ-
რევ თხივადნი. და. დაუწყეს კრა, მაგრამ კაცის
ყური შეიშლებოდა, ის სამი მგალობელი შეუხმობ-
ლად თვითო თვითო გალობდა. ერთი წვრილ ხმა,
ერთი საშუალი, ერთი ზოხი. მაგრამ მოსაწონი იყო.
რა ერთი ხელი იგალობეს, ერთი ყმაწვილი წამოა-
ჟენეს: კარდინალებს ყვავილი ჩამოურიგა: თვითო

B⁹⁴

აბრეშუმისა, თვითო მართალი ყვავილი. აქათ იქით
თ აყუანი სცა და შედგა საფსალმუნეზე და ყოვლად
წმიდის მიცვალება ლათინურად იქადაგა. გაათავა-
აგრევ მგალობელთ ყოვლად წმიდის გალობა იგა-
ლობეს. რა დაასრულეს, მერმე მეორე ყმაწვილი წა-
მოდგა. ეს უფრო იყო. იმან აგრევ კარდინალებს
აქათ და იქით თაყუანი სცა, ავიდა საფსალმუნეზე
და ყოვლად წმიდის ამალლებაზე იქადაგა. მერმე
ისევ მგალობელთ დაიწყეს გალობა. და მესამეზე
ერთი პატარა ყმაწვილი შედგა. იმან ყოვლად წმი-
დის მარჯვენით ღვთის დადგომისათვის ბერძნულად
იქადაგა, ბერძნის შვილიც იყო. წამოვედით. სადილს

A^{65r} უკან პაპის სამადლოდ/რომ ბერძნის, სომხის და
არაბის შვილები და სხვათა იზდებიან, იქ მივედით.
ისევ კარდინალები მოვიდენ და ეპისკოპოსები, მაგ-
რამ სიმდიდრე იმ უწინდელებისა უფრო ჩნდა. და-
სხდენ. ჯერ ერთი ყმაწვილი შედგა, იქადაგა და რა

B⁶⁵ გათავა, ამათში მგალობელი არავინ იყო. | გათაებას
უკან. პირდაპირ ცამეტი ყმაწვილი კაცი ისხლენ. შუა
უფროსად ერთი ეთიოპელი შავი იჯდა. ადგა კა-
რდინალებს თაყუანი სცა და ორთისმეტყველება
დაიწყო. და სხვამ სიტყვა უგო. დიდ ხანს ილაპარა-
კეს. მერმე ეთიოპმა მათის ენით ყოვლად წმიდაზე
ქების ლექსები თქვა, მისგან გამოთქმული. და თქვა:
მე ეთიოპი ვარო, ამადა ამათგან, ამ ადგილისაო, სა-
ხელი თავისი. და კარდინალებს თაყუანი სცა დიდად-
სამა პატარა ყმაწვილმა ისევ ყვავილები ჩამოური-
გეს და ყოვლად წმიდის ამალლების ხატები. კარდი-
ნალებს ოროლი მიართვეს და სხვათ თითო. მერმე
სხვა ადგა. აგრევ დაიწყო მეტყველება და ყოვლად
წმიდაზე ლექსი თქვა. და თქვა: მე ლათინი ვარო

და დაჯდა. სხვამ თაყუანი სკა და ლექსი თქვა აგ-
რევ: და მე რუსი ვარო. დაჯდა. სხვამ: მე ბერძენი
ვარო. და სხვამ: მე მეგვიპტელი ვარო. სხვამ: მე
ნემსა ვარო. სხვამ: მე ბოშნალი ვარო. სხვამ: მე
არაბი ვარო. სხვამ მე სომეხი ვარო. სხვამ: მე სპა-
რსი ვარო. სხვამ მე ებრაელი ვარო. სხვამ: მე თუ-
რქი ვარო. სხვამ: მე ასური ვარო. ასრე ყველამ
თვითო თვითო სხვადასხვა რიგისა ენა და ლექსი და
სიტყუა იუბნეს. მათმა ეპისკოპოსმა კიდეც მიხუმრა:
ქართველი გვაკლია, ყმაწვილები გამოგზავნეო, ასე
ვასწავლიო და იქავ გამოვგზავნიო. მაგრამ ეს. არც
ხუმრობა იყო. მართლა მთხოვა პაპის ბრძანებითა.
მერმე ის სამი ყმაწვილი წამოდგენ. იმათ იდავეს
დიდ ხან და არ მესმოდა რას ამბობდენ, მაგრამ კაი
რამ იყო. გაათავეს და წამოვედით.

B⁶⁶

თ' მარიამობის თვეს. წავედით. ერთს კარ-
დინალს ერთი მონასტერი აეშენებინა. ეკკლესია
პატარა | იყო, ორი მღვდელი იდგა. რაც ლარიბი A⁶⁶ ა
და გამოვარდნილი ლოტრანი, თუ სომეხი, თუ ასუ-
რი, რაც მწვალებელი მოვიდოს, იქ შეინახევდენ.
ასმევდიან, აჭმევდიან, ჩაცმით, დახურვით, სჯული
ასწავლიან და გაუშვიან. ორმოცდა ერთი წელიწადი
იყო რომ აშენებულ იყო. სამი ათას-ოთხას ოთხმო-
ცდა თორმეტი სული მოუქცევიათ და ქრისტესათ-
ვის შეეწირათ. ჩემობას სამოცამდი იყო, მაგრამ
ყველა ვერ ვნახე. ზოგი გარეთ იყო.

ი' მარიამობის თვეს. წავედით წმიდის ათა-
ნასე ალექსანდრელის მონასტერში. სულ ბერძნები
იდგენ. მონასტერიც კაი და პატიოსანი და კარგა
შემკული ჰქონდათ. ოლონ სვეტები და უცხო ქვები
არა იყო რა, მაგრამ თეთრის მარმარილოთ ნაგები.

B⁹⁷ მრავალი კარგი ნაწილები. ტრაპეზი კარგა მორთული. ზიარების კოლოფი უცხოთ გაკეთებული და ბერძული კანკელი. ბერძულად წირეს, მაგრამ, დიალ გაკრძალვით და კარგა წირეს. იმათი რიგი კარგა მომეწონა. ასე კარგა იქცეოდენ. კაი წალკოტი ჰქონდათ რომში. კაი უცხო შადრევნები. იქიდამ წამოვედით წმიდის ბენედიქტეს მამათ სანახავად. ვნახეთ და მრავალი უცხო ხატები, სულ სირმით ნაკერი, ვნახე. და იმათი ტილო, რომ არ დაიწვის ცეცხლში. მისი ძაფები მაჩუქეს. ტილო კი არ ჰქონდათ. კაი ნაწილები.

ია მარიამობისთვეს. წმიდა პაპას წმიდის კლემენტო მოწამის თავი ებოძა, ნაწილი მთელი და ეტლი თავისი შვიდს ეკკლესიაში სალოცავად.

A^{66r} იბ მარიამობისთვეს. წავედით შმიდს ეკკლესის სანახავად. უწინ საღამო ჟამს წმიდის პეტრეს ეპიკლესიაში მივედით. მეორეს დღეს აღრიან წმიდის პავლეს ეკკლესიაში წავედით. ძველის რომიდამ ეჯი და ნახევარი იქნებოდა. რომის წყალზე ახლა დიდი ეკკლესია იყო, მაგრამ აგურით ნაშენი იყო და ზეიდამაც ხით დახურვილი. ოთხმოცდა ათი თვითოქვის სვეტი ჰქონდა. თვითონ ექვს ადლს უმაღლე, ზოგი რვა ადლიც იყო. ორ მხარეს უფრო სისხო. ზოგი გრანიტი, ზოგი სხვა ქვა. ოცდა ოთხი სვეტი. ტრაპეზებზე პორტილი იყო, მაგრამ მომცრობები. ოთხოთხი ადლი იქნებოდა. ტრაპეზი სულ სოფიოთ დახატული. და ზოგი გარეთი წვეთს წაეხდინა. ძველი ეკკლესია იყო. სულ ბერძნის დახატული. სამი ნაბიჯი სიგრძე სუდ განი. ნახევარი წმიდა პეტრეს გვამი და ნახევარი წმიდის პავლესი. ერთს პეტრეს ეკკლესიაში და ნახევარი წმიდის პავლეს ეპიკლესია-

ში. და თავები ორისავ წმიდის იოანე მახარებელის
ეკკლესიაში, წმიდის მოციქულთ საფლავში, შუას აღ-
გილს წმიდის პეტრესავით. მაგრამ წმიდის პეტრეს
ეკკლესიაში ლრმად ჩასავალთა და აქ ხარისხედად
ასავალი. და მერმე ქვეით ჩავა. ეს მაღლა დამარ-
ხული წმიდის პეტრეს ეკკლესიაში წმიდა პეტრე მარ-
ჯვნივ არის და წმიდა პავლე მარცხნივ. და წმი-
დის პავლეს ეკკლესიაში—წმიდა პავლე მარჯვნივ და
წმიდა პეტრე—მარცხნივ. მარცხენას მხარს სხვა
ტრაპეზია შემკული. და იქ ერთი ჯვარცმა ასვენია.
ერთი დიდი ქვრივი ყოფილა, სახელად წმიდა ფე-
ჩიტა რქმევია. და იმას გამოლაპარაკებია, იმ ენკრა-
ტისს, ქრისტე. მრავალ გზის გამოსცხადებია. იატაკი
უფროსი ერთი სოფიოთ და ფერადის მარმარილოთ
არის. იქიდამ წავედით. მართ ერთი ეჯი ვლეთ. მი-
ვედით, სად წმიდა ვიჯენსი და ანასტასი ეწამები-
ნათ. კაი ადგილი. კაი ეკკლესია იყო. მრავალი ნა-
წილი. ქრისტეს შობის მჩერის ნაჭერი. სად ქრის-
ტე მიაწვინეს, მის ადგილის ნაკვეთი. ძელის ნაწილი.
ქრისტე მკუდარი რომ ჩარსავზე დაასვენეს, | მისი ბ⁶⁵
ნაჭერი. ქრისტეს საფლავის ქვის ნატეხი. ყოვლად
წმიდის სამოსლის| ნაკვეთი. ნათლის მცემლის სამო- A⁶⁶v
სლის ნაკვეთი. წმიდის პეტრეს კბილი. მოციქულე-
ბის ყველასაგან ნაწილი. წმიდის კლემენტის მოწამის
ნაწილი და მრავალი სხვისა იყო. და წმიდა ფოსიოს
და კოსტა მოწამე. იმას იქით სხვა ეკკლესია იყო,
ზედავ ახლო, ზეცის კიბეს ეძახიან. რომ წმიდა ბე-
ნარდეს ჩევნება უნახავს, იქ უამს სწირევდა. სალხი-
ნებლიდამ სულნი ზეცას აღყვანდენ. და წმიდა ზე-
ნონ და ათას სამას ოთხი მოწამე იქ ესაფლავა.
იმას იქიდამ, საღაც წმიდის პავლეს თავი მოჰკვეთეს,

B¹⁰⁰

ისიც ზედავ იყო. კაი ეპქლესია. და სადაც წმიდა
პავლე მდგარიყო და ქვაზე თავი მოეკვეთა, იმაზე
რკინის ფანჯარა ევლო. და თავი სამს ადგილს და-
ცემულიყო. ერთს ადგილს პირველ რძე ამოსული-
ყო. იქიდამ შემხტალიყო, სამი ადლი ვერ იყო,
სხვაგან დაცემულიყო. იქ სისხლი ამოსულიყო. იქი-
დამ შემხტალიყო, ოთხი ადლი მეტია, იქ დაცემუ-
ლიყო. იქ წყალი ამოსულიყო. ახლა სამგანვე წყალი
დგა კაი სასმელი. სხვადასხვა გემო აქვს. არსად გა-
დის. სამი ტრაპეზი იყო, კარგა მორთული. ორი
პორტირის სვეტი. რვა ფერადი მარმარილოსი და
ორი გრანიტისა. იქიდამ წავედით. ერთს ადგილს
წმიდა პაპას ერთი მღვდელი დაეხვედრებინა. ერთს
დარანში ჩაგვიძლვა. რაც წმიდათ მოწამეთ დარანი
გვენახა, უდიდე და უმრავლესი იყო. სულ ცალაქნი-
ლი ქვითკირი. ზოგან და უფროს ერთი გაგლესილი
გაჯითა. და სულ დახატული ეპქლესია, თუ გზები.
მოწამე მრავალი ყოფილიყო. ებძანა რაც მოინდო-
ბოს, მიართვითო. მრავალი ვიარეთ. მაგრამ სახე-
ლიანს მოწამეს ვერსად შევხვდით. წმიდა ნაწილი
მრავალი იყო. მაგრამ მოწამის ნიშანი ეს არის:

A^{67r}

ერთს ჭიქით თავით სისხლი უდგას და ზედ ზოგზე სა-
ხელი სწერია. ან არა ხურმის ფოთელი, ან ჩიტი,
ან ჯვარი ზის: ერთი პატარა ყმაწვილი ვიპოვეთ,
მოწამე ნიშნიანი, მოვთხარეთ. სულ დამიწებულიყო.
მეორე იმავ ტოლი მოვთხარეთ. ისიც დამიწებულიყო.
შვიდი ეპქლესია. ბევრი საქმე უნდა. ხუთი სულ მი-
წიანი წამოვიდე. ორი მოწამის სისხლი ჭიქა ზედავ
აჩნდა ახალს სისხლსავით. და ერთის მოწამის ერქე-
ბში ვიპოვეთ, მის საფლავში. მოწამე კი ამოელოთ.
ის დარჩიმილიყო. სამი ბაზება მათი გვერდით ნან-

თები. თიხის ჯვარის მონასტერი ამ დღის მეტათ არ მენახა. დიალ კაი მონასტერი და უცხო კარგა გარიგებული. სულ სოფიოთ ძირი მოფენილი. და ელენე ღედოფლის დაბლა სამწირველო, როგორც იერულსალიმს არის. დიალ, მოსაწონი იყო. რომელ-შაც ეკვლესიაში | მივედი, უფრო და უფრო გვეუ-ცხოვა.

B¹⁰¹

ი-გ მარიამობის თვეს. კარდინალი საკრიპანტი ვნახე. და სადილს უკან ორი ეპისკოპოსი მოვიდენ ჩემს სადგომს და წამიუანეს. წავედით. ერთს კაცის სახლში შემიუანეს. ერთი მარმარილოს საფლავი მაჩვენეს. კარგა გათლილი. და სარქვლით. შიგ ერთის კაცის ძვლები ყოფილიყო და ძველი თეთრი და მისთანები. ერთი სხვილი ტილოს ხეში რომ იქნება მისთანა იყო. ორის კაცის სიგრძე ვერ იყო. განიც ადლი ექნებოდა. ისიც იმაში დებულიყო. დაუწყეს სანთელს ღვენთება. გალიფეს, მოუკიდეს ცეცხლი. სანთელი სულ ამოიწო. ის ტილო გარეცხილსავით დარჩა. მერმე ნაკვერცხალი დაუყარეს. პატარა საბერეველით უბერეს. აეგზონ ნაკვერცხალი და გარეცხილს გვანდა. ცეცხლმა ვერ დააკლოჩა. ათასი მარჩილი ეძლია ფრანჩისის კარდინალს და არ მიეცა. მე რით შევიძლებდი სყიდვას, თვარა ვახტანგ მეფისათვის კაი ძლვენი იყო. ის ფრანჩავკისაგან არის. ამიანტოს | ჰევიან. წიგნებში ქვად A^{67v} არა სწერია. ხედ სწერია. ის ქვაც მინახავს. ყერნს გამოეგზავნა ვახტანგ მეფისათვის. ამისი ხელსახოცი ეგება მიშოვნო სადმეო.

B¹⁰²

ი-დ მარიამობის თვეს. ოცდა ხუთი მარიამობის თვე იყო. წმიდის ბართლომე მოციქულის დღეობაც იყო და წმიდის ლოდოვიკოსის დღეობა-

ცა, ფრანცისის მეფისა. ამათი გვარი წმიდა შექნილა. მის ეკკლესიაში წაგვიყუანეს. წირვაზე ოცდა-თოთხმეტი კარდინალი იყო, სხვას ეპისკოპოსსა და ჯარის გარდა. ნახეთ რა იქნება. გზაც გაგვიჭირდა, თავად შუკაში ეტლებისაგან, მერმე ეპკლესიაში ჯარისაგან. ფრანცისებმა გვიცნეს. მოგვეგებნეს. სხვა კარიღამ მაღლა აგვიყუანეს იქ დაგვსვეს. სულ ჩნდა ყველა. ეკკლესია არა და ეკკლესიას გარეთ ფილორცებიც სულობით მოეფარდავათ. და ეკკლესია წითლის ქამხით, სულ ყვითლის ოქრო მკედის აშიებითა. დიდი ტრაპეზი მთელი ვეცხლი იყო, უცხოთ გამოყუანილი. და წმიდა ლოდოვიკოს, წმიდა დიონისე არიოპაგელი, წმიდა დამიანე და წმიდა კარლოს ვერცხლისა შექნილი, მთელები. ორს სამეფო გვირგვინი, ორს საეპისკოპოსო მიტრა, პატიოსნის თვალებითა. მათი ჯვარებიცა და გულ-საკიდი ხატები, დიალ, კაი თვალები იყო. შიგ მათი ნაწილები ისხდა ცოცოტა და სხვა ნაწილებიც. კარგა გაკეთებული. დაბლა წმიდის ლოდოვიკოს სამწირველო იყო. ისიც, დიალ, პატიოსნად შემკული. რაც რომში კაი მგალობელი იყო, იქ შეკრებულ იყო.

B¹⁰³ მაგრამ სულ ყველა ერთად იდგა, საკურთხეველის პირდაპირ წირვას ხედევდა. წინ მწუხრზედაც და მეცხრე უამის ლოცვაზედაც სამჯერვე მივეღ. ახლო იყო. მგალობლების ქება უწინვე დამიწერია, მაგრამ ეს გამიკვირდა. ნალარა და ქანარა სხვას საკრავებში აწყობდენ და მგალობლების ხმას კარგა აბანებდენ.

A^{68r} ის მარიამობის თვეს. წმიდა პაპას ებძანა ჩემი წირვა მოისმინონ და ჩემგან ეზიარნენ. წავედით. მისი წირვა მოვისმინეთ. პატარა სამწირველო

ჰქონდა შინა, იქ წირა და გვაზიარა ვინც ვიყავით. მერმე ლიტანია თქვეს. შეგვიყუანა თავის სადგომში. დაბძანდა. მიბძანა წმიდის ღვთისმშობლის სახლის ნახვა. გინდა მიმიწერიაო, რომ ჩემს სასახლეში დაგა-
 ყენონო და რაც პატივი კრანდუკას, რაც სხვისათ-
 ვის უქნიათ, რაც პატივი დაგაგონ და რაც საჩვენებე-
 ლია ყველა გაჩვენონო. მაღლი გარდავიხადე. და მიბ-
 ძანა: დღეს დაგვიანდა, ვიკითხეო, გლახები სადი-
 ლად სხედანო, და სამშაბათს მოდიო, იმათ გაჩვე-
 ნებო. დღეს წალი, ჩემი სასახლე ნახეო. წმიდის
 პეტრეს ეკკლესიასთან ამას წინათ რომ პაპის სასახ-
 ლებში შესვლა დავსწერე, მაშინ საწიგნე და მოსამ-
 სახურეთ სახლები ვნახეთ, თვარა პაპის სასახლეები
 არ გვინახავს. წავედით. შევედით. ან სახლები, ან
 სხვადასხვა რიგი ფარდაგები, ან ხატები უანგა-
 რიშო და კაცის გუნების მიუწდომელი იყო. არც B¹⁰⁴
 დაიწერება მაგრამ ხატების მეტი სხვა საუცხოვო
 არა იყო რა. სამიოდ დიდი სახლი ფერადის მარ-
 მარილოთი იყო აგებული, როგორც ეკკლესიებისა
 დამიწერია. და კარის ეკკლესია დიდი და კარგა
 შემკული. და ორი სხვა მომცრო სამწირველო იყო.
 როდესაც პაპა თავისთვის უამს სწირევდა, მრავალი
 უცხო სახლები დაგვატარეს. მაგრამ ვინ გაუვიდოდა.
 მერმე ერთს გძელს სახლში ჩაგვიყუანეს. უნდა ორასი
 ადლი უფრო ყოფილიყო. ათი ადლი განი იქნებოდა.
 პაპის სასეირნო ადგილი. ცალ მხარეს გველის | სახე A⁶⁸v
 მოქსოვილი ფარდაგები ეკრა, ცალ მხარეს წარმართ-
 თა ამბები. ცა უცხოდ შემკული. იმის იქით თავს
 ფარლია, თავი ახდილი. აგრევ პაპის სავალი ადგილი.
 იმავ სიგძე. და ზედ დიდი წყარო შაღრევნად ამოყ-
 ვანილი სამსართულს სახლს ზეით. იმას აქათ და

იქით წალკოტები. ერთი შიგნით სასახლეში და ერთი გარეთ, დიდი სასახლის გვერდით. შიგნით სასახლებში რომ წალკოტები იყო, ამ ვძელის სახლების იქით თავს, წალკოტის თავს, სამპირი სასახლე იყო, სამპირი თალარი. ზეიჯ კი ვერ ავედით. და იმ სახლებში ძველი კეისრების სახეები და წარმართებისა მრავალი უცხო და ფიცრისა გაკეთებული. რომის ეკლესია წმიდის პეტრესი და პაპის სახლები საზამთრო და საზაფხულო და წალკოტები, როგორც იყო, სულ მისი ანდაზები. და რომის პირამიდების სახეები. ერთი პირამიდი მთელ ერთის ქვისა თეთრის მარმარილოსი ოცს ადლზე ჩეტი იყო. და სისქე სამი მხარი. ჩვენ რომ მონასტერში ვიდექით იქ ეპოვნათ და პაპას წაელებინა. ამართვას უპირობდენ. მისი ჭახრაკები, როგორ უნდა აემართათ, ან როგორ გაეკეთებინათ, სულ იქ ვნახეთ. მერმე იქიდამ ჩაგვიყუნეს ერთს ეზოში. რაც ძველი კერპების ღმერთები ყოფილიყო სხვადასხვა რიგი, იქ იყო. მერმე წალკოტები და შადრევნები გვაჩვენეს, დია, უცხო და კარგები. მაგრამ ფრანციისის მეფისთანა ვერ იყო. ოლონ ნარინჯის სიმრავლე ამისი ურიცევი იყო. და წყაროები დიდრონი. და ერთს აუზში ხომალდი იყო.

A⁶⁹ და იმ ხომალდის შადრევანი არ დაითვლებოდა]. და უანგარიშო სხვადასხვარიგი იყო. ეს იქ ვერ ვნახე. მერმე სადაც საომარი საჭურველი აწყვია ის გვაჩვენეს. მაგრამ ერთის დიდის მეფისათვის სანატრელი საუნჯე იყო. პოლოტიკი, თორნი და ზუჩი და შესაჭურვავი. თოფი, თუ ტაბანჩა, თურგანი, თუ მისი იარალი და წამალი. ხმლები, შუბები, აფთები უანგარიშო იყო.

— ვ მ ა რ ი ა მ ო ბ ი ს თ ვ ე ს. კრანდუკას ელჩ-თან წავედით. წინა დღეს იქ მოსულიყო ჩემს დასა-

პატიუებლად. კრანდუკას ბრძანება მოსვლოდა, თუ აქა წამოვიდეს შემატყობინეო. მე საღვომს არ დავხვდი. პაპის წირვაზე ვიყავ. მერმე იქ მოვიდა, პაპის კარზე. სალამი მომცა. საღვომს გიახელო. კრან-დუკას მაპატიუებელი ვარო. ვერცარა იქ უმუსაიბე. საღვომს მიველ. ეტლთან მომეგება. ამიყუანა. ღი-ლად მიალერსა. ქართული აბბები და წმიდებისა მკითხა. ეტლში თითონ ჩამსვა. დიდხან გამომყვა ეტლთან. ამას დიდ მეფეებს არ უზამდა. ამისთვის ვსწერ, სტუმრის პატივი ასე' უნდა. მერმე კარდი-ნალი ლატრიმურ მოვიდა. მეორედ მნახა.

ი-ზ მ ა რ ი ა მ ო ბ ი ს თ ვ ე ს. წმიდას პაპას-თან წავედით. მის პატარა სამწირველოში ხუცესმა წირა ჟამი. პაპა მარჯვენას მხარეს მოფარებით იჯ-ლა. მე ვერ ვხედევდი. ჩემის მეტი ეპკლესიაში არა-ვინ იდგა. მისი ძმისწული უფროსი, კარზე ეჩოქა. დიალ, კაი ვაჟკაცი იყო. ამის მეტად არ მენახა.

წირვას უკან მოვიდა. მიალერსა უკაცრავად ვიყაო, ვერ გიახელო. დიდხან დაჯდა ჩემთან. ქვეით მომიჯდა. მერმე დაგვიძახა. მივედით. კიბით ჩასავალი იყო. ხელი მომკიდა დიდხანს. მითხრა: გაირჯებიო, მაგ-რამ ეს საქმე გრიგოლი დიოლოლის დაწესებული არისო. მასუკან სულ ყოვლის დღეს ასე უნდა იქნა-სო. საკრიპანტი კარდინალი მისდევდა, | მერმე მისი ძმისწული კარდინალი, მერმე მისი ძმისწული კარლო და მერმე მისი ძმა ალექსანდრე, მერმე დავით და მერმე პაპის მოსამსახურენი. ჩავედით ერთს მომც-როს. სახლში: პაპის წესია, ყოველ დღე თორმეტი ჯლახა იჯდა. ვერ შევიტყევ როგორ მომხდარიყო. ტაბლა უცხო ყვავილებით შეემცოთ. თავს პაპა იდგა. ჭრდაგი მოირტყა. იმისთან მე დამაყენა, მერმე საკ-

B¹⁰⁷A⁶⁹

რიპანტი კარდინალი. არდაგი ერტყა. მერმე პაპის
ძმისწული კარდინალი, მერმე ალექსანდრე და ორი
სხვა არდაგებითა. სხვათ მოატანინა საჭმელი. უწინ
პაპას მოართვიან. პაპა ორს გლახას მიართმევდის.
მერმე კარდინალებმა იმ სხვათ ჩაურიგიან. მერმე
პაპამ ტაბლა აკურთხა. ყველამ დავიჩოქეთ. ჯვარი
დაგწერა. გლახებმა ჭამა დაუწყეს. ხუთი რიგი საჭმე-
ლი მოიტანეს. დიალ, საბატიურად სჭამდენ გლახები.
დიდი ხანი გამოვიდა. მერმე ხილი მოიტანეს. პურ-
საც პაპა უჭრიდა, ხორცსაცა იმ ზეითებსა. და ჭვეი-
თებსა სხვანი. და ღვინოსაც პაპა მიართმევდა. ის-
ზეით გლახა ყმაწვილი კაციც იყო და გვანდა საჭ-
ციელიანი იყო. რამდენჯერ პაპა ღვინოს მიართმევდა,
ადგის, თაყუანისცის, დაჯდის, დალიის და ჭიქა
პაპას არ მისცის. მაგრამ არა ჭნის, აალებინის, ხე-
ლით გამოართვის. მერმე ბოლოს ჩაბძანდა და იქი-
დამ ღვინო ყვალას ჩამოურიგა. მერმე ხილის ჭამის
დრო რომ მოვიდა. ერთმა ხუცესშა პურები შემოი-
ტანა, პაპას მოართვა, დაიჩოქა. პაპამ ლოცვა წაუ-
კითხა, აიაზმა ასხურა. გლახები ააყენა ფეხზე და ის-
პური თითო თითოს ჩამოურიგეს, იმათ წინ დაიწ-

B⁷⁰r ყეს. მერმე ხილი ჭამეს. მასუკან შავრისქადა ჩამოუ-
რიგეს. ისიც წინ დაიწყეს. სხვა საჭმელები აიღეს.
მერმე პაპამ ტაბლა აკურთხა. ხელი დაიბანა. არ-
დაგი შემოიხსნეს. ისევ ბოლოს ჩაბძანდა. თვითო-
ნახევარი მარჩილი და თვითო ამინაშატი უბოძა,
თავის ხელით ჩამოურიგა. მერმე გლახები ადგენ. ავი-
ლამ ფეხზე აკოცეს. წამოვიდნენ. მე ისევ თან წამი-
ტანა. ჩემთვის ულირსი სიტყვა მიბანა: რაც გინდა
მთხოვეო. მაღლი გარდავიხადე. ჩემი საოხოვარი ყვე-
ლა უთხოვორად | აღმისრულდა-მეთქი. მომეხვია. მაკო-

ცა. ფეხზე ვაკოცე. გზის საჭმეული დაგვარიგა. გამო-
მისტუმრა. მიბძანა: ასე მალე არ გაგიშვებდიო, მაგ-
რაბ ვახტანგ მეფის უკითხავად წამოსულხარო, რომ
დამეცირე იმას გულს დააკლტებათ და წალი მისი
საქმე მოიჭირვეო. ას სამოცი იქაური სკუთი ებოძა,
სამასი მარჩილია, გზის ხარჯად. გამო ს ერთის წმი-
დის მართას დედაო მონასტერი მაჩვენეს. მომცრო
ეკლესია იყო, მაგრამ უცხოდ შემკული იყო. სულ
მოწერილი მარმარილოთ იყო აშენებული. კედელი,
სვეტი, თუ ხატის ყდები. უცხოთ გამიკვირდა. ენკ-
რატისები გალობდენ, მაგრამ მათი გალობა საკვირ-
ველი რამ არის. ამავ სალამოს წავედით სულის
წმიდის მონასტერში. პაპის სამადლოა. ერთის ეპის-
კოპოსის ხელით არის. შიგა დგას. დიდის ფრენჭი-
ფის შეილია. მიმიძღვა, დამართონინა. უპატრონო ექვს-
ასი სნეული იწვა კაცი. და იმ კაცების სახლი ზედ
გზაზე იყო. ვინც ავი დედაკაცი დაორსულდება
შვილს ვერ წაიხდენს. იქ გზაზე ერთი ჭახრაკია. იმაში
რბილად აგია. შიგ ყმაწვილს შეაწვენენ. მოაბრუნე-
ბენ, ზარს დაჰკვრენ. ქალები წავლენ. | ის ავად-
მყოფის მომლელი წაიყუანს ამ ყმაწვილს. სხვა ჭახ-
რაკია. იმაში ჩააწვენს. მოაბრუნებს. დედაკაცებში
გაძყუანს, რომ დედაკაცი კაცს ვერ ნახავს სალაპა-
რაკოდ და კაცი დედაკაცსა. იქ თორმეტი ძიძა იყო.
ცამეტს ჩჩვილს ყმაწვილს ზრდიდენ. რომ ყმაწვილი
სამის ოთხის კვირისა შეიქნება, გარეთ მისცემენ
სხვას ძიძასა. თვეში მარჩილი აქვსთ. და ოთხს წე-
ლიწადზე ამათვე მოაბარებს. თუ ქალია ქალებში
გაურევენ, თუ ვაჟია, ზოგს გარეთ ოსტატს მიაბა-
რებენ, ზოგს იქავ შემოიყუანენ, იქ ზრდიან. ჩემო-
ბას შვიდასი ქალი შინ იყო მონასტერში და ორმოც-

A⁷⁰v
B¹¹⁰

და-ათი ვაჟი და ცამეტი ჩჩვილი. სამი იმ ლამეს
მოეყვანათ, მე რომ მიველ. და რვასი ქალაქში ება-
რა. ეს სულ პაპის სასმელ-საჭმლითა და ტანსაც-
მითა, წამლითა, აქიმით, ჯარათი. იქ აკეთებდენ ქალე-
ბი საქალოს ხელობასა და კაცები საკაცოსა. მათი
მოძღვრები და გამდელები გაუყრელად იქ უდგს.
წალკოტები, შაღრევნები გარიგებული. თუ ჭალი-
მონაზონად შედგა, თუ ქმარი შეირთო მათ ას მარ-
ჩილს ზითვად მისცემენ. და ბუშს ბუშსა შეერთვენ,
მართალს მართალს.

B¹¹¹ მეორეს დღეს ქათმის ყიულობისას იც მარიამ თ-
ბის თვეს წამოვედით რომიდამ. რომით წამოსვლას.
ავი ჰაერი აქვს. ასე თქვეს: ამ ორმოცს მილის გავ-
ლადი ვინც დაიძინებთო, სიკვდილის საშიშიაო.
სამს თვეს ზაფხულს ასრეაო. ვიარეთ გრძელი გზა.
შენობა შორიშორ იყო. ჰაერის აობისათვის სოფ-
ლები შორიშორ. ერთს სოფელში საღილისათვის

A⁷¹ ჩამოვხედით. მომცრო და ლარიბისოფელი იყო.
ფრანგულის ანგარიშით ოცდაცხრა იყო, ნათლის.
მცემლის თავის კვეთა. იმ სოფლის კაცთ პატარა-
რამ ნაწილი ნათლის-მცემლისა ჰქონდათ. დიდებას
გამოასვენეს. პირველ ერთი ქრისტეს ჯვარცმა მო-
ჰქონდათ, მერმე თრმოცი თეთრით შემოსილი კა-
ცი, სულ თეთრის კელაპტრით, ოროლი და ოროლი
მოდიოდა. მერმე ერთი ნათლის მცემლის დროშა
და მას უკან სხვა ჯვარცმა და ორმოცი შავით შე-
მოსილი კაცი სანთლებითა და ხელთ ჯვარები ეჭი-
რათ. და მერმე ფარნები მალალი. და ერთს შემო-
სილს მღუდელს ხელთ ნაწილი ვერცხლისა კუბოთ
ეჭირა, აქათ იქით შემოსილი დიაკვნები. და მერმე
კაცის ჯარი მოსდევდა. მერმე ქალნი საკრავებითა.

და გალობითა. ერთს პატარა სოფელში მისთანა
საქმე მომეწონა. ორმოცი მილი ვლეთ და ლამე გვე-
სწრა ოსტრიკოს მოვედით.

ი თ მარიამობისთვეს. აღრიან ავდეჭით.
ვლეთ. ავი ჰაერიც გათავდა. შენობა შენობაზე შეი-
ქნა. ვენახი ზეზე, ქუეშ სახნავი, ციხე ციხეზე. სო-
ფელი გაბმით. საკრიპანტი კარდინალის ქალაქი გა-
მოვლეთ. მაგარი და კაი ქალაქი იყო. ნარმა ერქვა.

ი ე მილი სხვა ვლეთ და მოვედით ქალაქსა თერ-
ნას. მოდიდო ქალაქი იყო.

ი დ მილი სხვა ვლეთ და მოვედით ქალაქსა სპო-
ლეტოს. მ: მონასტერი იყო. ებისკოპოსი იჯდა. მის
აღგილს კაცთ სიკეთე ეტყობოდათ. ამდენს მონას-
ტერს ინახევდენ. კაფუჩინების მონასტერში დავდე-
გით. იმ ლამეს ერთს იქაურს თავადს სამი რიგი
მოსაკითხავი გამოეგზავნა.

კ მარიამობისთვეს. | დილაზე ერთს თავა- A¹¹
დის ცოლს თავისი ეტლი გამოეგზავნა: უცხო სტუ-
მარი ბრძანდებით, ქალაქი ამით გამოიარეო. იგ
მილი ვლეთ. ორიოდ კაი ქალაქები გამოვლეთ და
მოვედით ქალაქსა ფოლინიოს. დიდი და კარგი ქა-
ლაქი იყო, ეფისკოპოსი იჯდა. | იქაც კაფუჩინები- B¹¹³
სას დავდექით. წმიდის სახლის ის გზა იქიდამ გაბრუნ-
დებოდა.

კ ა მარიამობისთვეს. წავედით. რა ცოტა
ხანი ვლეთ, ზეთის ხე მოაკლდა. მთის აღგილს ავე-
დით. სხალ ნარი დიდგორი რომ არის, ამგვარი აღ-
გილები იყო. მერმე დალმა დავეკიდენით. ერთი ხე-
ვი ჩაივლიდა. ხევის თავს ციხე იყო. არც აქათ იყო
გასავლელი, არც იქით. შიგნიდან გრძლად სოფელი
დაკროდა. ბოლოსაც ციხე იყო. ვალ ჩიმარა ერქვა.

ი დ მილი ვლეთ იმ დღეს იქ. ერთის კაცისას ცოტა
რამ ვჭამეთ. იმ სახლში ერთი ქალი იყო. დედა
მისი ასეთი უცხო მოყუარე ყოფილიყო, რომ მომ-
კულარიყო, რაც საფრანგეთში კაჯუჩინის მონასტე-
რია, პატრის თვითო უამი ეწირა და უმწირველოს
ას ასი მამაოჩვენო ეთქვა. ეს ქალიც დედის საქვი-
ელს ცდილობდა. იდ მილი სხვა ვლეთ. ერთს კაპი-
ლიონში მივედით. იქ დავდეგით.

B¹¹⁴ კ' მარიამობის თვეს. თ' მილი ვლეთ. კაი
აღგილები. შენობა შენობაზე. ვენახოვანი. ზოგან
ბაბილო. ჩავლეთ ქალაქი ტოლეტინო. ეპისკოპოსი
იჯდა. ეს ქალაქები, სულ თემი სულობით პაპისა იყო.
მეცხრამეტე მილზე მივედით ქალაქს მაჩერთოს.
ეპისკოპოსი და ვოივადა იჯდა. იქ სადილი ვჭამეთ.
A^{72r} ერთი წოკოლანტის მონასტერი | იყო გზაზე, დიალ,
მოსაწონი და კარგა შემქული. ლორენტოს ვოივადაც
იქ იყო. მოვიდა. გვნახა. ბოდიში მოითხოა. ფოსტა
გაგზავნა ჩვენის დახვედრისათვის. კაი აღგილები.
ზეთის ხე მრავალი. შენობა ხშირი, მობმით. იდ
მილი სხვა ვლეთ. მივედით ქალაქსა რაღანატოსა.
დიდი და კაი ქალაქი იყო. იქიდამ ნირეტოს ქალაქი
სამი მილი იყო. მივედით იმ ღამეს ლორენტიას.
სხვაგან დადგომა მინდოდა. არ მომეშვნენ. წმიდის
პაპის სასახლეში დამაყენეს. დია კარგა გვიმასპინ-
ძლეს.

კ' გ მარიამობის თვეს. წაგვიძლვენ წმიდა
სახლის სანახავად. მისი საქმე კაცისაგან შეუტყო-
ბარია, ხუთასი წელიწადია, რომ ნაზარეთით წამო-
სულა. რა იერუსალიმს თათარი მისჯრია, ეს მაშინვე
ანგელოზს აულია. ზღვის პირია. ზღვა სამოცი
მილია განი. ზღვას გაღმა დამდგარა. მერმე შეცი-

ლებულან და ლორენტო ოხერი ყოფილა. ერთის
კაცის მიწაში დამდგარა მერე ორნი ძ / მანი შეცი- B¹¹⁵
ლებულან და იქიდამ ამდგარა. ერთის ცხენის გაჭე-
ნებაზე ჯვარედინი გზა ყოფილა. იქ დამდგარა; რომ
გზა ყოვლის კაცისა არის. მერმე გარშემო მოჭრილის
მარმარილოს კედელი მიუდგამსთ. შიგნით ქვა და
ტალახია. ხუთი ადლი განი ექნება, ცხრამდი სიგძე.
იქიდამ ვერც ქვას, ვერც ტალახს ვერავინ წაიღებს.
ზეით ხით ყოფილა დაბურუებილი, ის მოუშლიათ; კა-
მარა შეუკრავთ კანდლებისათვის, თვარა ისევ არის,
როგორც ყოფილა. წინ აღმოსავლისაკენ ბუხარია.
ბუხარს ზეით სარკმელი გაუკეთებიათ. და ლუკა
შახარობელს ლიბანის სარგოსაგან ყოვლად წმიდა
გაუთლია. ძე ხელთ უჭირავს. ის | დაუსვენებიათ. და A^{72v}
წინ ტრაპეზი ქვისა გაუკეთებიათ გარშემოსავლებად.
და ტილოზე დახატული ლუკა მახრებელისაგან და-
ხატული ჯვარცმა, ისევ ნაზარეთით თან მოჰყოლია.
და ყოვლად წმიდის მარიამის წამოსასხამი, მოწი-
თლო შალი, მთელი. და ჯამ-ნალბაჭი — უფრო ყო-
ფილა, მაგრამ სართულის ქცევაში დაკარგულა. სამი
ჯამი და ერთი ნალბაჭი, რაშიაც იესო ქრისტე და
დედამისი სჭამდენ. მისის ნაგვის მეტს ვერავინ რას B¹¹⁶
წაიღებს. ნაგვსაც მოპარევით ვერ წაიღებენ, თუ
მცველებმა არ მისცეს. იმ სახლზე გარედამ ერთი
დიდი და საშინელი ეკლესია აუშენებიათ. ხუთი
სამწირელო აღმოსავლისაკენ აქვს, სამჩ აქათ და
და სამი იქით სხვა და ექვსი სამხრით და ექვსი
ჩრდილოთ. თორმეტი დიდი სვეტი აქვს. და გუმ-
ბათი სახლის სისწორად აქვს. წმიდა. სახლში სამო-
ცდათორმეტი დიდი კანდელი ჰკიდია. ხუთი დიდი
ოქროსი და მომცრო ოქროსი და ვერცხლისა სხვა;

მაგრამ ის ხუთი მე ასე მგონია ხუთ-ხუთი ლიტრა
ოქტო უფრო იყოს. ორი ოქტოს დიდი სასანთლება.
ასე მგონია ათ-ათი ლიტრა უფრო იყოს. და სხვა
უანგარიშო, კარები — და, აღმოსავლის მხარეს, ბუ-
ხარი სულ მთლივ ვერცხლით მოჭედილი, დაფე-
რილი, კარგა გამოყუანილი. სხვა სასანთლები და
ან ანგელოსები ოქტოსი და ვერცხლისა. უანგარიშო,
ათასი ლიტრა ვეცხლი მეტი მგონია. მაგრამ ის

B¹¹⁷ ყოვლად წმიდის ხატი რომ შეუმკვიათ, როგორ |
ითქმის! დედასა და ძესა ორთავ გვირგვინი აღმა-
სისა. ყოვლად წმიდას ოთხი რიგი ქამარი სულ
აღმასისა არტყია. სამი ასეთი ზურმუხტი ზის, რომ
ფასი არ დაიდება. და სხვა რამდენი, ან თვალი, ან
მარგალიტი, ან აღმასის ჯვარები, ან ზურმუ-
ხტის ჯვარები, უანგარიშო.

A⁷³ იმ ხატის|სისწორ მა-
ლლა კედელში ორი წითელი იაგუნდი ზის. ხახუ-
ლის ლვთის მშობლის თვალს უფროსი არის და
უკეთესიცა. და ყვითელი და თეთრი იაგუნდი, დიდ-
როვანი, ურიცხვი. მერმე იმის სალაროში შემიყვა-
ნეს. რაც იქ ეპელესიაში ტრაპეზები დავსწერე, იმის-
ბარიძმ-ფეშეუმი და კანდელი და სასანთლე იმ
ტრაპეზზე ეწყო. და სხვა სამკაულმა გამაოცა. უან-
გარიშო გვირგვინები. უფროსი ერთი აღმასისა,
სხვა ზურმუხტისა, იაგუნდისა, სხვა მინანქარი, სხვა
ოქტოსი. რკინის გვირგვინიც ვნახე, უცხოდ რამ გაკე-
თებული. რამდენი უცხო რიგი ქამრები. სულ გულქან-
ნდად. უანგარიშო სხვადასხვა რიგი ყელის ჯაჭვები,
უცხოდ ნაქმარები. საყურეები | ძვირფასები და უცხოც-
ხვი. სხვადასხვა რიგები ლილები, უანგარიშო, სულ
აღმასისა. სხვადასხვა რიგი ნაქმარი ჯვარები
აღმასისა, იაგუნდისა და ზურმუხტისა. მრავალ

B¹¹⁸ 90

ბეჭდები ფასდაუდებელი და უანგარიშო. ყელსაბა-
მები სხვა და სხვარიგი. გულები უცხო რიგებად
გაკეთებული. შუბლის საკრავები, უცხოდ რამ ნაქ-
მარები. ალმასის ხატები, საკვირველები. ზოგი მუ-
რასა, ზოგი თვალზე მოჭრილი, ზოგი თავის ბუნე-
ბით ნაქმარი. ხომალდები, გულქანდები. გულქანდა
ალმასისა. ზოგი მურასა, ზოგი ოქროსი, ზოგი ვეც-
ხლისა. დიდროვანი ლალები, იაგუნდები, ალმასები,
დიდი მარგალიტი ერთი და სხუა მარგალიტები
მრავალი. დიდროანი ზურმუხტები და ერთი დიდი
ლოდი ზურმუხტის ქანიდამ გამოლებული. მრავალი
დიდრონი ზურმუხტი ეკრათ. ორთავა არწივები,
ზოგი ალმასისა, ზოგი იაგუნდისა. გულქანდა გულ-
ქანდად. ქარვისა და ძოწისქანდლები, სასანთლეები A⁷³
ჯვარები, ხატები უცხო და უცხოები. სკიპტრები B¹⁹⁹
სამეფო, მურასაები. ვეცხლის რვა დიდი სასანთლე.
თვითო ხუთი ლიტრა უფრო იყო. ქალაქების სახე
ვეცხლისა, ციხეები. ქალები ვეცხლისა. ვაჟები,
ანგელოსები. ხილი და ყვავილები უცხოდ. ნაქმარი
ვეცხლი მინაქრად. კირიელეისონები. მურასა ოქროსი.
მუშაბალი უცხო თვლების, დათლილი ძოწისა, ქარ-
ვისა, აკატისა. მრავალი ყელსაბამები, სალტეები,
უცხოები. ყოველი რამ უანგარიშო იყო. მომარგა-
ლიტული შესამოსლები; ალმასით, გულქანდად შე-
მოსილები. სხვადასხვა რიგები ნაკერი და ნაქ-
სოვი. რაღა ვთქვა: ფარდაგები ალმასით, გულ-
ქანდა. საღედოფლო სამოსლები ალმასისა, სულ
გულქანდა. ბარძიმი, ფეშუმი, სასანთლეები ზოგი
ალმასითა და თვალითა, ზოგი მინაქარი, ზოგი
ოქრო და ვეცხლი. უანგარიშო ტაშტი, წურწუმა.
ზოგი ოქროსა, ზოგი ვერცხლისა, ზოგი ლაჟვარ-

დისა, მურასად გაკეთებული, ბროლისა, ძოწისა,
აკატისა. ამისთანები გულქანდა უცხოები. კანდლები,
უცხო მურასები, ალმასით და თვალებით. მარგა-
ლიტით გაკეთებული — ყვავილები. წმინდის ზიარე-
ბის შარავანდები, ზოგი ალმასისა, ზოგი იაგუნდისა
და ზურმუხტისა, ზოგი მინაქარი, ოქრო და ვეც-
ხლი. რამდენი წმიდის ზიარების ბარძიმი აკატისა,
ლაჟუარდისა, მურასა ოქროსი და ვეცხლისა. ესეები
სულ მეფე-დედოფალთაგან შემოწირული. და ვის-
ან ზღვაში გაჭირებოდა, ან ხშელზე, მათის ხვეწნით

A⁷⁴ სასწაულისათვის |ძღვენი. და ვის თვალი სტკივე-
ბოდა, ვის ფეხი, ვის სხვა ასო. ალმასით გულქანდა,
ზოგი სხვილი თვალებით გულქანდა. ზოგი დიდრონი
ალმასი. ამას გარდა, უცხო ერთი ხატი ვნახე, ბუმ-
ბულით დახატული, რომ კაცი არ დაიჯერებდა, ხე-
ლოვანს მხატვარს არ დაუხატავსო. ერთი მარგა-
ლიტი ვნახე უცხო რამ. თვით ბუნებით. ნავში ყოვ-
ლად წმიდა იჯდა, ძე ხელთ ეჭირა. ისეთი მარგა-
ლიტი იყო. გოჯის ოდენი. ეს ასე მოსულიყო მარ-
გალიტის ლითონში. ერთ ხანად ვეღარ ეპოვნათ.
შემოხვეწოდენ ლარეტის ლვთის მშობელსა: ერთს
წელიწადს რაც უკეთესი ვიპოოთ შენ შემოგწიროთო.
წლამდი ვერა ეპოვათ რა, წელიწადზე ეს მარ-
გალიტი ეპოვათ. მაშინვე იქ გაეგზავნათ. იმ წელი-
წადს ამდენი მარგალიტი ეპოვათ, ვერ ასლოდენ

B¹²¹ და ვერც ფასი დაედვათ, ამდენი საქონელი ამის-
თანა სასწაულებს შეუყრია. მრავალი უცხო ვნახე,
მაგრამ ვერ დავისწავლე. მისი ჯაბახანა ვნახე. კაი
და მრავალი იარალი. მარანი ვნახე დიდი და მძლა-
ვრი. ერთის ბუწინის პირი წახსნეს. ერთის პირი-
დამ სამი რიგი ლვინო წამოასხეს, სამფერი. სამსავ
სხვადასხვა გემო ჰქონდა.

კ ე მარიამობისთვეს. ლოტერიალამ წაშო-
ვედით. იმავ გზაზე მოვედით ტოლეტინო ქალაქსა.
ახალი წმიდა ნიკოლაოსის მკლავები იქ იყო. ამ წმი-
და ნიკოლაოსის დედმამბა უშვილო ყოფილან. წმი-
დის ნიკოლაოსის ვედრებით ეს მისცემია და აგვი-
სტინიანთ მონაზონი შექნილა. მერმე წმიდა შექნილა.
ახლა თუ იტალიაში ერთი რამ ავი განსაცდელი
მოუვა, მკლავი სულ გასისხლიანდება. მაგრამ ჩვენ
ვერ ვნახეთ, საჭმე იმგვარად მოგვიხდა. მისი | ვოივა- A⁷⁴V
და იქ არ იყო.

კ ვ მარიამობის თვეს. ლ ბ მილი ვლეთ.
მოვედით სოფელსა ვაზანოლის.

კ ზ მარიამობისთვეს. ზ მილი ვლეთ. მოვე-
დით მასვე ქალაქსა უოლინიოს. სადილს უკან თ B¹²²
მილი ვლეთ. ორი ჭაი ქალაქი გამოვლეთ და მოვე-
დით ასიის ქალაქსა. იქაც დიდი ეპისკოპოსი იჯდა
და ვაივადაც. იქ ემარხა წმიდა ფრანცისკო.

კ ც მარიამობისთვეს. უწინ მიგვიყვანეს წო-
კოლანტების მონასტერში. იქ ყოფილიყო მამის მი-
სის სახლი. და გვაჩვენეს სადაც წმიდა ფრანჩისკო
შობილიყო, ან მამა სადაც დატევებინა. ისე იყო
გამოსახული. იქიდამ ჩაგვიყვანეს წმიდის კლაროს
საფლავზე. დედათ მონასტერი იყო. იქ ვნახეთ წმი-
დის კლაროს საფლავი. წმიდა ფრანცისკოს რომ
ჯვარცმა გამოეგზავნა, ის ჯვარცმა ბერძნისაგან იყო
დახატული. წმიდის ფრანჩისკოს სარტყელი, მისის
სამოსლის ნაჭერი, წმიდა კლაროს სამოსლის ნაჭერი,
მრავალი ნაწილი სხვა. გ წმიდა ლუკა მახარებელის
დახატული ხატი და ჯვარი. მოსეს კვერთხის ნაჭე-
რი. წმიდა პეტრე-პავლეს თითი. მერმე წაგვიყუანეს
წმიდის ფრანცისკოს საფლავზე რომ | შენობა იყო. B¹²³

დიალ, დიდი საყდარი და სამი ზედაზედ ძირს აკლ-
დამასავით. წმიდა ფრანჩისკო და მისი ამხანაგები
ათი - თორმეტი ესაფლავა. მაგრამ წმიდა ფრან-
ცისკო ფეხზე დგას. მრავალი უცხო ნაწილი, რკვ-
კომენტვალი დგას. მრავალი უცხო კანდელი, სასან-
თლე. დიდი მორჭმა ვნახეთ. იქიდამ წავედით ერთს
ეჯზე. დაბლა მინდორზე ყოვლად წმიდის მონას-
ტერი იდგა. მეტად დიდი ეკკლესია იყო. წმიდა
ფრანცისკოს რომ იანვარში ვარდი მოეკრიფა და
A^{75r} შენდობა ეშოვნა, იქ იყო ის ადგილი.] შუა ეკლესი-
აში იყო მომცრო სამწირველო და მარცხნივ წმი-
და ფრანცისკოს საწოლი, სადაც მიცვლილიყო
და სადაც ანგელოსმა ქრისტესთან მიიყვანა და მა-
რიამ და ქრისტე ეჩვენა. იქიდამ თ: მილი ვლეთ
და მოვედით პერუჯა ქალაქსა. დიდი ქალაქი. კი
მილი მისი გარშემო. მაღალს მთაზე პაპის სასახლე.
კეისარიც მრავალჯერ მჯდარა. იქ ორმოცდა თორ-
მეტი მონასტერია მის გალავანს გარეთ. კაცნი კარ-
გა საქციელ და დიდად მქცევნი.

კრთ მარიამ ობისთვეს. მისი ვაივადა მო-
ვიდა. კარდინალის რიგში რომ მისცემენ. გვნახა. თან
გამომიტანა. მიმიძღვა დიდს ეკკლესიაში. ყოვლად
წმიდის ბეჭედი მაჩვენა. ეს ბეჭედი ურიათ ტაძარში
ყოფილა; ვისაც ქორწილს უზემდენ ამით დაწინ-
დევდენ. მარიამიც იოსებს ამ ბეჭედით დაეწინდეს.
თუ არ მეფეს, ან კარდინალს, ან ასე უცხო სტუ-
ბართან ერთად მოსულთ, არავის არ აჩვენებენ.
შვიდის კლიტით არის დაკეტილი. ერთი ვაივალას
აქვს, ერთი მდივან ბეგსა, ერთი მოურავსა, ერთი
ეპისკოპოსს, ერთი დეკანზეს და ორი სხვათა თა-
ვადთა: ერთად უნდა შეიყარნენ და ისე გაალონ,

მაღლა გუმბათში ოთხს ანგელოსს უჭირავს ერთი
დიდი ვეცხლის ღრუბელი. და მრავალი სერაბინი
ვარშემო სულ დაფერილი. და იმ ღრუბელზე ერთი
ოქროს კუბო დგა კარგა შემკული. და იმ კუბოში
ჰქიდია თეთრი იამანი მთელი, გათლილი. და მაზე
რასაც ბეჭედს მოუსმენ, ვისაც აქვს, ცოლქმარი
რომ მოძულონი იყუნენ, შეაცვა, შეუყვარდებათ.
თვალის ტკივილს უშველის. მრავალს სასწაულს იქს.
იქიდამ წმიდის ბენედიქტეს მონასტერში წაგვიყუა-
ნეს; უცხო რამ მონასტერი იყო. გამაკვირვა მისმა B¹²⁵
შენებულობამა. მერმე ვაივადა იქივ სადგომამდი მო- A⁷⁶ v
შევა. მერმე იმ ღამეს წამიყვანა თავის სასახლეში:
პაპის სადგომში იდგა. ის ქალაქი სულ შეიყარა.
წვიმის სიმრავლე იყო. დიდებაზე გამოვიდენ. რაც
დიდი კაცი, ან ხუცესი თუ ბერი იყო, ან ჩინებული·
კაცი სულ თეთრი ეცვათ. თვალის მეტი არა უჩნ-
დათ რა ქალებს; პირჩამოფარებულნი სულ ფეხსი-
შველანი, თავზე ეკლის გვირგვინები ებურათ. ხელთ
დიდრონი სანთელი. ზოგს დიდი ჯვრები ეკიდა მძი-
მეს ძელისა. ზოგი მათრახითა და შოლტით. იცემდა
ბეჭებზე, რომ ვნახეთ, სისხლმა ამოატანა. ამგვარად
მრავალი ილოცეს ეკალესიის კარს. შესტირეს
ღმერთს. მეორეს დღეს დარი დადგა.

ლ მარიამობის თვეს. პერუჯიდამ წამო-
ვედით. კე მილი ვლეთ. გზაზე ერთი დიდი ტბა
იყო. თევზი ისხდა. გარშემო კაი სოფელი, ქალაქები
იყო. იმ ტბიდან ცხრა ათასი სკუტი შეუა წელიწად-
ში პაპის. ერთი სკუტი ოთხი აბაზია. ამ საღა-
მოს პაპის თექმი დაილია. კრანდუკას თემში შევი-
დით. კამუჩია ერქვა.

ლ მარიამობის თვეს. ვლეთ ოე მილი.
კაი აღვილები. ზეთის ხეოანი, ვენახოვანი. ხშირად

შენობა. ქალაქები მრავალი. ერთს ქალაქში სატილი ვჭამეთ. არეცო ერქვა. ძველი ქალაქი ყოფილიყო, დიდი. და უფროსი ერთი გათლილის ქვით ნაგები. ერთი დიდი ეკკლესია იდგა. დასავლის მხარეს კარისაკენ სამოცდა თექვსმეტი ქვის სვეტი ჰქონდა. ეკკლესიაზე სამრეკლო აეგოთ, ხუთ სართულად სამრეკლო მოუყვანიათ. ორმოცი სვეტი სამრეკლოს ჰქონდა. შიგნით კი არ მინახავს როგორი იყო, რომ გამესინჯა. იქიდამ იდ მილი ვლეთ. მოვედით სოფელს.

A⁷⁶r ა ენ კ ენ ი ს თ ვ ე ს. ა ბ მილი ვლეთ. ოთხი კაი ქალაქი გამოფიარეთ სოფელს გარდა, შიგ. ასე ახლოს ქალაქები გამიკვირდა. უფროსი ერთი გათლილის ქვის. კუთხე და კარი - ფანჯარა, მრავალგან სვეტებიც ქვისა იყო სახლისა. ერთის სახლისა დათვალე. თორმეტი დიდი ქვის სვეტი. ძირს ფლორენცია იყო. თოთხმეტი ზეით ქვისა მთელი. იქიდამ მილი სხვა ვლეთ სულ აღმართ - დაღმართი. მოვედით ქალაქსა ფლორენციას. ფლორენცია ყვავილს ჰქვიან. და მართლა ქალაქის ყვავილი იყო. არც მეტად დიდია, მაგრამ დიალ შეენიერი ქალაქი. უფროსი ერთი გათლილი ქვა, განიერი ფოლორცები. დიდი შდინარე. ჩამოუდის.

B¹²⁷ ბ ე კ ე ნ ი ს თ ვ ე ს. იმანე გავლენტო მონაზონთ პეტი ებოძა კრანდუკასა. თავის მონასტერში წაგვიძლუა. იქ. დაგვაყენა. ეს წმიდა იოვანე ერის კაცი ყოფილიყო. დიდი კაცი და მდიდარი. ერთს მის ამზანავს მისი ძმა შემოკდომია, მის დახელებას ცდილა. ერთს აღგილს მიმავალა. შეუტყვია, ჯარით წინ დასხდომია. პარასკევი დღე ყოფილა. იმ კაცს, რომ უნახავს, შებმა არ შეეძლო და გარდაეხვეწა. ეტლი

დამ გამოსულა და დაუჩინქია. შეგცოდეო მრავალი.
 სიკუდილს მემართლები, მაგრამ დღეს ქრისტეს ჯვარი. B¹²⁸
 ცმის დღეა, ამას აპატიეო. ეს რომ უნახავს, გარდ-
 მოჭრილა ცხენიდამ, ყელს მოხვევია, ქრისტეს ჯვა-
 რის წინ დაუჩინქია. მე შენი მცნება აღვასრულეო.
 ვინც შემცოდა, შეუნდეო. აწ ამას გეხვეწები: ჩემო-
 დენი შენთვის არავის შეუცოდებიაო და შენც მე A⁷⁶v
 შემინდეო. ჯვარიდან ქრისტეს თავი მოუდრეკია. რა
 ეს უნახავს თავისი სიმღიდრე გლახისათვის გაუყვია.
 მონაზენად შემდგარა. მათის რიგის მამანი არდან.
 და კაი მოწყობილობა ჰქონდა. მდიდარს მონასტერს
 გვანდა. კარგრიგად დაგვაყენა. ცოტა მოვისუენეთ.
 მოვიდა. წაგვიძლუა. შუა კალაჭში ერთი დიდი ექტლე-
 სია იყო. დიდობითაც დიდი იყო, მაგრამ გარედამ
 ნაშენი მისთანა არც ფრანციაში მინახავს, არც იტა-
 ლიაში. ეკლესია, თუ სამრეკლო გარედამ, თავით
 ბოლომდი, სრულობით ფერადი მარმარილო იყო. B¹²⁹
 შეწყობილი. ზოგი სულ წმიდანი მოჭრილნი. შევედით
 შიგნით. შუაზე, დიდს გუმბათს სისწორს, ერთი ეზო-
 სავით მოვლებული იყო, საკურველად ნაშენი. სიმრ-
 პვლეზე ოთხჯერ ექვსი კამარად იყო, სამად გაყო-
 ფილი. შტა სვეტი სამი ფერადი მარმარილო იყო.
 აქეთ იქით ხუთ ხუთი სვეტი და შუა კარებსა-
 ვით ჰქონდა. სხვა კანდელისა და სასანთლის სიმრა-
 ვლე, ურიცხვი. იქიდამ სხვა ექტლესიაში მიგვიძლვა.
 დიდი ეკკლესია არ იყო, მაგრამ შიგნიდამ ერთი ამის
 უკეთესად შენებული და შემკული ვერ ვნახე. გარე-
 დამ გათლილი შავის ქვით იყო. ის ეკკლესია მარიამ
 ყოვლად წმიდის იყო. ერთი რიგი მამანი არიან. მა-
 რიამის მსახურნი ქვიანთ. ასიოდ ის მონაზონნი იდ-
 გენ გარეთ. კაი მინდორი ჰქონდა. გარშემო სულ

გათლილის ქვის სეეტები, კამარა მოვლებული. შეუადგინდა მომცრო კოშკი. ზედ კრანდუკა ცხენზე მჯდარი, A^{77r} ტყვიერისა შექნილი. ოთხსავე ყურეს მინდორი. შაღრევნები ამოყუანილი. მაგრამ უცხო რიგი შაღრევნები იყო. იქიდამ სხვას გზაზე წამოგვიყუანეს. მრავალი კაი სასახლე, სრულობით თლილი ქვა. და კარები სულ რკინისა. სასანთლეები და რკინის უცხო ფარნები ლამპრებისათვის. ერთს ადგილს ვნახეთ ერთის მთელის ქვის ცხენოსანი კაცი, გათლილი. სხვა ქვეითი შესჭიდებოდა. ქვეითს ხანჯალი შეეცა. და ცხენი წაბოჩებოდა. და ქვეითს გარდმოსწდომოდა. თავსა სჭრიდა.

გ ენ კ ე ნ ი ს თ ვ ე ს. ჩვენის მონასტრის უფროსშია ჯერ თავის მონასტერში ჩამიყუანა. წირვა მოვვა-სმენინა. დიალ, კაი ეკლესია იყო. როგორიც ეკლე-სიები რომელი ვნახეთ, ერთი ისიც იყო. ფერადის ბარ-მარილოთ შიგნილამ ნაშენი. საზილს უკან კრანდუკასთან წაგვიყუანა. დიდურად და მღიღ-ულად ვნახეთ. კაი და დიდი სასახლე, სრულობით გათლილი ქვისა, ოთხ-ხუთ სართულად. შესავალს კარს რა შეივლიდი, ერთი მაღნიტის ლოდი იდვა. მეტად დიდი, ათი საპალნე უნდა ყოფილიყო. თვითან დაბალს სახლებში იდგა. დარბასელნი მოვვეგებნენ. შეგვიძლვენ. სამი-ოთხი სახლი შევიარეთ. ერთს სახლში დაგვჭვდა. მოვიდოდა. თავის საჯდომს სახლს არა გვანდა. მომკრო კაცი იყო. შავი ტანისამოსი ეცვა. სანამ არ მითხრეს, ვერ ვიცან. ულვაშები ესხა სულ მთლივ. იმ ეამად იქ ვერავისი ვნახე. მიალერსა, ტკბილად დამხვდა. ფეხზე ვილაპარაკეთ. ერთს სახლს გარეთ გამოყუა. წამოვედით მისი შვილის სანახავად. მის მეტი შვილი არა ჰყავს. ისიც უშვილოა. თავი

B¹³⁰ დაგვჭვდა. მოვიდოდა. თავის საჯდომს სახლს არა გვანდა. მომკრო კაცი იყო. შავი ტანისამოსი ეცვა. სანამ არ მითხრეს, ვერ ვიცან. ულვაშები ესხა სულ მთლივ. იმ ეამად იქ ვერავისი ვნახე. მიალერსა, ტკბილად დამხვდა. ფეხზე ვილაპარაკეთ. ერთს სახლს გარეთ გამოყუა. წამოვედით მისი შვილის სანახავად. მის მეტი შვილი არა ჰყავს. ისიც უშვილოა. თავი

ზელთ არა აქვს. ას ორმოცი ბიჯი კიბე | ამარონინეს. A⁷⁷v
დიდ ხან კარჩე ვიდეჭით. მერმე შეგვიყუჟანეს. ისიც
ფეხზე დამხუდა. ტკბილად მიალერსა, შინაურად. და
გამოყოლით არც ბიჯი წამოუდგამს. მომცრო მსუ-
ქანი კაცი იყო. თვალად არა სჭირდა რა. წამიყუჟანეს
მისის წალკოტის სანახავად. წალკოტების ქება, ამ-
ბები ფრანციცისა დამიწერია, მაგრამ ამისი ეს სჯო-
ბდა. სულ ნარინჯი, თურინჯი იყო აუარებელი, ღო-
ბესავით. თუ ჭურჭელში ნადგამი, თუ თალარსავით
დახურვილი, ერთს რიგზე სხრტესავით გარდაეგრი-
ხათ — გარდმოეგრიხათ. ადლნახევარი თუ იყო სიმა-
ოლე, გრძლად დიდს ადგილს და სულ ხშირად ნა-
რინჯ თურინჯი ესხა. ის დიალ მომეწონა. კარგ გვა-
რად იყო. წამიყვანეს. ხევნებს აქათ და იქით — ორ რი-
გი ალვის ხე. თვითო სწორედ ასული და თვითო
გაფანწული იდგა. და წინ დაბალი ბზა ედგა. აქათ
და იქით დახურვილი დაფნი ალვის ხეებზე. და მის-
თანა იყო, შიგ გზა გაიარდა, მზე არ დაადგებოდა.
დაბლა შუაზე სხვა ავზი იყო, დიდი. და შიგ ავზში
ერთი კაი ნარინჯისა და ყვავილების წალკოტი იდგა.
კარგა მოდიდო იყო. და შუაზე სხვა ავზი იყო. და
ჯვარედინად გათლილი ქვა იდვა. ავზი თევზით სა-
ვსე იყო. და ჯვარედინს ქვაზე მარმარილოთ აგებული
კაცის სიმაღლე იყო. ორი კაცი მხარს შემოსტევდა.
ზედ ერთის კაცის სიმაღლე გრანიტის ქვა იდვა. იმავ
სისხო. და ზედ იმ ქვაზე ერთ მარმარილოს ქვის ტა-
შტი იდგა. იმათის ადლით ოცდა თევქსმეტი ადლი
იყო მთელი. იმათი ადლი სამი მტკაველი და ოთხი
ათითის დადებაა. ეს ქვა გამიკვირდა. იმ ტაშტში
ერთი დიდი ღორი იდვა. სამეგნით სამი კაცი გათ-
ლილი მჯდომარე და ხელთ სხვადასხვა ცხოველები B¹³²
A⁷⁸r

ეჭირაო. და იმ შესა ლოდზე ერთი ფეხზე მდგარი..
ამ დიდს აუზს აქედამაც ხიდი ჰქონდა გასავალი და
იქიდამაც ბრტყელი ხიდი. და აქათ იქით მაღალი
რკინის ხარიხა ევლო. ხარიხას გარ ერთის გზის ოდე-
ნი სრულ ჩაწყობილი კენჭი ევლო. და მისავალს ხე-
ვანზედაც აქათ იქით სრულ ისევ იმ სიგანე ჩაწყო-
ბილი კენჭები იყო. ზეით ამ ხეივანში ერთი კენჭე-
ბით ჩაწყობილი ვარდის სახე იყო. იმას ზეით ერ-
თი კლიტე იყო. და აუზის ხიდს აქათაც კარი ჰქო-
ნდა, იქითაც. რკინის ფანჯარის კარს აქათ იქით პა-
ტარა სახლი იყო. კაცი შევიდოდა. დგომითაც გაი-
მართოდა. ერთი კაცი შევიდა იმაში. რაცალა კლიტე
მოაბრუნა. ჯერ იმ შეს აუზში იმ კაცებსა და იმ
ცხოველებში ამოედინა შადრევნები. მერმე იმ დიდს
ქვის ტაშტის გარშემო მრავალი წვლილი, მაღალი
შადრევანი ამოედინა. მერმე ხიდზე ზედ ანლოწან-
ლო ათ პირად ორასამდი შადრევანი ამოედინა. მე-
რმე რაც ხარიხა იყო, ან ხიდზე, ან ხიდის ვარშემო
სულ ახლო ახლო შადრევნები ამოედინა, მაგრამ თი-
თოში ხუთ ხუთი. მერმე რაც კენჭი დაფენილი იყო
ჩაწყობით, ვინ იცის რამდენი ათასი, შადრევანი
ზოგი აღმა, ზოგი განზე ამოედინა. ეს სულ დიოდა.
უმზერდით. მერმე ხეივანში რომ ვარდივით კენჭი
ჩაწყობილი ვთქვი, იმას ზეით კლიტე მოაბრუნეს.
იმ კენჭებში უანგარიშო შადრევანი ამოედინა. მერმე
ის დასწყდა. შეაზე ერთი მაღალი შადრევანი ამოე-
დინა. და რახანს იდინა სულ თოფის შილინგივით
ხმა იყო ზედაზედ მერმე ის მოშალეს ერთი თასმის

A⁷⁸ ფარა ჩაურჭეს. სადკენაც უნდოდა, ვისაც ხელო
ეჭირა, ეს დიდი შადრევანი იქით მიუშვის. ვისიგა-
წუწვა უნდოდის, გაწუწის. ორმოცხა ადლზე სადაც.

უნდის, იქ შეასხის! მერმე ის თასმა ამოაძრო. სხვა
რკინის ფავარა დადვა. ამოუშვეს შადრევანი, წვი-
მა| რომ მოდიოდეს, იმ გვარად. და ზეიდამ იღინა, B¹³⁴
ჰერში რომ თოვლი ჩამოდიოდეს, ისე ჩნდა. ძირს
კველა წყალი იყო, მაგრამ ჰერში ამგვარად ჩნდა.
მერმე ხოშაკალა რომ მოდიოდეს, იმ გვარად გა-
მოჩნდა. მერმე წაგვიყვანეს სხვა მხარეს. უცხო
ფრინველების და პირუტყვების სანახავად. სირაჭლე-
ნები იყო და თეთრი ფარშამანგი, თეთრი ხოხბები
მრავალი, მაგრა წვრილი იყო. ეთიოპური ცხვრები
იყო. დიდრონი რქები ჰქონდა, მოდრეკილი ყბაშიდის.
ფარაოს ქათმებს ეძახდენ. უცხორამ ფრინველი იყო.
ათი თხუთმეტი თუთი იყო: ზოგი წითელი, ზოგი
მწვანე, ზოგი ჭრელი, ზოგი თეთრი სხვადასხვა
რიგი, მაგრამ წითელი უფრო მრავალი იყო. ვარხვი,
იხვები, კარაპები, მაჩვები. მკითხეს: გინახავსო? მე
უთხარ: მრავალია მეთქი, და ეუცხოვათ. ასე უცხო
ნადირის მოყუარე არიან. ჯერნის რქები იყო და იმის-
თანა სხვა რქები იყო, ჯერნისას გვანდა, და ორის
ჯერნის რქის სიგრძე იყო, და მოგრეხილი. მითხრეს: B¹³⁵
ერთი რიგი ნადირიაო, ეს ფეხზე ასხიაო. მერმე სა-
აქიმოს სახლში შემიყუანეს. მრავალი უცხო რამ იყო.
შაგრამ მე რომ არ მენახა, ერთი რისაღაც რქა იყო.
ჯერნის რქის მსგავსი, მაჯის სიმსხო. ერთი მხარი
ჟა ნახევარი იქნებოდა, შავი და მოხრილი, ჯერნის
რქასავით დაჭდეული. სხვა კორქოდილო და მარტო-
რქის რქა და მაგისთანები მრავალი. ერთი გველი
იყო, ორი მხარი სიგრძე და მკლავის სისხო. კბილები
ორი რიგად ესხა. ასე თქვეს ინდოურია. მრავალი რამ
ამ გვარი. მაგრამ ერთი ხომალდი გაეკეთებინათ: ნა-
ვით, აფრით, ანძითა და თოკებითა. ლიდი ხელოვნება A¹³⁶
ებმარათ. მრავალი უცხო ფართული და წამლები და
ჭვები უნახეთ.

- დ ენკენისთვეს. წავედით კრაზლუკას
 სასაფლაოში. დიდი ეკკლესია და კარგა გარიგებული-
 იყო. და მარცხნას მხარეს მათის სასაფლაოს კარი-
 შევიღოდა. კარგა შემჯული საფლავები იყო, ხელშწი-
 ფურად შემჯული. მერმე კრანდუკა რომ ეკკლესიას
 B¹³⁷ აშენებს, იქ შემზიუმანეს: მრავალი ფერადი მარმა-
 რილოს სვეტი იყო, კარგები. მაგრამ ორი შავი პა-
 რაგონე ქვის სვეტი იყო. გამაკვირვა. ოთხ-ოთხი
 ადლი უმაღლე იყო. ორი კაცი მხარს თუ შემოსტევ-
 და. ის საკურთხევლისათვის უნდოდათ. ას და
 თერთმეტი წელიწადია აგებენ. საკურთხევლისათვის
 სრულ ხელი არ უხლიათ, და ნახევრამდი სხვა ძლივ
 აშენებულა. არც მწვე მომცროა. კაი მოზღვილი ეკ-
 კლესიაა, მაგრამ შიგნით სვეტი არა აქვს! მრა-
 ვალგან ზურმუხტი, ლაჟვარდი და ძოჭი უხშარებიათ
 ყვავილებშია. და სხვა სრულობით აკატი, ფერადი-
 ეშმი შეუწყვიათ ყვავილად, ნადირად, თუ ფრინვე-
 ლად, რომ კაცს დახატული ეგონებოდა. აშ საქმეშ
 დიდად გამაკვირვა. ჩვა კუთხე ეკკლესიაა. თვარა ფე-
 რადი მარმარილო, გრანიტის ქვა, ალაბასტრი, პორ-
 ფირი და პარაგონის ქვები ნახმარია, მაგრამ ასე
 რიგად, რომ არ ჩაიგდება. ან საფლავებია და ან ხა-
 B¹³⁸ ტებს! უკან არის ნახმარი. ერთი ახალი ვაჟი კაცი
 იყო მისი ოსტატი. ოცის წლისა თუ იყო, ან ცო-
 ტადმეტი, ან ნაკლები, მაგრამ გვარიანს რასმე
 გვანდა. ტრაპეზად ერთი წითელი ჭრელი იამანი
 იყო, სამ ადლ ნახევარი, ორი ადლი განი შთელი.
 და რამდენი უცხო ქვები სხვა იყო, ვინ მოსთვლის!
 A⁷⁹ არი. სასთაული გაეკეთებინათ. | ქვისა და წიგ თვა-
 ლები მოეყვანათ. მაღლობზე დაედვათ. ზედ კრან-
 დუკას სახეები იდგა. გარშემო ალმასი, ზურმუხტი

და იაგუნდი ისხდა. და აქათ იქით პირს სხვა დათ-
ლილი თვალები: ზოგი სეილალი, ზოგი სრავი,
ზოგი თილია, ზებერჯა და მისთანანი. და ექვსი
მისთანა სასთაული სხვა უნდა გაკეთებულიყო. ტრა-
პეზისა და საკურთხევლის შემკობა ამას იქით რო-
გორი მოვა, ის თქვენ გისინჯეთ. იმისი სასთაულებზე
გვირგვინები იდვა გულქანდად. კაი თვალები შეწყო-
ბეთ ჩასხმული ნახევარს ზეით სრულად. და საკურთ-
ხეველი სამი კედელი იყო. მის ძირს ჩაგვიყუნეს.
კამარა შეკრული დიდი ეკკლესია იყო. ის ზედ მოეყვა-
ნათ. დაბალი კამარა შეაკრაით. ხელს ვერ შეაწვდენდა B¹³⁹
კაცი. იქ ერთი ქრისტე ჯვარცმული და ცალგნით ყოვ-
ლად წმიდა, ცალგნით იოვანე მახარებელი, მარმარი-
ლოსი, გათლილი იყო. სწორად ცოცხლები გეგონებო-
და. იქიდამ დომინაკანთ მონასტერში მოვედით. და
ერთ მონასტრად სიღიღით, თუ სიმღიღით, თუ მორ-
წმით, ისიც კარგი იყო. მონასტრების ქება ხომ არ
დაიწერება, ვერც კაცის გუნება მისწვდება. სამოცდა
თოთხმეტი დედათ მონასტერია ფლორენციაში, მამათ
მონასტერსა და ეკკლესიას გარდა. მერმე იმავ დიდს
ეკკლესიაში მივედით. დღეობა იყო წმიდის ზენონისა.
მისი თავი და სხვა ნაწილები ვნახეთ.

ე ენკენის თვეს. წავედით ერთს სხვას მონას-
ტერში. წმიდა ანტონინე მთელი იქ იყო დამარხუ-
ლი. იქ ვილოცეთ. ვამოვბრუნდით. სამადლოთ რომ
ქალებს ზრდიან მონასტერში, ვის უნდა მონაზონად
შედგება, ვის უნდა გათხოვდება. იმათგან, რომე-
ლიც გასათხოვარი იყვნენ, გამოესხათ და მოდიო-
დნენ. |პირველად ერთი ვეცხლის ჯვარცმა მოჰკონ- B¹⁴⁰
დათ. ზედ გრძელი ოდფორნივით დრამა ეკიდა საუფ-
ლოები, შეკერული|. და ექვსი კაცის უმალე A⁸⁰†

სასანთლე. ვეცხლისა აქათ და იქით. მერმე ერთი ხის
ჯვარცმა მოჰქონდათ. და ორასამდი შავით შემო-
სილი კაცი, თვალები უჩნდათ, სხვა არა რა, ოროლი
და ოროლი. თვითო დიდი თეთრი კელაპტარი ხელთ
ეჭირათ. მერმე სხვა ჯვარცმა მოვიდოდა და ოთხა-
სამდი აგრევ თეთრით შემოსილი, თვალის მეტი არა
უჩნდა რა, სრულ ოროლი. მერმე სხვა ჯვარცმა მო-
ვიდოდა. და სრულ მამანი და ძმანი, ორასი უფრო
იყო. ოროლი მოდიოდენ: ზოგი იეზოვიტი, ზოგი
ბენედიკტენი, ზოგი სხვა რიგი. სრულ ყველა ერთ-
ხმად გალობდენ. მერმე შემოსილი დიაკვნები. და
ერთი დიდი დროშა ყოვლად წმიდის მარიამისა
მოჰქონდათ. მერმე ის საქორწილო ქალები. ორმოცდა
თორმეტი იყვნენ. ოროლი აგრევ, სანთლებით.

B¹⁴¹ სულ ისფრები ეცვათ და თეთრი წმიდა ტილოს
ლეჩაქები ებურაო. ერთნაირად იყუნენ დართულნი.
მერმე შემოსილნი მღუდლები მოდიოდენ, დიდრო-
ვანის სანთლებითა და ფილონებითა. მერმე ერთი
კუბო იყო, გაეკეთებინათ მოაბაზე. და ზედ ყოვლად
წმიდა იდგა, მორთული. კაცის თვალი მის უკეთეს
ვერას ნახევდა. ხელ გაპყრობით მლოცვი, ცოცხალი
ეგონებოდა. მღუდლებს მხარზე ედვათ მოაბა. მას
უკან ჯარი მოდიოდა: ქალი და კაცი, რომ შუკაში
არ ეტეოდა. ჩვენ ეტლით ვიდექით და გამოგვიარეს.
უმშერდით. კაცს ენანა, იტყოდა ქრისტიანები არია-
ნო, თვარა ამ ქალებზე ამდენს რათ ირჯებიანო. ის
ქალები წაიყუანეს, ერთს სასახლეში დააყენეს, მოძ-
ღვრათ, გამდლით, მასწავლებლითა. იქიდამ ვინ ვის
ითხოვდა, ზოთევს ზოგს ას მარჩილს, ზოგს შეტს
მისცემდენ და ქორწილს უზემდენ. ამავ დღეს წმი-
დის პაპის ჯანიშინი მობანდა, გვნახა. დია კაის

დაცს აუკებდენ ყოველი სული. ყმაწვილი კაცი იყო.
ასე ამბობდნენ: კარდინალობას | მისცემენო. ფლო-
რენცას მთავარ ეპისკოპოსი მოვიდა. და ერთი სხვა A⁸⁰
ეპისკოპოსი მოვიდა. მაგრამ ასეთი კაცი იყო, გუ-
ლები დაგვტაცა, ზედ მიიკრა.

ვ' ენკენისთვეს. სხვა კაი მონასტრები მოვი-
ლოცეთ, დიალ შემკული.

ზ' ენკენისთვეს. წაგვიყუანეს ერთს ყოვლად
წმიდის მონასტერში. დიალ დიდი და კარგა შემკული
ძონასტერი იყო. ერთი წმიდა ლუკა მახარებელის
დახატული ხარება იყო. მის სანახავად, თუ არ დიდს
შეფეს და მის ძმასა და შვილს, არ აჩვენებდენ. ასე
ძონატყდა ის ქალაქი, რომ მისი გახსნა შეიტყუეს,
ჯზა ველარ ვიშოვეთ. სამჯერ კარზე მივედით. ჯვრ
შევედით. მერმე კრანდუქას მეთოფებმა ძლივ გზა
გვიშოვეს. მე შემაორივეს. ვერც მოენე, ვერავინ შე-
მომყუა. გარედამ ვეცხლით მოჭედილი, კარგად დაუ-
ცერავად და კაი თვალები, დიდრონი ისხდა. ის ჩა-
მოუშვეს ძირისაკენ, ჩავიდა. შართ ორი აღლი განი
ჰქონდა და სიგძე უფროსი. მერმე ოქროთი დაუ-
რილი კარი იყო და მრავალი კაი და ძვირფასი
თვალი იჯდა. მაგრამ ერთი ლურჯი იაგუნდი იჯდა
გრთის შუათანა ვაშლის ტოლი. მართლა კაი ფერი
და წყალი ჰქონდა. ხუთი დიდი წითელი თვალი სხვა
იჯდა. არც ლალი იყო, არც იაგუნდი, მაგრამ კარ-
გი რომ თვალები იყო, ცუდი არა იყო რა. ხუთი
ჭვითელი იაგუნდი, დიდრონი. გამიკვირდა, კაი
წყლისა და ფერისა. სხვაც მრავალი ზურმუხტი, სხვა
თვალი. მერმე ის კარი ჩამოუშვეს. მერმე ბროლის
გარი ჰქონდა. ისიც ჩამოუშვეს. ყოვლად წმიდა და
გამრიელ დახატული. მაგრამ ძველობა, მაგდენი

B¹⁴³

რომ მართებდა, არ აჩნდა. გაბრიელ წინ მდგომი მარიამ მაღლა იხედებოდა. მერმე ისევ დახურეს და დაკლიტეს. წამოვედით. იმ დღეს ჯარის ჭრილობით ერთი დედაკაცი და ერთი უმაწვილი ბომქუდარიყო. | კრანდუკას საუნჯის სანახავად წაგვიყუანეს. თავად სახლები ასე რიგად მორთული იყო, კაცი ამას იტყოდა: სამეფო სასახლე უნდა იყოსო. ორ პირად, გრძლად, ერთი ცხენი დაიღალებოდა, სულ გათლილი ქვის სვეტი. მერმე მაზე საოსტატო სახლები და იმას ზეთ საუნჯის სახლები. ცოტა რამ გვაჩვენეს, მაგრამ საჩვენებლად კმარიყო. გარშემო სულ დერეფანი და ძირს ვინ იკის რამდენი ასი კერპი, ან ძველი მეფეთ სახეები იყო, გათლილი: ზოგი მარმარილოსი, ზოგი ალაბასტრის, ზოგი პორფირისა, ზოგი პარაგონისა, საკვირველები. დაზატული ხატები: ზოგი მეფეთა, ზოგი კრანდუკას გვარისა, ზოგი პაპებისა, ზოგი კარდინალებისა, ზოგი ხვანთქრებისა და ოსმალოებისა, ვისიც ამისთანები. ერთს სახლში შეგვიძლვენ. რაც საფრანგეთში ზელოვანი მხატვარი კაცი, თუ ქალი გამოსულიყო, თავეთის ხელით თავეთის სახე დაზატული იყო. იქიდამ სხვა სახლში შეგვიყუანეს. მრავალი უცხო ფარფური, დიდი ბადიები, დიდი ლანგრები, დიდობანი ქვები, სხვა ჯამები, თეფშები და ფიალა, ჩვენ რომ სქელს ბალლამს. ჩინურს უძახით, ისინი ეგვიპტურს ჭურჭელს ეძახიან. დიალ, კაი და დილრონი ჭურჭლები იყო. იქიდამ—სხვა სახლში უკეთესები და უძრავლესი. მერმე იქით წაგვიყუანეს. ხუთიოდ სახლი ვვაჩვენეს. მაგრამ რას იტყვის კაცის ენა: თავგაუსვლელი სრულებით მურასა გულქანდა, ისე ოჭროთ, ბროლი, იამანი, ეშმი, აკატი, მოელ-მთელი დათ-

ლილი ზომალდები, ჭურჭლები, ფრინჯელები, ჯაშები, ტაშტები, ალთაფები ლაჟვარდისა, მთელები. ასე-
თები | ვნახე, მეფისაში იმ სიღიდე ჭიქის ჭურჭლი B¹⁴⁵
ვერ ვნახე. ერთი მარგალიტი ვნახე, თავი ვეცხლი-
საგან მოებათ და ტანი მწოლარე ლომის მსგავსი
იყო. ერთი სხვა მისი უფროსი მარგალიტი იყო. მაგ-
რამ ფერად ისი სჯობდა. ტრედის კვერცხის ოდენი
ვერ იყო და უსწოროც იყო. მაგრამ | ჭურმუხტები და A^{81A}
ყვითელი იაგუნდები დიდრონი და კარგ ფერები ვნახე. ერთი
ინდილალის ქრისტეს სახე გაეთალათ და ინდი-
ლალის ფიალა. და მაგისთანები, უცხოები მრავალი.
და უცხო რიგი ხატები: ზოგი ძვლისა, ზოგი ფერა-
დის თვალებისა, შეწყობილი ვნახე. კაბა ლაჟვარ-
დისა ეცვა, წამოსასხამი პორფირისა, პერანგი თეთ-
რის იამანისა, მთელი გათლილი. ამ გვარად მრა-
ვალი ტანისამოსი ფერად ფერადად და ქალების ლე-
ჩიაქი თეთრის იამანისა. ვნახე: სკივრები, ფერადი
იამანები და თვალები ხილის მსგავსად დათლილი,
სხალი ვაშლი, ყურძენი, გაპობილი ბროწყვლი,
ქლიავი, ბალი თავეთის ფოთლით, შტოდ შეწყობი-
ლი. ვნახე: სკივრები, ყვავილები დათლილი, მოელს
ყვავილისათვის გამოყუანილი. ვნახე: სკივრები, თვა-
ლები დათლილი, მხატვარსავით ყვავილი, ფრინჯელი
დახატული. ვნახე: ტაბლები, ფრინველი, სულ
თვალები | შეწყობილი, დახატულსავით. ვნახე: ქა-
ლაქები, ზოვები, ხომალდები, ციხეები, ოშები
სულ თვალი დათლილი, შეწყობილი დახატულსავით.
ვნახე: ხატი ხარებისა, შობისა, მოგვთ მოსვლა, მარ-
ტო ყოვლად წმიდა ფერადის თვალებით შეწყობი-
ლი, როგორც ვეცხლით გამოყუანილი, მართალს
ცოცხლებსავით. ვნახე: წვლილის კენჭებით დახა-

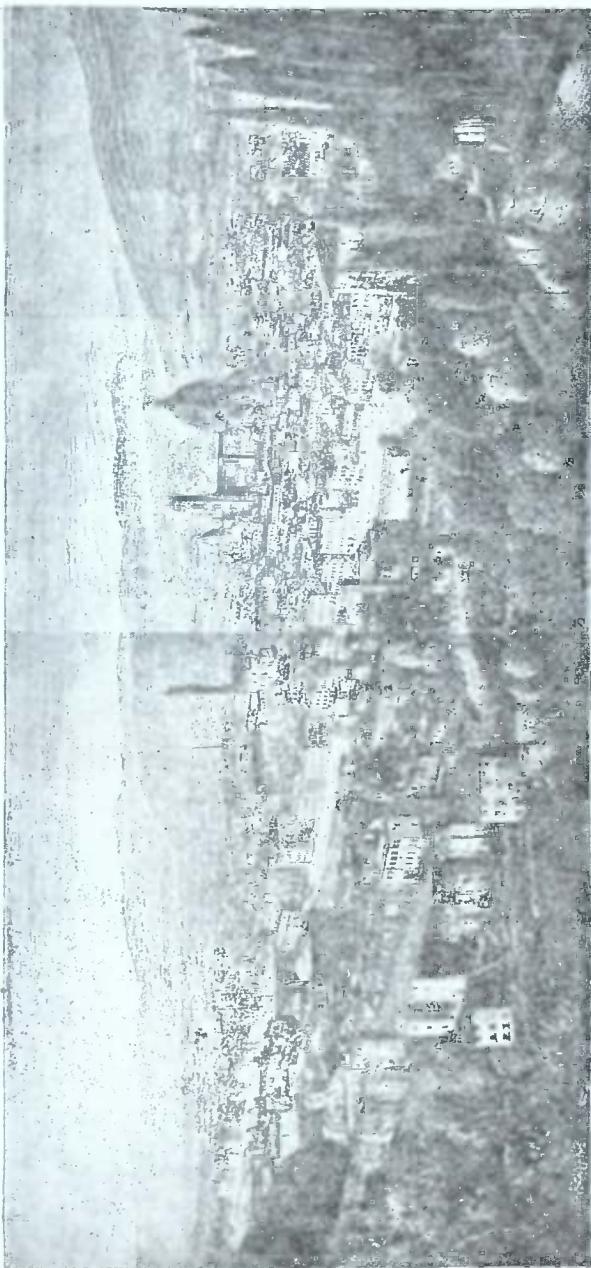
ტული ხატები, კაცის სახეები, თევზის სახეები. ვნახე: ხახლი საღაფებით აშენებული და სხვადა-სხვარიგი ხე და ყვავილი გამოყვანილი, არა თუ გათ-ლილის საღაფით, მთელ მთელის საღაფით. ვნახე: ქარვის ჯვარები, ხატები, სკივრები, ტაშტები მთე-ლი, ფიალები მთელი, კათხები მთელი და სხვა. შეწ-ყობილი ქარვის ხომლი, ოცდა ოთხი სანთელი აენ-თებოდა. და ქუეშ სულ ხატები წმიდათ სახეები ჩნდა. ქარვის მთელი კოლოფები, საათის ბუდეები, შეწყობილი, სასანთლეები, თევზის კბილის უცხო ჯვარცმაბი, პილოს ძვლის უცხო და უცხო გარდა-მოხსნები, უცხო და უცხო ხეები, ყვავილები, ხა-

A⁸²r ტები |, ჯაჭვები, ქვეყნის ზომარები. ამგვარები მრავალი უცხო. ვნახე თავის ბუნებით ფერადი ხეები, შეწყობილი, ყვავილები და ფრინველები. ერთს უცხო მარტო მოვალეობა და მარტო მოვალეობა.

^{B¹¹⁷} ლამდი სიგრძეედა აქა-იქ შტო მოკლები ჰქონდა. სისხოც წვივის სისხო იყო. იამანის გათლილი ხატები ფერად-ფერადი ეშმისა და მისთანაები. ფირუზის გათლილი ხატები, პორფირის ქვებისა, წმიდა ხელად ნაჭარი. სხვა მინაქარი და ოქროსი და ან მაგვარი, უანგარიშო. იქიდამ ჩაგვიყუანეს საოსტატო სახლებში, საცა ამაეებს აკეთებდენ. ქვას როგორ ხერხევდენ, როგორ ყვავილებსა და ხილებს სჭრიდენ, როგორ წყალს აღლევდენ, ხეს როგორ სთლიდენ, რკინას როგორ აკეთებდენ, ძვალს როგორ სთლიდენ, იამანს როგორ სჭრიდენ, ესეები გვაჩვენეს: როგორ აწყობდენ, როგორ აკეთებდენ. ერთს სახლში შეგვიყუანეს. ეკელესის ქება რომ დავწერე, მისი ტრაპეზი და ზიარების ჭიდობანი, იქ იდგა. ზოგი გამკათვბინაო, ზოგს აკეთებდენ, ზოგის ნიშანი იყო, ისე უნდა გაე-

[Fig. 89]

ପ୍ରଦୀପ ଗୋପନୀ

კუთებინათ. მრავალი კაი თვალი, ზურმუხტი დიდ-
რონი, ყვითელი და ლურჯი იაგუნდი ისხდა. თვარა
ფერადი აყატი, იამანი და ეშმი სულ ის იყო, შეწ-
ყობილი. ზოგი საუფლო, ზოგი ყვავილად, ზოგი
ძველისძველის სჯულისა სახედ. მოციქულები მთელ-
მთელი სხვადასხვის ქვისა. სხვის ქვის პერანგი, სხვის
ქვის სამოსელი, სხვის ქვის წამოსასხამი, სულ ჰატიო-
სანი ქვებისა, რომ გეგონებოდა ფარჩის ტანისამოსი B¹⁴⁸
ეცვა. და თავთავეთი სატანჯველი ხელო ეჭირათ.
მაგრამ ამის მეტი სხვა სალარო არა გვინახავს რა.
და სრულობით ასე ამბობენ: კრანდუკას ეკვლესია და
სალარო არას მეფეს არა ჰქონდეს. მაგრამ ეკულესია
ნახევარზე გათავებული არ არის. და სალარო ამის
მეტი არ გვინახავს, მაგრამ რაც ვნახე ერთის მეფი-
სათვის ღილი საქონელია, თუ გასინჯდეთ]. A^{82v}

ც ენკენის თვეს. ისევ კრანდუკამ გვნახა. გა-
მოგვესალმა. ერთს კარს გარეთ გამომყუა. ალიკორ-
ნამდი ნავი და რასაც ხანს ალიკორნას ვიდეგით
ხარჯი დაგვიწერა და გამოგვისტუმრა. იქიდამ წაგ-
ვიყუანეს ახალ წმიდა მარიამ მაგდანელის საფ-
ლავზე. დფდათ მონასტერი იყო. კაი ეკვლესია, ფე-
რადის შარმარილოთი აშენებული. ეს მარიამ მაგ-
დანელი ფლორენციული თავადის ქალი ყოფილა. მარიამ მაგდანელის ლოცვით მისცემია. მისი სახე-
ლი დაურქმევია. ქმარი ალარ უნდომებია. წმიდის
ტერზიას რიგის ქალწული შექნილა. მრავალი უცხო
სასწაული უქნია. ქრისტე მრავალგზით გამოცხადე-
ბია. ას და ათის წლისა მიცვლილი იყო. ოლონ ხორ-
ცი მოშავებოდა, თვარა არც ცხვირი, არცა რა არა
წახდომოდა რა. ისევ მთელი, მძინარესავით ბროლის
კუბოში, ოქროთ მჭედილში, ესვენა. უცხო და ძვირ- B¹⁴⁹

ფასი მურასა გვირგვინი ეხურა. კაი ძვირფასი ბეჭედი ეცვა. კაი ჯვარცმა მურასა გულზე ესვენა. პირი, ხელები და ფეხები უჩნდა. სხვა კაის ზარბაზებით შემოსილი იყო. იმათმა ენკრატისებმა გვნაბეს. გვიალერსეს. იქიდამ წამოვედით. კრანდუკას სამხეცოში შეგვიყუანეს. ოთხი ლომი იყო. ერთი ხვადი, დიალ დიდი. სამი უმცროსი ძუ. ხუთი ვეფხვი იყო. ორი დათვი. ოთხი შველი. ორი მგლის დიდის ქოფაქის შვილი, მგლებს უფრო გვანდა და შავი იყო. ოთხი ტურა იყო. ყაჯირი არწივი. ამისთანაები. დიდრონი ქოფაქები. მართ იმ ძუ ლომებს უფრო იყო. დიალ დიდრონი იყვნენ. ლომებსაც ეტყობოდა, საძალოდ ნაქმარი რამ იყო. მათი აღგილიც კარგა გარიგებული იყო. მერმე სამაღლო აღგილი გვაჩვენეს. ერთი ქსენონი. სხვებიც იყო, მაგრამ ჩვენ ეს ერთი ვნახეთ. ათასის სნეულის ლოგინი იყო. მაგრამ ჩვენობას ოთხას სამოცდა ექვსი სნეული იწუა. ვაჟკაცნი

A⁸³ ცალკე, ბერი კაცი ცალკე და ყამაწვილები ცალკე, ქალები ცალკე, ბერები ცალკე, დედაკაცები ცალკე; საპატიო კაცების ლოგინი სხვაგან იყო. კარგი მორთული ორის მეტი არა ვინ იყო. მისი სააქიმო და საჯარაო გვაჩვენეს. მაგრამ სააქიმომ გამაკვირვა. მე ასე მგონია, ასი ქვევრი თვითო საპალნისა სულ მაღლაშო იყო სხვის გარდა, მე ხომ მეტი მგონია, სხვას წამლებს გარდა. თორმეტი კაფუჩინები მსახურებდა. სუცები არ ვიცი რამდენი და ასი მონაზონი ქალწული, რომელიც ავანტყოფთა მომვლელთაგანი არიან. იმ ქსენონზე მათი მონასტერი ახლო იყო. და რიგით გამოვიდიან. და მსახურებდიან. ერთი ეპისკოპოსის აღგილს მყოფი ხუცესი იყო მათი თავი. იმავ ქსენონში ჰქონდა კაი სასახლე, კარგა

გარიგეპული, მომცრო სამწირველო თავისთვის.
კლიტები მას ებარა. და მრავალი მოსწავლე სხვა
იყო. ზოგი აქიმის შეგირდი, ზოგი ჯარასი, რომ
ტანსა და ფეხსაცმელს, საჭმელს მონასტერი აძლევ-
და.. და სხეულებს ისინი მსახურებდენ. და სასწავ-
ლოსაც ასწავლიდენ: წიგნსა, ფილოსოფოსობასა,
აქიმობასა, ჯარაობასა, სიმდაბლესა, სნეულთ მოვ-
ლასა, წამლის კეთებასა, მზარეულობასა და მის ო-
გებასა, რაც იქ სამსახურია. თორმეტი კაფუჩინი
ექვს-ექვსი უძილოდ არ გაეყარნენ: აღსარება, ზია-
რება, ნუგეშინის ცემა, მოთმინება ამას ასწავლიდენ
და უქადაგებდენ. უსასოდ არავინ იყოს. ორი მუდარი
ესვენა იმ დღეს დახოცილიყვნენ. ფლორენცა მართლა B¹⁵²
გასინჯვით ვერ ვნახეთ, ხანი არ დაგვცალდა.

ა თ ე ნ კ ე ნ ი ს თ ვ ე ს დილა-
ფლორენციდამ ზე ჩვენის მონასტრის ეპკლესიაში
წამოსვლა შეგვიყუნეს. ზეით რომ წმიდა
თოვანე დავწერ, მტერს რომ მიუტევა და ჯვარცმაშ
თავი მოუდრიკა, ის ჯვარცმა გვაჩუენეს დიდის საქ-
მითა, გალიბითა და სანთლებითა. მაღალი ჯვარი
იყო, დახატული ბერძნის რიგით. თავი ისევ მოდ-
რეკით ჰქონდა. წმიდის იოვანეს ნაწილიც გვაჩვენეს.
ორივ კარგა შემჩული. წამოვედით | ნავით ალიკორ- A⁸³ წ
ნისაკენ. მრავალი კაი ქალაქები და სოფლები ჩამო-
ვლეთ. მრავალი შენობა შენობაზედა, მონასტერი
მრავალი. ზოგან ზეთის ხე აკლდა. ოცდა ექვსი მილი
ვლეთ. ერთს კაპილიონში დავდექით.

ა თ ე ნ კ ე ნ ი ს თ ვ ე ს ვლეთ და კაი შენობაები
კაი ქალაქები. ჩამოვლეთ. დავაკება ადგილი იყო,
ოდიშის მსგავსი. შენობა შენობაზე. სრულ ბაბილო
და ზეთის ხე. ხე მრავალი. აქათ იქით მრავალი კაი

შენობა ჩნდა. ვლეთ ი~ მილი. მოვედით ქალაქსა ფისას. ზემო ფლორენცის ამბავში ერთი ეს დაგვრჩა: შუა ქალაქში მდინარე დიდი ჩამოდის. ოთხს ადგილს ხილი ქეს, ხუთ-ხუთ, ექვს-ექვსი კამარა. მაგრამ ერთი ხილი ვაკეთ იყო დახურვილი. კამარის სიმჯრგულე ბლივ შეეტყობოდა. | განიერი კამარები ჰქონდა. ასე ოსტატობით აეშენებინათ. და კრანდუკას სასახლე მდინარეს იქიო ქალაქს გაცილებით იყო. მისი ციხე თავს ადგა. სულ ქალაქი ხელქუეშ ჰქონდა და წალკოტი ქვეშით. და იმ სასახლიდამ ციხეში ასე შევიღოდა კრანდუკა, ვერავინ შეიტყობდა. გზა გვირაბით ჰქონდა. და მდინარეს აქეთ ქალაქში კრანდუკას საუნჯე იყო, ორი მილის სიშორესა. ასე მოერთო კრანდუკას. სასახლიდამ სრულობით ბაზარი წამოეყვანა, ერთს ხილებე გამოეტარებინა, სალაპოსათვის შემოეყარა ზედ ბაზრის თავზე. ასე გზა მოერთოთ: უნდა ეტლით მოვიდოდა, თუ უნდოდა ქვეითად საუნჯეში შევიდოდა.

B¹⁵² ფ ი ს ა ს მოვედით. ფლორენციასავით მდინარე შუა ჩაუდიოდა. ოღონ კრანდუკა ფლორენციას იჯდა, თვარა ქალაქი ის უარესი არ იყო. სხვაგან ვერსად ვნახე, და ფისას მრავალი სასახლე გათლილის მარმარილოსი იყო. ბაზრების სვეტები უფროსი ერთი გათლილი იყო. მთავარ ეპისკოპოსი იჯდა. მისი ეპკლესია ვნახე დიდი ჯვარის სახედ აშენებული. ვარედამ და შიგნიდამ სრულობით მარმარილო იყო. იატაკი თავით შიგნიდამ სამოკლა თორმეტი. თითო ქვის მაღალი სვეტი ძირს ჰქონდა. ორსართულად იყო დახურვილი. და ზეითი ვერ დავთვალე უფრო მოკლე და უმრავლესი სვეტები იყო. ორმოკლა თექვს-მეტი მარმარილოს სვეტი დიდის კარისაკენ ჰქონდა

A^{84r} 112

B¹⁵⁴

გარედამ. და გარშემო ზოგი მარმარილოსი, ზოგი პორფირის სვეტები, მრავალი, ვერ დაგთვალე. ერთი იქაური წმიდა ესაფლავა. სახელად წმიდა რანიგრო ერქვა. შიგნით შეგიდოდით, ისე გვეუცხოვის, გარეთ გამოვიდით, შიგნით შესკვლა აღარ მოგვინდის. მრავალი დიდროვანი ვეცხლის სასანთლე კანდლები, ხომლები, ჯვარები, ხატები ქვირიფასები. და ტრაპეზი სულ მთელი ვეცხლი. ზეიდამ ზიარების კიდობანი, ვეჭობ სამოცი ლიტრა იყო. იქით ერთი სასაფლაო აეშენებინათ, ნოეს კიდობნის ზომაზე, სრულ მარმარილოთ. სამასი ჭყრთა სიგძე, მისი განი და სიმაღლე. უცხო მარმარილოს სვეტი ოცდარვა ჰქონდა. სიწლოდ წვივის სისხო და სიმაღლე ხუთი ადლი. უცხო რიგებად დათლილი. დიალ მომეწონა. იქ ვისაც დამარხევენ ახალი მუშდარი ოცდა ოთხს ეამაზე დაფხეკილი ძვლები შეიქწება. იერუსალიმიდამ მეკეცის ავარაკის მიწა მოუტანიათ და ის ჩაურიათ. იმისგან არის. იქიდამ გამოვედით. სანათლოს ეძახდენ, ერთს ეკკლესიაში. შეგვიყუანეს იქავ. ისიც სრულობით მარმარილოთ ნაგები იყო. შიგნით და გარეთ ოცდა-ათი სვეტი მარმარილოსი სანათლავს ჰქონდა. შუა დიდღ ემბაზი იყო, შეწყობილი პორფირისა. იქით ერთი საქადაგო იყო. ცხრა სვეტზე იდგა. სამი პორფირი, სამი მარმარილო და სამი გრანიტი. ზედ საქადაგო თეთრი ალაბასტრი იყო. საუფლოები უცხო მოჭრილი. და კიბე პორფირისა ჰქონდა. გარედამ ოცი მარმარილოს სვეტი ძირს ჰქონდა. სამოცი მისი უმცროსი იმას ზეით გუმბათად მოეყუანათ. დიალ სასიამოვნო სანახავი იყო.. იქიდამ გამოგვაბრუნეს. უკან სამრეკლო ედგა. ისიც სრულობით მარმარილო იყო, რვა სართულად აშენება.

113

A¹⁵⁴ ბული|. მაგრამ რვა რიგი სრულ ახლო-ახლო თეთრი
მარმარილოს სეეტი მოეყუანათ. თითო რიგზე ორმოც-
ორმოცი. და სამრეკლო ასე წახრით აეშენებინათ.
კაცი შეშინდებოდა, აგე წაიქცევაო. ეს ამდენი შენობა
ამ ოსტატობით მოეყვანათ. იქაც მრავალი რამ უცხო
იყო. მაგრამ მგზავრი ვიყავით. არ გვეცალა სანახა-
ვად.| და ავდარიც ძალიან იყო. თვარემ ერთის უ-
კლესის ქება თქვეს, იმაში ერთი საკვირველიაო, მისი
ტრიაპეზიო ოთხმოცი ათას სკუთად გაკეთებულია.

B¹⁵⁵

o ა ე ნ კ ე ნ ი ს თ ვ ე ს ფი-
ალიკორნიდამ სადამ წამოეცით. ფისას წყალი
მოსვლა ალიკორნას ზეით ზურს ეჯზე ზღვას
შეეყრება. რადგან ეს ასე სიშორე გაუსინჯავთ, ალი-
კორნიდამ ზღვაზ გაუჭრიათ. კრანდუკის ოცს მილზე
ერთი რუ მოუტანია. ფისას ქალაქის ბოლოს ფისას
მდინარისათვის შეურთავს. იმ მდინარიდამ ნავები
თუნდა მდინარით წავლენ, თუ უნდათ ზღვის რუთ
წავლენ. კარები აქვს შებმული. თუ უნდათ ასწევენ,
თუ უნდათ ჩამოუშვებენ. ასე არის მორთული. ნავს
ასწევენ ჭახრაკითა და კარზედ გარდაათრევენ. და
კაცნი იქიდამ მოუვლიან, ჩასხდებიან და ალიკორნას
ისე წავლენ. ან საში კაცი შეებმის, ან ორი. თუ
მძიმეა ოთხი. ჩვენკ მეტიოდ კაცი ვიყავით ჩვენის
ბარგითა და ნუზლითა. სამი კაცი მიგვათრევდა, ხან
ნიჩბით. იმ ზღვის რუზედ ადგილ-ადგილ ხიდები
იდგა. ოცი მილი შვიდს ეჯზე ცოტარამ ნაკლები
იქნება. ოცდა ერთი მილი შვიდი ეჯია. ასე დიდი
ადგილი გაეჭრათ. ამისთანა შენობაებს ცლილობ-
დენ და ძნელს გაადვილებენ. მოვედით ალიკორნას:
უწინ რომ დავწერე: ალიკორნის გარეთ შენობა არა|
ჩნდა, ზღვა-ზღვა მოვიდოდი. მაგრამ ხმელეთისაკენ

კაი შენობაები ყოფილა. ალიკორნას გარ სრულ ზღვა
ავლია კაცის ხელით არის გაკეთებული. ხიდები ძეს
ზოგან ხიდით შეისვლება, ზოგან ნავებით შიგ ქალაქ-
შია. დიალ კაი ქალაქია. ბერძნის საყდარს მივედით. A⁸⁵ რ
ბერძნები ვერავინ ვნახეთ. სომხის საყდარს მივედით.
დიალ კაი ეკელესია იყო. კარგა აშენებული, შვე-
ნიერი. არას ადგილს სომხებს მისთანა შვენიერი
ეკელესია არა აქვსთ. სხვებიც მრავალი უცხოები
იყო. მაგრამ რადგან ვერ ვნახე, ალარც დავწერე:
საქმემ არ მოვიხდინა ნახვა. არა თუ ჩემი საქმით,
სოფლის საქმით.

ოცდახუთს ენკენისთვეს ალიკორნი-
დამ წამოვედით. ალიკორნელი ტრანცისის მეფის კონ-
ცული მრავალს გაისარჯა ჩემნედ. დია კაი კაცი
იყო. ფრანცისის ნავში ჩაგვსხა. ჩენ შალთას გვინ-
დოდა მოსვლა. და ის ხომალდი სიკილის ქვეყნისა-
კენ მიგიდოდა, მისინა ქალაქს. და იქ უნდა მივსუ-
ლიყავით და იქიდამ სხვა ნავით მაღლის წავსული-
ყავით. ორასი მილი გაგვიმრუდდა. კაცის თავს შვიდი
მარჩილი გამოვართვა, თავის სასმელ-საჭმელით,
კარგა ხელის შეწყობით. სხვა მეხომალდე კაცის თაეს
სამოც მარჩილს გვთხოვდა, უსაჭმელოდ.

ქვენკენისთვეს ქარმა პირს დაგვიწყო
ცუმა. ველარ ვიარეთ. ალიკორნიდამ მისანამდი ექვს- B¹⁵⁷
ასი მილი იყო.

ქაზ ენკენისთვეს ქარმა გაგვაბრუნა.
ზეით რომ სპანიის მეფის ციხე დავწერე, იმ ლიმე-
ნაშივე მივედით.

ოცდა რვა ენკენისთვე იქ ვიდექით.

კაზ ენკენისთვეს გამოვედით, კიდევ ქარი
პირს გვცემდა. მერმე ისიც ჩავარდა. უქაროდ
დავრჩით.

ოცდა ათი ენკენისთვე ცუდად ვიდექით.

ა ღვინობის თვეს ა სალამოს ცოტარაშ შრო—
დი ქარი იდგა. ვიარეთ. აღგვიღელდა დიდად.

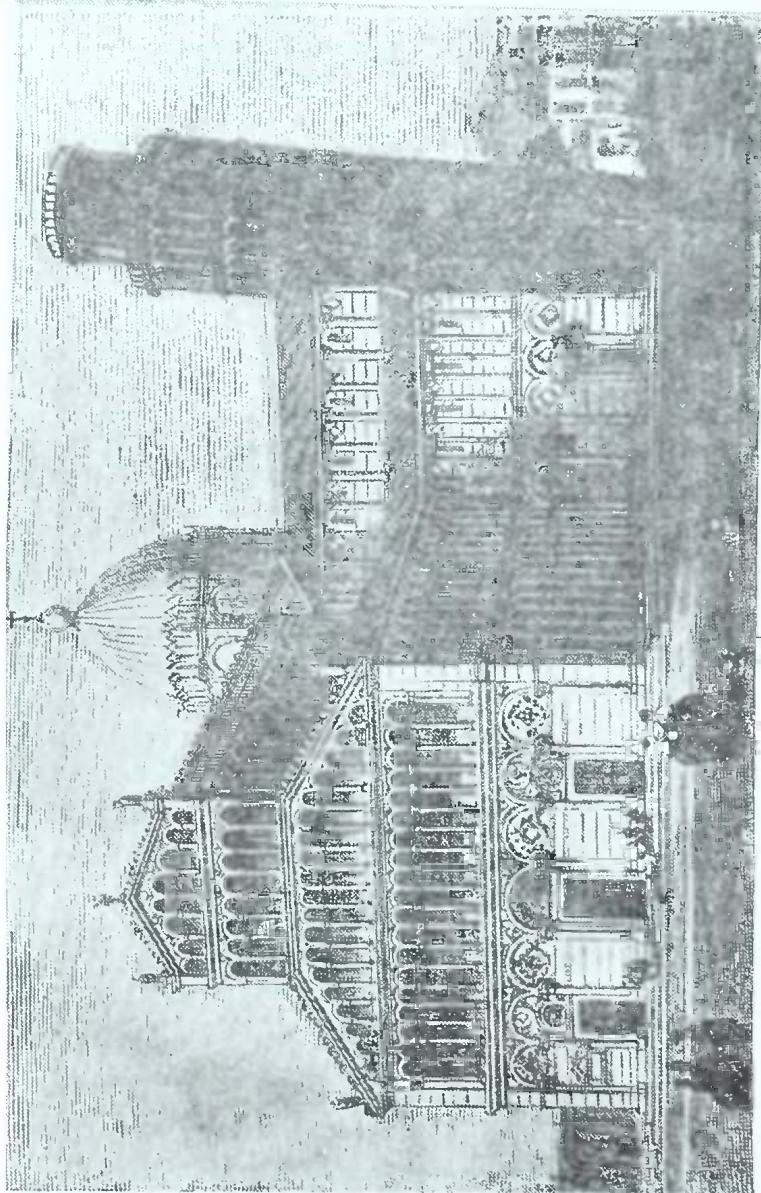
სამს ღვინობისთვემდე დღე და ლამე სულ დიდი
ლელვა იყო. დიალაც გაგვიჭირდა. სამს ღვინობის—
თვეს წირვის დროს ლმერთიმან შეგვიბრალა: კაი ქარი
ადგა. ვლეთ. ხან ქარი მრუდი, ხან არც სფლ.

ეჭვსს ღვინობისთვეს მისინას მიმართეს, მიახ—
ლოვდენ. გამობრუნდა ქარი. სხვას ქალაქს მიჩართეს—
სიკილია დიდი სამეფოს კუნძულია. შვიდასი პილია.
მისი გარშემო კაი ადგილი. პალერმო ქალაქს მიჩარ—
თეს. ქალაქი დიდი და ზღვის პირი ვაკე. კაი აღვი—
ლები, მაგრამ მთა გორი, ხშირი და უნაყოფო, უცხო—
კლდიანი.

ზ ღ ი ნ ო ბ ი ს თ ვ ე ს შუადლეს უკან. ფრან—
ცისის კონცული იჯდა, ის გამოვიდა. ხომალდში—
გვნახა. წაგვიყუანა ეტლითა. ქალაქში შეგვიყუანა.

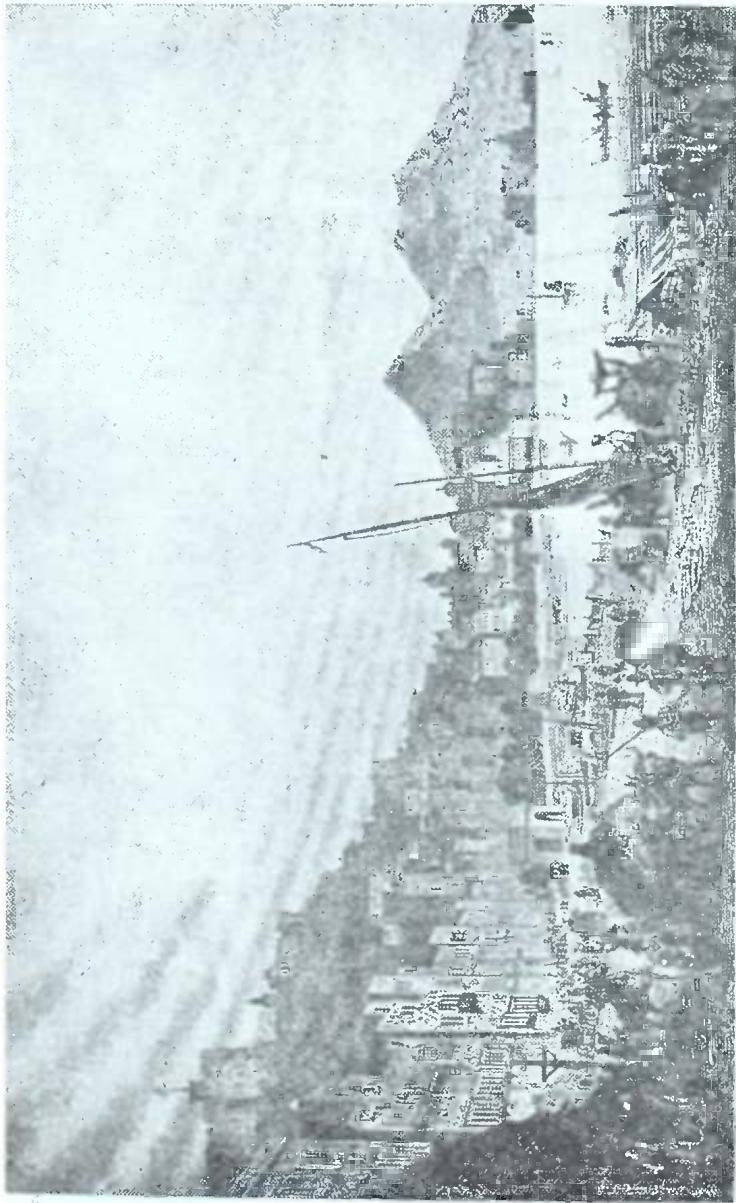
A⁵⁵ v მრავალი დიდი და კაი ქალაქი ვნახეთ, მაგრამ ერთს—
B¹⁵⁸ ქალაქად დიდი მომეწონა. უფროსი ერთს გალავა—
ნიცა და სახლებიც თლილი ქვა იყო. ქალაქის შუა
გულზედ ერთი ერთი მგვრგვალი ალაგი რვა კუთხედ
გაეკეთებინათ. ოთხს კუთხეს. თვითო მარმარილოს
სახე იყო. და ოთხს კუთხეს ოთხგნითვე გა შევი—
დოდა. ქალაქს ოთხს მხარეს თვითო კარი ჰქონდა.
ასე სწორად იყო ეს გზები, შუადამ ოთხივ კარი—
ჩნდა — სულ ბაზარი. იმ მგრგვალს ადგილთან ზედ
მარჯვნით, ერთი წყარო იყო. სამი ხარისხი აივ—
ლიდა. გარ მარმარილოსი რვა კაცი იდგა. შერმე—
ცხრა ხარისხი აივლიდა. ოთხგნითვე ოთხ-ოთხი მარ—
მარილოს კაცი იდგა. ზოგს ისევ, ან ქალი, ან კაცი
უდგა. ზოგს სხვა პირუტყვი და ან კაცი. და იმ სხვას
მხარეს კაცამდი განხე სამი კაცი სხვა იყო. ერთი—

ყიჩის ტაძრის და გახრილი კოშკი

[115 33.]

693300

შუაზე იშვა. აქათ იქით იდგა იმ ხარისხებს გარშემო
მარმარილოს სპილო, მარტორქა, ლომი, ირემი და
რაც უცხო ნადირებია გარ იდგენ. მერმე მაღლა
ვაც იყო, კალოს ოდენი. შუაზე დიდი ავაზი შეკ-
რული. შეა მაღალი ქვა, კარგა ყვავილოვნად გათ-
ლილი. ზედ ერთი ტაშტიფით მარმარილო. ოთხი
ფრინველი გარშემო ისხდენ. და შუა მაღალი ქვა და
აგრევ ტაშტი და ოთხი იხვი იჯდა. და შუა მაღალი
ქვა და ზედ კაცი მარმარილოსი. თავში დიდი წყარო
გამოსდიოდა და რაც ან კაცი ან პირუტყვი ვთქვით;
ყველას პირში შადრევანი გამოსდიოდა. სამს ადგილს
მათის მეფის სახე იყო: ერთი მარმარილოსი და ორი
ტყვიფისა, სხვისა და სხვისა.

B¹⁵⁹

ჯერ მიგვიყუანეს თიატინის ეკკლესიაში. დიდი
ეკკლესია იყო. და ოცდა რვა მარმარილოს სვეტი
ჰქონდა თვითო მთელი. თვითო ექვსი ადლი სიმაღ-
ლე. მგონია შავი მოჭრელო მარმარილო იყო. და ათი
ყვითლის მარმარილოს სვეტი. თვითო ორადლნახე-
ვარი იყო. ზეიდამ და გვერდები უცხოდ დახატული.
უცხო კანდლები, დიდრონი, უცხო სასანთლეები.

მერმე მიგვიყუანეს იეზოვიტების ეკკლესიაში. ეს
უდიდესი ეკკლესია იყო. მგრამ სვეტები კედლისა
იყო. აქათ იქით ათ-ათი კამარა იყო. მაგრამ სვე-
ტებზე სულ ფერადი მარმარილო ეხმარათ და კედ-
ლებზედაც. მაგრამ როგორ ეხმარათ. ფრინველში A^{86r}
დაეთალათ ვინ გველის მჭაბელია, გველი ერჩის,
ვინ ჩიტისა ჩიტი ეჭირა, რომ მართლა ფრინველის
მსგავსად, სად ხილის მსგავსი, ხილის ფერი მარმა-
რილო და ფოთოლი და ყვავილები. სულ ყვავილებისა
და ხილის მსგავსი კედლებსა ზედა. დავითის
ფსალმუნები. კაცი თეთრის მარმარილოსი და სხვა-
დასხვა ფერის მარმარილოსი. მრავლი უცხო საქმე

B¹⁶⁰ ვნახეთ. ცა კარგა დახატული. ისტაკები, იშისიცა და სხვებისაც, სრულობით ფერადი მარმარილო შეწყობილი. დიდრონი კანდლები და სასანთლევები, მრავალი უცხო მარმარილოს ხატები.

იქიდამ მივედით საეპისკოპოსო ეკკლესიაში. ეკკლესიის გარეთ დიდი მინდორი, სულ ქვაფენილი. გარეთ შემოზღუდვილი და ზედ პაპებისა და წმილების სახე მარმარილოსი ამართული. შუაზე მომცრო ჰადრევანი. შუა მარიამ ყოვლად წმიდა მარმარილოსი. შევედით. ცხრა სვეტი აქათ, ცხრა იქით. სვეტები თვითოზე ოთხ ოთხი მარმარილოს სვეტი იყო ერთად შეყრილი. დიალ, საამონო იყო. საკურთხევლები — უცხოდ შემჯული სრულ ფერადის მარმარილოთ შეწყობილი: ზოგი ხილის მსგავსად, ზოგი ყუავილის სახედ. ოვარა ზატები უმრავლესი. ერთი — წმიდის ზიარების კიდობანი სულობით ლაუვარდის ქვით იყო აშენებული. ოთხი ადლი სიმაღლე აგრევ სიმღრღველე, რომ მთელი ლაუვარდის სვეტი თვითო სამ-სამი მტკაველი. და სხვა სულობით ლაუვარდისა იყო. ნავები კანდლები, სასანთლევები დიდრონი. თვითო ათის ლიტრის ვეცხლისა, ნაკლები ზოგი. ლამე გვესწრა. მართლა ვერა ვნახეთ რა. ამ ქალაქის მეფის ქალს ლოვოლა რქმეოდა. ჩვენის ენით ვარდუად გამოიტარგმნება. ქალაქს ზეით ერთი კლდიანი მთაა, იქ დამდგარა ქალწულად და მრავალი მოღვაწება უქნია. წმიდა შექნილა. იქ მიცვლილა, ნაწილი ცოტარამ საეპისკოპოსო ეკკლესიაში იყო და საფლავი იშმთაში. კა მონასტერსა აქებდენ, დიდად სასწაულთ მოქმედსა. ჩვენ ვერ ვნახეთ. პალერმოდან ნახევარ უჯი იყო, მაღალს კლდიანში. გვერდში ერთი სხვა ქალაქი იყო და იქ მთავარ ეპისკოპოსი იჯდა. და

A¹⁶¹ ზოლა რქმეოდა. ჩვენის ენით ვარდუად გამოიტარგმნება. ქალაქს ზეით ერთი კლდიანი მთაა, იქ დამდგარა ქალწულად და მრავალი მოღვაწება უქნია. წმიდა შექნილა. იქ მიცვლილა, ნაწილი ცოტარამ საეპისკოპოსო ეკკლესიაში იყო და საფლავი იშმთაში. კა მონასტერსა აქებდენ, დიდად სასწაულთ მოქმედსა. ჩვენ ვერ ვნახეთ. პალერმოდან ნახევარ უჯი იყო, მაღალს კლდიანში. გვერდში ერთი სხვა ქალაქი იყო და იქ მთავარ ეპისკოპოსი იჯდა. და A¹⁶² პლაერმოს ეპისკოპოსი იჯდა. ამ კუნძულს შეგნითაც

ადვილებს აქებდენ: ტყიანსა და სახნავ სათესსა, თვარა რაც ჩვენ მთა გორი დავინახეთ სულობით უნაყოფო იყო და კლდიანი.

თ ღვინობისთვეს ადრე კაი ქარი მოვიდა. ღვთის სახელზე წამოვედით მისინასკენ. მალთას მისვლა გვინდოდა. ამ ქალაქიდამ ორასი მილი იყო. მაგრამ ხომალდი ვერ ვიშოეთ. ას ორმოცდა ათი მილი პალერმოდამ მისინა იყო და მისინიდამაც ორასი მილი მალთა. გზა დაგვიგრძელდა. მისინას მივედით. მაშინვე ფრანციისის კონცული მოვიდა. დიალ გაისარჯა. ტებილად და კარგა შეგვეყარა. წავიდა წმიდის ბასილის შონასტერში. ბასილიანი შონაზნები იდგენ. მათი უფროსი და ერთი | სხვა მოიყუანა. წავიყუანა. იქ დაგვაყენა. დიდი და კარგი ქალაქი იყო. ათი თორმეტი მაგარი ციხე იყო ნაშენი, რომ ერთი სახლი ეგონებოდა. და ის დიალ მომეწონა. სამეფოს სახლამდი სულ ასე იყო. არ გაიცნობოდა მეფის სასახლე რომელი იყო, დაბლის კაცისა რომელი. უფროსი ერთი გათლილი ქვისა:

ი ღვინობისთვეს კონცულს ეტლი გამოეგზავნა. ქალაქის სანახავად წაგვიყუანეს. ჯერ მივეღლ კონცულის სახლში. კაის გარიგებით ცოლშვილი მოგვაგება. კარგა დაგვხვდა. მერმე წაგვიყუანეს ერთ მონასტერში მოგვიყუანეს. დიდი ეკკლესია ბყო. კვსეტი ჰქონდა მარმარილოსი, მაგრამ მთელი არც ერთი იყო, უწყობილი იყო, მთელს გვანდა. სოფიოთ დახატული საკურთხეველი. ერთი ყოვლად წმიდის სატი გვაჩვენეს, კარგა შემკული, დიდი იყო, კაცის სიმაღლე, მრავალი პატიოსანი თვალი იჯდა ვეცხლით მოჭედილი. იმისი ასე თქვეს: წმიდა პავლე მოციქული რომ მოვიდა აქ პირველადაო და ქრისტე ქადაგაო

B¹⁶²

B¹⁶³ მაშინვე მოიქცენ ჩვენი მამანიო და ერთი მხატვარი და კაცები გაგზავნეს წმიდა მარიამ ღვთისმშობელს | შეეხვეწენო: ერთი შენი საფარველი გვიბოძეო. ეს ხატი მაშინ დახატესო და სამიოდ სტრიქონი წიგნი ღთისმშობელმა დაწერაო: მე ვარ თქვენი მფარველიო. მასუკან ამ ჭალაქში არც ჟამი გაჩენილა, არცარა მაგისთანა საძნელო დამართებიაო.

A^{87r} ის წიგნი პაპის სალაროშია | მე მართალი არ ვიცი, ამათ ასე თქვეს. იმ ხატის სასუენი / სულ ფერადი მარმარილოთ ყვავილით შეემკოთ. დიდ კარგა შეწყობილი იყო. მრავალი კაი წყაროები შადრევნად ამოსული იყო.

ია ღვინობის თვეს ბასილიანთ თავეთი ნაწილები გვაჩვენეს. ჯვარის ნაწილი, დიდი და კარგა გაკეთებული, ორს ოქროს ანგელოსს ეჭირა. წმიდა იოავანე ოქროპირის თვეი, თვალებს ზეით კარგა შემკული, წმიდის ბასილის ნაწილი უცხოთ და კარგა შემკული, კაი გვირგვინი და ომფორი სულ მურასა. მთლად წმიდა ბასილი გამოეყუანათ ვეცხლისა და გულში ნაწილი უჯდა. წმიდა აგათას მკლავი, წმიდის ქრისტეფორეს. ცერი, წმიდის ბასილის ძმის წმიდის დემეტრიას ნაწილი, წმიდის ბარბარას ბეჭი, იმათის რიგისაგან წმიდის თომას თავი, სამის მოწამის სხვა თავი, ორის თავე თის რიგისა წმიდისა სხვა თავი, მრავალი სხვა ნაწილი გვაჩვენეს. კაის ხელის შეწყობით ვყვანდით. ზღვის სრუტი მოშერო იყო. გალმა იტალიის ბოლო იყო, მაგარი აღგიღლი. კალაბრია ერქვა. კლდიანი, ტყიანი. მრავალი ციხე-სოფლები. ანაპოლის ქვეყნის თემი იყო. ახლა ეს სიკილია საოიას დუკისათვის მიეცათ. საოიას დუკის ამბავს რომ ამბობდენ: დაუდერაგი კაცი ყოფილა. ორჯელ-სამჯერ იფრა-

B¹⁶⁴ თავი, ორის თავე თის რიგისა წმიდისა სხვა თავი, მრავალი სხვა ნაწილი გვაჩვენეს. კაის ხელის შეწყობით ვყვანდით. ზღვის სრუტი მოშერო იყო. გალმა იტალიის ბოლო იყო, მაგარი აღგიღლი. კალაბრია ერქვა. კლდიანი, ტყიანი. მრავალი ციხე-სოფლები. ანაპოლის ქვეყნის თემი იყო. ახლა ეს სიკილია საოიას დუკისათვის მიეცათ. საოიას დუკის ამბავს რომ ამბობდენ: დაუდერაგი კაცი ყოფილა. ორჯელ-სამჯერ იფრა-

რორს ჩისდგომია, ორჯელ-სამჯერ ფრანცისის მე-
 ფესა. ამ შერიგებაზე ეს ასე მიუცემიათ. ჩვენ რომ
 მოვედით, ორის კვირით გაგვასწრა. ისევ სარიაში
 წავიდა. მოსულ იყო ამ სიკილისათვის ოთხასი ათა-
 სი სკუთი გამოერთმევინა. ამ მისინელთ ერთი ალმა-
 სით გაჭეოებული გვირგვინი მიურთმევიათ და ოცდა
 რთი ზარბაზანი მისინისათვის გამოერთმია. სხვას ქა-
 ლაქებს სხვა ძლვენი. თეში ემდუროდა.. მაგრამ პა-
 პას ერთს რაცაღას საქმეზე სიკილის მონასტრების
 დაკლუტა ებძანა. მეფეს ეს სწყენოდა. შეეყარა თავისი
 შრევულები და არა მონასტერი არ დაეკლეტინა.
 კაფუქინებს არ დაეჯერებინათ, ყველას დაეკლიტათ,
 სადაც კაფუქინი იყო. ის მოეხსენებინათ: სულის საქმე- A⁸⁷
 ზე პაპის მორჩილი ვართო და ხორციელზე თქვენიო. B¹⁶⁵
 კაფუქინებს გასწყობოდა. ვერავინ მივიღოდა. და
 მრავალი გაეყარა, რომს წასულიყვნენ. ზოგნი საპ-
 კრობილები დაება ოცდა ორს დღესა.

იგ. ღვინობისთვეს წავედით. კონცულს
 ეტლი გამოეგზავნა. კაი მონასტერი ვნახეთ. დიალ
 შვენიერი და ტრაპეზი სულ შეწყობილი. ყვავილად
 და ფრინველად ლაჟუარდი, შარჯანი და ფერადი
 იამანი იყო. მერმე აქიდამსხვას დედათ მონასტერში
 მივედით. დიალ, უცხო მონასტერი იყო. ეკლე-
 სია მთლივ მაღლა კამარის ფეხაშდი იმ ტრაპეზა-
 ვით ძოში, ფერადი იამანი და ლაჟუარდი და აკატი
 იყო! ზოგი ყუავილი, ზოგი ფრინველი და ზოგი
 ნადირი. დიალ, უცხო და ძვირფასი იყო. ოცდა ოთხი
 ფერადი მარმარილოს სვეტი ჰქონდა. თვითო იამანი
 ადლი ქედელზე აყრდნობილი. მრავალი უცხო ნა-
 წილებიც იყო, ორგანვე. მერმე აგვიყუანეს მაღლა
 იეზოვიტების მონასტერში. დიდი ეკლესია კარგი

იყო, მაგრამ სხვებისთანა ვერ იყო. მონასტერი უცხოდ ვარიგებული და უცხოთ ნაშენი. მრავალი უცხო ხატები, ზოგი მარმარილოსი, ზოგი ჩიმურისა და ფარფურისა. ერთი პატარა ეკკლესია იყო. იმაში მრავალი უცხო ნაწილი იყო: სამოცდა თორმეტი ზოგი თავი, ზოგი მკლავი, ზოგი სწვა ასო იყო წმიდანებისა. მოციქულთ ნაწილებიც იყო. ცოცოტა წმიდათ ტანისამოსები. მათს წალკოტს ღობეთ სრულ ნარინჯი და თურინჯი ევლო, ოთველც ფრანცისულს წალკოტში ბზა დაგვიწერია, ისე სრულებით ნარინჯი, თურინჯი ჰქონდა. დიალსასიამოვნო იყო. მრავალი წყარო ზა უცხო შატრევნები. რომეს გარდა ამდენი წყარო ერთს ქალაქში არ გვინახავს. ჩეენ რომ წმიდის ბასილის მონასტერში ვიდეგით, ადგილად, დიალ, კაი ადგილი იყო, მაგრამ ეკკლესიაც და მონასტერიც სხვები სჯობდა. ქალაქზედაც შორ იყო. მაგრამ აღმოსავლეთისაკენ ზღვა ჰქონდა და დასავლეთისაკენ მთა და გარშემო სულ ნარინჯის წალკოტი. დიალ, კარგა მოწყობილი იყო. კაი კაცნი. კარგა შეგვიწყეს ხელი. დიალ კარგა გვეპყრობოდენ. რვა დღე ისარჯონ.

ი՞ვ ოქტომბერს წამოვედით. მისინას და A¹⁶⁶ კალაბრიას შუა ერთი ზღვის სრუტი იყო. გაღმა კალაბრია იყო. რომ დაილევა იტალია და ბოლო კალაბრია — ანაპოლის. თემი. | ერთი კაი ქალაქი ჩნდა. რჯა ერქვა. სხვა — მრავალი მთები, კლდიანი. მრავალი ციხეები მოჩნდა. დიალ, მაგარს ადგილს გვადა. იმ სრუტის განი იყო მილი ოცი. სიგრძე — სამოცი მილი. ვლეთ და კაი ქალაქები და ციხეები ჩამოვლეთ. პალერმოდან რომ წამოვედით მისინას ლამით ზღვაში, ერთი მთა დარჩა, ვერ ვნახეთ.

ეტნის ცეცხლი ამოდიოდა. შეა ზღვაში იყო ცალკე
კუნძულად.

იზ ღვინობისთვეს. სხვა ეტნის მთა გამო-
ჩნდა. შუა დიდი კვაშლი გამოდიოდა. ცეცხლი არა
ჩნდა ნახევრამდი. ის მთა სულ დათოვლილი იყო.
და იმას ქვეით ხეები ხილნარი და დაბალზე შენობა
იყო. ასე თქვეს: თოვლი მუდამა სძესო. სხვაგან თო-
ვლი არსად იყო. და ის ცეცხლი ისე ამოდის. ორ-
მოცს წელიწადს უწინ იმ მთას ერთს ადგილს პირი
გაეღო. ერთი ცეცხლი გამოსულიყო. დიდი ადგილი
ზღუამდი ზღვაზე ჩამოსულიყო. სამს მილზე ზღვა
გაეშრო სულ შაგს წიდასავით ქვით აეგსო და ის
პირი ისევ დაბურვილიყო. მრავალი საკვირველება
იმ ცეცხლის გამოსვლაზე. წმიდათაგანი სასწაულები.
ადგილი ხირხატი, ქვიანი, ნახიდურის და აღმართე-
ბის მსგავსი იყო. დია კაი ქალაქები. ციხეები. მრავ-
ლად ლელვსულელი, ხურმა, ზეთის ხე — მრავალი.
ინდოური, ქათამი მრავალი ჰყანათ.

B168

ი-ც ღვინობისთვეს. ღამიან ვიარეთ მომც-
როს ნაკით. მივიდოდით. სადილად ერთს ლიმენაზე
მივედით. კლდე იყო შეკაფულივით, დიალ, ლიდსა
და გრძლად მიგრეხილი-მოგრეხილი. რეთევჭენი
ნადირობდენ. ასეთი ღვინო იყო ატენურის ლინის.
მსგავსი. სხვაგან არ გვენახა. იმ ადგილებში. სულ
კაი ღვინო იყო. საღამოს გუსტას მოვედით. კაი
ქალაქი ყოფილიყო. ოკედა ორს წელიწადს უწინ
ძერის დაექცია. სრულობით გაესწორებინა. მრავა-
ლი სული დაეხოცა. მერმე აეშენებინათ მაგრამ
სხვის ნაშენობისთანა უერ იყო. კუნძული იყო. გარს
ზღვა შემოვლიდა. ერთგნით ხიდი იდვა. ოთხი ხუთი
დიდი მაგარი ციხე იყო. მივედით იქ. კაფუჩინები

მოგვევებნენ; თავის მონასტერში დაგვაყენეს. კარგა
მოვეპყრნენ.

კ ღვინობისთვეს წავიდნენ. ორი უფროსი

A⁸⁸ ქაცი მოიყუანეს. ნავით წაგვიყუანეს. ზოვას გალმა

B¹⁶⁹ შაქრის ლერწამი გვაჩვენეს. მრავალი იდგა, ერთს

წელიწადს ერთს მხარეს, მეორეს წელიწადს, წვე-

რების დარგა თურმე უნდა, მეორეს მხარეს დარ-

გვენ. აქავ წახდებაო. მერმე მიგვიყუანეს სადაც შა-

ქარს ხტიდენ დეკემბერს, იანვარს და თებერვალშია.

და გორგობის თვეს ძლივ დამწიფდება ლერწამი.

როგორ ფქვემდენ ლერწამსა და როგორ ხარშევდენ,

საღ გასწურავდენ და საღ მოადუღებდენ და თეთრს

შაქარს როგორ აგეთებდენ, ესეები გვაჩვენეს.

მაგრამ ეს ქვეყანა აღმოსავლის მხარეს იმ ძრვას

დიდრონი ქალაქები დაექცია, მრავალი სოფლები.

ას სამოცი ათასი სული მომკვუდარიყო. სხვას

წასახდენებს გარდაის. სამოცი მარტოკა კაფუჩინი

მოცკუდარიყო.

კ გ ღვინობის თვეს ვლეთ თვრამეტი მილი.

და რაც ჩამოვლეთ ჭუეყანა უნაყოფო, კლდიანი,

უცხო, უშენოებო. ავი დარი შეგვექნა. სირაკუზას

მისვლა. გვინდოდა, იქ დამდგარ ვიყავით. ცოტად

უკუ იდარა. მენავეებმა გასწიეს. სირაკუზა ჩამოვია-

რეთ მიღმად და დავინახეთ. კაი ქალაქი მოჩანდა.

ორგნითვე ნავსაყულელი შემოვლებული. ოთხი-

სუთი დიდი და მაგარი ციხე. მაგარი გალავანი. მაგ-

რამ მიწის ძვრის წახდენას ძალა ექნა აღმოსავლის

მხარისათვის. სირაკუზას თემი დიალ წაეხდინა, მისი

გარეშემო. სირაკუზას ზეიდამ კაი ხეობა მოსდგემდა.

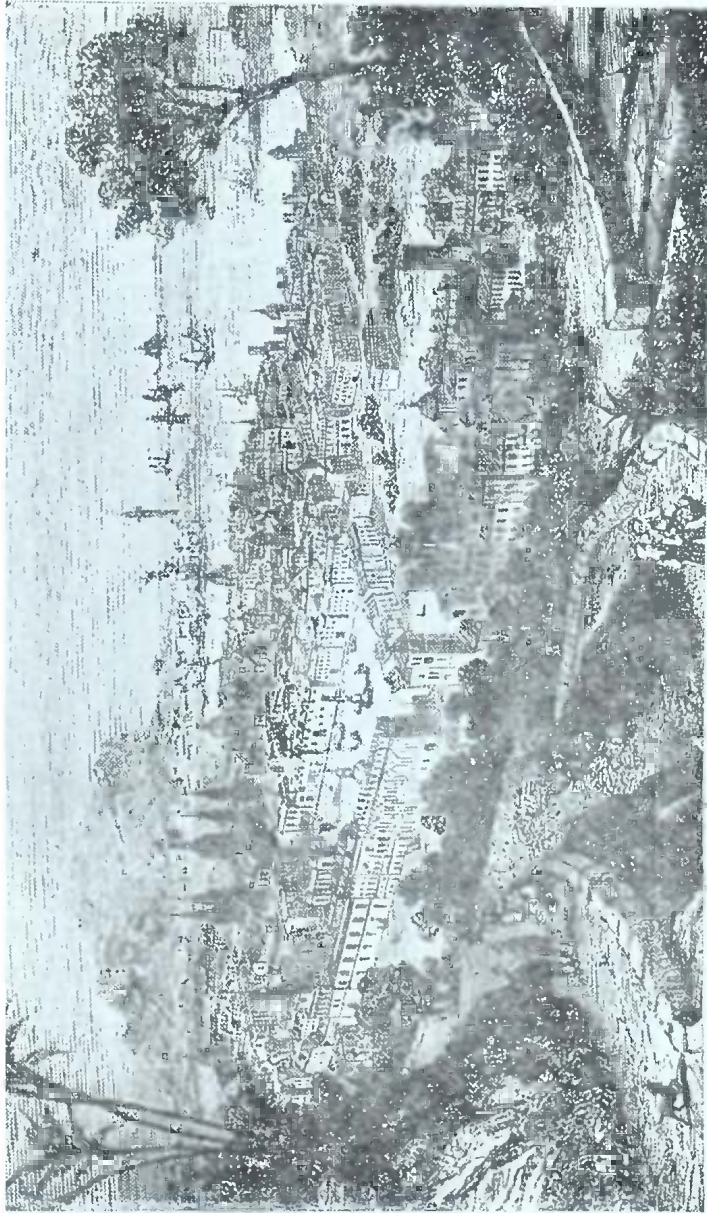
მთანი ტყიანი, მინდვრიანნი. ასე თქვეს: მიწა ძვირად

არისო. მაგრამ სადაც არისო, სიკილიაში მიწა ცოტა

B¹⁷⁰

[117-33.]

三〇〇六三〇

[119 33.]

卷之三

მრავალს მისცემსო. მრავალი შენობა ჩნდა. კაის
ადგილს გვანდა. რა გამოვსცილდით, აგვილელუა.
თორმეტი მილი სრულობით ლელვაში ვიარეთ. ერთს
ლიმენაში მოვედით. იქ დავდეგით.

კ დ ლ ვ ი ნ ჟ ბ ი ს თ ვ ე ს კ ა ი დ ა რ ი გ ა თ ვ ნ ლ ა .
კ ვ ი რ ა ი ყ ო . წ ი რ ვ ი ს მ ი ს მ ე ნ ა გ ვ ი ნ დ ღ ღ დ ა . ე რ თ ი ვ ი მ -
ც რ ი მ ს ა მ შ ი რ ვ ე ლ ე ფ ი ს კ ა ი დ ა რ ი გ ა თ ვ ნ ლ ა . ჩ ვ ე ნ შ ა
მ წ ი რ ვ ე ლ ე ბ მ ა წ ი რ ვ ა მ რ ა ი ნ დ ღ ღ დ ა . ი მ ა ნ უ თ ხ რ ა ე რ თ ი ს
ს ე ფ ი ს კ ვ ე რ ი ს მ ე ტ ი ა რ ა მ ა ქ ვ ს ო , ი მ ა ს ვ ე რ მ ო გ ც უ მ ი ს .
ს ა დ ი ლ ი მ ი ს ა ს მ რ ა ვ ა ლ ი ს უ ლ ი მ რ ვ ა ი ქ წ ი რ ვ ი ს მ ი ს ა ს -
მ ე ნ ე ლ ა დ ა . თ უ გ ი ნ დ ა მ ი ც ა დ ე თ , მ ი ს მ ი ნ ე თ ა , თ უ A⁸⁹ რ
ა რ ა , რ ა ვ ე ნ ა მ . ს ხ ვ ა გ ა ნ კ ა ც ი გ ა ვ გ ზ ა ვ ნ ე თ ე კ ე ლ ე ს ა ს შ ი .
ვ ე რ ც ი ქ ე მ ი ს ვ ე რ ე თ ს ე ფ ი ს კ ვ ე რ ი . მ ე ნ ა ვ ე ე ბ ს კ ა ი ქ ა რ ი
ჰ ე რ ნ დ ა . გ ა მ ი ნ ი ე ს : ი მ დ ღ ე ს უ წ ი რ ა ვ ი დ ა ვ რ ჩ ი თ .
ვ ი ა რ ე თ . ქ ვ ე ყ ა ნ დ ა ვ ა კ დ ა . შ ე ნ ი ბ ა ს მ ი ე მ ა ტ ა . ტ უ ე ,
ნ ა ყ ა ფ ი გ ა ნ მ რ ა ვ ლ დ ა . კ ა ი . ქ ა ლ ა ქ ე ბ ი , ს ი მ უ ლ ე ბ ი
მ ი ნ დ ა . ჩ ა მ ი ვ ი ა რ ე თ . ე რ თ ს ლ ი მ ე ნ ა შ ი გ ა მ ი ვ ე დ ი თ
ა მ ი ს თ ვ ი ს , რ ო მ ქ ა რ ი წ ი ნ ა ი ღ მ დ ე გ ი შ ე გ ვ ე ქ ნ ა . ი ქ B¹⁷¹
ე რ თ ი ჩ ა ლ ი ს ქ ო ხ ი ი ყ ო . შ ი შ ი თ ვ ე რ ა ვ ი ნ დ ა ლ ე გ ე ბ ი ღ დ ა .
ბ ა რ ბ ა რ ი ხ ი მ ე კ ი ბ რ ე თ ა გ ა ნ შ ი შ ი ი ყ ო . დ ა ვ დ ე ქ ი თ .
მ ა ლ ლ ი ღ ა მ ჩ ა მ ი ვ ი დ ე ნ . გ ვ ნ ა ხ ე ს . ჩ ა მ ი ვ ი დ ნ ე ნ ქ ა ლ ე ბ ი ,
კ ა ც ე ბ ი , ხ უ ც ე ბ ი გ ვ ნ ა ხ ე ს . ე რ თ ი მ ე ს ტ ვ ი რ ე მ ი ვ ი დ ა .
ე რ თ ი ს გ უ დ ი თ შ ვ ი ღ ს ს ტ ვ ი რ ს უ კ რ ე ვ დ ა . ო რ ს ს ა თ ი -
თ ე ბ ი ჰ ე რ ნ დ ა , ხ უ თ ს ა რ ა . ზ ი ღ ი დ ა ბ ო ხ ი შ ე წ ყ ა .
ო რ ლ ა ნ ი ს მ ს ვ ა ვ ი ს ი ყ ო . ს ა მ ი ღ დ ე უ ა მ ი ვ ი ნ ე თ . კ ა ი
ქ ა რ ი ა მ ი ვ ი ღ ა . წ ა მ ი ვ ე დ ი თ . ს ა შ ი შ ი ა დ გ ი ღ ი ღ ა .
ყ ვ ე ლ ა გ ვ ი შ ლ ი ღ ა ც ა ტ ა ს ნ ა ვ ი თ წ ა ს ვ ლ ა ს . თ ა ვ ა ღ ა ვ ი
ს ა ღ ე ლ ა ვ ი დ ა ღ ი ღ ი ღ ი ი ყ ო . მ ე რ მ ე — ე თ ი ღ ი ს ა ღ ა ღ ს ხ ა ლ ი ს
მ ე კ ი ბ რ ე მ რ ა ვ ა ლ ი . მ ა ლ თ ი ს ე ლ თ მ ტ ე რ ნ ა ა რ ი ა ნ . შ ე გ -
ვ ი ბ რ ა ლ ა ლ მ ე რ თ მ ა ნ . გ ა თ ე ნ დ ა . მ ა ლ თ ა გ ა მ ი ნ დ ა .

ორმოცვი მილი დარჩომილიყო. არც არა მეკობრე, არც არა ლელვა.

ოცდა ხუთს ღვინობის თვეს
მალთას მასცლა მო-
ვედით. მალთას ამბავი რომ დავსწერო,
ძნელია, როგორც არის, მის დაწერა.

მალთა კუნძულია—მელიტონი. რომ წმიდა პავლე
მოციქულს ხელზე გველმა უკბინა; მრავალი გველია
და მასუკან კაცს ვეღარ უკბენს. მრავალი ხუთოც
იპოება. მასუკან მთელი გველი, გაქვავებული გველის
B¹⁷² თვალი, ენაები, თავი გაქვავებული მრავალი. კურ-
ნებაც შეუძლია. მალთა სამოცი მილია სიმღრღვლე
და შიგ სამოცი სოფელია. მალთას ქალაქი აღმო-
სავლეთის მხარეს არის, ზღვის პირს. უწინ ზეით
ყოფილა. ხვანთქარი სამჯერ თითონ მიხდომია.
ერთხელ კიდეც აულია, მაგრამ გამოუქცევიათ. მიმ-
შველე მრავალი მიშველებია. მასუკან ზღვის პირად აუ-

A¹⁷³ V შენებიათ. ზღვის პირს ერთი კლდეა ვაკე. უფლის ციხის
მსგავსი, ადგილი საჭრელი. და ერთი ნავსაყუდელი
ერთს მხარეს მოუვლის, შეორე—მეორეს მხარეს. და
მერმე ოროლად გაიყოფა. ორივ ქალაქს უკან თავებს.
მოიკრებენ ახლო-ახლო და ორი სხვადასხვა მხარეს
მიღებიან. სულ კლდეა. ერთი კარი ზღვიდამ შევა,
ერთი ხელეთიდამ. ორივ კარები, კლდე გაუხვრე-
ტიათ დიდს ადგილსა, და ისე შეისვლება. შესავალზე
ორგანებე ხიდები დაუცო. ქვეშეთ კლდე ჩაუჭრიათ.
ხიდს როსცა უნდა აიღებენ, როცა უნდა გასდებენ.
ჯაჭვებით არის [გა] მართული. ხმელეთის გზისაკენ,
ხიდს იქით, ერთი კაი მინდორი აქვს. მინდორსა და
B¹⁷³ ქალაქსა შეუ ორს ალაგს კლდე გაუჭრიათ. ორი

უილისკინა შემოუვლიათ, რომ მეტად ღრმა და განი-
ერი. მინდობს უკან, ზღვის სრუტეებიც ახლო-ახლო
შოვა. ერთი მაგარი ციხე შუა გაუბამთ და კარი
გვირაბად ჩაუტანიათ. ეტლები შევა, გამოვა. იმას
ქვეით გალავნები: ზოგი ციხის მსგავსად, ზოგი წალ-
კოტები აუშენებიათ. და მაღალი გალავნები მოუს-
წორებიათ და ხეები დაურგავთ, რომ ფოლორცები
ასე დაუქსაჭავთ, მშვიდობაში, თუარ იქაური კაცი,
ვერას გაიგებს, ძნელად შევა, არამთუ მიმხდომშა
კაცმა რა გააწყოს. ზღვის ორსავ ნავსაყუდე-
ლის პირზე სულ გარშემო სხვა სოფლები აუშენე-
ბიათ. ერთ ქალაქიდ გაუხდიათ. შიგ სრულ ახლო-
ახლო ციხეები დიდრონი დაუტანებიათ. ოცდა
ცამეტი ციხეა. და ახლა ჩემობას იმ სოფლებს გარს
სრულ გალავანს ავლებდენ, ციხედ ამავრებდენ.
ხვანთქრის მილოდინს ჰგონებდენ. ქალაქი არც დი-
დია, არც შომცრობა ეთქმის. მაგრამ აქ რაც შენობა
დამიწერია, სრულობით გათლილი ქვაა. ქალაქი,
გალავნები, ციხეები, გაღმა სოფლები, მისი გალავ-
ნები, თუ ფოლორცის ქვაფენილი, გაუთლელი ქვა
არსად იპოვება. ციხეებში, თუ გალავნებზე სულ ასე
ზარბაზნები აწყვია, ორი კაცი შუა თუ გაუარს. A⁹⁰
წყალი შორიდამ აქვს მოტანილი. მაგრამ ასეთი ჭები
ჰოურთავთ, ერთის წლის წყალი შეინახება. და ამას
გარდა რაც წვიმა მოვა სრულ ხეებში აქვს ადგილი
შესანახავი. სიკილია ახლო აქვს. შუა სამოცი მილია
ზღვა. ალექორნა ექვსასი მილია. და მარჩილია ცხრა-
ასი მილი. ჯენევიაც ახლო, ალიკორნიას ზეით. მალე
მიეშველებიან.

კ' ვ ლ ვ ი ნ ო ბ ი ს თ ვ ე ს მათს უფროსთან წაგვი-
კუანეს. გრან მაგისტოს ეძახიან, რომელ გამოითარ-

A⁹⁰
B¹⁷⁴

გმანება: დიდი ოსტატი. ვინც მალთას ელად დად-
გება, დიდის თავადის შვილი უნდა იყოს, ან წეფისა,
ან დუკასი, თვარა შეიძის თაობას აქათ, თუ შათს.
სახლში ან ვაჭრის ქალი, ან უგვაროს კაცისა შესტლა,
ველარ შეიქნება მალთისელად. ის დიდი ოსტატი—
სპანელი ფრენჭითე იყო, სამოცუდა თბუთმეტის წლი-
სა, მაგრამ სიბერე მეტათ დასჩნეოდა. თავი, წელი
სულ ძალზე უკანკალებდა. მოგვიძლვნენ. გათა სახ-
ლები სულ თლილი იყო. მისი სასახლე ხომ უკეთე-
სი იქნებოდა. მრავალი ჯარი იდგა. დაბლა გაფლეთ

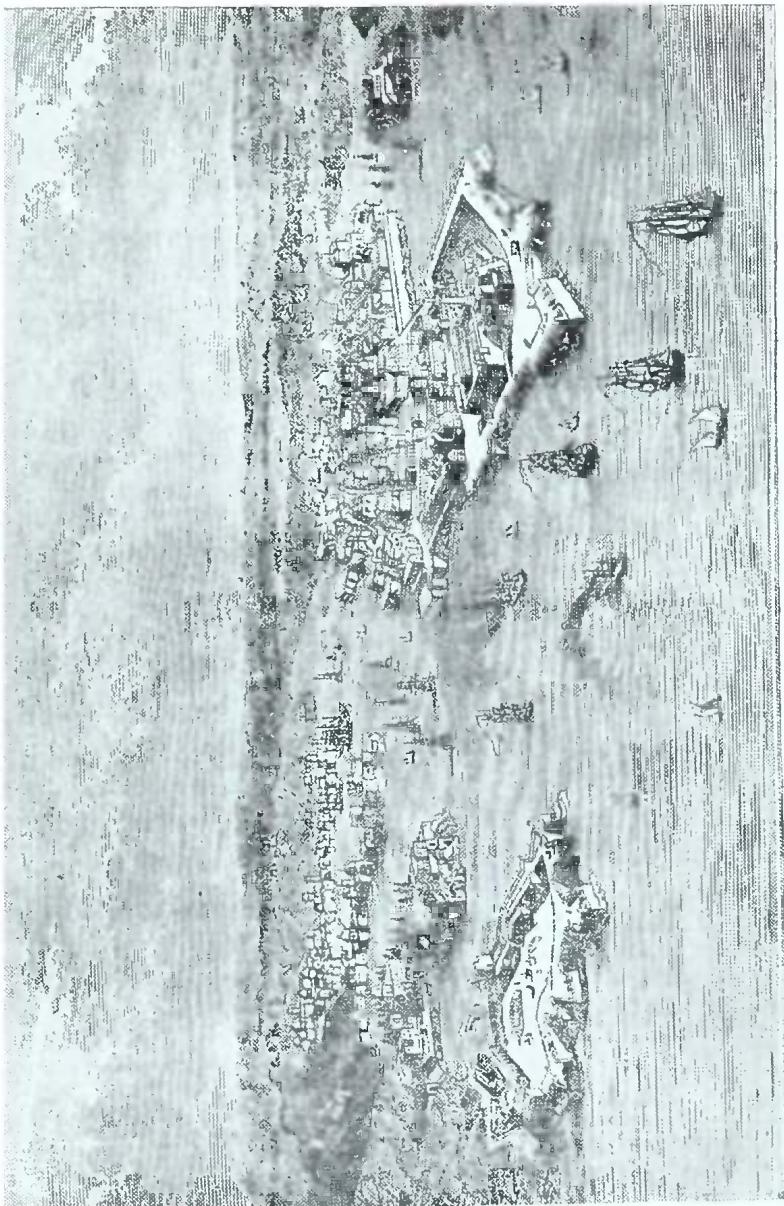
B¹⁷⁵ და კიბეზე ავედით. რიგის რიგისად მაქლოდისელნი
გამოგვებნენ. გვისალამნენ. რა მალლა ავედით
ერთს დიდს სახლში, აქათ და იქით, სრულ მალთისე-
ლნი იდგენ. შევლეთ—და სხვა სახლი უბატიონსნესი
და უცხოს ფარდაგებითა. და უბატიონსნე შალთისე-
ლნი იდგენ წყობითა. შევლეთ სხვა სახლი. აგრევ
მათი უკეთესი და მათგან უხუცესნი დგენ. და სხვა
სახლში—მხცოვანი და ძველად მისულნი დგენ. და
რომელი მიგვიძლოდა, ის მალთისელი ფრანცისი
იყო. რასა წამს მივედით, მაშინვე მოვიდა და გვნა-
ხა. დიდს ოსტატს ჩამოლმა ის იყო. ისიც მეტად
ბერი კაცი. ხელმოკიდებით იარებოდა. მიგვიძლვა
დიდის ოსტატის კარზე. დიდი ოსტატი კარზე გა-
მოგვებება. შევვიყვანა. დაჯდა. წინ დამისვა. სწო-

A^{90v} რედ მომიჯითხა. მიალერსა. ჩემის ქვეყნის აშბადი
მკითხა, ჩემის მგზავრობისა. და წამოვედით. საღაც
ვიყავიო, იქიდამ აგვიარეს. კაფუჩინის მონასტერში
დაგვაყენეს,

კ ზ ღ ვ ი ნ ღ ბ ი ს თ ვ ე ს მოვიდნენ რიგისრიგით
მალთისელნი დიდებულნი და გვნახეს.

კუნძული მაღრა

[126 გვ.]

ი ე ლვინობრს თვეს. ერთი მალთისის ხომალ-
დი და ერთი არაბის ხომალდი ღამით შეყრილიყვნენ.
არაბის ხომალდში ხუთას კაცი მჯგდარიყო დასამოცი ზარბაზანი. მალთისისაში ცოტანი. არაბისას ეკითხა:
ვინა ხართო? მალთისელებს ეთქვათ: ჯენეველი გართო. ამათ ეკითხათ. იმათ სიცოტავით აეგდოთ:
ჩვენ ზღვისანი ვართო: იმ ღამეს ვერა გაეგნოთ. რა გათენდა, ეცნათ ერთმანეთი. დაეშინათ. ის არაბის
ნავი მთლივ დანთქმულიყო. ზარბაზნები წყობით
ეკრათ. და ამათში ორი საპატიო კაცი მალთისელი
და ხუთი დაბალი კაცი მომკვდარიყო. იმ ხომალდისა
ხუთასისაგან შვიდი კაცი მორჩილიყო. ცურვით
მოეწიათ, თოკებით ამოეყვანათ. ოთხი ქრისტიანი
ტყვე რომ მათ დაეტევებინა წა სამი არაბი. მათი
ახალხანის ომები მრავალი მიამდეს, მაგრამ ერთი
ოთხის წლისა მიამდეს. ასევ არის ხომალდის შეყრა:
ერთი მალთისელისა და ერთი ჯაშაირეთისა. მაშინც
მალთისელებს ასევ გამარჯვებოდა და მათი რეიზი
მცურავი დაეჭირათ. იმ რეიზს ერქვა: მარტო მე ამ
ხომალდითაო შვიდასი. ქრისტიანის ხომალდი წამიხ-
დენიაო. ეს ამისთვის დავწერე, რომ ამ დიდს საქრის-
ტიანოსაც ასეთი მტერები ჰყვანან. მაგრამ მალთი-
სელები დიალ კაცნი არიან. ქრისტიანთ მტერთ ასე
უზმენ. ღმერთმან იმდენი დღეგრძელობა და ცხოვ-
ნება მოგცეთ, რამდენი ასი ათასი ტყვე, ან იმ
ქალაქში, ან კუნძულში და ან ნავებში ჰყვანდესთ.
ქართველნიც ვნახე: ზოგი აფხაზი, ზოგი იმერელი,
გურული, მეგრელი, რომ თათრისათვის წაერთმიათ.
ენა ისევ კარგა იცოდნენ. აფხაზმა რატომ იცოდა,
ის გამიკვირდა, ქართული!

ქუ ლვინობის თვეს ლიმენას გაღმა გაველ
პაპის ჯანიშინის. სანახავად. გაღმა ციხეები რომ

A^{91r}

129.

იყო, მალთისის ქალაქს პირდაპირ, უბრძოლველს სოფელს ეძახიან ამისთვის, რომ ხვანთქარი რომ მოსულა, მაშინ ეს ქალაქი მაღლა სახლებულა. ყველა აუღიათ და ის ციხე ვერ აუღიათ. ახლა ეს ქალაქიც დაბლა ჩამოსახლებულა, უმაგრესსა და მის პირდაპირ ადგილსა. და ის ციხეებიც უფრო გაუმაგრებიათ და დიდი ქალაქი შექნილა, იმ შხრის ნაცსაყუდელი ექვს შტოდ განიყოფა, გრძლად, რომ უფროსი ლიმენა არც კი მინახავს, სივიწროეს გარდა, რომ თოფი ყველგან გაუწევს. და გაღმა ერთი შენობა შექნილა, რომ სამს ლიმენას სულ გარ შენობა შემორტყმია. დიდრონი ციხეები და ქალაქი სრულ თლილი ქვა.

B¹⁷⁸ გალავნები, წალკოტის კედლები, — სრულ თლილი ქვაა. მე ასე მგონია, ეს თლილი ქვებით შენობა გაძრახ ექნათ. კლდეს სჭრიან. რაც დალრმავდება გარდასავარდნელი შეიქნება. და მოჭრილით კედლებზე აგებდენ. ორ რიგად მაგრდება. მაგრამ ქალაქს გარეთ მინდორი და კარი რომ დავსწერე და გზები დაქსაქსული, იქიც სამს ადგილს ისევ თვითო კარი გაუხვრეტიათ კლდეში, რომ ეტლები შევა-გამოვა, და ზედ ზარბაზნები მოურთავთ. და სრულ ის კუნძული საცნაური, თუ რაც კედლებით დაუქსაქსავთ, რომ კაცს გაუკეირდება.

ლ' ლვინობის თვეს ერთმა მალთისელმა უფროსმა კაცმა გვიწვია სადილად. ფრანცისი იყო. ქალაქს გარეთ ერთი მომცრო ნარინჯის წალკოტი ჰქონდა. კაი სასახლე ზღვაზე წაკიდებული. და კარგა დაგვხვდა. მერმე წაგვიყვანეს სადაც თოფის წამალს ნაყვენ. დიდი სახლი იყო. სად გვარჯილას აღულებდენ, სად გოგირდსა და გვარჯილას ნაყდენ. დიდი ორი გელაზი იყო კოხისა. თორმეტი როდინი

ოყო სინისა და როდინის სანაყელი ხისა. ერთის
ჯორით ჭახრაკს აბრუნებდენ. თორქეტს ადგილს B¹⁷⁹
წამალი ინაყებოდა. ერთს დღეს ხუთი ყანთარი დაი- A⁹¹ ვ
წაყებოდა. თვითო ყანთარი ოცდა ათი სტამბოლის
ბათმანი იქნებოდა. თვითო ბათმანი ორმოცდა რვა
თუხტი რომ ხუთი ცხენის საპალნე უფრო მოვა.
ერთს სხვას ახალს აკეთებდენ: როდინს ხისასა და რო-
დინის ქვას სინისასა. ასე თქვეს: ეს ორს იმდენს და-
ზაყსო. და ჩემობას მზა არ იყო. კარგა გვიალერსა.

ლ'ა [ლვინობისთვეს] დიდმა ოსტატმა გვა-
წვია. თვითონ თავს იჯდა. ერთი მე და სამი უფ-
როსი მალთისელი. ერთი ის გუშინდელი მასპინძელი
იყო. დაგვსხა. ჩვენ ოთხნი მოქვემოთ გაღმა-გამო-
ლმა ვისხედით. სხვა ვერავინ დაჯდა. მოსამსახურედ
სრულ დიდრონი მალთისელნი იმსახურებოდენ. ზო-
გნი ისე გარ თავს გვადგნენ. მისი ფიალა და ნალ-
ჭაჭი მისი დანა-კოვზები ოქროსი იყო. სხვა სრულ
კველა ვეცხლისა. და უცხოს ფარდაგებით მოფარ-
დაგული სახლები. და სხვა ხარჯი და ულუფა არა
დაუხარჯავს რა. სადილს უკან სხვა მალთისელი იყო.
ისიც ფრანცისი. იმას უდარბაზე. დია კაი მორთული | B¹⁸⁰
სახლ-კარი ჰქონდა, ზღვაზე წაკიდებული. მრავალი
რამ კაი ვნახეთ მის სახლებში. მაგრამ გრძელი ამ-
ბავი თავის საწყენია. ერთი საკრავი ვნახე მის სა-
ხლში. ზოგის საკრავს ეძახდენ. სამკუთხი ჩანა
ჰქონდა, ბოლოსაკენ ერთი შტკაველი იყო.
და ექვს მტკაველამდი ჩანის სიგრძე თავი
წვლილად წამოსული. ხელიც გრძელი ჰქონდა.
ხუთ ძლის სისხო. ჩანა და ხელით მაღალს კაცს
უმაღლე იყო. ერთი ალყა ება ლერწმის / კალმის
სისხო. და ჭიანურსავით ძუით უკრევდა. ტარის

კერძო მარტო ცერს ხმარობდა. ზედ ალყაზე რვასა
ადგილს ქაღალდის ნიშანი ეკრა, ფარდის შაგიერა..
მართალს მოგახსენებ, არც უცხოობით, არც სიტკ-
ბოთი და არც სიმაღლე-სიმდაბლით უკეთესი სა-
კრავი [არ] მინახავს. სხვა საკრავებიც იყო: წინწი-
ლი, ჭიანური. მაგრამ ერთის ალყით, ერთის თითოე-

A^{92r} კრული, დღალ მეუცხოვა | და ყველასაც სჯობდა. არ-
ვიცი, ეგება უცხოობამ მაჩვენა ისე ტკბილად და-
არ იყო. მაგრამ მე ხომ ასე მგონია. მალთისელების-
უფროსი გრა მაგისტრო, რომელი დიდს ოსტატად

B¹⁸¹ გამოითარგმანება, ყველაზე | უფროსობს. და იმას გა-
რდა შვიდი თავი კაცნი არიან: სამი ფრანცისი, ერთი-
იტალიელი, ერთი ნემსა და ორი სპანისა. იმ შვიდ-
თა თვითოს სამსამი შედეგი ჰყავს, რომ ოცდა ერთი-
იქნება. ამ ოცდა ერთს კაცს გულზე დიდრონი-
ჯვარები აკერია როგორც უფროსსა. და თავნი ეს-
ენი არიან. ამათგან გამოირჩევა დიდი ოსტატი, რომ
მოკვდება, შვიდში, რომელიც სჯობს. ეს ოცდა ერთი-
კაცი გამოირჩევს. რომელსაც თერთმეტი თანმო-
ხმე ჰყავს ის დაჯდება. ნაკლებით არ იქნება. ამა-
ოცდა ერთს თავს კაცს ზოგს ასი ახლავს მალთი-
სელი, სულ დიდებულთ შვილი, ზოგს ორმოცი, ზოგს
ათი, ზოგს ორასიც. ნამეტნავი კაცის გუნებაზე და-
სიკეთებზე ჰყიდია. ჩემობას თქვეს ახლა სამი ათასი-
იქნებიანო და ხან მოემატებაო და ხან დააკლდებაო.

ორს გიორგობის თვეს წამიყვანეს, იმათვი-
ქსენონი მაჩვენეს. ერთს უფროსს მალთისელს ებაოა.
სამასი სნეული იწვა. ამ სნეულებს სხვა მოსამსახურო
ვერ მსახურებს. შვიდს დღეს ეს შვიდი თავი მალთი-
სელნი, თავისის უმცროსის თავადის შვილებით, ემ-
სახურებიან, მაგრამ, დიალ, სუფთად და პატიოსნად

მეც მამსახურეს. | მათში გამირიეს. მაგრამ სამსახუ- B¹⁸²
რებელი და ჭურჭელი სულ: ქვაბი, სინი, ოფში, ჯა-
მი, სნეულის შარდის გასასვლელი ამდენის კაცისა
შრულ ვეცხლი იყო. ზოგმა უფროსმა კაცებმა გვაწვიეს.
მრავალი სიმდიდრე ვნახე. მათს სახლში ვინც მათი
მოკვდება, ოთხი წილი საქონელი იოვანე ნათლის
მცემლისა არის და ერთი წილი თუ უნდა ნათესავს
მისცემს, თუ უნდა სხვას საქმეზე დახარჯავს. ვინც
ამათში მრავალს ომსა და საჯილდოს იქს, დიდი
სტატი სოფელს მისცემს. ასე თქვეს: ორი წლის
მოსაფალს თავისთვის დაიჭირსო. ჩემობას თორმეტი A^{92v}
ათასი თათრის ტყვე თქვეს, რომ იყო. ან სნეულსა,
ან ტყვეს, ან მაგისთანა მწირსა და მოსრულეს სულ
ნათლის მცემლის თეთრი ინახავს სასნეულოში. ის
ლამავიშუდა: მრავალი რიგი საჭმელი იყო, სხვადა-
სხვა რიგი. და რაც სნეული იწვა თითო ფიცარი
ეკიდა. ნიშანი რომ ეწერა საჭმლის ჭამაზე. წამოდგა
აქიმი, ნუსხა ხელთ ეჭირა და უკითხევდა: ამ სნე-
ულს ეს საჭმელი მიართვით, ამას ესო და იმ საჭმელს
მიართმიდენ. ტყვების სასნეულო სხვა იყო და
დედაკაცებისა, სხვა ცალ-ცალკე.

B¹⁸³

დანოე მბერ ს წამიყვანეს ნათლის მცემლის ეკ-
ფლესიაში. ის არის მალთისელთ ბატონი. დიაღ, კა-
რგა ნაშენები და შიგნითაც უცხოდ მოყვანილი იყო.
ცხრამეტი სამწირველო იყო. თვითოს სამწირველოს
ტრაპეზი მთელი ვეცხლი იყო და ორთლი სასან-
ალე ასეთი, თვითო ოცს თუმანს ვერ გამოვიდოდა.
სხვასა სანთლისა და კანდლის რიცხვი არ ამიღია. ვერც
გაუელ. პირველ მიმიყუანეს მარცხენას მხარეს სამწი-
რველოში. დიაღ, კარგა მორთული იყო. ერთი ყოვლა
ცმიდის ხატი მაღლა ესვენა, დიდი, და ძე არ ეჭირა.

კარგა შემკული მურასად. იმისი მითხრეს: პირველ
ეს მალთისელნი ოოდოსს მდგარან და იმის მთაშო
უპოვიათ. ოოდესაც აქ ჩამოსულან, თან წამოუყვა-
ნიათ. და არც იცოდნენ ვისი დახატული იყო. მე-
რმე დიდს ტრაპეზთან მიმიყუანეს. იქ მარმარილო-
გათლილი ქრისტე და იოვანე ნათელს სცემდა. ოო-
მიდამ მოეტანათ. დიალ, უცხოდ გასაკვირვალი იყო.
ცოცხალი გვეგონა. და მასუკან მარჯვენას სამწირ-
ველოზე მიშიყუანეს. იქ ესვენა წმიდა მოწამე კლემენ-
ტოს მთელი. ეს სხვა მოწამეა. ესეც წმიდა პაპას.

B¹⁸⁴ მოეცა ამათთვის. და იმას ზეით მრავალი მოჭედილი:
წმიდის კლარას ხელი, თუ თავი, თუ სხვა ნაწილები-
იქიდამ ეკელესიაში ჩაგვატარეს: სამწირველოები-
ვნახეთ. და ბოლოს კარისაკენ ერთი კარი გააღეს..
იქ შეგვიძლვნენ. მრავალი უცხო რამ ვნახეთ: ჯვა-
რის ნაწილი დიდი და მაღალი, ოქროთ მინაქრათ-

A^{93r} გაკეთებული. ჯვარის ნაწილი ცოტა იჯდა!, მაგრამ
ჯვარი დიდი მურასად შემკული. მრავალი კაი თვა-
ლი. დიდი წინ საძლოლი ჯვარი ოთხი: ორი ოქროსი-
მურასა, ორი ვეცხლისა უცხოდ გამოყვანილი. ქრის-
ტეს აკვნის ნატეხი მომცრო, ვეცხლით გაკეთებუ-
ლი. მრავალს ანგელოს, ზოგს ეჭირა, ზოგი გარ ეხ-
ვია. უცხოდ და საკვირველად ნაქმარი ერთი, უკეთე-
სი არცარა მინახავს, ზიარების შარავანდედი. წმი-
დას ნათლის მცემელს თავზე ადგა, ალმასით გაკე-
თებული. ზიარების შარავანდედი ყირმიზის იაგუნდით-
გაკეთებული. სხვა უცხო ზიარების შარავანდედი,
დიდი, ორი ლიტრა ოქრო უფრო მგონია, უცხოდ
ნაქმარი და ვეცხლის კუბო, ორს დიდს ანგელოსს-
ეჭირა. და მაღლა დიდი გვარგვინი, ვეცხლისა. აგ-
რევ ანგელოსებს ეჭირა. სხვა ზიარების შარავანდედი

სხვა მინაქრად პატიოსნად გაკეთებული. ბარძიმ-
ფეხშუმი ოქროსი, მინაქარი სამი. სხვა ოქროსი.
ორი ვეცხლისა. არ დამითვლდა. ჯვარი ბროლისა,
ზედ ჯვარცმა და ოთხნი მახარებელნი, მინაქრად
ნაქმარი. ყელსაკიდჩ სხვა ჯვარი, კაის თვალებითა
და სხვილის მარგალიტით. ყელსაკიდი კიდევ სხვა
ოქროს ჯვარი. ყელსაკიდი იუდას ალებულის
ვეცხლისაგან. ორი, თითო აბაზისტოლი იქნებოდა,
ბეჭედი, მურასა. დიდი სხვა, მურასა. გულსაკიდი
დიდის თვალებითა. ყავარჯენი საეპისკოპოსო, კარგა
შემქული. მიტრა ექვსი: სამი მურასად თვალმარგა-
ლიტით, სამი სირმით შეკერული. წმიდის ნიკო-
ლოზის მარჯვენა მკლავი მურასად შემქული. წმიდის
იოვანე ოქროპირის მკლავი, მურასად შემქული.
დიდის ანტონის მკლავის ნატეხი, შემქობილი. წმიდის
ილარიონის ნაწილი. წმიდის ეკატირინე ალექსანდრივე
ლის ქალწულ-მოწამის მარჯვენა მკლავი, კარგა
შემქული. ქრისტემ რომ ბეჭედი შეაცვა, ისევ ზედ
აცვია. წმიდის სტეფანე პირველ მოწამის მკლავი.
წმიდის სტაქოს თავი. წმიდის სილოვანეს | მკლავი. A⁹³ ა
წმიდის პიოს, რომ-პაპის სამხრე. წმიდის ურსულას
ნაწილები. რაც ვერ დავისწავლე სხვა. ვეცხლის
დიდი ზანდუკი, ბროლით გაკეთებული. მრავალი
წმიდათ ნაწილები. ვეცხლის ყუავილები უცხოდ
მოყვანილი. ოქროსი ერთი. და ვეცხლის საცეცხ-
ლურები. ოქროსი და ვეცხლისა კანდლები, უან-
გარიშო. სხვა ვეცხლის ზიარების შარავანდედი,
უცხოდ ნაქმარი, ძოწით შეწყობილი. ზიარების
შარავანდედი, საკვირველი, ოქროთ მოჭედილი.
სახარებაები, კონდაკები და მისი ვეცხლის სკა-
მები. სხვა სახლში შეგვიყვანეს. მრავალი უცხო

შესამოსები. თითოს ფერისაგან ცხრა ხელი. ზოგი
ნაკერი, ზოგი სტავრა, ხარა ხავერდი, ზოგი ქამჩა.
ერთი ვეცხლის ხომლი იყო, მომღლილი, არ ეკიდა-
ორი ათას ორას სკუთად გაეკეთებინათ. ოთხმოცი
სანთელი აენთებოდა. სხვა კანდლები, რაც დაეკიდე-
ბოდა, არ ვიცი. ერთი იმისთანა სხვაგან ვერსად
ვნახეთ. იქიდამ გაგვაზრუნეს სხვა მხარეს. ცხრა
კლიტით დაკლეტილი იყო. ერთი იმ დიდს ოსტატს
ჰქონდა, ერთი დეკანზე და შვიდი კლიტე შვიდი
თავი მალთისელი რომ დავსწერე, იმათ. გააღეს. მა-
ლლა ერთი ვეცხლის კუბო იყო. გამოასვენეს ოქ-
როს კუბო, ბოლოით გაკეთებული. მერმე ის გახს-
ნეს. გამოასვენეს წმიდის ნათლის მცემლის მა-
ჯას წინ მარჯვენა ხელი მთელი, უნაკლულო, რომელიც
ხელი ქრისტეს თავზე დაადგა, ძვირფასად შემკობი-
ლი. ამას გვამთხვეის. ის იმისი დეკანოსი ხუცესია
და სხვა ხუცებიც მრავალი იყო, მაგრამ ის დეკანო-
სი მთავარეპისკოპოსის პატივში არის. და იმისი
უმცროსი ხუცები ეპისკოპოსის პატივში. სამიოდ
დიდის საჭმით არის. მერმე თავის სასახლეში აგვი-
ძლვა. სასახლისას ვერას დაგიწერ. ზედ სასახლის
ერდოზე ერთი ასეთი ნარინჯის წალკოტი ჰქონდა,
გავკვირდი. ბოლოს შადრევანი ამოდიოდა. გათლი-
ლის ქვის თალარი ედგა. სამგნით ზღვას უმნერდა
A⁹⁴ შუა ქალაქში იყო. ქალაქის თავს დასჭვრეტდა. მ-
რავალი კაი ყვავილი უყვაოდა. სხვას მხარეს ისევ
ერდოზე ვაზის ტალავარი ჰქონდა. ერთს საკვირვე-
ლად ესეც გამიკვირდა. მალთაზე ბარბაროზნი ახლო
არიან. ას. ოთხმოციდა ხუთი მილია..

მალთადამ მარჩილია ცხრა ასი მილია.

ზალთადამ ჯენევია რვა ასი მილია.

შალთადამ ალიკორნა შეიღასი მიღია.

შალთადამ რომი ექვსასი მიღია.

შალთადამ ნაპოლი ოთხას ორმოცდა ათა მიღია.

სიკილია ნაპოლისა და შალთას შუა კუნძული ქეს.

შალთადამ სიკილია სამოცი მიღია.

შალთადამ მორა ხუთასი მიღია.

შალთადამ კონსტანტინეპოლი ათას ორასი მიღია, მაგრამ ათას ოთხასად უნდა იანგარიშოს, ამის-
თვის მრავალი კუნძული და გზა მიუწვევს..

შალთადამ კანდია, რომელსა თურქი ვირითს
უხმობენ, ექვსასი მიღია.

შალთადამ ზმირინი ცხრაასი მიღია.

შალთადამ როდოს კუნძული, რომ შალთელები
პირველ იქ მდგარინ, იერუსალიმს უკან ცხრა ასი
მიღია.

შალთადამ ქვიპრეს კუნძული ათას-ასი მიღია.

ერთს დღეს მოვიდა ისევ ფრანციისი, წალკოტში
რომ გვაწვივა. წამიყვანა, ქალაქეს გარეთ გალავნები
დამარონინა და კარები და მათი შემოსავლის სიმა-
გრეები მაჩვენა. სამს ვალავანს გარეთ სამი-ათასა-
მდი მუშა უდგა. კლდეს ჰყაფდენ. განით ორმოც
ადლამდი იქნებოდა და სიგრძით სულობით გარშეშო.
ასე სიღრმე უნდა ჩაეწრათ, რომ კაცი უხიდოდ ვერ
გამოსულიყო. და ნაჭერს ქვას გალავნებზე მუშაობდენ,
უცხო რიგად რასმე ამაგრებდენ. რომ რომელიც გა-
ლავანი აელოთ, შიგნიდამ ეომათ. მაგრამ გალავნე-
ბი თავად კლდე იყო ჩაჭრილი. შერმე თლილის ქვით
ასეთი კედლები, რომ ზარბაზნისაგან არა გაეშე-
ბოდარა. იმ დიდებულს მუსუ დესამსონ ერქვა. კი-
დევ. წაგვიყუანა თავის სახლში საღილად. კარგა
დაგვხვდა. ეს ოთხმოცის წლისა იყო და ისევ ვაჟკაც-

სავით შეძლება ჰქონდა. არც კბილი აკლდა, არც
A⁹⁴ თვალს, არც ყურს. ეს თავის ვაუკაცობას წასულიყო,
კონსტანტინეპოლის დასაწვავად. თანადოს რომ
მისულიყო მიპარვით, მრავალი ნავი დახდომოდა.
იქ ხვანთქრის ხომალდებია. ისინი იქ დახდომოდათ.
შემბულიყვნენ და გამარჯვებოდა. იქიდამ წამო-
ელო დიდი ყალიონი იბ, ხომალდი ლუ, ჩექთურა-
ორმოცდა თქვესმეტი, სხვა ნავებიასი, კაფიდნის.
მანუნა სამი და გამობრუნებულიყო. მშვიდობით მო-
სულიყო. მერმე სხვა წასულიყო იქავ. თანადოს-
მიხდომოდა და იმასაც დიდი ზიანი ექნა. თანადო-
ო კონსტანტინ პოლზე ახლოა, თეთრის ზღვის სრუ-
ტის პირში.

ტაძრად მიყუანება დღეს მათი უფროსი ნათლის-
შეცმლის საყდარს გამოვიდა.

კრგიორგობისთვეს ფრანგულის ანგარი-
შით ოთხი ქრისტიშობის თვე იყო,—წმიდის ბარბა-
რას დღეობა. იმავ წუხრსა და მეორეს დღეს ორასი-
ზარბაზანი მეტი, მგონია, გასტყორცნეს. იქავ ბარ-
ბარობას დღეს ის გამარჯვებული ხომალდი მოვიდა,
რომ ბარბაროზნი დაენთქა, და! ცოტახანს უკან სხვა-
მექობრე მოვიდა. ერთი ბარბაროზის მექობრე ნავი-
შემოჰყოდა, შებმულიყვნენ. მეორედ დაერჩინათ.
მოიყუანეს. ასი კაცი იჯდა შიგ.

B¹⁹⁰ კდ გიორგობისთვეს წავიყუანეს ძეელს-
ქალაქში, სადაც წმიდა პავლეს ექადაგა. კაი შენობა-
იყო. შუა ადგილია იმ კუნძულისა, მაღალი გორა-
ზღვა ყოლგნით ჩანს. კაი წყაროები გამოდის. წყალი
მალთას იქიდამ მიდის. შვიდი მილია მალთადამ ის-
ადგილი. შუა ადგილს ერთი მომცრო, მაღალი ად-
გილია. წმიდა პავლე იქ მდგარა და იქ უქადაგია.

იმისთვის გარ გათლილის ქვის ფანჯარა შოუელიათ
და შუაზე მარმარილოს გათლილი პავლე დგას, ხელ-
გაშლილი, ქადაგებასაცით. კაცს გეგონებოდა, აგერ-
ხმას ამოიღებსო. იმას იქით ერთი კი ეკკლესია,
ჯიდი, წმიდის პავლესი, სადაც გველმა უკბინა, კარ-
გად შემკული. და იმას იქით სხვა მომცრო ეკკლესია
იყო, წმიდა პავლესი. იმას ქუეში ჩაგვიყენეს. ერთს A¹²
ტრაპეზზე წმიდა პავლე იღვა მარმარილოსი, მქადა-
გებელი. და მეორეს ტრაპეზზე წმიდა ლუკა მახარე-
ბელი. ხელთ ყოვლად წმიდის ხატი ეჭირა, მარმა-
რილოსი. ვითამ ხატევდა. სამს თვეს იქ მდგარან
ორნივ მოციქულნი. იმას შიგნით ერთი პატარა ქვა-
ბია. წმიდის პავლეს და წმიდის ლუკას ხატები ესვე-
ნა. მაგრამ წმიდას პავლეს თეთრი მიწა იქ ითხრე-
ბა. მრავლის ქუეყნის კაცნი მიღიან, ჰერიან, სჭრიან,
სპალნეებით მიაქვესთ და ისევ პატარაა, როგორც მა- B¹²
შინ ყოფილა.

კუ გიორგობის თვეს ფრანგულის ანგარი-
შით რვა დეკემბერი იყო, ანას მუცლად ლება. მალთას
დადი უამი ყოფილა. მრავალი მოწყვეტილომ-
წმიდის ანნას შეხვეწიან, ალთქმა დაუცუ. მაშინვე ჟამი.
გაქარვებულა. ციხეს გარეთ მინდვრის ბოლოს ანნას
მუცლად ლების ეკკლესია აუშენებიათ. მომცრო და-
დიდ ტურფა. და ყოველს იმდღეს ნათლის მცემლის
დიდს ეკკლესიაში დიდს დღესასწაულს გარდაიხდიან
და შუას დღეს უკან დიდებას გამოვლენ, იმ საყ-
დარს მოვლენ. პირველად კაფუჩინების დროშა გამო-
ვიდა და ოროლნი კაფუჩინები მოდიოდნენ. მერმე
კომენტვალისა, მას უკან კარმელიტანისა, მას უკან
აგვისტინისა, მერმე წოკოლანტისა, მას უკან დომენი-
კანისა. სრულ ოროლნი მოდიოდნენ. მერმე ნათლის+

შეცემლის ხუცები, შემოსილნი. დროშა არა ჰქონდათ. ჯვარი მოუძღვდათ. მერმე უფროსნე ხუცესი მიტრითა. ერთს მღუდელს, შემოსილს, ცალი. ფილონის კალთა ეჭირა, მეორეს მეორე. იმას უკან გრამესტრო მოვიდოდა. წინ ორი ჯვარი შემოსილს მღუდლებს ეჭირა, მოუძღოდენ. უკან რაც მალთისელია, რაც

B¹⁹² იქ იყო, თან მოსდევდა. | მალთისელნი, საპატიო კაცის შვილნი, სამი ათასი იქნება. ოთხი ათასი სოლ-

A^{95v} დათი ჰყავსთ. მე რომ მიველ ტყვე | თორმეტი. ათასი თქვეს. და ას და შვილი ჩემობას მოიყუანეს. რასაც ქრისტიანეს დაახელებენ, არ დაატყვეებენ: თუ უნდა გაუშვებენ, თუ უნდა შეინახვენ. თათარი ტყვედ ჰყოლოდათ. ერთი აფხაზი, ოთხი გურიელი, ერთი გუგუნავა სენიას შვილი იყო. დედაკაცებიც გურიელი, მეგრელი დარჩომოდათ. კაის პატივით ინახევდენ. წამოსვლა უნდოდათ. მე დაუშალე. რომ მოდენა დაიწყო ჯარმა ყველგან ზარების ცემა შეიქნა. და რა დროშები ქალაქის კარს გამოვიდა, დაიწყეს ზარბაზნის სროლა. ასე ნელა ისროდენ, თვლა დაესწრობოდა. ასი ზარბაზანი გასტყორცეს. მერმე დასავლეთის შხარეს ნავსაყუდლის ხომალდებმა დაუწყეს სროლა. მოვიდენ ეკქლესიაში. ილოცეს. გაბრუნდნენ. სამხრის ნავსაყუდელში მე რასაც ხომალდს ვხელევდი, იმათ ზარბაზანი არ გაუგდიათ, მაგრამ იქით სხვა ნავსაყუდელი იყო. დიდრონი ხომალდები იმაში იდგა. ოთხი სხვა ციხე იყო. დაუშინეს. თვლა არა და ზარბაზნის სროლაც აღარ გაირჩეოდა. ორი დიღი ციხე ხმელეთის კარს აქათიქით არის. ორისავ ბანზე სრულ ზარბაზნები წა-

B¹⁹³ მოაწყვეს. მერმე ისინი ერთს ამ ციხიდამ გამოაგდებდენ, მეორეს იმ სხვიდამ. მოგვიანოდ ისროდენ.

მათ თვლასაც დაასწრებდა კაცი. მე ორმოცდა ათაშ-
დი ვთვალე და წამოველ. მწუხრის არ მელოცა. და
რამდენი ესროლეს, არ ვიცი. მალთაში არიან თორ-
მეტის წლიდამ უზემოესი, რაც ეზიარებიან, ორმოც
და ჩვიდმეტი ათას ორმოცდა ცამეტი სული ქალი
და კაცი.

კზ გიორგობის თვეს ფრანცისის მეტის
ხომალდი მოგვივიდა, კოსტანტინეპოლეს წასა-
ყუანი.

ოცდა რვა გიორგობის თვეს წაველ. A⁹⁶ გრამესტროს გამოვესალმე. და სრულ დიდრონი კა-
ცები და პიპის ჯანიშინი მოვრდენ, გვნახეს და ეპის-
კოპოსმან. მალთა, დიალ, თფილიადგილია: დეკემ-
ბერში იასამანი და ყვავილები ჰყვაოდა. ლელვს
გასცვივდა ფურცელი, თვარა ვენახს ისევ ესხა. არც
თოვლი, არც თრთვილი, არც ყინვა არ იცის იქა-
ურ ზამთარ. რა ჩრდილოს ქარი აქროლდება ცო-
ტარამ სიცივე შეიქნება. ზაფხულ მეტად ცხელს ამ-
ბობენ. სულ კლდეა, ვაკე და ყორე. მრავალი გვე-
ლი და ვერას ივნებს კაცსა. უნაყოფო. საღაც წალ-
კოტია, ნარინჯ თურინჯი დგა, თვარა უშალკოტოტ
ხე არსად არის. ზამთარი სულ მწვანეა. ბალახი
ზაფხულ არ იქნებაო სიცხისაგან. მალთას პირდაპირ
რომ ბარბაროზთ თემია, სამი დიდი ზელმწიფე ზის. B¹⁹⁴
ხვანთქარს არ ემორჩილებიან. აქათ თავს თუნის
სელმწიფეა, ხვანთქრის მესაზღვრე და უარშიო და
მალთასაც მტერია. და მრავალი მეკობრე ნავი
იარება. იმას იქით ალჯერი არის. და მერმე შორია-
გო ფრანცისის. ზეით ოლანდისის პირდაპირ ფრან-
ცისის მეფე. და მორაგოს ბატონს თავისის ხელით
სამოცდა ათი ათასი კაცი მოუკლავს. მათში დიდი

შანელი საღმეა. მეტად ცხელს ჭუყნებს ამბობენ.
შავნი არიან.

ე' დეკემბერს წამოვედით მალთადამ. გრა-
შასტროს დიდი კატარლა ებოძა ჩვენის. ხომალდის
გასატანად ამისთვის, რომ ნავსაყუდელიდამ თუ ხო-
მალდს ასე არ გასწიეს და ზღვამდი არ შეიტანეს,
თუ ქარი არა სცემს, ვერ გავა. ქარი სრულობით
თავათ ჩვენი არ იყო. მერმე ნავსაყუდლით არ გაისვლე-
ბოდა. ორასი კაცი იქნებოდა ნიჩბის მზეველი. გაგ-
ვიყუანეს. გავედით ჭიარეთ და ვერ ვიარეთ. იმ ღა-
მეს სრულობით დავრჩით ცუდად.

ვ' დეკემბერს იქავ შევედით. შალთას რომ
ქარი წინააღმდეგი იყო და შვიდსაც იქავ დავდე-
ვით.

ტ' დეკემბერს ღმერთმან კაი ქარი გვიბოძა. წა-
მოვედით. შუა დღე და ის დღე, ის ღამე სულ ჩვენი
ქარი გვიქროდა, კაი. მერმე გაძლიერდა. ხომალდს
ჩქარი ატარებდა, მაგრამ ძლიერად ღელავდა. მორია

A¹⁴⁶ ა გამოვიარეთ და ვლეთ. ხან ქარი სრულობით დადგა.
ნელრა პონტო გამოვლეთ. ჩრდილოსაკენ დარჩა. და
კანდია, რომელსა თათარნი გირითს უხმობენ,
B¹⁴⁵ სამხრეთისაკენ დარჩა. გამოვლეთ ქიო, რომელსა თა-
თარნი სახის უხმობენ. იქ გამოდის თეთრი კევი.

ქარი ძლიერი იყო. ის ღამე შიშით ვიბრუნეთ.
ზმირინს აღარ მიგვიშვა. გათენდა. გამოვბრუნდით.

ჩვიდმეტს დეკემბერს მიტილინის კუნძულ-
ში შემოვედით. უცხოდ დიდი გრძელი და კაი ნავ-
საყუდელი ჰქონდა. სხვა კუნძულები, რაც მოჩნდა
უნაყოფო, უხეო. და ეს სულ ზეთის ხე. სხვა ხენი
მრავალი, სრულობით შეფოთლილი. ზაფხულივით.
საამოვნო იყო.

ქა დეკემბერს ქაი ქარი ადგა. გამოვედით
ნავსაყუდლით. სამოცდა თხუთმეტი მილი იყო ზმირ-
ინამდე. შუადღემდე სამოცი მილი გამოვლეთ. ქარმა
იკლო. შუადღეს უკან ლამის ერთ ჟამამდე ნავსა-
ყუდლამდი ვერ მოვაწიეთ. ზმირინის ქალაქს ქვეით
ციხეა. ციხეს მოშორებით ლუზა ჩააგდეს. დავდეგით.
იქიდამ ალარ დავიძარით. კაფითანი ნავით წავიდა
ქალაქში. ზმირინის ზღვა, ერთი ყურე უკუდწყვე-
ტილია. თხუთმეტი მილი იქნება, განიც დიდი, და
ზმირინის ქალაქი მე ვერ ვნახე, კაის ადგილს, ყო-
ველი ქვეყანა მხრად არის იმაზე. ასეთს ადგილს
მგზავრი არ დააკლდება. ქალაქი აგერ დიდი არ
არის. მიღმაღამ ჩნდა: კარგა ვერა, მაგრამ ვისგა-
ნაც შევიტყევით სიდიდე მაგდენი არა აქვს. და
სხვა რიგად ყოვლის ქვეყნის მგზავრი იქ იპოება. B¹⁹⁶

გარშემო მთები. კიდეც წამოეთოვლა შუამდე. მთებზე
თხელი თოვლი მოჩნდა. დაბლებზე არ იყო. დაბალი
სრულობით ზეთის ხე. გვერდობი და გორები შემ-
წვანებული ხეებითა. უფროსი ერთს ფოთელი ესხა.
ისევ ზაფხულის მზგავსი იყო. სიცივეც შევიტყევით.
მერმე შობას ლამეს თოვლიც მოვიდა ამდენი, რომ
ხომალდებზე ხელით მოიხვეტებოდა. მომცრო ქა-
ლაქი კაის ქალაქს გვანდა. მაგრამ ან უწინ რომ A⁹⁷
კუნძულში ვიყავით, ან ამ ქალაქის გარშემო შენობა
არსად ერქვა. აწინდელი კუნძული სახიზის ტოლია.
მისი ზომა ზეით დამიწერია. მაგრამ შენობა ერთს
ადგილს ექვსიოდ, მეორეს ადგილს ათიოდ კომლი
კაცი ჩნდა. სხვაგან თუ რამდენი იყო არ ვიცი. რაც
არ მინახავს არ დავსწერე. გარედამ ზმირინის გა-
რეშემო რაც ჩნდა, დიალ, დიდი და კაი ადგილი ჩნდა,
მაგრამ ხუთი ექვსი სოფელი არა ჩნდა. ერთი

მოჩნდა. ასამდი კუამლი, თუ მეტი, თუ ნაკლები იქ-
ნებოდა. ორ უბნად იყო, სხვა ათსა და ოხუთმეტს
კუამლზე მეტი არა მგონია. მაგრამ ადგილი, მიწა,
ნაყოფი სანატრელი. და საღაც თათარს მიუწევია, იქ
ღვთის ნათელი აღარ დამდგარა. ამას გაუოხრებია.
ნეტავი ნახოთ და ვინც ნახავთ ჩემს სიმართლეს
მაშინ შეიტყობთ. ეს რაც ვნახე ხომალდიდამ, თვა-
რე იქ მიწაზე არ გავსულვარ. | იმ კუნძულში კი გაველ. B¹⁹
მრავალიც ვიარე. ამ ზმირინის თათრები უფრო სი-
კეთის ხმას იგდებენ. ქრისტიანს პატივს სდებენ.
ძალს ვერ უზმენ. კაცთ სიკეთითა, თუ ფრანგების
სათნოდ იქმონენ, თქვენ გასიჯეთ. საფრანგეთის
გზაც დიალ არის, პირდაპირ არის.

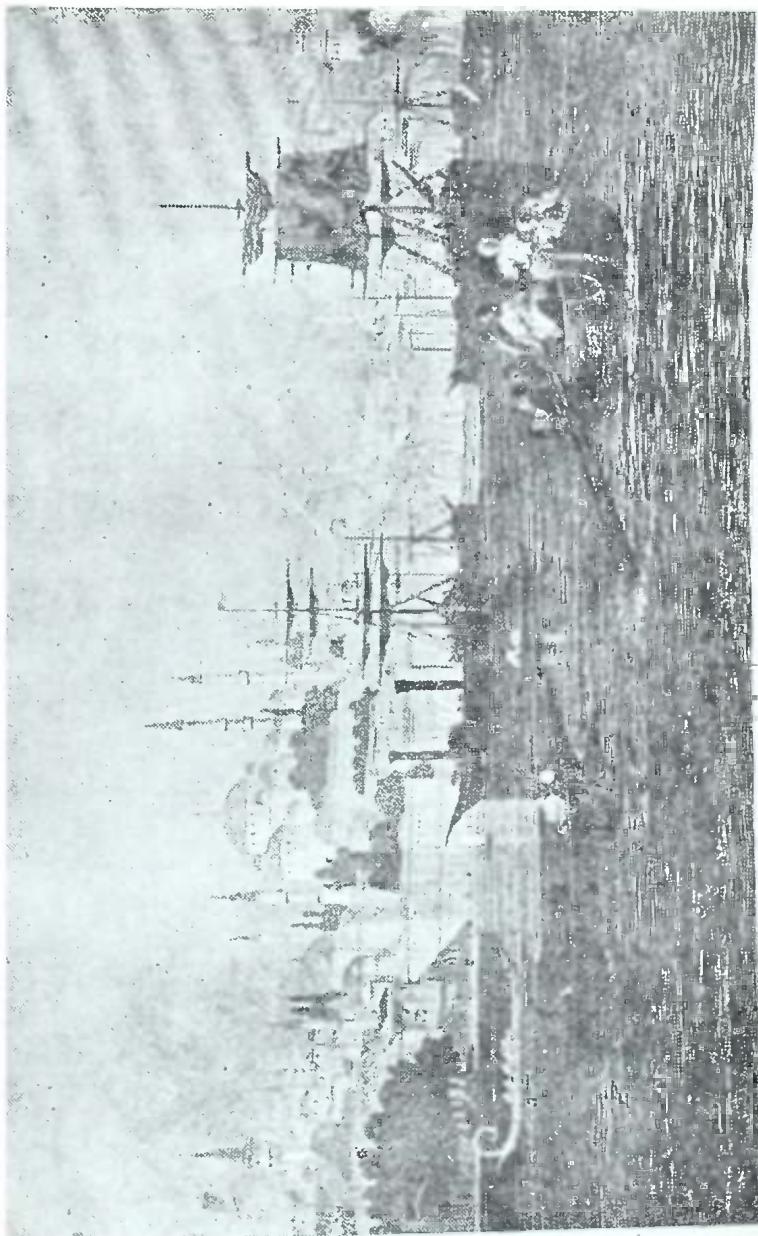
კზ დეკემბერს წამოვედით ზმირინიდამ და
იქვე ახლო ნაესაყუდელში დავდეგით. ქარი არ გვი-
ვარგოდა.

კთ დეკემბერს კაი ქარი იღგა. წამოვედით.
ო მილი ვლეთ. ბიტილიმის ქალაქს მოვედით. მასვე
კუნძულს შინ მივდეგით, მაგრამ იმ ნაესაყუდელში
სხვას გარეთ ქალაქიც იყო, არც მომცრო და ციხე.
ფაშაც იჯდა. ადგილი კარგი და შევნიერი. შენობა
ცოტა რაღაც იყო იქავ. უფრო ერქვა შენობა. მაგ-
რამ ქალაქი კაის ადგილს იყო. ანადოლი ახლო და
სხვა კუნძულები. მიწა და ადგილები მოსაწონი და
სანატრელი. და შენობა მეტად ცოტა.

ლ დეკემბერს წამოვედით ბიტილმიდამ გა-
მოვლეთ | სრუტი. ბიდლიმის კუნძული იყო. ზეთის A⁹⁷
ხეოვანი, ნარინჯოვანი. მაგრამ შენობა ძვირად.
შარჯვნით ანადოლი. ანადოლზე ახლო ვიარებოდით.
ნაყოფიერი, და კაი ქვეყნები იყო. ის ღამე სულ

[148 83.]

კონსტანტინებოლი

ლელვა იყო. კონსტანტინეპოლის სრუტოან რომ მო-
ვაწიეთ უათენდა.

ლ'ა დეკემბერს სრუტში ველი შე'ვედით. B¹⁹⁸
ქარი პირისაკენ იყო. იქ ერთს ადგილს ლუზა ჩააგ-
დეს. დადგენ. ავი ქარი. ქროდა. სხვაგან წასვლა
აღარ იქნებოდა. ის ღამე, შეორე დღე, ერთი იანუ-
არი სულ დღე და ღამე ძლიერი ლელუა იყო. ავდა-
რი, ნისლიანი. ასეთი ლელვა იყო, ლუზაჩაგდებული
ხომალდი დიდს ადგილს დაძრა. ათს იანუარიდი,
ხან ცოტად დაწყნარდის ზღვა და უფროსი ერთს
სრულობით ლელუა იყო. ათს იანუარს ცოტარამ
ჩვენი ქარი ამოვიდა. ვიარეთ სრუტისკენ ღა შევე-
დით, ღვთის ძალითა, პირველს დარდანელს ციხე-
თა, რომელ არს გაღმა-გამოლმა პირველითგანვე
ქრისტიანობის უამთასა. ხოლო არს დარდანელის
ციხით მთაწმიდამდე მილი სამოცდა თხუთმეტი.
პირველის დარდანელით ამ მეორეს დარდანელამდე,
რომელი აწ თურქთ აუშენებიათ, არს მილი ათორ-
მეტი კონსტანტინეპოლის მხარეს.

ი'ა იანუარს შუა ღამე დაიწყო ისევ იძავ ქარმა-
წინააღმდეობმა ქროლა. დავრჩით სრუტში, მაგ-
რავ ლელვის შიში აღარ გვერნდა.

ი'გ იანუარს ამოვიდა ჩვენი ქარი. ვიარეთ ღა
გამოვლეთ კალი პოლი და მოვახლოვდით მარმარას.
კალი პოლი ერთი მომცრო ძველი ქალაქია, ზღვის
პირს, ურუმელში. და მარმარის ზღვაში ერთი კუნ-
ძულია, მაღალი, მთა, თეთრი მარმარილო გაშენდის,
ანადოლის მხარეს. იქ ქარი ჩავარდა. ის დღე ის B¹⁹⁹
ღამე იქ ვიდეგით ცუდად. მაგრამ, დიალ, კაი ქვეყ-
ნები მოჩნდა. შენობა ძვირად. და საღაც სოფლები
იყო ცოცოტა, თათართაგან აოხრებული.

A^{98r} ის იანუარს ვლეთ ცოტარამ და მარმარას გამოვცილდით. და ისევ ქარი ჩავარდა. ხანდახან ამოვიდის, არ ერქვა.

ის იანუარს ქარი გვერდისა ჰქონდა. ლამე ბნელი და ნისლიანი ვიარეთ. ავი კაფიდანი გვყვანდა, ბრიუვი და შეუსმინარი. კონსტანტინეპოლეს მივახლოვდით. ლამით ნავსაყუდელში ვერ შევიღოდით. ქარი იქიდამ იყო. იქავ ტრიალი დაიწყეს გათენებამდი. თურმე ბნელაში ვეღარა გაიგეს რა. ხმელეთი ახლო იყო. ჩვენი ხომალდი ლიას მოხვდა და შიგ დაეფლა. ლმერთმან შეგვიწყალა, ქვა არ იყო, არც რიყე, თვარა ხომალდი გასქდებოდა. ჯერ შუალმე ვერ იყო. გაისარჯენ. ლმერთმან ქარიც დააწყნარა, თვარა წავჭდებოდით. ხან ზარბაზნები ბოლოზე დაყარეს, ხან ლუზაები ჩაყარეს და თოკით ზივეს. შეგვიბრალა ლმერთმან, გათენდა და ხომალდიც მოგლიჯა. წამოვედით. კონსტანტინეპოლეს მივედით. ჩედი ყულასთან დავდევით.

B²⁰⁰ ით იანუარს დილაზე დესპანს ნავი ებოძა, ენგიჩები. გამოვედით ხომალდიდამ. კოსტანტინეპოლის სამი კუთხე შემოუარეთ. იქიდამ კარგა გავსინჯე. ხომალდიდამაცა. დიდი ქალაქია და მრავალი შენობა, მაგრამ საფრანგეთიდამ მოსულს ალარას მოგვეწონა. ოლონ ადგილი მისთანა არსად არის, თვარა შენობა და სხვა რამე არად გვეჩემა. გარ გალავანი უფროსი ერთს დაქცეული, დაძველებული, ახალიწანკეთები არცადრა. ოლონ იედი-ყულა, შვიდივ კოშკი. რუსის ელჩი რომ იქ შეიყუანეს, მაშინ გაუთეთრებიათ, გაუგლესიათ სხვა რივალი. შიგნით არ შეგსულვარ. არც მინახავ, მაგრამ გარედამ რაც ჩნდა, გავსინჯეთ და შიგნითაც მნახველის კა-

კისაგან შევიტყევით რაც შეიტყობოდა. მოვედით და დესპანმა იქავ ჩვენს სადგომს დაგვაყენა კაის ხელის შეწყობითა.

გ' მარტს ხვანი, ქარმა ნაღლი მანქანა ქნა: მო-
რაზე გალაშქრა.

ექვსს მარტს საღამოს კოსტანტინეპოლეს
სუკუდარას, პერას, გალატას, რაც მინარა იყო, ყვე- A⁹⁸
ლაზე ჩირახოვნი ქნეს ხვანთქრის გამარჯვებისათვის.
მაჰმადის შობის ღამე არისო.

თ' მარტს გალატასაკენ ნავსაყუდლის სასახ-
ლეში დაჯდა. რაც ნავის რეიზი იყო, ხალათები
ჩიაცვა. და კაფიდან ფაშა გადგა. მრავალი წერილი
ნავი შეიყარა. ხვანთქრის წინ შეგროვდენ. დიდხანს
იდგენ. მერმე საომარმა კატარლამ დენა დაიწყო.
ოცდა ათი დიდი და მომცრო კატარლა იყო. მრა-
ვალი ზარბაზანი გავარდა. კაი შილინგი იქნა. იდ
დიდი კატარლა იყო. სხვა მომცრო. ერთი დიდი გა- B²⁰¹
ლიონი. ას ოცი ზარბაზანი ძესო, ათას ხუთასი კაცი
არისო. ამ გალიონისა ასე მითხრეს: თხუთმეტი წე-
ლიწადია აშენდაო და პირველი მგზავრობა ეს არისო.
შეტად შენიერი გალიონი იყო. იმ დღეს ორი დიდი
გალიონი სხვა უკან მიჰყვა. და ყველანი შავის ზღვის
სრუტში დადგენ.

კ' მარტს გადგა კაფიდან ფაშის უფროსი გა-
ლიონი და ხუთი კატარლა თან ახლდა. სხვა თავ-
წერილად წავიდა.

თ' აპრილს ხვანთქარს ქალი ეყოლა. და პდ-
რანიდამ ამბავი მოვიდა: სამი დღე სულ შილინგი-
იყო, ზარბაზნის სროლა. ზედ ვაჟის ყოლის ანბავი
მოვიდა. ათს დღეს სულ ზარბაზნის სროლა იყო.
სამი დღე ქალისათვის, შვიდი ვაჟისათვის.

კოსტანტინეპოლის სიმგრვლე არის ექვსი ეჯი რომელ არს თვრამეტი მილი.

კოსტანტინეპოლეს და გალატას და პერას და უსკუდარას არიან ხარკის მიმცემი თხუთმეტის წლიდამ სამოც წლამდი:

ბერძენი სული ორმოცა სამი ათასი,

სომეხი — ჩვიდმეტი ათასი,

ჟურია — თორმეტი ათასი,

ფრანგი სული — ორი ათასი,

ქრისტიანი სტუმარი — ოთხი ათასი;

ტყვე კატარლისა, თუ სხვა — ორი ათასი,

თათარი — ოთხას სამოცდა თხუთმეტი ათასი.

ფრანგი და თათარი ხარკს არ მოსცებს.

ჩვიდმეტი თთვე კოსტანტინეპოლეს დავყვავ და მასის ცამეტს წამოვედით. ფრანგისის დესპანმა საგძალი ხარჯი გაგვირიგა. და ერთი ჭანეთის ათი-ნელი რეიზი იშოვეს. ოთხასი მარჩილი მისცა: ესენი ქობულეთს ვურიას გაიყუანეო და გურიელს მიაბარეო. და ამათი წიგნი მოგვიტანეო, მშვიდობით მის-ვლისა. და ეს პირობა გამოართვა, რომ ოცის თავის მეხომალდის მეტი არავინ ჩასვას ჩვენს ხომალდში. წამოვგიყუანა. რა კოსტანტინეპოლის სრუტს გამოვედით, შავი ზღვის შემოსავალზე, მოი-ყუანა თათრები, ენგიჩრები, ენკარ ალა და სულ ჩვენი ხომალდი ასე თათრით აავსო. მე ზეით ვერც კამარად, ვერც ადგილი ვიშოვ. დაბლა ხომალდის ფსკერში ჩემს პაქსიმადზე ვიჯდი და ვიწვი. მაშინვე შევიტყევ სიმუხთლე, მაგრამ რა მექნა. დაბრუნების ღონე ალარ იყო. და ტკბილის სიტყვით გვატყუებდა. კარგი ქარები დაგვიდგა. მეათეს დღეს აოინას მის სახლებთან მოვედით. მითხრა: შინ გავალო, ორსაოდ-

დღეს შოვისვენებო, ამ თათრებს ხომალდიდამ ამოუ- B²⁰³
შვებ, თავთავეთვის წავლენო და შენ მშვიდობით
ქობულეთს მიგვიყვანო. რომ არ დამეჯერებინა, რა
მექნა. გავედით. თათარნი ამოიყუანა, სრულ გაუშვა:
უკან ტრაპიზონის ფაშას | შეატყობინა, წინ გონიის A⁹⁹V
სანჯახსა, რომ ამისთან დიდი კაცი მოვაო. მრავალი
საქონელი მოაქსო და ფრანგები მოჰყავსო. ელჩები
არიანო. ესენი დაიჭირეთო. მე თან სამი პატრი
ქაფუჩინი თბილისის ქილაქისათვის და ერთი პატრი
იეზოვიტი შირვანისათვის მომდევდენ. და ერთი ზან-
დუკი ისპაანისკ პალიოზისა, ფრანციის დესპანმა
გამომატანა, ისპაანს გასაგზანი. და ბურსელი ვაჭარი,
ხოჯა აივაზა ჩალაბი ერქვა, შვილიან თან მომდევდა,
განჯას აბრეშუმის სასყიდლად. ოთხი დღე იქ დაგ-
ვაყენა. მასუკან გვითხრა: მე გურიას ხომალდს ვეღარ
წამოვიდებო, აფხაზი აშლილია, მეშინიანო და თუ
გინდათ პატარას ნავით წადითო, გინდა გურიას,
გინდა ახალციხეზედაო. რალა მექნა. ერთს ნავში
ხოჯა აივაზა და მისი ამხანაგები ჩასხდენ. ერთში
ჩვენ და პატრები. წამოვედით. ზღვის პირ ცოტა ხანი
ვლეთ. აგვილელდა ზღვა და ორივ ნავი ერთმანეთს
მოსხლიტა. იმათი ნავი ხოფას გააგდო და ჩვენი
ნავი იმას ქვეით. იქ მეტყვე თათრები იყვნენ, იმე-
რეთიდამ ტყვები მიჰყუანდათ კოსტანტინეპოლეს
დასასყიდლად. თუ ისინი იქ არ დაგვსწრებოდენ, B²⁰⁴
სრულ წაგხდებოდით. მოგვეშველნენ. გავედით.
ოთხი დღე იქ ვიდეგით. სრულ დღე და ღამე ძლიერი
ლელვა იყო. მოვიდენ ჭანები. დაგვიჭირეს. მრავალი
გვარჯეს. ოცი მარჩილი წაგვართვეს. ზანდუკები
დაგვიმტვრივეს. ტყუილად მებაუობა იჩემეს და
მრავალი გვაჭირვეს. მე ჩემი ზრუნვა არა რა მაქვნდა,

მარამ სამთა შათ იტალიელთა მამათათვის ვიყავა.
A¹⁰⁰ დალონებული, რამეთუ უცხონი იყუნეს | და ენა არ-
იცოდენ. და ხვანთრისაგან ბრძანებულ იყო არა-
წამოსვლა შავთა მათ ჩლუათა იტალიელთა და და-
სავლეთის კაცთა. ოთხი დღე და ღამე მუნ ვიყავით:
მექუთე დღეს წამოვედით. ნავებით მოვედით ხოფას.
იქ გონიის სანჯახი დაგხვდა. ნავები წინ მოვაგება..
დაგვიჭირეს. წაგვიყუანეს. მიგვასხეს ერთის სახლში.
ალარც აივაზა გვაჩვენეს. დაგვიჭირეს ჩვენ და პატ-
რები და ერთს ადგილს დაგვაყენეს. მაშინ ახალციხის-
ფაშის დისტული იქ მოსულიყო, ალიბეგ, ჩვენი მცნობი-
იყო. რა შეეტყო, ჩემი სახელი კაცები გამოეგზანა.
ჩვენი თავი და პატრები და ჩვენი საქონელი ყველა-
წაართვა და თქვის სადგომს მიგვიყუანა დღის-
პატივით. იმ ღამეს აივაზი ჩალაბი მოვიდა, მითხრა:
ეს ალიბეგ ხვალ კოსტანტინეპოლეს მივაო. ხომალდი-
მზათა ჰქონდა. რა ეს წავა უკან დაგვეწევიან და უარესს-
B²⁰⁵ იქმნენ. ახლა ამან მოგვარჩინა. ცოტარამ მივარ-
თვათო, მიზეზი არა დავიდვათრაო. მომეწონა და
ოთხმოცი მარჩილი იმ გონიის ბეგს მივეცით. და
დილაზე ალიბეგ ცხენები გვიჭირავა. ერთი ფაშის-
კაცი თან გამოვატანა და გამოვისტუმრა. აივაზა
იქავ დარჩა. ჩვენ არტანუჯისაკენ წამოვედით. ის
დღე ვიარეთ. საღამო ბინდზედ ჩხალას მოვედით.
იქ დავდეგით. იმ გონიის ბეგს, ალიბეგ წასული
ენახა, ევლო ის ღამე. შეორეს დღეს. დილაზე უკან
მოგვეწია. მე მითხრა: შენ შენი ბარგი გადაარჩიეო,
ეს ფრანგები მე მომეცო, ხვანთქრის ყადაღა არისო..
მე შორს დაუჭირე: როგორ მივცემდრ. დაგვიჭირეს-
ყვალაყანი. ბარგი და კარავ-მოფენილობა სრულ
აიკლეს. ჩვენ ენგიჩჩებს მიგვცეს. ჭვეითები გონისა-

კენი გაგვგზავნეს. მე მაცხელებდა. აგვატარქს ერთი A¹⁰⁰ უცხო პირაღმართი. სულს იქით გზა აღარ მჭონდა: ბერი კაცი და სნეული და მაცხელებდა. სამოცი ფლური უბეში მედვა, ისიც წამართვეს. ამაში აიგაზა ჩალაბი მოსულიყო. ეშულლა: ვის კლავ, ვინ გვონია, რას გიზმენ, არ იციო? მოვიდა ჩემთან. მაღალს წვერჩე მთის თავზე დაგვაყენეს. ოთხასი მარჩილი უქადა ჩვენის გაშვებისათვის. თვითან ჩამობრუნდა ვეცხლის მოსატანად. იქ იმათ მძევლად პატრი ითხოეს. ისინი და ჩემი მოსამსახურენი გამოვგზავნე.

მე მზევლად დავდეგ და ჩემთან დავით კანდელაკის შვილიც დაიჭირეს. წამოვიდა აიგაზა. სანამ ამ მოას ჩამოიგლიდა და თეთრს ამოიტანდა, დაბინდდა. წაგვიკრეს ხელები, თეთრი მოგვატუუეო, და ამ ლამეში გონიისაკენ გაგვზავნეს. წვიმა და ნისლი. ლამე და ავი დაღმართი. ეშმაკისაგან თუ გაივლებოდა. რას ჭირით ჩავიარეთ, ენით არ ითქმის. შუალამისას ერთის კაცის სახლში შევედით და მაშვრალთ წაგვეძინა. იმ ლამეს თურმე აიგაზა მოსულიყო, ვეცხლი მოეტანა. ორი პალმიანი ცხენი გამოეგზავნათ. დაგვალვიძეს, შეგვსხეს, წამოგვიყვანეს. ერთი ენგიჩარი მოგვეწია. უბელო ცხენს იჯდა. წვიმაში საწვიმარი წამართო, თვრთონ ქუეშ დაიდვა. მე სიცივემ და წვიმამ უარესი მიყო. მოგვიყვანეს აიგაზა ჩალაბთან. სანამდის ჩვენ მთიღამ ჩამოვიდოდით, ორი პატრი სხვა თათრებს დაეჭირათ. წაეყვანათ. ჩამოველ, შევიტყევ. თავსზარი დამეცა. ჩვენ გამოგვისტუმრა აიგაზა ჩალაბმა და თვითონ წავიდა. სამოცი მარჩილი იმ პატრებისათვის მისცა და მოასხა ისინიც. ვიარეთ. ნიგალის ხევში ზან იქ გარდაგვიდგენ წინა და დაგვსაჯეს და ზან. იქ. თეთრი სულ აიგაზა ჩალაბისა B²⁰⁶

იხარჯებოდა. არტანუჯს მოვედით. ისაყ ფაშის ცოლი
A¹⁰¹r კარგა მოვეპყრა, კარგა დაგვაყენა]. სავახშმო
B²⁰⁷ ებოძა. ერთი თავისი ალ იმან გამოგვიტანა. არ-
ტანს რომ მოვედით, მაშინ ახალციხეს ასლან ფაშა
იჯდა, ისაყ ფაშის ბიძაშვილი. არტანს წინ გადა-
გვიდგა, ექვსასი მარჩილი იმან წაგვართვა. სხუა რამ-
დენი რამ წაგვიხდა. ძალებიც არ გამოგვატანეს.
მოვაწიეთ. ჩვენს ქვეყანას მოვედი აბოცს.

მაშინ ქართლში მეფედ იასე იჯდა, გიორგი შე-
ფის ძმის წული ცოლად შეერთო. არ ერგებოდა. ნათე-
საობაც შეეშალა. და ვერც ჩემზედ იყო კაის გული-
თა. მე ვალი მრავალი მემართა ბურსელის ვაჭრებისა.
რომ რაც გზაზე წამართვეს, მათგან ავიღე და იმე-
რეთს მათ ალარ გამიშვეს. ჩემს ძმებსაც კაცი გამოეგ-
ზავნათ, ქართლში ჩასვლა დაეშალათ. მაგრამ ლონე
ალარ იყო. ჩამოველ. მეფემაც კაი პატივი მცა, მაგ-
რამ ასრე სრვა გახშირებულიყო, მრავალი სული ამოე-
წყვიტა. და თბილისიც აყრას და ხიზვნას აპირობდა.
ჩემი მოვალეები განჯას აბრეშუმისათვის მიეშურებო-
დენ. ივლისის თვე იყო. ქართველი ეპისკოპოსნი
და სამლენელონი რომს წასვლისათვის გამიმტერდენ
და ასე შეკრეს ყოველი: ჩემი ნათესავი და მოყვა-
რე და მეფე დარბაისელნი, ვერავინ შემომეწია. ვალის
მიცემაც გამიჭირდა. თბილის ერთი დავრდომილი
B²⁰⁸ ნათლი დედა მყვანდაც კათოლიკე მართლმადიდებელი.
მან დაიწყო სიარული. მას ავს დროს თავისის მოყვ-
რებისა და მეცნიერთაგან, რაც ვალი მემართა, სულ
მოაგროვა და მოვალეები გაისტუმრა.

მერმე სამლენელოთ შფოთი ალძრეს ჩემზედ. კრე-
ბა და ბოროტის ქნა მოინდომეს. მაგრამ მეფე ვერ
აიყოლიეს. სამი თთვე კიდევ იბატონა და მერმე.

შეფე ბაქარ დასჯდა მეფედ. ვისთვისაც ესოდენი ჭირი-
შენახა და ვისაც მეფობას ვსკლილობდი, ათხუთმეტის
წლისა იყო. მოატყუეს. მცხეთას, ჩემი სიყვარული და
სამსახური სულ დააგიწყეს, კრება მიყვეს და წმიდის A¹⁰¹V
პაპის გინება მომიღვეს. მე მართლმადიდებლობა ვერ
უარ ვყავ. და მრავალი ავი მოინდომეს, მაგრამ ღმერთ-
მან ყოვლისაგან დაგვიხსნა. მეფემაც პატივი მოგვაპ-
ურა და მათი ვერაგობაც გაცუდდა. ვახტანგ მეფეს
სმენოდა, დიდად სწყენოდა და ყოველნი დაეტუქსა.

१०८०४०६५

ზეღდა პაპასა რომისასა, მეათერთმეტეს
კლემანტოს *

„ქ: ზეცისა სასუფეველისა კლიტეთა მშყრობელსა: და ქუეყანასპ ზედა წმიდათა შესაკრებლთა თავსა: თავისა მის მოციქულისა პეტრეს მოსაყდრესა: იესოს ქრისტეს სისხლით მოსყიდულთა ცხოვართა მართალსა მშეყმესა: წმიდათა უაღრესსა: ცრემლით და შევრდომით აღუარებ ყოველთა ცოდვათა: და ვევედრები წმიდათა ფერხთა მთხვეველი შეუღლითურთ ჩემით: მინდობილი მადლისა მაგათისანი: რათა ცოდუათა ჩუენთა სიმრავლეთა აღხოცად ევედროს ღრ'თსა: და წმიდა კურთხევა მათი მოგვფინოს, და ლოცვა ყოს ჩუენ ულირსთათვის: რათა სიმტკიცით ვევნეთ მართალსა სარწმუნოებასა ზედა შეურყეველად, სიტყვით და საქმით: უწყით რამეთუ შენ გაქუს ხელმწიფება მიტევებად ცოდუათა, რომელი მოგვცა გაწნესნა და შეკრვა იესო ქრისტემან:

თქვენის მადლის მფარველობითა უხილავ მტერსა ზედა მომენტარე, თუ არა ხილულს მტერს ჩემზედ არა შეუძლია რა:

ოღონ ეს ვინცავინ აქ მართ მადიდებელი არიან ამათხედ თქუმინი ლოცუა და საქმითაც მოხმარება იყოს ხილულის მტრებისგან დიდს ჭირში არიან:

ყოველთ ცოდვილთ უცდვილესი ორბელისშვილი სულხან ყრფილი მონაზონი საბა. მიწა ფეხვთა თქვენთა:

„179: (1709) აგვისტოს 15.“

(312 გ.)

* შერილები ამოღებულია მღვდელ მიქელ თამარაშვილის წიგნიდან—ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის. ნამდვილის საბუთების შემტანითა და განმარტებით XIII საუკუნიდგან ვიდრე XX საუკუნემდე. ავტორის მიერ გამოცემული. ტფილისი. 1902 წ. გვ. 311—333

„მოწყალე ხელმწიფევ. ...ერევნიდან ჭაველ საქართველოში ტფილის, საცა მფლობელადა ძმა ვახტანგ მეფისა, რომელიც არის ისპაპანის. თექვსმეტი დღე თავისთან დამიჭირა, შემდგომ რამდენიმე აფიცერი მომცა, რათა გამომყოლოდენ ვიდრე შავ ზღვამდე. რა გავიარე გორში, იქ დამხვდა სულხან საბა, ბიძა საქართველოს მეფისა. რამდენიმე ჭელიწადია, რაც მონაზონობის სამოსელი შეიმსა; მონაზონად შედგომამდე თავის ძმებს დაუტოვა ერთი დიდი პროვინცია, რომელიც მისი საკუთრება იყო. იმიტომ ჰყო, რათა უფრო ადვილად აღეარებინა კათოლიკე სარწმუნოება.

ამ თავადმა აღზარდა ვახტანგი და მისი სახლობა. ამისათვის ისეთს პატივს სცემენ და ისე უყვარსთ, როგორც საკუთარი მამა; ეგრეთვე მთელ საქართველოსაც მამად მიაჩნია. ისპაპანიდგან მიიღო თავის წერილის პასუხი, რომელიც ხელმწიფემ კეთილ ინება და გამოუგზავნა. რაც მისმა საფრანგეთის მიმართ სიყვარულმა ჩააგრძა ყოველი პატივი მცა. შემდგომ ბევრის აფიცერებიდ და მოსამსახურეებით შავ ზღვამდე გამომყვა სამეგრელოს გზით. ამ დროს ამან ვახტანგისაგან წერილი მიიღო და გამომიცხადა, რომ დიდი ზანია ხემწიფის (ლუდოვიკეს) ნახვა მინდა და უკეთესი შემთხვევა არც მექნებაო და ამიტომ მთხოვა თუ ჩემი სიყვარული გაქვს და ან რაც ამაგი მისიონებს მივაგე, თუ დამიფასო, თან წამიყვანეო.

მისმა მხლებლებმა შეიტყეს მისი განზრახვა თუ არა, მაშინვე აცნობეს დედოფალს, რომელმაც სასწრაფოთ ოცდაათზე მეტი შიკრიკი გამოუგზავნა და ეგრეთვე ის ბატონები მამულებისა, სადაც უნდა გაგვევლო.

დედოფლისა, ახალგაზდა ბაქარის ვახტანგის პირველი შვილის და ზოგიერთის აფიცერებას წერილებმა გული მფტად აუზილა ამ თავადს. იგინი უცხადებდენ, რომ დედოფალმა რა შეიტყო თქვენის წასვლის ამბავი, მეტის ტირილით სიკვდილის პირად არისო. თავადმა ყველა ანუგეშა, მალე დავბრუნდებიო და განვაგრძეთ ჩვენი მგზავრობა. სამეგრელოსა და სხვა პროვინციების პატრიარქი შავ ზღვამდე წამოგყვა. წინეთ ამ პატრიარქმა ბევრ გზის გამომიცხადა კათოლიკე ეკკლესიასთან შეერთების სურვილი. მთხოვა გამომეგზავნა მისიონერები სამი ადგილისათვის, რადგან უნდოდა დაეყენებინა სამეგრელოსა, იმერეთსა და აფხაზეთში, წარმართების პროვინციაში. ამას აზრად აქვს სარწმუნოება განავრცელოს ჩერქეზთა შორისაც და ეგრეთვე სხვა მახლობელ პროვინციებში, სადაც სულ წარმართები

არიან. ბატონი საბა დაქსწრო ყველა ჩვენს საუბარს და შეაგულიანა პატრიარქი, რომ მისთვის გაეყოლებინა თავისი შემწე დავით მონაზონი, რათა შემდგომ წამოჰყოლოდა იმ მისიონერებს, რომლებ-საც მე გამოვგახნიდი. მისივე რჩევით ერთი კარგი ადვილი გზა ვპოვთ ჩვენ ვაჭარ ფრანგებისათვის, რომლებიც ისურვებენ კოსტანტინეპოლიდან შავის ზღვით საქართველოსა და სპარსეთს წასვლას.

მოვედით რა კოსტანტინეპოლს, ბატონი სულხან საბა და ეს მონაზონი მივიყვანე ბატონ დ ე ზ ა ლ უ რ ელჩათან, რომელმაც მეტის მეტი გულდეთილობით მიიღო და საბაც დარწმუნდა, რომ რაც გაეგონა კოსტანტინეპოლში მყოფის სატრანგეთის ელჩის დიდებისა სულ მართალი ყოფილა. ყველაფერმა გააკვირვა იგი. მაგრამ უმეტესად გაუხარდა, ორდესაც ეგოდენი, ჩვენი საბრალო ტყვეფრანგები, რომლებიც ელჩმა ისე კარგად მიიღო. მათმა დახსნამ ძრიელ გააოცა საბა, უფრო იმიტომ, რომ ზემო ქართლში, საუბედუროთ, ჩვეულებათ აქვთ ერთმანერთი თაორებს მიძყიდონ ხოლმე. ბატონმა დ ე ზ ა ლ უ რ მ ა თავის პალატში ბინა მოგვცა და პირველ მარჯვე შემთხვევაშივე გამოვგისტურებს... ი, რ ი შ ა რ დ, მისიონერი, კოსტანტინეპოლით, 17 ნოემბერს 1713.“

მ ი ნ ი ს ტ რ ტ უ რ ს ი ს

„მოწყალე ხელმწიფევ. მგზავრობამ ევოდნად დამდალა, რომ იძულებული გავხდი ერთ სხვა საიმედო პირის საშუალებით მომეწერა თქვენის დიდებულებისათვის და მეუწყებინა, რომ ამთვის (იანვარს) 23 მოვედით მარსელს მე და წმიდა ბასილის წესის მონაზონი ბატონი საბა სულხანი, ბიძა საქართველოს მეფისა. ამას მოაქვს პასუხი იმ წერილებისა, რომელიც კეთილ ინება და მისწერა ხელმწიფემ და თქვენმა დიდებულებამ.

„ბატონმა ა რ ნ უ მ * კეთილ ინება და ისეთის პატივით მიიღო, როგორათაც მოითხოვს ამისი ჩამომავლობა და ლირსება, იმანაც იმნაირივე პატივი სცა, როგორც კონსტატინეპოლში ბატონმა დ ე ზ ა ლ უ რ მ ა... იმედი მაქვს, რომ ბატონი ა რ ნ უ თქვენს დიდგზულებას უქვე აცნობებდა აქ ბატონ სულხან საბას მოსვლას და მის ნატერას მეფის ნახვისას, რის გამო მარსელში ბეგრხანს დარჩენა არ უნდა. გარნა დიდად მაფიქრებს მგზავრობისაგან მისი დაღალვა,

* ეს პირი მარსელის ქალაქის თავი უნდა იყოს.

მისი წანში შესულობა, ზამთრის სუსტი და ეგრეთვე მომავალი დიდ-მარხვა, ომელიც კიდევაც დაწყებული იქნება, ვიდრე თქვენი ბრძანება მოვიდოდეს. გარნა ისე მოვიქცევი, როგორც თვით ინებებს, და ჩემის მხრით, რაც შემიძლია საფრთხილის ზომებს ვინარ, რათა გზაში ავად არ გახდეს.

ვგონებ, თქვენს დიდებულებას ბატონი დეზალუ რი აუწყებდა, რომ ამ ბატონს სამეგრელოდან წამოჰყვა ერთი მონაზონი, რომელმაც, თავისი პატრიარქის ბრძანებისამებრ, უნდა წაიყვნოს: ფრანგი მისიონერები თავის ქვეყანაში; მათ პატრიარქი მისცემს სამ სახლს: ერთს სამეგრელოანი, ერთს აბაშიძეებთან (იმერეთში) და მესამესაც აჭარაზეთში, სადაც წარმართები არიან და მეზობლებადაც წარმართი ჩერქეზები ჰყავსთ. სამეგრელოში იმ პატრიარქთან 40-დღეს დავრჩი. ძრიელ კაი ხასიათის და გონიერი კაცია, კათოლიკე სარწმუნოების სიყვარულით და ეგრეთვე ჩემის პატივის ცემით ბევრ გზის მეზვეშა, რათა მისთვის მომეყვანა მისიონერები. მევ მის მრავალგზის განმეორებულ ვეღრებას უარი ვეღარ ვუთხარი და ამიტომ ვიკისრე . მონდობილობა. მას არ ვაცნობე ეს ჩემი თანხმობა. ცომანდო წამომეყვანა სხენებული მონაზონი, ომელსაც ძალიან ენდობა და დიდი იმედიცა აქვს, რომ ამან შეისწავლოს ჩენი ენა და შემდგომ ასწავლოს თავისი ენა იმ მისიონერებს, რომლებიც ამას წაჰყვებიან... ი. რი შარ დი, მარსელით, 1 თებერვალი, 1714 წ.“ (1)

საბას წირილი რომის პარდინალთან

დიდსა და ღირსს უფალსა:

ქ: დიდებულო. ვიცი რომ თქვენ ვერ მიცნობთ: მე თქუენის სამსახურის ღირსი, სულბან საბა ირბელიანი, წმიდისა ბასილის მონაზონთაგანი: — სიწმიდისა თქვენისა მოხსენებას ვიკადრებ; — თქუენს ღირსეულებას რომ პატრი კაფუჩინები ჩენს ქვეყანას გამოეგზავნა მათგან შევიტყე თქუენ მართლის სარწმუნოებას გამრავლებას დიალ ცდილობთ ჩენ ქუეყანას: — ამისთვის დიდად მაღლს გად-ვიზდი. და თქუენს სიწმიდეს თაყვანსა ვცემ სრულ ქართველიანად:

რადგან მაღალსა და დიდად ქრისტიანს, დიდებულს ფრანციის მეფეს ჩენის მეფისათვის წიგნი მოეწერა, მე მისის პასუხის მოსატანად საფრანგეთს წამოველ: მერმე ამისი ნდომა მაქვს, რომ უფრო-სად წმიდისა პაპის ფეხს კოცნა მეღირსოს: მაგათის ბრძანებით უფრო მრავალი პატრები გაიგზავნოს, რომ ჩენს ქუეყანას

მართალი სარწმუნოება გამრავლდეს: — იმისი უკეთესი ღონე ეს არის, რომ ფრანციისის დიდი მეფე ჩვენი მეფის მოხმარებას ეცადოს. ომ თავის უნდომლად აჯამშია: და ის თავის ქვეყანას მოვიდეს. მისი საქმე ვიცი, გუნდით და სიყვარულით ახლოა ამ წმიდას რჯულზედ და მალე ის გამრავლება:

ეს ვიცი, თუ უფროსად წმიდა მამა ჩვენი თავის შვილს ფრანციის მეფეს ტკბილად ასწავლის, და ფრანციის მეფე მოინდომებს, ჩუენს მეფეს ეშველება. თუ ამ წყალობას გვიზამთ ჩუენ-თვის დიდ საქმე იქნება, რომ მე მოვალე ვარ საქართველოსთვის:

ღირსი პატრი უმტროსი იაჯინთო, წმიდის ტერეზიას პატრების მთავარი მარჩილიას დამხვდა. თავის მონასტერში დამაყენა და დიდად ხელი შემიწყო: ჩვენგან რა სამსახური გაეწყობა: მადლს მოვახსენებ: შევიტყე, რომ თქენი ღირსი ძმა ყოფილა: რადგან ასე კარგა დამხვდა ჩუენ წიგნი მას პატიოსანს მივეც, რომ თქუენს სანატრელს ხელს მიერთვას: თქვენს ნეტარელს თავს ვეზვეწები, რომ უფროსად წმიდის პაპის შენდობა გვიშოვნოთ: და გვიბოძოთ: — 1714, მარტის: 11: (საბას ბეჭედი.)

[ვახტაწგის VI ჯერილი საბასადმი]

საბა სულხანს. დიდად საყვარელო ჩემო ბატონო ბიძავ, თქვენი გაცლილ 28 ნოემბერს კონსტანტინეპოლიდან გამოგზავნილი წიგნი მივიღე 14 თებერვალს. დიდად გამახარა. მასთანავე ერთად მივაღვი პატიოსანი წერილიც მათის უმაღლესობის საფრანგეთის იმპერატორის ელჩისა, რომელმაც დიდად დამავალა თუ იმ პატივით, რომელიც თქვენა გცათ და თუ თავის სათნოებიანი და გულითადი რჩევით, რომელსაც მე მაძლევს ბატონი რიშარდის პირით. იმას ისე მოვეყყრობოდი და დავავალებდი, რომ თავის დღეში ვხსომებოდი, მაგრამ რა მექნა, რომ ჩემს მამულში არ ვიყავი. ახლა კი ვპირდები, რომ მომავალში, რაც შემიშლია, კარგად მოვეყყრა ყველა ფრანცუზზებს და მათ მეგობრებსაც, რომელთაოვისაც კი რასმე მოჰკვენ. ჩემი დაშმარება, იმედი მაქვს, მალე ცოტა ხანში ნახონ, თვით ამ შემთხვევაშიაც, რომ სპარსეთის სამეფოში არსდება საფრანგეთის სამეფო კამპანია.

დიდად შევწუხდი, როცა შევიტყე, რომ გზაში მეტად შეწუხებულხართ, მავრამ ვნუჯეშობ თქვენს მშვიდობით მისვლას საფრანგეთსა, სადაც, იმედი მაქვს, ნახოთ ამ ქვეყანაზე ყველაზე დიდი და

ყველაზე გულუბვი მეფე, ევროპის საუკეთესო აღყვავებული მთავრობა. ეგრეთვე ნახოთ რაც უფრო განსაკუთრებით ყურადსაღები აქვს მაგათ მეფესა და მის სამთავროს ღირსა, რომელიც მორწმუნება და დიდად მოწადინებულია იქსო ქრისტეს, უფლისა ჩვენის, სარწმუნოების გასავრცელებლად. ყველა მისი თვისება ღირს ჰყოფს ამ ერს, რომ მოელმა ქვეყანამ ნახოს იგი. ხოლო მარტო მე ვარ აქამდე მოკლებული ნახვისა, მაგრამ ნუგეშად ის მაქვს, რომ ცოცხალი ვარ და ვიდრე ვიცოცხლებ, ეს იმედიც მექნება.

ვერ ვბედაც და ჩემის ხელით ვერაფერსა გწერ, რადგან მეშინია ჩემის ძმის არტილერიის გენერალის იქსესი, რომელიც, როგორც მუდამ განდგომილი მტერი და ეშმაკი, ისე დამტრიალებს გარს, რათა ჩამოქას; ამას ყველას შეიტყაბოთ ოქენის ძველის მევობრის ი ა ს ე ბ ი ს ა გ ა ნ, როდესაც ის საფრანგეთს მოვა. იმედი მაქვს ამ დიდ მარხვის შემდგომ წამოვიდეს. ძრიელ მექნელება იმისი გამოშვება, რადგან მარტო ესაა, რომელიც ყოველდღიურ ჩემთან მოდის და მანუგეშებს, მაგრან რა ვწნა, სხვანაირად არ შემიძლია. ეს არი მიზეზი, რომ ჩემის ხელით არა გწერ. აწ გთხოვთ ილოცოთ ჩემთვის და ეგრეთვე ალოცოთ ის ყველა მონაზონებიც, რომლებსაც ამ თქვენს მგზავრობის ღროს დამეგობრებით. ვევედრები მოწყალე ღმერთს, რომ ინებოს და აღგისრულოს ყოველი თქვენი კეთილი სურვილი და მოგანიჭოს ყველანაირი ბედნიერება. დავშთები მარად, როგორც აქამდე ვიყავი, ჩემი ყოვლად საყვარელ ბატონის ბიძის უმდაბლესი დის წული. შეფის მაგიერ: მათი ყოვლად მდაბალი, ერთგული, დიდად დავალებული და ერთგული მონა, ი ა ს ე ბ ფ რ ე ზ ე რ ა ტ ი, ვერონეზელი, 20 თებერვალს, 1714.

ბატონ სულხან საბას, საქართველოში წმიდა ივანე ნათლისმცემლის მონასტრის უფროსს წმიდა ბაზილის მონაზონებისას.

საბას ზერილი საურანგელო მინისტრ პანშარტის მისადაღი

ქ. ბატონი ბრძენო და მეცნიერო: ღმერთმან დიდი მეფე დაიცვას, და შენ დღვნი კეთილნი მოგცეს: მე სულხან საბა ორბელიანი ამ წიგნს გწერ და ამას გაცნობებ, რომ თქვენის მაღალის მეფის ბრძანებით, წყალობითა და ნიჭითა, აქ დიდ ქალაქს ფარისს მოვედით და მეოთხე ვაწტანგ* ქართველთ მეფის პასუხები დიდებულთანაც და თქვენთანაც მოვიტანე: როდესაც გინდათ, თქვენთან მოვალ

* ეს მევეპსე ვაწტანგია და არა მეოთხე.

და მადლსაც გარდვინდი. რომ ორნი პატიოსანი თქვენი მოსამ-
სახურე მოგეგებებინათ და ალერსები და მოკითხვა შემოგეთვალათ
და წამოგვიძლვენ და დაგვასადგურეს.

ჩემთან უფალი მუსუ რიშარ მღვდელი არის, რომ ქართლიდამ
ამან მომიყვანა. რა ვახტანგ ეს შეისწავლა, დიალ, გაეწყო. ამისთვის
ეთქუა თავის, პასუხები: რადგან ამან ყიზილბაშური—თათრული კარ-
გად იცის. ამის სიტყუას უკეთ შეიტყობ და ჩემსა ეს შეიტყობს და
ჩემი საქმე და სინდომი რაც არის, ამან ყველა კაი იცის. და თუ
უბრძანებთ ყველაკას ეს მოგახსენებს და გაგისინჯვებს:

ბატონი ითა ნდა აჩ დიდებული მარცილიას რომ არის, მისი
დიდათ მადლიერი ვართ, რომ საქართველოს საქმეები მუსუ რიშა-
რით დაგვაწერინა და გახლათ: თუ აკლია რამე მხათა ვართ, და
გავაკეთებთ: ამ პატიოსნის დე მარა სი დიდათ მადლიერი ვართ,
მრავალი გვაამო გზაზედა: აწე გუმართებს, რომ თქვენ შემოგავედ-
როთ: მარტს: 23, საბა სულ ხან. (1714).

რომის კარდინალის პასუხი საბას შერილზე

მამა სულხან საბას, წმიდა ბასილის მონაზონს, 17 აპრილის
1714.

„გავლილი თვის 11-ის თქვენმა მოწერილმა წიგნმა დიდათ გა-
მახარა, რადგან ვსცანი მით თქვენი მისწრაფება გასავრცელებლად
კათოლიკე სარწმუნოებისა, რომელიც უკვე მიგილიათ და გინდათ
განავრცელოთ იგი არა მარტო საქართველოში, არამედ მის გარეშე
პროვინციებშიაც. ყოველივე ეს ვაუშტე ბატონ კარდინალებს, რომ-
ლებიც დიდად გავედრებენ და მხად არიან ყველა შემწეობა ალმო-
უიჩინონ თქვენის კეთილის სურვილის შესასრულებლად. ამიტომ აქ
მოგელიან, რათა თქვენის პირით მოისმინონ ყველაფერი და იხმარონ
ყველანაირი შესაფერი და საჭირო საშუალება ამ წმიდა აზრის გან-
სახორციელებლად. აწ მათი უწმიდესობა პაპიცა, თქვენის თხოვნი-
სამებრ, სთხოვს თავის უქრისტიანეს მეფქს, რათა საქართველოს მე-
ფეს შეწიოს. პაპის წერილს ვუგზავნით პარიუში მყოფ ნუნციოს,
რათა მან თქვენ გარდმოგცესთ და თქვენის ხელით მიართვათ მათ
ხელბწიფებას. მასთანვე ამავე ნუნციოს დაგავედრეთ თქვენ და თქვე-
ნი საქმე, ამიტომ იმედი გქონდესთ, რომ მაგ მთავრობის წინაშე და-
გეხმაროს ყოველნაირად. მასთანვე დიდად გამეხარდა, რომ, როგორც
თქვენ თვითონ იწერებით, ფეხშიშველ კარმელიტანების უფროსი-

საგან მიგილიათ ეგეოდენი პატივი. ამნაირის ქცევით იმან აღასრულა თავისი მოვალეობა, რომელიცა ჰქონდა თქვენის ლირსების წინაშე. დასასრულ გთხოვ მომიხსენიოთ თქვენს ლოცვაში.

რომის პროპაგანდის შერილი პარიზის ცენციონსადმი

მათ უმაღლესობას პარიზის ნუნციოს 17 აპრილს, 1714.

თქვენთან მოვა მამა სულ ზან საბა თრბელიანი, წმიდა ბაზილის მონაზონი, ნათესავი საქართველოს მეფისა და ძრიელერთგული კათოლიკე.

გამოუჩავნია სპარსეთის ყეინს * მაგ მთავრობასთან და გამოუტანებია რამდენიმე წერილის პასუსი უქრისტიანეს ხელმწიფესთან შესახებ მისიონისა. მასთანვე აძავე ხელმწიფეს უნდა მოსთხოვოს თავისი უძლიერესი მფარველობა ხსენებულ საქართველოს მეფისათვის, რომელიც სპარსეთის მეფის წინაშე არის დატყვევებული. რადგან ამ მეფეს ძრიელ მისწრაფება აქვს კათოლიკობისადმი და მისი განთავისუფლება დიდად შეეწევა მის სამთავროში კათოლიკე სარწმუნოების განმტკიცებას და გავრცელებას. ამიტომ პაპმა კეთილ ინება და დავვედრა უქრისტიანეს ხელმწიფეს ამ მთავრის საქმე, როგორათაც თქვენ სცნობთ აქვე ჩადებულის პაპის წიგნისაგან, რომელსაც: გადასცემთ ხსენებულ მონაზონს, ხოლო უკანასკნელი თვითონვე გარდასცემს ხელმწიფეს. თქვენ უსაზღვრო გულკეთილობას მივანდობ მიიღოთ ეგ მონაზონი პატივით, დაეხმაროთ ყველა ლონისძიებით მთავრობის წინაშე თავის საქმეებისათვის და აღმოუჩინოთ ყველა ნაირი თქვენი შემწეობა-მფარველობა. ერთი სიტყვით მაგას დიდად გავედრებთ პაპის და ამ წმიდა კრების მაგიერად. მარადის თქვენი..

პაპი კლემენტი XI-ის შერილი ლუდოვიკი XIV-ს

ქრისტეს მიერ ჩვენს საყვარელს შვილს ლუდოვიკეს, ფრანგთა უქრისტიანეს მეფეს, პაპი კლემენტი XI.

ქრისტეს მიერ ჩვეონ ფრიად საყვარელო შვილო, მშვიდობა. მთელმა საქრისტიანომ უწყის, თუ მუდამ როგორ მზად ხართ,

* აქ შეცდომაა, რადგან საბას კი არა რიშარდს ჰქონდა რაღაც მინდობილება შაჰისგან შესახებ ვაჭრობისა. აქ უნდა დაესახელებინათ სპარსეთში მყოფი ვახტანგი და არა ყეინი.

სადაც კი კათოლიკე სარწმუნოების დასაცველად და გასავრცელებლად მოითხოვის თქვენი გავლენა. ხშირად გვიქია და დაგვივეღრებია ესეთი თქვენი წარჩინებული და ძველებური თვისება, ამიტომ სრულიად ეჭიგი არა გვაქვს, რომ ალსწრაფებით და სიამოვნებით თქვენის ძრიელის მფარველობის ქვეშ მიიღოთ და თქვენი შემწეობა აღმოუჩინოთ საქართველოს მეფეს, რომელიც ამ უამაღ სპარსეთის მეფის მიერ დატვირთებულია. როგორათაც ვსცანით, თუ ეს მეფე თავის სამშობლოში დაბრუნდა თავისუფლად, ცხადად აღმოუჩენს თავის გულკეთილობას კათოლიკებს და გულმოჯგინებით მათ ყველანარიად შეწევა და დიდი იმედიცა გვაქვს რომ იქ კათოლიკე სარწმუნოება, ღვთის შემწეობით; ალორძინდეს და დღითი-დღე წარემატოს. ამას დაწვრილებით სცნობთ წმიდა ბასილის წესის მონაზონის, ჩვენის საყვარელის შვილის, საბა სულხან ორბელიანისაგან, რომელიც ნათე-საგია საქართველოს მეფისა და რომელიც „გადმოგცემსთ ამ წერილს. აღვნებული ღვთიური სასოებით, მდაბლად და დიდის ვეღრებით მოითხოვს ოვენს სამეფო მფარველობას. აწ დიდად ვევედრებით თქვენს ხელმწიფებას, რომ ჩვეულებრივის სახიერებით მოუსმინოთ მეას და აღმოუჩინოთ ყოველგვარი შემწეობა ხსენებული მეფის გასა-თავისუფლებლად. ჭეშმარიტად ეს საქმე დიდად ღირსია თქვენის წარ-ჩინებულის გულმზურვალებისა; ამით ჩვენ მეტად გვასიამოვნებთ და ღმერთიც გადღეგრძელებსი, ყველაზე უმეტესად გაგაბედნიერებსთ აქ და შემდგომ მოგაგებსთ საუკუნო სახყიდელსა, რადგან ეს საქმე განსაკუთრებით შეექბა ღვთის დიდების საქმეს. აწ, ქრისტეს შიერ ფრიად საყვარელო შვილო, ჩვენის მწყემსებრივის სიყვარულის ნიშ-ნად სიამოვნებით განიჭებთ მოციქულებრივ კურთხევას. რომით, 13 აპრილი, 1714“.

საბას მოხსენება ლუდოვიკე XIV-სადმი

საქართველოს მეფე ვაჟატანგი ისპაპანშია და საქართველოს ერ-თიანად გამაპმალიანება მოელის და დიდ განსაცდელშია. თუ დაბ-რული თავის სამთავროში, ქართველები არა მარტო ქრისტიანებ-დარჩებიან არამედ კიდეც შეუერთდებიან კათოლიკე ეკკლესიას თა-ვიანთი მეფის მაგალითისამებრ, რომელიც საამისოდ მზად არის და რომელმაც აღთქვა, რომ მობრუნდება თავის. სამშობლოში თუ არა, კათოლიკობა მიიღოს, რადგან იგი ამ თავის უბედურობას აწერს იმას, რომ აქვამდე შეაყოვნა კათოლიკობის მიღება. მეფე ამას გარდა

ფიქტობს ყოველი დახმარება აღმოუჩინოს მისიონერებს, რათა მოაწეუ ციონ მთელი ჩერქეზთი, რომელიც საქართველოს საზღვარზეა და საიდანაც თავისი მეუღლე მოიყვანა.

რადგან ვუწყი, რომ საფრანგეთის დიდი იმპერატორი იმიტომ უჩენს თავის მფარველობას სარწმუნოებისათვის დევნულ მეფეებს, რათა განკფინოს მთელ ქვეყანაზე ის სარწმუნოება, რომელსაც თვით ეგოდენის გულმხურვალებით აღიარებს, ამიტომ მეც ვუჩევნებ შას, თუ რაოდნად ადვილია კათოლიკედ მოქცევა მთელის ოცდა-ოთხის პროცენტისა, რომლებიც სავსე არიან ერით და ეგრეთვე ბევრს მეზობელ სამთავროებსაც, რომლებიც ჭარმართობას მისცემიან.

აი, მხოლოდ ამ ერის ცხონების გამოა, რომ მე ვიკისრე ეს დიდი მგზავრობა, მოველ და ვემხობი ეპკლესიის პირმშო შეილის ფერხთა წინაშე. იმედი მაქვს, ამ წერილმა წადილსა გვწიოს და დაავალოთ ყეინს, რათა თქვენის ბრძანების აღსასრულებლად ვაწ-ტანგი საქართველოში გამოგზავნოს. უკეთუ შეჰპირდებით საჩიქარს. სპარსეთის დიდებულთ, მაშინ ამ დაპირების გამო ყეინს დაავალებენ რომ მალე აღასრულოს..

ამნაირის საშუალებით ვერავინ გაიგებს თუ რა დახმარების აღმოჩენა ეწადა თქვენს იმპერატორობას; ხოლო ამის ასრულებას მიანდობთ თქვენს მიერ არჩეულ პირს. სპარსეთში ჩვეულებად აქვსთ ხოლმე, რომ რომელსამე საქმის შესასრულებლად, ჯერ შეჰპირდებიან მარტო წერილით და არაფერს მისცემენ, ვიდრე საქმეს ბოლომდე არ ასრულებენ. ამიტომ სპარსეთის გავლენიან პირთ ჯერ არაფერი უნდა მიეცეთ, უიდრე ვახტანგი თავის სამეფოში არ დაბრუნდება უკნებლად.

დავასახელოთ თუ რა გვარი დახმარება იქნება საჭირო. საჭიროა 300.000 ეკიუ და კიდეც კმარა. მაგრამ საქართველოს მეფემ რა ჰქონა ისეთი, რომ ღირსი გახდეს ამ წყალობისა? ესერთი ქრისტიანე მიფეა და, იმის საბუთად, რომ ისიც ღირსი დახმარებისა, ასახელებს ბევრს მეფეებს და მთავრებს, რომელთაც სხვადასხვა უბედურების დროს შეეწია და კვალად ეწევა ეგოდენის დიდებით მათი უქრისტიანესი ხელმწიფება. გარდა ამისა, ეს მეფე დიდათ ნატრობს თავის ერის ცხონებისათვის, გულწრფელად მიპარაძოს კეთილ მაგალითს უავგუსტოესის და მეტად გზლუხვის ხელმწიფისას, რომელსაც სთხოვს შემწეობას. ხოლო ვერ მიძაბაგს, უკეთუ მისი ძლიერი მფარელობა არ ექმნა.

გარდა ამ წყალობისა, ოომელსაც გახტანგისათვის ვსთხოვ საფრანგეთის უძლიერესს იმპერატორს, კვალად მინდა მოვახსენო მას ყოვლად მდაბალი სათხოვარი სამეგრელოს პატრიარქისა. ამ ეპისკოპოსს მე ძრიელ დიდი ხანია ვიცნობ სათნო კაცედ; როცა მის პროვინციაში გამოვიარე, დიდის ვედრებით მევედრა, რათა რვა ანუ ათი შისიონერი უსთხოვო მათ ხელმწიფებას, ოომელიც ცნობილია მთელს აღმოსავლეთში ყველა მისიონერების მფარველად და შემწედ.

„ამ პატრიარქის აზრი ეს არის, რომ შეუერთდეს წმიდა საყდარსა და მისიონერებთან ერთად ეცადოს აფხაზების მოქცევას. იმის საბუთად, რომ ყოველსავე ამას გულწრულელად მთხოვდა, თან გამოშეტანა მოხაზონი დავით, ოომელსაც იგი უხმორდ ენდობა, ამან უნდა მოუყვანას მას მისიონერები, რომლების გამოგზავნასაც მოელის მათის ხელმწიფობის გულკეთილობისაგან... ინებოს და მოწყალების თვალით გადახედოს ეგოდენ გაჭირვებულ პროვინციებს. მას ადვილად შეუქლია ამათგანს ზოგს გააცნოს ჰეშმარიტი ლმერთი და ზოგაც ეკუჯესის მორჩილი გახადოს.

ამ აზრის განსაზორციელებლად ყველაზედ მუტად ბუნებრივი და შეგეიძლია ვსთქვათ, ერთად ერთი საშუალება ის არის, რომ ვახტანგი დაბრუნდეს თავის სამეფოში. რაღაც მას იჭერენ ისპაპანშე სპარსეთის მოწინავე პირი, ოომელთაც ყეინი თავის ნებაზე დაპუასთ და აგონებენ, თუ თავისი სარგებლობა უნდა, არ გაუშვას ვახტანგი საქართველოში, ამიტომ საჭიროა იმ პირთა გულის მოგება, როის ქმნაც შეიძლება საჩუქრებით. ხოლო ამ საჩუქრების მაცემა ვასტანგს არ შეუძლია თუ იმიტომ, რომ ცოტა ხანია, რაც შეფორმს და თუ იმიტომ, დიდი ხარჯი მოუკიდა.

თავისი გულმოდგინებისა და სახიძერების გავლენით თუ აწ ინებებს. ყოვლად ქრისტიანი ხელმწაფე და შეეწევა ამ მეფეს, საუკეთესო საშუალება ამისი სისრულეში მოყვანისათვის ის არის, რომ ინებოს და ერთი თავისი საიმედო პირი გაგზავნოს და მასვე გაატანოს ვახტანგისათვის საჭირო ნივთიერი შემწეობა, რათა იმან შეიძლოს სპარსელთ მოწინავე პირთა გულის მოგება; ეგრეთვე სპარსეთის მეფეს ცრთი წიგნი მისწმეროს და სთხოვოს, რომ მან უბრძანოს საქართველოს მართველებს, რათა ფრანგებს, ოომლებიც იქ გაატარებწოთ თავიანთ საქონელს სპარსეთში წასაღებად, შიში არაფრისა ჰქონდესო.

ცენტრალური საქართველოს მისიონის შესახებ უცნობ პირის მიერ დაზიანება მოხსენიებიდან

...როგორც სჩანს, სულბან საბას საქართველოში გავლენა აქვთ ხალხსა და მეფის სასახლეზე. ეგრეთვე ეტყობა, რომ, დიდი სასოება აქვს კათოლიკე სარწმუნოებისა და უნდა მიაღებინოს ეს სარწმუნოება თავის ქვეყნის მთელს ერს, რომელიც რომისაგან განყორილია. თვითონ, 22 წლიწადია, რაც კათოლიკობა მიიღო და შემდგომ განდა მონაზონი, რათა უფრო თავისუფლად იღვაწოს შეერთებისათვის, ამიტომაც იმ სიშორიდან ძრვიდა საფრანგეთს, რომ მოიპოვოს მისიონერები. სამეგრელოს პატრიარქი, რომელიც იმავე დროს პატრიარქია აფხაზებისა, იმერლებისა და გურულებისა, რომელიც სულ სხვადასხვა ხალხი არიან, ამავე აზრით მას შეიმჩრო. ამ პატრიარქს უნდა ჯერ თვითონ შეისწავლოს კათალიკონია და შემდგომ რომის გვლეისიას შეუერთოს ყველა ეს ქვეყანა. ისინი აზმობენ, რომ საქართველოს შეფეხ ვახტანგ ძრიელ ნატრობს მიიღოს კათოლიკობა და რმ ნაირად თვითვე მისცეს მაგალითი ყველა იმ თავის ქვეშეგრდომებს, რომლებიც კიდევ დარჩენია, გარდა ამისა ეს მეფე თავის მეუღლის საშუალებით დაკავშირებულია სამ მთავართან, რომლებიც განაგებენ ჩერქეზებს და რომლებიც მქები არიან—ამის გამა შემდეგში ადგილი იქმნება მოქცევა მათი ქვეშეგრდომებისა, რომლებსაც ვრცელი და მიუღონმელი ადგილი უკავიათ ტავეასიონის მთების იქიან მხარეს. ღრმად ჭასაჯვრი და მოსალოდნელია ამ ერთა შეძენა. მით უფრო ადვილი შეიქმნეს, რომ პატიოსანი, მშვიდონი, ზრდილი, უცხოების, ძრიელ პატივის მცუმელი და შემწყნარებელი არიან; სწორედ არც ერთ სარწმუნოებას არ ადგანან: ზოგნი ქრისტიანედ უწოდებენ თავიანთ თავს და ზოგნიც მაჰმადიანად. წოლო არც ერთმა და არც მეორემ იცის, თუ რა არის ის სარწმუნოება, რომელსაც ვითომ თვითონ აღიარებს. შეიძლება ითქვას, რომ ნელნელა, იგოდენი ერთი მოაქციოს კაცმა, რაოდენიც საფრანგეთშია. ეს საქმე ძრიელ ავტოლია, ამიტომ ყურადღებელი არ უნდა დარჩეს. ამის დასაწყიობად და სისრულეში მოსაყვანად საჭიროა მხოლოდ საკმაო რიცხვი კარგად გამორჩეულის მისიონერებისა, რომელთაც სხვა არაფერი უნდა ეძიონ, თუ არ თავიანთი მისიონის კარგად აღსრულება. თქმა არ უნდა, რომ მარტო ეს მიზანი ჭეშმარიტად ღირსია მეფის დიდებისა, მისის გულმოდგინებისა და მხურვალებისა...

საბას სიტყვა ლუდოგიქ XIV-სადმი მის შეორენდ ნახვისას

პატივი გვაქეს მოვართვათ თქვენს ხელმწიფებას წერილი, რომელიც ჩვენმა წმიდა პაპმა კეთილ ინება და გამოგზავნა საქართველოს მეფის ვახტანგის სასარგებლოდ. მათი უწმიდესობა ამითი ჩვენ ძვირფას შემთხვევას გვაძლევს, რათა მეორე გზის წარვსდგეთ თქვენის მეფობის ტახტის წინაშე, რაის ნებაც კეთილ ინებეთ და გვიზოდეთ. ამ თქვენის მოწყალების განმეორება საკმაოა ჩვენს დასავალებლად, რაოთ მარადის გამოუთქმელის სიამოვნებით მოვიგონოთ ეს ჩვენი მგზავრობა, კიდეც რომ ღვთის ნებით სხვა აღარც ერთი სასარგებლო ნაყოფი მოჰყვეს.

რა დიდი ბედნიერებაა აუ ჩვენთვის განვაცხადოთ, რომ ღირსი უავტდით დაგვაწრებოდით და გვეხილა ყოველივე ის, რაც სხვებს შორიდან სკვირვებს და აოცებს, ვინაიდგან ჩვენის თვალით ვიშილეთ თქვენს უავგუსტოეს ხელმწიფებაში არა მარტო სოლომონის სიბრძნე და დიდება, არამედ დავითის სარწმუნოება და სასოებაც.

დიდებულო მეფეო, სწორედ ამ სასოებით არის, რომ თქვენი ხელმწიფება ზეიქმნა მეფეთა შემწე და სარწმუნოების მფარველი თვით იმ ღაშორებულ ადგილებშიაც, როგორც არის ჩვენი ქვეყანა.

საბას შერილი მინისტრ პანშანტლანთან

„ქ. დიდისა და მაღლის მეფის საყვარელო და გულითადო მისანდობელო, და ხუაშიალის შემნახაო, უფროს უზირო, ბატონო მუსუ პანშანტრან, სულხან საბა ორბელიანი. გიხართდენ.

ღვთის მადლითა და მაღლის მეფის ბედნიერებით, მეფის კატარლით, ცხრა ივლისს * მშეციდობით მოვედით რომს. თქვენი პატიოსანი წიგნები კარდინელს მისინიორ ლატრი მულს, და კარდინელს მისინიორ საკრიპანტის მივართვით, რომელიც თქვენი ვედრება ეწერა. ნამეტავად გაისარჯონენ, და სიკეთე მოიჭირვეს, და კარგად დაგვხვდნენ, ერთს კაის ადგილს დაგვაყენეს:

რადგან მტკიცე ქრისტიანის მეფის გამოგზავნილი ვიყავით წმიდა პაპმა მამაშვილურის თუალით და გულით შეგვიტკბო. მუსუ რიშარს რაც დააბარა თავის შვილ მეფესთან ჩვენის საქმისა ეს მოგახსენებს. მუსუ რიშარიც მეფის ბრძანებითა და წმიდა პაპის ბრძა-

* ერთ სხვა საბუთში ივლისის ათია მოხსენებული.

ნებით მანდეთ წამოვიდა. ჩვენც ამის მოიმულენ ვართ, როგორამაც თქუნის მართლის პირისაგან ჩუნის საქმის გარიგების პირობაზე იმპერატორი, ისე გაგვითაოთ. ჩვენც დღე და ლამე თქუნი მლოცვი ვართ. და თქუნის შვილისა რომ ლმერობან დიდი დღი მოგცეს. კვ. ივლის დაიწერა: სულ ხან საბა. (!714):

რომის პაპის კლემენტი XI-ის ფირილი საქანთველოს მეშვეობაზე ვახტანგ VI-სადმი მიწვრილი

ბრწყინვალე და უძლიერეს ვახტანგს, აზიელ ივერიის მეფეს.
კლემენტი XI.

ბრწყინვალე და უძლიერელო შეფევ, მშვიდობა და ლვის მადლის ნათელი! აო შეგვიძლია სიტყვით გამოვაცხადოთ თუ რაოდნად გაგვაჩარა ამ წარჩინებულ ქალაქში მოსვლით ჩვენმა საყვარელმა შეიტმა, საბა სულხან წმიდა ბასილის მონაზონმა და ოქვენმა ნათესავმა. ბევრი რამ გვიამბო ისეთი, რაც მაგ მხარეში კათოლიკე სარწმუნოების წარმატებას ხელს შეუწყობს. რა გსცანით თქვენი დატყვევება სპარსეთის მთავრობისაგან, ძრიელ შევსწუხდით, ვინაიდგან თქვენი ძლიერი და განუწყვეტელი დახმარება კათოლიკე სარწმუნოებას დიდად შეეჭვა. ამიტომ ჩვენც არაფერი დავხოგეთ, ყოველი ლონე ვიღონეთ, რათა თქვენ გელირსოსთ მალე განთავისუფლება და თქუნის სამთავროში მობრუნება, ვითარცა ამას ვრცლად მოგახსენებს ეს ხსენებული მონაზონი. აშ უფლისა მიერ მამობრივის სიყვარულით შეგაგულიანებთ, რათა ყოველი შეწერება და სატანჯველი, რომელიც შშირად შეგვემთხვევა ამ ცრემლის ხევში, მოთმინებითა და მხნედ იტვირთოთ და ამნაირად მაგ შეწუხებისაგან გამოიღებთ ნაყოფს. თუმცა კარგად ვუწყით, რომ თქვენ არ გჭირიათ გამხნევება, რათა, მსგავსად თქუნ წინაპართა, კათოლიკე სარწმუნოება, მისი აღმსარებელნი და მისი მოძღვარნი დაიფართ და შეწიოთ მათ. ჯარნა, რადგან ეს ჩვენის მწყემსებრივის ვალდებულობის უმთავრესი სახრუნველია, ამიტომ სულ არ დავდუმდებით, არამედ დიდად დაგავედრებთ და გთხოვთ, რაც თქვენის ნებით ჰყოფთ მათ სასარგებლოდ, ინებეთ მისი ქმნა ჩვენგამო, რათა უფრო გულმოდგინებით იყოს. ვინაიდგან ვსცანით, რომ თქვენი ხელმწიფება დიდათ მოწადინებული ყოფილა კათოლიკე ეპკლესიასთან შეერთებას და აღმაც დაუდვია. ამის გამო ჩვენც გირჩევთ რათა დაუყონებლად აღასრულოთ ეგ თქვენი სასარგებლო და საჭირო სურვილი, რომ მით მიაგოთ ფეხით რაც აღუთვეთ. უკეთუ ეს აღასრულოთ, თქვენის

სულის საუკუნო ცხოვრება უზრუნველ ჰყოთ; ეგრეთვე ჩვენც თქვენ-დამი მამობარების სიყვარულის გამოცხადება არ შეესწყვიტოთ და-რითაც კი შეგვიძლია, ყოველთვის შეგეწიოთ. აწ სიმდაბლით ვევედ-რებით ღმერთსა, რომლის ხელთ არიან გულნი მეფეთანი, რათა-სრულ ჰყოს თქვენში ის საქმე, რომელიც დაიწყო, განამტკიცოს და დიდხანს უვნებლად გაცოცხლოსთ და მოგანიჭოსთ ცხოვრების ყო-ველგვარი ბედნიერება. რომით, 17 აგვისტოს 1714.

ცხობა გრანლუკა პოზიმო III არქივიდან

შუთშაფათ დილით 13 სექტემბერს 1714, წინალამით, რომი-დან ფლორენციაში მოვიდა ბასილიანი მონაზონი სულხან საბა ორ-ბელი, საქართველოს ერთი თავადთაგანი, დააყენეს იგი წმიდა სამე-ბის მონასტერში, სადაც გრანდუკა დიდის პატივით მოეცირო, ეს უკვე გაკათოლიკებული იყო; ამას ჰყავდა ორი მეულლე; უკანასკნელი გარდაიცვალა კათოლიკედ. თვითონაც ამ დროს 62 წლისა იყო, ამ-ქართველი თავადის თხოვნით ახადეს ფარდა 18 სექტემბერს ხარე-ბის ღვთის შეობლის ხატს, რასაც დიდი ხალხი დაესწრო.

20 სექტემბერს 1714, შუთშაფათ დილით ხსენებული საბა ორ-ბელი ბასილიანი მონაზონი თავისი მისიონერებით აზიაში დასაბრუ-ნებლად წავიდა მეტად კმაყოფილი გრანდუკას და ფლორენციის-ქალაქისაგან.

1714 წ. ივლისის 10, ზღვით მოვიდა რომს საქართველოს მე-ფის ბიძა, რომელიც პაპმა, კარდინალებმა და თავადებმა დიდის პა-ტივით მიაღეს; კარდინალებმა და თავადებმა მას ძრიელ ბევრი სა-ჩუქრები მიართვეს; ეგრეთვე პაპისაგანაც მიიღო ერთი დიდი ოქროს მედალი, სხვადასხვა საჩუქარი და მასთანვე საკმარ ფულიც სა-ქართველოში დაბრუნების გზის ხაჯვად, რადგან ეხლა გაღარიბე-ბულია იმის გამო, რომ ხსენებულ საქართველოს მეფეს, მის დისწულს, სულთანმა სამთავრო ჩამოართვა და ახლა დატყვევებულია. რომს იმიტომ მოვიდა, რათა პაპისაგან და სხვა მთავრებისაგან შემწეობა-ბოიპოვლოს თავის დის წულის დასახსნელად.

28 აგვისტოს მიწვეული იქმნა უცხოელთათვის გამართულ-ნადიმზედ, საცა თვით პაპი ემსახურებოდა, რის გამო ამ მთავარმა, მეტად კეთილი მაგალითი მიიღო.

11 სექტემბერს მოვიდა ფლორენციაში, ჩამოხდა წმიდა ლუი-ჯის სასტუმროში, მაგრამ, გრანდუკას ბრძანებით, ორი ეტლით წაიყვანეს წმიდა სამების სასახლეში, სადაც მშვენიერად მოწყობილია,

ჭველუფერი ამისთანა სტუმრებისათვის. ეს 60 წლისა არის, მაღალი იტანისა, მხნედა ძლიერის აგებულობისა, შშვენიერი სახეესაქვს და თეთრ-მოწითლო ფერი; ერთ მტკაველზე მეტი გრძელი წვერი აქვს, რომელიც დიდად უხდება. ბერძნების სარწმუნოებისა იყო, მაგრამ 20 წელიწადზე მეტია, რაც კათოლიკობა მიიღო საქართველოში მყოფ ჩვენი პატრიების საშუალებით, განსაკუთრებით, პატრი სილიბისტრე და პატრი ანჯელოს შემწეობით. ქართულის და თათრულის მეტი სხვა ენა არ იცის. პატრიოტ მოითხოვა და რომში გაუგზავნეს ხსენებულია პატრი სილიბისტრე (რომელიც კარგა წანია საქართველოდან დაბრუნებულიყო), რომელმაც ქართული ძლიერ კარგად იცის. იგი თან ახლდა მოვნედ და სხვა საჭიროების დროს (რადგან რიშარდი მას განშორდა 25 ივლისს). ამის გამო ის პატრი თან მოჰყვა ფლორენციაში.—აქ გრანდუკა მიჰყვა პაპის მყგალითს და, რაოდნადაც შეეძლო კარგად მოებყრო და დიდი პატივი სცა, რადგან არა მარტო თავის ეტლს აძლევდა ქალაქში სასიარულოდ და შესანიშნავს სუფრას უშლიდა, არამედ ძრიელ შვენიერი საჩუქრებიც უთავაზა.—კაფუჩინმა პატრებმაც მიჰბაძეს და გამოუცხადეს თავიანთი სიყვარული და პატივი, რაოდნადაც კი თავიანთი სიგლახაკე ნებას აძლევდათ. რალგან რომის პროვინციალს თავი გაუცნობებია ამრტომ მონთუვის მონასტრის უფროსმა 17 სექტემბერს მონასტრერში სადიღლად მიიწვია მისის მხლებელი პირებითურთ, კინც კი იყო: ერთი შლვდელი, ერთი თავისი ბაზილიანი მონაზონი და ერთიც თავისი მოსამსახურე. მოიყვანეს ექვს ცხენიანი ეტლით. დილით ალსარება სთქვა და წირვაზედ ეზიარა დიდის სასოებით; ამ დროს დიდი კეთილი მაგალითი მისცა იქ დამსწრეთ. რაოდნათაც კი შესაძლებელი იყო კა სუფრა გაუწყვეს; რასაც დიდი კმაყოფილი დარჩა. საღამოზე გრანდუკამ ექვს ცხენიანი უტლი გამოგზავნა და წაყვანინა სადგომში. მეორე დღეს აქ მოვიდა პატრი ანჯელო, რომელიც მას იცნობდა საქართველოში. მაშინვე ერთ სხვა მისიონერთან ერთად მივიდა მის სანახავად, რაც ძრიელ გაეხარდა საბას, რადგან ამ პატრმაც ქართული იცოდა; ეს ორივე თავისითან დაიჭირა სადიღლად და ძრიელ შინაურად შეექცენ. 20 სექტემბერს, თავის მხლებლებით წავიდა ფლორენციიდან მათი ხელმწიფობის საგანგებო ნავით. პატრი ანჯელო ლიონისამდე გაჰყვა ხოლო შეორე მისიონერი კი თან წაიყვანა სიჩილიამდე.

აბგას ჭერილი საფრანგეთის მინისტრ პანშანტისანთან მიშვრილი

დიდათ ბრძენო და პატიოსანო, უფროსო ვეზირო ფრანციის მეფისაო მუსუ პან შანტრან:

ქ. ვიცი რომ დავაკელი, თქვენ რომ მიბრძანეთ „სადაც მინვიღე შენი ამბავი მომწერეო.“ რომიდგან მოგწერე, რომელიც წმიდა პაპმა ჩევნებ შყალობა ქნა; რომელიც დიდმა მეფემ მისწერა-ჩევნის გულისათვის, კიდევ ნამეტნავი შყალობა გვიყო.

რომიდამ წამოსვლის უკან, წმიდის პაპის ხარჯით ის ქვეყნები გამოვიარეთ და ფლორენციაში მოვედით. რა კრანდუკამ ჩევნი პატივი დიდის მეფისაგან, და წმიდა რომის პაპისაგან შეიტყო, მაშინვე კარგად დაგვაყენა, კაი პატივითა. კარგად დაგვხვდა. იქ ყოფა-ზიაც, და გზაზე მამულშიაც სრულებით მისი ხარჯი იყო. კაის ხელის შეწყობით მოგვეპყრა.

ალიკორნას თქვენი კუნძული (კონსოლი) მუსუ დემალი ია დაგვხდა. იმან მოინდომა რომ სახლში დამდგარვიყვით. მაგრამ კრანდუკასაგან ბრძანება იყო რომ ჩევნ მონასტერში დამდგარვიყ-ვავით. და მისთვის ვერ დავდექით: კუნძულო მალ-მალ მოვიდის: გვიალერსის: და აჯამის ქუეყნის აბბები ჩამოვარდა, ასე იცოდა სპარსეთის საქმე, იქ გაზდილი შევონა. დიალ, მიამა მისი ასეთი ცო-რნა იმ ქუეყნას კაი გასაგზავნია. პირველად ეს კუნძულო და იმ ქუეყნის საკადრისი.

მე მაგას არ მოგახსენებ რომ თქვენს დიდ ჰერცოლო საქმესა. მაგრამ მე, რაც მოხსენება მართებს, მოგახსენებ, რომ ფრან-ცისები ჩემთვის დიდად საკადრელნი არიან.

ალიკორნიდან წამოსული, პალერმოს მოვედით იქ თქვენი კუნძულო მრავალს გაისაჯა. სხვა არავინ გვინახამს: იქიდამ მისიონას მივედით: აქაური კუნძულო თუ არ დაგვხვდომოდა, არ ვიცი სად უნდა დამდგარვიყავით: იმან თვითონ წამიყვანა. წმიდის ბასილის, ჩუენის მონასტერში დამაყენა. ყოველ დღეს თავის ეტლს გამოგზავ-ნიდის: ყოველ დღე მოვიდის, გვიალერსის; ეს ბატონები ყველა, თქუენის გულისათვის, კარგა გვეპყრობოდენ. ამისათვის მოგწერ რომ იმათ შყალობა უყოთ.

გეწვეწები რომ მოციქულები მალე გამოგზავნოთ, რომ კონსტანტინეპოლის მივიყვანო. ამ ზამთარ აქ მოვასვენო. ვიცი ჩუენის საქმისათვის დიდად მომჭირნე ბრძანდებით. და ამას მოველი უფრო

თავს გამოიდეოთ, რომ ჩემი მეფე და ჩუენი ქუეყანა შენი მოვალე შეიქმნება და მე ნიაზაგ შენი მლოცველი ვიყო.

„დაიწერა ოკიდომბერს: 26: (1714) სულხან საბა ორბელიანი მოვახსენებ:

ჭაპას წერილი მინისტრ პანშანტრანისადმი კონსტანტინე- პოლით გაგზავნილი

მუსუ პანშანტრან: ქ. მაღალის მეფის გულითადო ვეზირო, და
საყვარელო მოსანდობელო.

მერმე, ლთის მაღლითა და თქუენის ბრძანების შეწევნითა; ით:
იანვარს კონსტანტინეპოლს მშვიდობით მივედით მალთიდამე. ბა-
ტონმა ელჩმა ერთს სახლში დაგვაყენა კაის პატივით, ხელის შეწყო-
ბით, როგორც უწინ ვიყავით, ისრე ეხლა გაგვირიგა. აქ ვახტანგ
მეფის, და ჩემ ძმების წიგნები დამხვდა მონაწერი. ვახტანგს ივნისის
თვეში მოეწერა და აჯამთ ქრისტეს სარწმუნოებისათვის, დიალ, შე-
უწუხებიათ. მაგრამ მიხარიან რომ მაგრა მდგარა, და რამდენიც,
შეაწუხონ უფრო გამავრდება.

ჩემთვის ეს მოუწერია „ჩემი იმედი, ლთის გარდა, არა არი რაო.
და შენ იცი ჩემს საქმეზე რასაც გაირჯებიო. და დიდი მეფის შეწევ-
ნას და შეელის მაყურებელი ვარო“: თქუენ ნომ მრავალს გაისაჯე-
ნით მაგრამ ამას გეხვეწება კიდევ უფრო გაისაჯოთ, რაც დიდმა
მეფემ თავის უტყუარი პირით წყალობა მიბანა, მისი მომლოდინე
ვარ.

თქუენ მიბანეთ „წალი, კონსტანტინეპოლს დაჯდეგო. ჩვენც
ელჩს მიგეწერთო, რომ იქ რაც ვახტანგს ერგებოდეს ის ქნათო. და
აქ ამა ელჩს ბრძანება არა მოსვლიარა:

ჩემს ძმებს ხვეწნა მოუწერია ჩემი მისვლისა. ჩემი ქუეყანა აშლი-
ლა, ყუელას უნდა მალე მივიდე. მაგრამ თუ მეფის წყალობა და ან
ეგ მოციქულები არ მოვლენ, მე ვერ წავალ. ჩემი საქმე და ჩემის
ქუეყნისა გამიშვია და. უწინ უნდა მაგ მოციქულების საქმე ვინაღვ-
ლო, მერე ჩემს წავიდე: ჩემის ქუეყნის დაშლას, თქუენ ნურას
დაიხედავთ, მაგ მოციქულების საქმე არას დაამარცხნებს: თუ ამ თათ-
რებსა და შავ ზღვას მოვრჩით. იქთ ლთით, მოციქულების საქმე
არა დაშვება რა. ჩემი აქ ყოფნა გრძლად არ ვარგა მისთვის, რომ
ვინ იცის, თუ ჩემი რამ ითქუა და საჯაროდ გამოვიდა, მრავალი
საქმე წახდება.

ჩემი საქმე, ჩემის ჭვეულისა უველა თქუენს საფარველს შემომი-
ჟდია, და შენ იცი.

ერთს ამას გეხვეწები, მალთიდამ, რომ წამოგვიყვანა თქვენის
პრძანებითა, ან ეს ელჩი, რასაც ჩვენზედ ირჯება. შე მმართებს ამისა-
თვის ღვთის წინაშე ვილოცო. სხვა არა შემიძლიარა. ეგება თქუენს
წყალობას გარეთ არ დარჩნენ. თქვენი მოსამსახურე სულხან საბა.
18 თებერვალს 1715“ (1).

პაპის პლავენტი XI შესილი საბა ირგვლიანისადმი

ჩვენს საყვარელს შეილს, წმიდა ბასილის წესის მონაზონს უტ-
როსს, საქართველოს თავადს სულხან საბას, პაპი კლემენტ XI.

საყვარელო შეილო მონაზონო, მშვიდობა და მოციქულებრივი
კურთხევა. თანახმად შენის ნატვრისა და თხოვნისა, გადავსწყიტე
გამოვგზავნოთ ამ მოკლე ხანში მოციქულებრივი მისიონერები მაგ
მხარეს, თუმცა დიდად დარწმუნებული ვართ შენს მხურვალებაზე,
რომლისაც მრავალნაირი და წარჩინებული ნიშნები გვიჩვენე ამ
ბრწყინვალე ქალაქში ყოფნის დროს, და მხათ ხარ შეეწიოთ, მაინც
კი კვალად და კვალად დიდის თხოვნით დაგაცედრებთ მათ, რათა
შენი გულაკეთილობის ნაყოფი უჩვენოდა და შენი ძლიერი მფარველობა
არ ჭიათ ლო. უწყოდე, რომ ჩვენთვის მეტად სათნო საყოფელი იჭ-
მნება და ბევრს გვასიამოვნებს ყველა იმ სამსახურით, რასაც შენის
გულაკეთილობით და პატიოსნებით მიაგებ მათ, რომ შეიძლონ ყვე-
ლა თავიანთი მოციქულებრივი სამსახურის აღსრულება. როდესაც
შემთხვევა მოგვეცემა, კიდეც გამოგიცხადებთ ჩვენს მადლობას. აწ
დაუცხრომულად ვევედრები მოწყალე ლმერთსა, რათა ნაყოფიერი
ჰყოს ამ მისიონის წმიდა მოღვაწეობა და შენც წარგიმატოს ზეცი-
ერი მადლი და მას თანვე მოგანიჭოს ყოველი ბედნიერება. ჩვენი მამო-
ბრივის სიყვარულის ნიშნად განიჭებთ მოციქულებრივ კურთხევას.
რომით, მაისისა, 1715.

რომის პროპარგანდის შესილი საბა ირგვლიანისადმი კრისტანტინეპოლიტი მიზანილი

ბატონ სულხან საბას, 30 ივლისი, 1715.

ამ წმიდა კრებას ძრიელ ესიამოვნა თქვენი მშვიდობით მისვ-
ლა მაგ ქალაქში, ეგრეთვე რა სცნო თქვენი ეგრედ კარგად მიღება
და მოპყრობა უჭირისტიანესის მეფის ელჩის მიერ. კარდინალებმა და

მეც თქვენთან ერთად განვიხარეთ მაგ ამბითა. თქვენი შევიდობის ამბავი ვაუწყე პასაც; მანაც განიხარა და გამოაცხადა განსაკუთრებული მამობრივი სიყვარული და პატივი, რომელიც აქვს თქვენდამი. ევრეთვე პაპი და კარდინალები ძრიელ შეწუხდენ, როცა, გაიგეს, რომ საქართველოს მეფის ვახტანგის ძმას მთავრობა ხელში ჩაუდიდა და ამით ვახტანგის საქმე აურ-დაურევია; გარნა იმედია, რომ საარსეთის მეფის წინაშე უქრისტიანესი ხელმწიფის გავლენიანი შუამდგომლობით, გარემოება შეიცვალოს და ეგ ქუეყანა ჩაპბარდეს თავის კანონიერს მთავარს.

ხოლო მისი, რომ კაფუჩინების უფროსმა საქართველოში გაჯზავნა, ესეთ უხერხო დროს, ეგრედ მრავალი მისიონერი ერთად, იგი ღირსია შებრალებისა, რადგან მოიქცა ამნაირად იმ აზრით, რომ სასწრაფოდ და გულმოდგინეთ აღესრულებინა თავისი მოვალეობა მისიონერების საჩქაროდ გაგზავნისა, თქვენი წასვლა ეგრეთ მოულოდნელი შემთხვევის გამო, რომ არ შეგულიანებულიყო, მაშინ ამნაირი მოქცევისათვის ღირსი იქნებოდა ქებისა. აწ მისიონერებს დიდად დავავედრებ თქვენს მფარველობას, რათა თქვენის შემწეობით შეიძლონ მოტანა იმ ჟღლიდესი ნაყოფისა, რომელსაც მოველით მათის შრომისაგან. დაუშთები თქვენი სამსახურის მონატრე.

მარტინ გელაშვილ
და
უკიდული

3*. ქ'კს ჩლია ივნისის თხუთმეტს... ხელნაწეს რის ეს თარიღი ჩლია (1711) დამახინჯებულია. ჩვენამდიმოლწეულ საბას ლექსიკონების მინაწერებით მისი ბიოგრაფიის შემდეგი თარიღებია ცნობილი:

ქორანიკონს ჩლი (1710), დეკემბერს ა (1) ხვარასანს წავიდა,—მეფეს ქაიხოსროს ეკმო და ფეხერვალს კ (20) გამოისტუმრა მრავლის ნიჭითა. მაისს ია (11) ქართლს მოვიდა.

ქორანიკონს ჩლი ბ (1712), აპრილს კგ (23) მეფეს ვახტანგს ისპაანს გაჰყვა.

ბ (2) ნოემბერს გამოაბრუნა. დეკემბერს კ (20) ქართლს მოვიდა.

ქორანიკონს ჩლი გ (1713) აგვისტოს იზ (17) საფრანგეთს გაიპარა, ფრანცა, ჯენევა, სიკილია, პრომი ნახა. ფრანციის მეფე, პრომპაპი, კრან-დუკა უცხოდ კარგად დახუდენ. ყოველი კაცი გაჰყვირდა. რაც იმ ქვეყნებში უცხო და ძვირად სანახავი იყო, ყველა აჩუენეს. წმინდა პაპმა წმიდის ჯვარის ნაჟერი, წმიდის მოწამის კლემენტოზის თავი და სხუანი მრავალი ნაწილი უბოძა.

იტ (18) მარიამობისთვეს გამოისტუმრა. გზაზე წმიდა სახლი და მრავალი წმიდა ადგილები მოილოცა.

კ (20) ლვინობისთვეს მალთას მოვიდა.

(8) დეკემბერს ფრანციის მეფის ხომალდი მოუვიდა, წამოვიდა.

ქორანიკონსა ჩლი ე (1715) იანვარს ით (19) კონსტანტინეპოლეს მოვიდა. ის წელიწადი იქ დაეგვიანა. ფრანციის დესპანისას იდგა კელის შეწყობითა (ნ. ხელნ. საქ. მუზ. ს ფონდის №1658).

* გასამარტავ ტექსტის წინ დასმული რიცხვი წიგნის გვერდს აღნიშნავს.

აშევარად, ირკვევა, რომ საბა საფრანგეთიდან 1714 წ. გამომგზავრებულა. მაშასადამე ქ' კნი იქნებოდა არა ჩ. ლია არამედ ჩ. ლიდ.

ახლა სიკილია მისცეს ამ შერიგებაზე. სპანიის მეფისა იყო... სიკილია--სიკილია--კუნძული ხმელთაშუა ზღვის ცენტრში. მოხერხებულ გეოგრაფიულ მდებარეობის გამო მრავალ ეროვნებათა შეხვედრისა და ბრძოლის ადგილად იყო ქცეული.

241 წ. (ჩვენს ერამდის) სიკილია რომაელებმა დაიპყრეს. 493 წ.—ოსტგოთებმა; 535—ბიზანტიიამ; 827 წ. არაბებმა. მე-11. საუკ. მეორე ნახევარში ნორმანებმა, რომელთაც სიკილიის სახელმწიფო დაარსეს. მე-16—17 ს. სიკილიას განაგებდნენ ესპანეთის მეფის მოადგილები.

ამ შერიგებაზე... საბა აქ გულისხმობს უტრეხტის ზავს, რომელიც მოხდა 1713 წლის 11 აპრილს. ამ ზავით სავოის ჰერცოგმა მართლაც სიკილიის სამფლობელოები მიიღო.

საბიასავე პატარა ქალაქი ლაფრანგა...

საბია—ახლანდელი სავოია (Savoie)—საფრანგეთის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე მთლიანი ოლქი შვეიცარიისაკენ იტალიის საზღვარზე.

ლაფრანგა—საბა აქ გულისხმობს ქ. Frangy-ის, მდებარეობს St. Julien-ის სამხრეთ-დასავლეთით 22 კმ. მანძილზე. სახელგანთქმულია თეთრი ლვინით.

იმ ქალაქის ვოივადა გამოეგზავნა... ვოივადას საბა ქალაქის თავს, მოურავს, ადგილობრივ ადმინისტრატორს უწოდებს. (ნახ. მოხილურა წმინდათა და სხუათა აღმოსავლეთისა ადგილთა ტიმოთესგან ქართლის მთავარეპისკოპოსისა. თფილისი 1852 გვ. 112. ტიმოთეს შენიშვნა: ვოივადა რუსული ენაა. ქართულად მოურავი ეწოდების).

საბიას ბატონის ქალაქი ნისი... ნისი (Nice) — ახლანდელი ნიცა. ზღვისპირის ალპების ქალაქია სამხ. საფრანგეთში. საშუალო საუკუნეებში მნიშვნელოვან სიმაგრედ ითვლებოდა და პროვინციის გრაფებს ექუთვნოდა. 1388 წლიდან—სავოის გრაფებს. უფრო გვიან სარ-

დინიის მეფეს. ამფითეატრულად დაშვებული ზღვისაკენ იგი სავსეა ველებით, ლიმონისა და ფორთოხლის ბალებით, ზერებით.

4. მოვედით მონაკო ქალაქისა. ზღვაში ერთი კლდე შესული იყო თბილისის მეტესავით. აქ იგულისხმება მონაკოს მინიატურულ სახელმწიფოს დედაქალაქი, რომელსაც აგრეთვე მონაკო ჰქვიან. ეს სახელმწიფო მდებარეობს ხმელთაშუა ზღვის ლიგურიის კლდოვან სანაპიროზე. ქალაქი გაშენებულია ზღვაში წამოშევრილ კლდოვან კონცხზე (სიმალით 58 მ.), რომელსაც საბა მეტების კლდეს ამსგავსებს. დანარჩენი ქალაქები: მონტე-კარლო და ლაკონდამინა ფაქტურულად მონაკოსთან არიან გაერთიანებული. ძირითად მცხოვრებლებს, იტალიელთა და ფრანგების შერევით წარმოშობილნი, მონეგასკები შეადგენენ. განვითარებულია მეხილეობა.

ის ქალაქი (მონაკო) ერთის ხელმწიფი ისა იყო. ყრმა არ ვისია. ეხლა ფრანციცის მეფი ისათვის ზურგი მიუყუდებია. მე რომ ფარის ვიყავი თითონ, ის ფრენ ჭიფეც ვნახე. საშუალო საუკუნოებში მონაკო გენუის კოლონია იყო. XIV საუკუნიდან თავად გრიმალდების სამფლობელოს შეადგენდა. პერონის ხელშეკრულების (1641) მიხედვით მონაკომ მიიღო საფრანგეთის პროტექტორობა. საბა ამ პროტექტორობას აღნიშნავს „ფრანცისის მეფი-სათვის ზურგის მიყუდებით“. მას პარიზში ამ საგვარეულოს წარმომადგენელი მთავარი (ფრენჭიფე) უნახავს.

ამ საბიის მეფის ქალი იყო სპანიის მეფის ცოლი, რომ ზეით სიკვდილი დავწერეთ. სპანიის მეფედ საბა აქ გულისხმობს გაბსბურგთა სახლის ესპანურ შტოის უკანასკნელ წარმომადგენელს, უშვილოდ გარდაცვლილ, კარლოს II (1661 — 1700). მის სიკვდილს მოჰყვა ბრძოლა ესპანეთის მემკვიდრეობის შესახებ. ამ ბრძოლის დროს (1700—14) ესპანეთმა დაპკარგა (იტალიურ სამფლობელოებისა და ბელგიის გარდა) გიბრალტარი და მინორკის კუნძულები ინგლისის სასარგებლოდ.

6. მარჩილიდამ... ჯენევიამდე, თუ სწორად
ივლი, სამასი მილია. მარჩილი...—მარსელი—
საფრანგეთის და მთელ ხმელთაშუაზღვის სანაპიროების
პირველი სავაჭრო პორტი. ერთი უძველესი ქალაქთაგანი
დასავლეთ ევროპაში. მალე დაამყარა შეგობრული გან-
წყობილება რომთან.

მე-16 საუკ. დასასრულს სავოის ჰერცოგები უშედე-
გოდ ცდილობდნენ მის ხელში ჩაგდებას. ლუდოვიკო XIV
დროს ქალაქმა დაჰკარგა თავისი მუნიციპალური დამოუ-
კიდებლობა და ადმინისტრაცია მეფის მოხელეთა ხელში
გადავიდა (1660 წ.).

7. ქალაქი საონა, სადაც აკეთებენ უმჯო-
ბეს ფარფურსა და ჩინურებს... იტალიაში რბილ-
ფაიფურის კეთება იწყება მე-16 საუკ. ჯერ ვენეციაში და-
შემდეგ სხვა ქალაქებშიაც. ფლორენციაში ფრანჩესკო მე-
დიჩიმ (1574 წ. ახლოს) გაიშენა საფაიფურე სახელოსნო,
რომელსაც პირადად ხელმძღვანელობდა.

საონა (Savona) გენუის პროვინციის ქალაქი აგრე-
თვე ცნობილი იყო ფაიფურის ჭურჭლის წარმოებით.

8. ით (19) ივნისს დილაზე ჯენევაში შე-
მოვე დით.... გენუა — ჯენევია — (Genova) ჩრდილოეთ-
იტალიის ოლქის — ლიგურიის დედაქალაქი. იტალიის
უმნიშვნელოვანესი სავაჭრო პორტი. მდებარეობს გენუას-
ყურეს ჩრდილოეთ ნაპირზე. გაშენებულია ამფითეატრუ-
ლად ლიგურიის აპენინების ფერდობებზე. ცნობილია
უძველეს დროიდან, როგორც ლიგურიის მთავარი ქალაქი.

222 წლიდან (ჩვენს ერამდის) იგი შედიოდა რომის-
რესპუბლიკაში.

მე-12-ე საუკუნიდან დამოუკიდებელ რესპუბლიკად
ითვლებოდა. ადრე განავითარა თავისი სავაჭრო ძლიე-
რება და უკვე მე-11-ე საუკ. დასაწყისში დიდი ფლო-
ტის მეპატრონე იყო. ჯვაროსანთა პირველმა ომმა (1096
—99) გენუა წამოსწია როგორც ძლიერი საზღვაო და
სავაჭრო ძალა. მე-14-ე ს. მეორე ნახევრიდან პირვე-
ლობა ვენეციაზე გადადის. მე-17-ე საუკუნიდან იგი უკვე
ჰკარგავს მნიშვნელოვან როლს დასავლეთის ისტორიაში.

გენუაში მრავალი ძველებური სასახლეა მარმარილოს ფასაღით, კიბითა და კოლონაღით. ამიტომ არის, რომ საბა წერს: ზოგი ასეთები რამ ვნახე, არც ფრანციცის მეფის სახლში მინახავს (გვ. 12).

9. ერთს თიატინის მონასტერში მივედით... თიატინების (პავლეელების) ორდენი დაარსდა რომში 1524 წ. მისი დამაარსებელი იყო კარდინალი კარაფა (შემდეგში პაპა პავლე IV თეატის ანუ კიეტის (Chieti) ეპისკოპოსი. ორდენის წევრი—მონაზვნები იცავდნენ სასტიკ მონასტრულ რეჟიმს და მოციქულებრივი უბრალოებითა ცხოვრობდნენ.

11. ერთი დომენიკონის რიგისა შოთუცემული ენკრატისი თავს ადგას... დომინიკელნი—დომინიკანი—კათოლიკური ეკლესიის ერთი „მოგლახაკო“ მონაზონთა ორდენი. დაარსებულია 1215 წ. დომინიკოს მიერ. ამ რიგის (ორდენის) მონაზვნები უმთავრესად ქადაგებდნენ. რომის ეკლესიამ მათ ინკვიზიცია ჩააბარა.

12. (ჯენევიას) ზოგი ასეთები რამ ვნახე. არც ფრანციცის მეფის სახლად საბა—აქ გულისხმობს ვერსალის (Versailles) სასახლეს. რეზიდენცია. საბა ლუდოვიკოს ვერსალის სასახლეში წარუდგა (1714 წ.). სასახლე განთქმულია პარკებით (დიდი და მცირე ტრიანონი). იგი გაშენებულია ლუდოვიკ XIII—და XIV დროს არქიტექტორების ლემერსიე და მანსარის მიერ. ლენოტრის მიერ შექმნილი პარკი ითვლება ნამდვილ შედევრად. სასახლის აგება და პარკის გაშეხება მილიარდზე მეტი ფრანკი დაჯდა. ვერსალი ამ უამად სენისა და ეაზის დეპარტამენტის მთავარი ქალაქია. მდებარეობს 17. კრიმინილზე პარიზიდან.

14. მასა სხვა ფრენჭითი საა. თეთრი მარმარილო ამის ალაგში გამოდის... მასა (Massa)—იტალიურ პროვინციის მასა-ე-კარაჩას ქალაქი; ძველი ციხე. მასა სახელგანთქმულია თეთრი მარმარილოთი.

კდ (24) ივნისს ალიკორნიდან წამოვეღ...

ალიკორნა — საბას ენაზე ლივორნოს (Livor no) უდრის. პორტი—ტირენის ზღვაზე. ცნობილია მარჯნითა და სხვა მინერალებით. ფიზის დაცემის შემდეგ (XV ს.) ქალაქმა იწყო განვითარება. ალექსანდრო მედიჩა (1510—37) გაამაგრა იგი. კოზიმომ (1389—464) პორტო-ტრანკოდ აქცია.

ეურნალ „ცისკარში“ გამოქვეყნებული საბას „მოგზაურობა“—ამ სტრიქონებიდან იწყება. (ნახ. „ცისკარი“ 1852 წ. იანვარი. „ჰელოვლა და ხელოვნების“ განყოფილება).

16. წყლის შესართავზე წმიდის პაპის ორი ეტლი დაგვიხვდა. ავი დროაო. წყლით ნუ წამოიყვანთო. ჰაერმა არ აწყინოს... მდინარე ტიბრის სანაპიროები, რომელზედაც იტალიის სატახტო ქალაქი რომი მდებარეობს, ზაფხულობით მეტად დამცდელია და ციებით დაშმაგადებელი. რომის პაპს ამ მხრივიც საბასათვის ზრუნვა არ მოუკლია და ორი ეტლი უახლებია, რომ მდინარით არ ემოგზაორა რომამდის.

17. კარდინალები უწინ არავისთან შივლენ სანახავად, სანამდისის სხვანი არ ნახავენ... ფრანციცის კარდინალს საბას პატივსაცემად ეს წესი დაურღვევია და შეხვედრა ფარულად მოუწივია... კარამლინ არ გამიგება, არც გამიყოლა, ვითომც ჩემს სანახავად არ მოსულაო.

კარდინალი კათოლიკურ ეკლესიის წარჩინებული მოხელე. კარდინალთა კრება (კონკლავი) თავის შორის ირჩევს პაპს.

— მინდორს შუა ერთი ოთხკუთხედი ქვა, ყაბახს უმაღლეა. პეტრეს უშესანიშნავეს ტაძრის მოედანზე ამართულ ობელისკს საბა ყაბახს ამსგავსებს.

ყაბახი.—ძველად ქალაქის მოედნის შუა აღგილს აღმართავდნენ გრძელ ორთავყირის ხეს და ზედ. დასდგამდნენ ოქროს, ან ვერცხლის თასს. დღესასწაულებსა და ყველიერში მოედანზე გავიდოდნენ მეფე და დიდებულები. ცხენების ჭენებით გაუვლიდნენ ყაბახს და ისრის

ტყორცნით ვინც თასს ჩამოაგდებდა, იგი ოჩებოდა გა-
მარჯვებული და თასის მეპატრონე.

შეფე-ფილოსოფოს მარკავრელი ოოსის ეპოქაში
(161—181) მარსის მოედანზე ამართული იქმნა მისი სახელო-
ბის სვეტი (კოლონა). მას უნდა გაემარადისებინა ხსოვნა
მეფის იმ გამარჯვებათა, რომლებიც მან მოიპოვა მარ-
კომაჩებსა და დუნაის ოლქის სხვა გერმანელ ერებზე.
მარკავრელისის კოლონა თავისი ტიპით ტრაიანის კო-
ლონას ჩამოჰვავს. სვეტი შემცულია რელიეფების ხევულ
ლენტით. შიგნით სვეტს ასდევს 206 საფეხურიანი ხევ-
ული კიბე. სვეტს აგვირგინებდა მარკავრელისის ქანდა-
კება, რომელიც 1859 წ. მოციქულ პავლეს ფიგურით იქმ-
ნება შეცვლილი. სვეტის სიმაღლე პოსტამენტისა და
ქანდაკების სიმაღლის ჩათვლით 44,15 მეტრს უდრის.

წამიყვანეს წმიდა პეტრეს ეკლესიაში. შევედი სასუფევლის მსგავს ეკლესიაში. სამასი ბიჯი სიგრძე აქვს, ორასი ბიჯი
განრ.... სახარების მიხედვით პეტრე უხუცესი მო-
წაფეა ქრისტესი. კათოლიკობაში იგი ითვლება ქრისტეს
შემკვიდრედ, როგორც ეკლესის თავი. გადმოცემით იგი
იყო რომის პირელი ეპისკოპოსი — პაპი. ნერონმა (37—68)
იგი, პავლესთან ერთად, თავდალმა ჯვარცმით აწამა. ეკ-
ლესია მათ 29 ივნისს მოიხსენიებს. წმინდა პეტრეს ეკლე-
სია (S. Pietro in Vaticano) პირველად ბაზილიკის სა-
ხით აშენებული იყო კანსტანტინე დიდის (306—337)
დროს პაპის სილვესტრ I-მიერ.

XV ს. პაპია ნიკოლოზ V — დაიწყო მისი გადაკეთება,
რომელიც მაღე იქნა შეჩერებული. ახალი ტაძრის საძირ-
კველი პაპი იულიუს II — დროს იქმნა ჩაგდებული. ტაძ-
რის გეგმა შეიმუშავა იტალიის ალორძინების ცნობილმა
არქიტექტორმა დონატო ბრამანტემ (1444—1514).
მისი სიკვდილის შემდეგ მშენებლობას სხვათა შორის
ხელმძღვანელობდნენ იტალიის დიდი ალორძინების დიდი
მხატვარი რაფაელ სანციო (1483—1520) და იტა-
ლიის გენიალური მოქანდაკე, ხუროთმოძღვარი, პორტი
და მხატვარი მიქელ ანჯელო ბუონაროტი
(1475—1564).

მთავარი გუმბათი, რომელიც მსოფლიოში უშესანიშნავეს გუმბათად ითვლება, მიქელ ანჯელოს ნახაზების მიხედვით დასრულებულ იქმნა 1590. ტაძარი აკურთხეს 1626 წ. პაპი ურბანოს VIII—დროს. ტაძარი დაჯდა 120 მილიონი ლირა. ტაძრის სიგრძე 187 მეტრია, განივი ნეფის სიგანე—137 მეტრს უდრის, ხოლო ხუთ კოლოსალურ სვეტჭე დაბჯენილ გუმბათის სიმაღლე 117 მეტრია.

ტაძრის მრავალ ლირსშესანიშნაობის შორის ცნობილია მიქელ ანჯელოს Piéta და ბერნინის (1598—1680) ბრინჯაოს კათედრა. თვით ტაძარი უმშვენიერეს არქიტექტურულ ძეგლად ითვლება მთელ მსოფლიოში. (ნ. სურათი პეტრეს ეკლესია გვ. 17.)

18. რომის წყალზე ხიდი ძეგვს. ხიდის თავს წმიდა პეტრე დგას და აქათ წმიდა პავლე მოციქული და ხიდზე აქათ და იქით ათი ანგელოზი. (ნ. სურათი აღრიანის სამარხი. გვ.18)

ხიდის თავს პაპის ციხე დაზედ მარმარილოს ანგელოზი დგა, ხმალს ქარქაშში აგებს. (ნ. სურათი აღრიანის სამარხი. გვ.18)

მეფე-არქიტექტორის აღრიანის ეპოქიდან (117—138). სხვათაშორის შესანიშნავია მის მირ 132 წელს დაწყებული გრანდიოზული მავზოლეუმი (Moles Hadriani), რომელიც დასრულდა მისი სიკვდილის ერთი წლის შემდეგ (139 წ.). მავზოლეუმმა ჩვენამდის ძალზე დაზიანებულმა მოაღწია. საშუალო საუკუნეებში და შემდეგომაც მავზოლეუმი ციხედ იყო გამოყენებული. ამ უამაღ იყო ცნობილია Castello St. Angelo-ს სახელით. მავზოლეუმი მარმარილოთი იყო მოპირკეთებული.

22. კოსტანტინე მეფეს რომ პირველი ეკლესია აეშენებია, შევედით... კოსტანტინე დიდი — რომის იმპერატორი (306—337 წლებში). ტახტის მოწინააღმდეგებთან ბრძოლისას ისარგებლა რიცხვობლივად გაძლიერებულ ქრისტიანთა ძალით, რომელთა ინტერესების დასაკმაყოფილებლად 313 გამოსცა მილანის ედიქტი სარწმუნოების შემწყნარებლობის შესახებ.

23. კაფუჩინების მონასტერში წაგვიყვა-
ნეს... კაფუჩინები — მონაზონთა ორდენი (რიგი)
ფრანცისკულების ორდენიდან გამოყოფილი.

24. იეზოვიტების მონასტერში მივედით...
იეზოვიტები, იუზუიტები — იესოს სახოგადოების
წევრები — მებრძოლ კათოლიკეთა სასულიერო ორდენი.
იგი დაარსა 1539 წ. ყოფილმა სამხედრო პირმა, ესპანელ
იგნატი ლოიოლამ (1491—1556). ორდენი აგებული იყო
სამხედრო დისციპლინის სასტიკ პრინციპებზე. ორდენის
მოღვაწეობა დამყარებული იყო იმ დებულებაზე, რომ
„ყველაფერი დასაშვებია ლვთაების მეტი განდიდებისა-
თვის“, აქედან — „მიზანი ამართლებს საშუალებებს“. სკო-
ლისა და აღსარების საშუალებით იეზუიტები დიდ გავ-
ლენას ახდენდნენ ოჯახურსა და სახოგადოებრივ ცხოვ-
რებაზე. იეზუიტები აქტიურ რელიგიურ-პოლიტიკურ
როლს ასრულებდნენ გერმანიისა და საფრანგეთის რელი-
გიურ ოქებში. ორდენი წარმოადგენდა კონტრრეფორმა-
ციის ერთერთ უმთავრეს იარაღთაგანს. ორდენის მისიო-
ნერები (ფრანცისკ ქსავერიოსი და სხვა) მოგზაურობდნენ
შორეულ ქვეყნებში (ინდოეთს, ჩინეთს, იაპონიას, აბაშეთს
და სხვ.).

— იეზოვიტების მონასტერში მივედით.
წმინდა ეგნატი, მათი თავი, იქ ასაფლავია...
იგნატი ლოიოლა (1491—1556) იეზუიტების ორ-
დენის დამაარსებელი.

ფრანცისკო ქსავერიოსის ხელი იქ არის...
ფრანცისკო ქსავერიოსი (1506—52) — იეზუი-
ტი და კათოლიკურ ეკლესიის წმინდანი. ფილოსოფიის,
პროფესიონალური ბოვებში. იგნატი ლოიოლა (1441—1556)
ერთგული თანამშრომელი.

— კარმელიტანების მონასტერში წაგვიყვა-
ნეს... კარმელიტანები — კარმელიტები — მონაზონთა ორ-
დენი კალაბრიელ ბერთოლდის მიერ დაარსებული
(12ს.) მთა კარმელზე, საღაც გადმოცემით ცხოვრობდა ილია
წინასწარმეტყველი. მთა კარმელი (ჯებალ-მარ-ელიას -- ილია-
წინასწარმეტყველის მთა) ერთერთი ცნობილი მთაა პალე-

სტინაში ბიბლიურ-ისტორიულ ამბებთან დაკავშირებული.

25. წავედით წმინდა ბრანოს მონასტერში, სადაც დეოკლეტიანეს სახლი ყოფილია... დეოკლიტიანე—რომის იმპერატორი (284—305 წლებში.) მის დროს (305 წელს) აშენდა რომის ყველაზე დიდი თერმები (აბანოები), რომლებიც იტევდა 3.200 კაცს. დიოკლეტიანეს თერმების ტეპიდარიუმი (თბილი აბანო) შენახულია ჩვენს დრომდის: იგი მიქელ-ანჯელომ გადააკეთა Maria degli Angeli-ს ეკლესიად.

27. დომინიკიანი ჯენერალი მოვიდა ჩვენს სანახავად... დომინიკანთ—შესახებ ნ. შენიშვნა 11, გვ. 183 ჯენერალი — ორდენის უფროსი.

28. წამიყვანეს ბურგონია ფრენჭიფის წალკოტები... ბურგონდია—დაარსებულია ხალხთა დიდ გადასახლების ეპოქაში 413. ბურგუნდების მიერ. 1034 წლიდან შედიოდა წმინდა რომის იმპერიაში. 1378 წლიდან გადავიდა საფრანგეთის ხელში (გარდა ბურგუნდიის საგრაფოსი, ზემო ბურგუნდიაში).

წალკოტები როგორც ფარიზისა დავს-წერე. ესეც მისთანა იყო... ეს სტრიქონები ნათლად მოწმობენ, რომ საბას მოგზაურობა პარიზის წალკოტების აღწერილობასაც შეიცავდა. მოგზაურობის ეს ნაწილი დაკარგულია.

31. მე იმ ბუსიმონიას წალკოტები ვიყავ... გადამწერის შეცდომა უნდა იყოს. საბა აქ უნდა გულისხმობდეს „ბურგონია ფრენჭიფის“ წალკოტს.

35. უწინ საწიგნე მაჩვენა... პლატონ, არის-ტოტელი და მათი ამხანაგები დახატული, რასაც სახისა ყოფილა და მათი წიგნები... საბა აქ ვატიკანის ბიბლიოთეკას გულისხმობს. ვატიკანის ბიბლიოთეკა ეკროპის უძველესი ბიბლიოთეკაა. პირველი ცნობები მის შესახებ მე-5-ე საუკუნეს სწვდება. მე-8-ე საუკუნიდან ჩნდება ბიბლიოთეკარის თანამდებობა. 1295 წლიდან შენახულია „საინვენტარო წიგნი“. ბიბლიოთეკა

შეიცავს 50 ათასზე მეტ ხელობნაწერს და ნახევარ მილიონ ტონს ნაბეჭდ წიგნებს. მათ შორის 6 ათას ინკუნაბულებს (პირველნაბეჭდ წიგნებს).

35—36. წამიყვანა შალლა, სხვა სახლები მაჩვენა, მაგრამ ონა ენა იტყვის... საბა განცვიფრებულია ვატიკანის მრავალ საკვირველებათა ნახვით და მათ შეძლების დაგვარად ავვიწერს.

ვატიკანი—პაპის რეზიდენცია რომში (1317 წლიდან) იგი მდებარეობს ვატიკანის ბორცვზე. შეიცავს მრავალ უმდიდრეს დარბაზებს (რაფაელ სანციოს მხატვრობით), გალერიებს, კაპელებს (შესანიშნავი სიქსტინის კაპელა მიქელ ანჯელოს მიერ შესრულებულ ფრესკებით), მუზეუმებს (ანტიურ ქანდაკებისა და სურათებისას) და ბიბლიოთეკას.

37—38. ბატონის სალაროში ღორის კბილს ავით რომ კბილია, ორი მისთანა. მაგრამ იმტოლი ვერ იყო. კაცის თავი გაქვავებული, სოკო გაქვავებული. ეს ქართლშიაც მინახავს... საბა აქ გვაწვდის მეტად საინტერესო ცნობებს საქართველოში „მუზეუმის“ ჩანასახისას, ბატონის სალაროში. საყურადღებოა აგრეთვე მისი პალეონტოლოგიური ცნობები ქართლის გაქვავებულ ცხოველთა და მცენარეთა შესახებ.

48. სხვაში აბაშისა... აბაში—აბისინის, ეთოოპიის მცხოვრები (აფრიკაში).

61. ეს პაპა დიდის კაცისშვილის არის მეთორმეტე კლემენტე იყო... გადამწერის შეცდომა უნდა იყოს. საბას დროს ვატიკანს განაგებდა პაპი კლიმენტ XI (და არა მეთორმეტე). კლიმენტ XI (1649—1721) პაპობდა 1700—21 წლებში. საბას მიმოწერა კლიმენტ XI-სთან ჰქონდა.

70—71. ერთი საკერპო ყოფილიყო. სიმართლის ღმერთს ეძახდნენ თურმე... იმ კერპისას თურმე ასე იტყოდნენ... საბას მიერ აქ მოთხოვობილი ამბავი მოგვაგონებს ცნობილ ეპიზოდს,

„ტრისტან და იზოლდან“ [ნახვ: Le roman de Tristan et Iseut. Renouvelé par Joseph Bédier, სახელ-დობრ: Le jugement par le fer rouge. გვ. 125—127.].

71. მარიამ შეგვიპტელის ეკლესიაში...
სომხები ვინც მივლენ, აქ დადგებიან. იქ
სმენ და სჭამენ. ვინც მოკვდება, იქ დაემარ-
ხებიან... საბა რამდენიმე ადგილას ავვიწერს სომხების
გელესიებს. ეს ცნობები სომხების შესახებ პირველად გა-
მოაქვეყნა პროფ. ლეონ მელიქსეთ ბეგმა. ნახ. „ქარ-
თული წყაროები სომხეთის შესახებ“ (სომხურად ტ. II.
ერვანი. 1936 წ. გვ. 118—121).

ექსცერპტები საბას მოგზაურობიდან სათაურით:
„სომხები ევროპაში“—1. ალიკარნა, 2. რომი, 3. კონს-
ტანტინებოლი ნახ. იქვე გვ. 124—125.

75. მე ნემსა ვარო... ნემსა—გერმანელი.

რაც ლარიბი და გამოვარდნილი ლოტ-
რანი... ლოტრანი—გერმანულ რეფორმაციის შეთაუ-
რისა და იდეოლოგის მარტინ ლუთერის (1483—1546)
მიმდევარი. ლუთერანობა პროტენსტანტიზმის ერთი შტოა.
წარმოიშვა მე-16-ე, საუკ. პირველ ნახევარში. მოძრაობას
მოჰყვა უმთავრეს გერმანულ ქვეყნების კათოლიკობიდან
ჩამოშორება და მათში დამოუკიდებელ ეკლესიების წარმო-
შობა. კათოლიკურ მოძღვრებას—საეკლესიო იერარქიის
(პაპის შეთაურობით) ლიგაივდადგენილობის და სარწმუ-
ნოებით და „საქმეებით.“ ხსნის შესახებ, ლუთერმა დაუ-
პირისპირა საყოველთაო წმინდაობისა და სარწმუნოებით
ხსნის დოგმატები.

— მე ბოშნალი ვარო... ბოშნალი—ბოსნიის მცხოვ-
რები. ბოსნია სამხრეთ სლავიის დასავლეთ ნაწილი.
მე-6—7-ეს. დასახლებულ იქნა სლავურ ტომებით (სერბ-
ხორვატებით). ეკუთვნოდა ბიზანტიის, სერბიას, ხორვა-
ტიის. მე-12 საუკ. უნგრეთისაგან იყო დამოკიდებული.
1463 წლიდან ბოსნია ოსმალეთის პროვინციად გადაი-
ქცა. 1699—1739 წ. ბოსნიის ნაწილი გაბსბურგთა მონარ-
ქიის გამგებლობაში იყო.

82. მერმუ წალკოტები და შადრევნები გვაჩვენეს, და უცხო და კარგები, მაგრამ ფრანცისის მეფისთანა ვერ იყო. საბაზე განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოუხდენია ლენოტრის მიერ შექმნილ ვერსალის პარკს. მასთან სხვა წალკოტები და შადრევნები აღარ მოსწონს.

85. ას სამოცი იქაური სკუთი ებოძა (სამასი მარჩილია) გზის ხარჯად... სკუთი (Scudio) იტალიური ვერცხლის ფული. მისი ღირებულება აქენინის ნახევარ კუნძულის სხვადასხვა სახელმწიფოში მანეთნახევრიდან ორმანეთამდის აღიღდა.

96. მოვედით ქალაქსა ფლორენციას. იტალიის ამავე სახელწოდების პროვინციის მთავარი ქალაქი. მდინარე არნო მას ორ ნაწილად ჰყოფს. მარჯვენა მხარეზე მდებარეობს ქალაქის უძველესი ნაწილი. შესანიშნავი მოედნები და შენობებია: სინიორის მოედანი (Piazza della Signoria) 13—14 სასახლით (Palazzo vecchio) და ლია გალერიით, ფლორენციის ტაძრის მოედანი 13—14-ს. ტაძრით (Santa Maria del Fiore), მდინარე არნოზე მდებარე ექვს ხიდის შორის უძველესი პონტე ვეკიო (Ponte vecchio) ჯერ ისევ რომის ეპოქაშია აშენებული და გადაკეთებული მე-14 საუკ.

ფლორენცია — ახალ არქიტექტურის აღორძინების სამშობლოა. დიდ მხატვრულ ინტერესს იწვევს ფლორენციის ტაძარი ბრუნელსკის (1377—1446) გუმბათით, სანლორენცოს ეკლესია ბრუნელსკისა და მიქელანჯელოს შინანგებობით და სხვა. ყურადღების ღირსია აგრეთვე პიტტის სასახლე (15-17), მსოფლიო მნიშვნელობის მუზეუმები, პიტტის და უფიცის სამხატვრო გალერეები, აკადემიის გალერეია მიქელანჯელოს ქანდაკებით (დავითი, მონები) და სხვა [ნახე სურათი — ფლორენცია გვ. 96].

99. წალკოტების ქება, აშბები ფრანცისა და მიწერია, მაგრამ ამისი ასე სჯობდა... (ნახ. 28 გვერდის შენიშვა).

104. ზოგი ბენედიქტები, ზოგი სხვა რიგი... ბენედიქტები — ბენედიქტელები — რომაულ-კათოლიკურ ეკლესიის მონაზონთა უძველესი ორდენი (რიგი); დაარსებულია ბენედიქტები ნუსრიელის მიერ, რომელმაც, გადმოცემით, მონაზონთა ერთად ცხოვრების წესები დააწესა. 6—8 სს. ევროპის სამეურნეო რღვევის გარემოში ბენედიქტელებმა საკმაო მნიშვნელობა მოიპოვეს, როგორც ეკონომიურ, ისე კულტურულ ცხოვრებაში.

112. ფისას მოვედით. ფლორნცასავით. მდინარე შუა ჩაუდიოდა... ფისა — იტალიის პროვინციის (ფისის) მთავარი ქალაქი მდ. არნოზე.

ბატტისერია (Battisterio) — ნათლის ლების ეკლესია, რომელიც საბას აქვს აღწერილი, აშენებულია 1153-1278 წლებში დიოტისალვის პროექტის მიხედვით. ბარელეფიანი ქმბაზი გაკეთებულია ბიგრარელის მიერ (1246 წ.), ხოლო მარმარილოს კათედრა შესანიშნავ ქანდაკებებით — ნიკოლო ფისელის მიერ.

სახელგანთქმული ფისის უნივერსიტეტი დაარსებულია 1338 წ. ფისა — დიდ იტალიელ ფიზიკოსისა და ასტრონომის გალილეო გალილეის (1564-1642). სამშობლოა. საშუალო საუკუნებში ფისა მნიშვნელოვანი სავაჭრო ქალაქი და ძლიერი საზღვაო სახელმწიფო იყო.

114. სამრეკლო ასე წახრით აეშენებიათ, კაცი შეშინდებოდა, აგე წაიქცევაო... ფისის ტაძრის (აშენებულია 1063-1118) აღმოსავლეთით აღმართულია შესანიშნავი, ცილინდრულ ფორმის დახრილი კოშკი (Campanile). კოშკი აშენებულია 1174-1350 წ., იგი რვა სართულიანია და სიმაღლით — 54,5 მეტრი. დახრილობა ვერტიკალიდან 4,3 მეტრს უდრის. კოშკის უცნაური ფორმა გამოიწვია ნიადაგის დაწევამ. დახრილობა შემდეგ ხელოვნურავ გაამაგრეს და ისე დატოვეს. (ნახ. სურათი 112 გვ.)

115. სომხის საყდარს მივედით. ნახე 71 გვ. შენიშვნა).

ის ხომალდი სიკილიის ქვეყნისაკენ მივიღოდა, მისინა ქალაქს... მისინა—ქალაქი კუნძულ სიცილიის ჩრდილო-დასავლეთით, აქვს ჩინებული რეიდი უდიდეს გემებისათვის. მდებარეობს სიცილიისა და სამხრეთ იტალიის ვულკანურ კერათა ზაზე. დიდმა მიწის ძვრებმა (1783-და 1908 წ.) ქალაქი თითქმის მთლად დაანგრიეს.

ჩვენ მალთას გვინდოდა მოსვლა... მალთა—კუნძული ხმელთაშუა ზღვაში. მდებარეობს სიცილიისა და აფრიკის (ტრიპოლის) შორის. მთავარი ქალაქია ლავალეტა (1570 წლამდის სატახტო ქალაქად ჩიტა-ვეკია ითვლებოდა). მალთა (ბერძნ. მელიტა) 1400 წ. (ქრ-მდე) ფინიკიის კოლონიად ითვლებოდა, შემდეგ—ბერძნებს, 400 წ. (ქრ-მდე) დაიპყრო კართავენა; 218 წ. (ქრ-მდე)—რომებ; 454—494 წ. (ქრ. შ.) ბატონობდნენ ვანდალები, შემდეგ ოსტგოთები; 534 წ. ბიზანტიელები; 900 წ. არაბები; 1090 წ. იგი დაიპყრო ნორმანდელ გრაფმა როჟერ სიცილიელმა; 1530 წ. კარლოს V-მ გადასცა იგი მალთელ ორდენს. ამ ხნიდან მალთა გადაიქცა ქრისტიანების სიმაგრედ ოსმალთა წინააღმდეგ, რომელთაც 1565 წ. მას უშედევოდ შემოარტყეს ალყა. ამ დროს თავი ისახელა ორდენის დიდმა მაგისტრმა ლავალეტმა; 1800 წ. მალთა ინგლისელებმა დაიპყრეს.

116. პალერმო ქალაქს მიმართეს... პალერმო—პროვინცია პალერმოს მთავარი ქალაქი—კუნძულ სიცილიაში. დაარსებულია ფინიკიელების მიერ. 1416 წლამდის იყო სატახტო ქალაქი სიცილიის სახელმწიფოსი. 1860 წელს იგი გარიბალდიმ დაიჭირა, რის შემდეგ გაერთიანებულ იტალიის შემადგენლობაში მოექცა. (ნახე სურათი, გვ. 117).

120. გაღმა იტალიის ბოლო იყო, მაგარი ადგილი, კალაბრია ერქვა... კალაბრია—(Calabria) იტალიის უსამხრეთესი ნახევარი კუნძული. მდებარეობს ტირენიისა და იონიის ზღვათა შორის. ვიწრო მესინის სრუტე მას ჰყოფს კუნძულ სიცილიისაგან. დაფარულია

ქალაბრიის მთათა კლდოვან ჯაჭვით. იცის ხშირი მიწის-ძვრები (1783, 1905, 1908).

122. მათს წალკოტს ლობეთ სულ ნარინ-ჯი და თუ რინჯი ევლო, როგორც ფრანცი-სულს წალკოტში ბზა დაგვიწერია... საფრან-გეთის (პარიზის) წალკოტების აღწერილობას საბა ერთ-ხელ კიდევ ისხნებას. მოვზაურობის ამ ნაწილს ჩვენამ-დის არ მოუღწევია. (6. 28 გვ. შენიშვნა).

124. სირაკუზა ჩამოვიარეთ მიღმად და დავინახეთ... სირაკუზა—ბერძნული კოლონია, კუნ-ძულ სიკილიის მარჯვენა ნაპირზე. დაარსებულია, გად-მოცემით, კორინთელების მიერ 735 წ. ახლოს ქრისტემ-დე. შემდეგში ყველაზე დიდი და მდიდარი ქალაქი.

126. მალთა კუნძულია მელიტონი... მალთა—სიკილიის (სიკილიის) სამხრეთით მდებარე კუნძული ხელ-თაშუა ზღვაში. ინგლისის კალონია. შელიტონი—მელიტა-კუნძულის ბერძნული სახელწოდებაა.

134. პირველ ეს ქალთისევლნი როდოს მდგარან... მალთის რაინდები (იოანიტები)—უძველესი სასულიერო-სარაინდო ორდენია. როდესაც ისმალებმა როდოსი ჩაიგდეს ხელში როდოსის რაინ-დები მალთაზე დასახლდნენ (1530 წ.).

137. მალთადამ ნაპოლი ოთხა სორმოცდა-ათი მილია... ნეაპოლი—ერთი ულამაზესი ქალაქთაგა-ნი მსოფლიოში. იტალიის ამავე სახელის პროვინციის მთავა-რი ქალაქი, ნეაპოლის უბის ნაპირზე მდებარე. დაარსებუ-ლია მე-6 ს. ქრისტემდე. რომაელებმა დაიპყრეს 326 წ. ქრ.-მდე. უმდიდრესი ქალაქი. შესანიშნავი ქალაქის პარ-კები. ძეგლები დანტე ესი, კარლოს III და ფერდინანდ I. წმ. იანუარის ტაძარი (1272 წ.). უნივერსიტეტი დაარ-სებულია 1224 წ. ცნობილია შესანიშნავ ბიბლოთეკებით, მუზეუმებით, მსოფლიო მნიშვნელობის არქივით.

კანდია, რომელსა თუ რქნი გირითს უხმო-ბენ.... კანდია—ჰერაკლიონი—ქალაქი და პორტი კუნ-

ჭულ კრიტის ჩრდილო ნაპირზე; კუნძულ კრიტის ძველი სახელწოდება.

მაღ თადამ კვიპრეს კუნძული ათას ასი მილია... კუნძული კვიპროსი—ხმელთაშუაზღვის აღმოსავლეთ ნაწილში, სირიისა და მცირე აზიის ახლო. ქრისტემდე მე-10-თე საუკ. კვიპროსზე მოსახლეობის ბერძნები. პტოლომელთა ეპოქაში კვიპროსი ეკუთვნოდა ეგვიპტეს. მას მოჰყვა რომისა და ბიზანტიის მფლობელობა. მე-12 საუკ. კვიპროსი გადადის ჯვაროსანო ხელში. მე-15 საუკ. კვიპროსს იპყრობს ვენეცია. 1570 წ. კვიპროსი დაიბყრო ოსმალეთმა. 1878 წლიდან. ინგლისის ხელშია.

141. იმას იქით ალჯერი არის... ალჯერი—ალჟირი უმნიშვლოვანესი და უძველესი ფრანგული კოლონა აფრიკის ხმელთაშუაზღვის ნაპირზე მაროკოსა და თუნისის შორის. საშუალო საუკუნეებში ალჟირი იყო ხმელთაშუაზღვის მეკომრეთა ცენტრი.

იმას იქით ალჯერი არის და მერმე მორავო ფრანგისის... მორავოთ—საბა აქ გულისხმობს საფრანგეთის მაროკოს, რომელიც მდებარეობს ატლანტიურ ოკეანეს ნაპირსა და აღნეირის შორის.

142. გამოვლეთ ქიო, რომელსაც თათარი სახის უხმობენ... ქიო—ქიოსი—ეგეის ზღვის ერთი მოზრდილი კუნძულთაგანი. ეკუთვნის საბერძნეთს.

ნელ რაპონტო გამოვლეთ. ჩრდილოეთის აკენ დარჩა... ნელ რაპონტო—ნევრეპონთი—ანუ კუნძული ევბე. დედაქალაქი ნევრეპონთი.

(ნახე: მოკლე გეოგრაფია ფიზიკებრივი მოქალაქებრივი და ისტორიებრივი სასოფლო სკოლებისათვის. მონთობანი (საფრანგეთში) ენრიკი ფაბრის სტამბა 1877 წ. გვ. 75.)

144. მარჯვნით—ანადოლი. ანადოლზე ახლო ვიარებოდით... ანადოლი—ანატოლია, მცირე აზიის სახელწოდება ბიზანტიურ ეპოქიდან.

145. პირველს დარდანელის ციხეთა...
დარდანელი — ძველი ჰელლესპონტი — მარმარილოს
ზღვის ეგეოსის ზღვასთან შემართობელი ვიწრო სრუტე
(57 კმ. სიგრძით). ეკუთვნის ოსმალეთს.

147. სალაშოს კონსტანტინეპოლის, სუკუ-
დარს, პერის, გალატას რაც მინარა იყო, ყვე-
ლაზე ჩირახოვანი ქნეს ხვანთქარის გამარჯე-
ვებისათვის.... კონსტანტინეპოლის (ოსმალუ-
რად სტამბოლი) ოსმალეთის უდიდესი ქალაქი. ოტომან-
თა იმპერიის ყოფილი სატახტო ქალაქი. დაარსებულია
მე-9 ს. ქრისტემდის (ბიზანტია). 326. წ. ქრ. შემდეგ
კონსტანტინე დიდმა გადაარჩევა სახელი — კონსტანტინე-
პოლი. 395 წლიდან ბიზანტიის იმპერიის სატახტო ქა-
ლაქი. ოსმალებმა დაიპყრეს 1453 წ.

პერა — ევროპიულებით დასახლებული ქალაქის ნა-
წილია.

ქალაქის მეორე ნაწილი — გალატა მე-13 საუკ.
დაიჭირეს გენუელებმა და ვენეციულებმა, უცხოელების ეს-
კვარტალი საგრძნობლად გაიზარდა მე-16 და მე-17-ე.
საუკ.

სუკუდარა — სკუტარი — ქალაქის აზიური კვარ-
ტალი მდებარეობს ბოსფორის აზიურ ნაწილზე.

148. ჩვიდმეტი თვე კონსტანტინეპოლის
დავყავ და მაისის ცამეტს წამოვედით. საბას
ლექსიკონის მინაწერები მის კონსტანტინეპოლში ყოფნა-
ზე, შემდეგს გაღმოვცემენ:

ქორნიკონსა ჩლივ (1715) იანვარს ით (19) კონსტან-
ტინეპოლს მოვიდა. ის წელიწადი იქ დაეგვიანა.

საბა კი წელიწადსა და 5 თვეს ანგარიშობს. კონ-
სტანტილეპოლიდან გამომგზავრებულა 1716 წლის 13
მაისს.

149. და ბურსეფლი ვაჭარი ხოჯა აივაზი ჩა-
ლაბი ერქვა, შვილიანთან მომდევდა, განჯას-
აბრეშუმის სასყიდლად... ბურსა, ბრუსა, ბირ-
სა — ოსმალეთის ამავე სახელწოდების ვალაიეტის მთავა-

რი ქალაქი. ოსმალეთის ძველი სატახტო ქალაქი (1329—65).

და ერთი პატრიი ეზოვიტი შირვანისა-
თვის... შირვანი აზერბაიჯანის უძველესი პროვინცია,
მის ჩრდილო-აღმოსავლეთის ნაწილში მდებარე რაიონი
ცენტრით—შემახა.

უკან ტრაპიზონის ფაშას შეატყობინა...
ტრაპიზონი — ამავე სახელწოდების ოსმალეთის ვა-
ლაიეტის მთავარი ქალაქი მცირე აზიაში. სმირნის შემდეგ
უძველესე მნიშვნელოვანი სავაჭრო პუნქტი აზიურ ოსმა-
ლეთში.

152. ჩემი მოვალეები განჯას აბრეშუმი-
სათვის მიეშურებოდნენ... განჯა—შირვანის
(აზერბაიჯანის უძველესი პროვინციის) ცნობილი ქალაქი
(ამჟამად კიროვობადი). ნიზამი განჯელის სამშობლო.
ცნობილია მეაბრეშუმეობით, მელვინეობით და მებალეო-
ბით.

- ა დ ლ ი 17, 21, 26* საზომი (ოთხი
შტრუველი, ან 16 გოჯი).
ა ვ ა ზ ი 117 ავაზა, ვეფხზე მცირე
და მისი მსგავსი ცხოველი.
მოშინაურებულ ავაზებით ნა-
დირობენ.
ა ვ ა ჯ ი თ კი თ ხ ვ ა 33 წამლერე-
ბით, ღილინით კითხვა.
ა ვ ზ ი 44 აუზი.
ა ლ თ ა ფ ა 107 ხელსაბანი.
ა ლ ყ ა 73, 131, 132 ძალი, სიმი
(აბრეშუმის ან ცხვრის წე-
ლის).
ა მ ა ლ ი 12 მებარგული, ტვირთის
შინიდავი.
- ა მ ა რ ტ ი 5 ეშმი, ქარვა, იასპი.
ა მ ა ღ ლ ე ბ ა 22, 74 ქრისტიანთა
დღესასწაული („ქრისტეს ზე-
ცად ამაღლებისადმი“ მიძღვ-
ნილი) აღდგომის მეორმოცე
დღეს.
ა მ ყ ა ლ ი 26 (კარის) წირთხლი,
ჩარჩო.
ა ს ო რ ს კ ა ლ ე ბ დ ე ნ 56 ახვევდენ.
ა ლ რ 148 ბატონი.
ა ლ ა პ ი 56 მკვიდრის მოსახსენე-
ბელი ლოცვა და ჭამა-სმა.
ა ყ ი რ ო 49 გრძელყელიანი გოგ-
რა.

- ბ ა ბ ი ლ ო 111 მაღლარი, კრიკძ-
ნა; გარეული ვაზი.
ბ ა ზ მ ა 78 ჟეთის სანათი, ლამპა-
რი.
ბ ა თ მ ა ნ ი 131 თორმეტი გირ-
ვანქა; ზოგან მეტი.
ბ ა რ ბ ა რ ო ზ ი 125, 136, 138
უცხოელი; ველური.
ბ ა რ ძ ი მ ი 40 ვერცხლის (ან ოქ-
როს) სირჩა, (ფეხიანი კათხა),
ქრისტიანულ კულტის ჭურ-
ლი, რაშიაც ზიარებას ამზა-
დებრნენ.
ბ ა რ ძ ი მ ე შ ხ უ მ ი 135 ბარ-
ძიმი—ქრისტიანულ კულტის
ჭურჭელი, ვერცხლის, ან ოქ-
როს სირჩა. (ფეხიანი კათხა);
ფეშუმი—ფეხიანი თასი (ქრის-
ტიანულ კულტის ჭურჭელი).
ბ ი ს ო ნ ი 66 ძვირფასი ქსოვილი,
ზეზი.
ბ ო ხ ი 54, 125 ბანი (ხმა).

- გ ა ლ ი ი ფ ე ს 79 წმინდა სანთელი |
წაუსვეს, გასანთლეს.
გ ა მ ო ი ზ ი ე ს 125 გამოიწიეს.
გ ა რ 116 გარე, გარეთ.
გ ა რ დ ა მ ა ხ ს ს ნ ა 108 ქრისტეს
ჯვარიდან ჩამოსვენების ხატი.
გ ა უ ა რ შ ი ვ დ ე ბ ი ა ნ 45. გაარ-|
- შივება—დაუმორჩილებლობა,
წინააღმდეგობის გაწევა, გაუ-
გონლობა, ურჩობა.
გ ა ფ ა ნ ბ უ ლ ი 99 გაშლილი.
გ ე ლ ა ზ ი 130 საფქვავის (წისქვი-
ლის) ჭვა.
გ ვ ა რ ჯ ი ლ ა 130 თოფის (ასა-

* გვერდების აღმნიშვნელი ციფრებია.

უეთქვებელი) წამლის ხაშური
(მარილი);
გრამესტრო 141, 142 გრან
მაგისტროს, დიდი მაგისტრი

გრან მაგისტროს 127 დიდი
ოსტატი, უფროსი.

დ

დამზღვლეული 15 ჩამოქცევ-
ული, ჩამოწლოლი, ჩამოშ-
ლილი (ადგილი).
გრანი 70, 71, 78 ქვაბი (გა-
მოქვაბული) მიწაში ან კლდე-
ში.

დესპანი 146 ელჩი, მოციქული.
დივტილა 33 დივტერა, ქების
წარმოთქმა.
დუკა 3, 40 მთავარი, დიდი თა
ვადი.

ვ

ვლი 128 მწყემსი ხალხი, ქანად
მავალი (ხვნა-თევსეას მიუდე-
ვარი) ბინის მცვალებელი, ხო-
მალი.

ვმბაზი 19, 23, 113 მოსანათლა-
ვი ჭურჭელი, რომელშიაც ას-
რულებენ ნათლაბის საკულტო
წესს.

ვნგიჩარი 146, 148, 150 იანი-

ჩარი, დაქირავებული ჯარის-
კაცი.
ენკრატისი 10, 67, 77 დედათ
მოწეს (მოლოზანი).
ერქებული 78 ერქეფში—ცერის
ბეჭედი.
ეშმი 29, 37, 102 იასპი (ქვა).
ეჯი 6, 17, 63 სამი მილი (მანძი-
ლის ხომაა); მილი—ათასი ბი-
ჯია.

გ

გეზირი 58 გაზირი, მეფის თა-
ნავამზრანი, მრჩეველი, მესა-
იდუმლე, მინისტრი.

ვოივადა ვაივადა, ვაივადა ვ, 16 ქა-
ლაქის თავი, უფროსი.

გ

ზივეს 146, ზევა, წევა, გამოწე-
ვა.
ზიარება 9, 111, 118 ქრისტია-
ნულ ეკლესის წესი (ი.წ.
საილუმლო)—მორწმუნეს აზი-
არებდნენ ლვინითა და სეფის-
კვრის (კურის) ნაწილით.

ზილი 125 ჭვრილი ხმა (გალო-
ბაში).

ზროხა 36 შინაური ხვასტაგი
(საქონელი).

ზურნაკი 36 სტვირი (მწყემსისა
ან მესაკრავესი).

თ

თალარი 99, 136 ფანჩატური,
საჩრდილობელი (დერეფანი
ფოთლიან ტოტებით დაწუ-
რული).
თანმოხმე 132 მომხრე, ხმის
მიმცემი.

თეთრი (ძველი) 79 ძველი
ვერცხლის ფული.
თრიაქფარუხი 51 მათრობე-
ლა წამალი; ბანგი.
თურინჯი 4, 39, 99 მარად

მწვანე ნაყოფიერი ჩე სამხრეთ |
აზილან, მწარე აპელსინი; ამ |

ნის ნაყოფი (*Citrus gran-*
dis).

ი დ ა დ მ ე ფ ფ ს ა ს ტ ს ი ც ი ც ხ ლ ე , |

ი

კ ა ნ დ ე ლ ი 8, 39, 65 სანათი,
ზეთის ლამპარი (ზატის წინ).

კ ა ნ დ ე ლ ი 19, 76 ხატების და-
სასვენებელი კედელი (ზღუდე),
რომელიც ჰქონდა საკურთხე-
ველს ეკლესის დანარჩენ ნა-
წილიდან.

კ ა პ ი ლ ი 10 111 კაპილონი,
მგზავრების სადგომი სახლი;
ფუნდუკი.

კ ა რ ა პ ი 101 აკაური, ბატის
მსგავსი დიდი (თეთრი) ფრინ-
ველი.

კ ა რ დ ი ნ ა ლ ი 17, 33, 34 კათო-
ლიკურ ეკლესის ერთ-ერთი
უძალლესი სასულიერო პირი.

კ ა ტ ა რ ლ ა 7, 8, 142 საბრძოლ-
ველი ნავი.

კ ა ფ ი დ ა ნ ი 15, 138, 146 კაპი-
ტანი, სამხედრო და სავაჭრო
ნავის (გემის) უფროსი.

კ ა ც თ შ ე უ გ ი ბ ე ლ ი 65 კაცთ-
მიუმხვდარი, კაცთათვის გაუ-
გებელი.

გ

კ ე ი ს ა რ ი 29 რომის მეფე, იმპე-
რატორი.

კ ო ნ დ ა კ ი 135 ჭირვის წიგნი
(საეკლესიო).

კ ო ნ ც უ ლ ი 115 (*Consul*) კონ-
სული, სახელმწიფოს რწმუნე-
ბული მეორე სახელმწიფოს
ქალაქში (დიპლომატიურ ურ-
თიერთობისათვის).

კ რ ა ნ დ უ კ ა 14, 98, 106 (*Grand-*
-ქად ვრანდუკა), დიდი თავა-
დი.

კ რ ი ე ლ რ ს ა ნ ი 10, 57 კრიალო-
სანი, ასხმული მძივები (სათვ-
ლელად).

კ რ ი კ რ დ ი ლ ი 48, 101 დიდი
ტანის ქვეწარმავალი (ხელი-
კას ჯიშისა) სქელ ჯავშანკა-
ნიანი.

კ რ ი ნ ი ს 29 ცოთმილი ვარსკვ-
ლავი (ზუალი) სატურნი.

კ უ ნ ც უ ლ ი 33 მონაზენის თავ-
საბურავი (ქუდი).

კ უ რ თ ხ ე ვ ა ნ ი 33, 34 საეკლე-
სიონ წიგნი.

ლ

ლ ი ა 146 .საფლობი (ტალაზი)
ნოყა.

ლ ი მ ე ნ ა 14 ნავსაყუდელი.

ლ ი ტ რ ა 9, 40, 43 ცხრა გირვა-
ნებიანი (საწონი).

ლ ე ლ ს უ ა რ ი 4 ეგვიპტური სქე-
ლი ფურცელი, ლელვს ისხამს.

ლ ე ლ ვ ს უ ლ ე ლ ი 123 უოლა,
თუთა.

ლ უ ს კ უ მ ა 35, 55, 68 მაღალა-
საფლავი.

მ

მ ა ზ მ ა ნ უ რ ი 10 მსვილი ქსო-
ვილი (ბალნისა).

მ ა ნ ჭ ა ნ ა 147 მანქანება ეშმაკური
ქცევა, სავნებელი ხერხი.

მ ა კ ა ბ ე ლ ნ ი 41, 45 ძმანი მაკა-
ბელნი.

მ ა შ ი ა ს ა ჭ ა ლ ი 48 საქალო
ფეხსაცმელი.

მაცხოვარი 22 ცხოვრების
 მომცური (იქსო ქრისტე).
 მასარებელი 67 სახარების
 დამწერი აეტორი.
 მას თა 11 მარჯვედ.
 მილი 3, 124 ათასი ბილი (შენძი-
 ლის ხომა);
 მინარა 147 მიზგითის (მეჩეთის)
 ბურჯი, საიდანაც შეკრინი
 მოუწოდებს მაჟმადიანებს სამ-
 ლოცველოდ.
 მიტრა 80 მღვდელომთავრის
 გვირგვინი (საეკლესიო ქუდი).
 მეკობრე 125, 138 მცარცველი,
 ყაჩაღი, პირატი.
 მემაზი 57 უისსაცმლის მკე-
 რავი, (გამყიდველი).
 მზევალი 151 მძევალი, წინ-
 დად მიცემული ქაცი.
 მილმა 124 შორისა და ახლოს
 საშუალი; იქითკენ.
 მოაბა 104 მუაბა, მხრით სატა-
 რებელი საწოლ-საჯდომი; სა-
 ქუმელი.

მოგვი 36, 68, 107 დეცელმა-
 სურთა ქურუმი; ვარსკვდავთ-
 მოცეცელი გრძელეული.
 მონახობი 97 ბერად შემდგარი
 მოზამე 94 დოფლათი, სიმდიდრე.
 მოწამე 19, 43, 71 მარტვირი,
 სარწმუნოებისათვის წამე-
 ბული.
 მოწლიდ 35 მხიარულ თვალ-
 გულით.
 მოწლო 28 მოწვერილო, ცოტათ
 წვრილი.
 მურასა 43 მომცვილი.
 მუსა იბი 71 ხმის გამცემი; მე-
 გობარი, მოსაუბრე.
 მუსუ 4, 11, 16 (muonsieur) ბა-
 ტონი.
 მიცის ივალი 48 ხერხემლის
 მალი.
 მყვალმდებელი 52, 75 რჯული-
 და, სარწმუნოებიდან განდ-
 გომილი.
 მყვე 102 ძალიან, მეტად;
 მყუსრი 40 შედამება.

6

ნარინჯი 4, 6, 28 მარად მწვანე
 ხეხილი სამხრეთ აზიიდან,
 მწარე აპელინი; ამ ხის ნა-
 ყოფი (Citrus aurantium).
 ნასნასი 19 მცირე მაიმუნი.
 ნაღაზა 50, 80 დუმბული, ანუ
 გოშანალარა, პატარა ლიტა-
 რები ჭ. ი. წყვილი პატარა
 ლოლი ცალფა ტყავის მემბრა-
 ნით. ამ ლიტარების ქოთნის
 მსგავსი კორპუსი კეთდება

გამომწვარ თიხიდან. ერთი
 ლიტარის დიამეტრი მეტია
 მეორისაზე, ამიტომ ერთი
 უფრო მაღალ ხმას გამოსკემს.
 უკრავენ სპეციალურ ჯოხ-
 ბით, დისლიპიტონებით.

ნეტარი 10 ბერნიერი, წმიდან-
 თა სახელწოდება.
 ნიჩბის მსეველი 142 ნიჩბის
 მომსმელი.

7

თმფორი 66, 103, 120 ეპისკო-
 პოსის მხარმოსახვევი; საეპის-
 კოპოსო სამოსის ხაწილი.

თრლანი 39, 54 ორგანო, დიდი
 სასულე კლავიშებიანი ისტრ-
 რუმეზტი.

8

ჰალმიანი 151 აუკაზმავი, სა-
 ხურავიანი.
 ჰასეკი 37 ქრისტიანთა დღესა-

სწაული ქრისტეს აღდგომი-
 სადმი მიძღვნილი.

ჰატრი 45, 50, 149 მამა (ლათი-)

ნურად) ქათოლიკე მონაზონი მოვალის ან დიიაკინის ხარისხში; ქათოლიკურთა მღვდელი; პატი მადი 148 ორცხვბელა (პური).

რეიტი 129, 147, 148 რეისი, საგალი მიზართულება (ხო-

პეტი 17 უფროსი, უსუცეის (საქმით).

პოპული 8 გადაყენებული, გამოცვლილი დუკა (6. დუკა).

6

საბერძელი 79 ქარის შესაბერძევი; ცეცხლის გასაღვივებელი გუდა.

სადაც ი 48 მარგალიტის კიც-ტევი, ბუდე, ძარგალიტის ნიუარა.

საია 57 ერთვოროვანი, არა კრელი (ქსოვილი).

საკურთხეველი 80, 103 მსხვერპლის შესაწირავი ადგილი (ეკლესიის მთავარი ნაწილი).

სალხინებელი 21, 59, 69 ტრაპეზის გაფალავი (საჩრდილობელი); საკურთხეველი.

სამარტვილე 35, 43, 64 მოწამეთა სასაფლაო.

სამოციქულო 69 ქრისტის მოციქულების წიგნები (საეკლესიო წიგნი).

სანთური 51 სამჭხიყო საკრავი; ჩანგი.

საპალხე 131 ულაყის (ცხენის სახელოს) ტვირთი (27 ულამდის).

სასარცხლო 56 სამრეცხაო.

საფსალმუნე 73, 74 მაღალი კონქი, ეკლესიაში, სადაც ფსალმუნი (დავითის საგალობლები) იკითხება.

საქადაგო 73, 113 ამბიონი, ამაღლებული ადგილი ეკლესიაში, საიდანაც ითქმის ქადაგება (სწავლება მაღალხმით წარმოთქმული).

საციცხლური 54 საკმევლის

მაღლდის და სხვა სამგხაერო საშუალებაზე).

დასაკმეველი, მუჯამარი, მანკანი; ლითონის ჭურჭელი იხმარება ზართლშადიდებურ და ჭათოლიურ ლეთის-მსახურებაში.

საწი მარი 151 სამოსელი (წვიმის დროს სახმარი).

სახარება 69, 135 სახარებელი; ბიბლიის ნაწილი, შეიცავს ოთხ წიგნს (საქართველოს საჯულის მოძღვრებისას).

სეფისკვერი 125 დიდებულთ კვერი; თეთრი მრჩვალი კვერი (იხმარება მართლმადიდებელთა დეფოსმსახურებაში).

სიმართლის მზე 71 მარიამი; სიმართლის მზე-ქრისტი.

სირჩა 23, 50 ფეხიანი ქ. (ზისა ან ჭიქისა).

სკარა 44 ფეხიანი რკინის კურჭელი სანალვერდლე.

სკუთი 121, 136 სკუთონ (Seudon) იტალიური ვერცხლის ფული ($1\frac{1}{2}$ — 2 მ. ოქროსი).

სოინარი 50 ხუთი სტვირი ერთად. შეწყობილი; პანის ფლეიტა.

სოლდათი 140 მეომარი, მოლაშქრე; დაქირავებული ჯარისკაცი.

სრევა 152 სენი ამომწყვეტი, მომსერელი აეადმყოფობა.

სჯადრევენ 57 სტეფავ-დნენ (ქსოვილს).

ტ ა ლ ა ვ ა რ ი 136 საჩრდილო-
ბელი.

ტ ე რ ტ ე რ ა 14 სომეხთა მღვდე-
ლი.

ტ რ ა პ ე ზ ი 5, 34, 62 ტაბლა,

საკურტხევლის შუა ადგილი
სადაც ჭირვას ასრულებენ.
ტ რ უ მ ბ ე დ ა 51 (trompette)
საყვირი; ჩასაბერი საკრავი.

უ ა რ შ ი ო 57 გაუწყობელი, ურჩი,
არ გამგონე (კაცი).

უ გ ძ ე 8 უგრძელესი.

უ დ ი ს ხ ე 108 ალევ, საბრი (აფ-
რიკული მცენარე).

უ კ უ წ ყ ვ ე ტ ი ლ ი 16 უკან შეწ-
ყვეტილი, გაუგრძელებელი.

ფ ა რ ს ა გ ი 24 კეთილისა და ავის
საშუალი, გამოსაყენებელი, უ-
მოსადევი, ვარგისი.

ფ ა რ ფ უ რ ი 7, 106, 122 ფაიფური.

ფ ა შ ა 150 უმალეს სამხედრო
და სამოქალაქო წარჩინებულ
მოხელეთა ტიტული (წოდება)
ისმალეთსა და ეგვიპტეში.

ფ ე ი ქ ა რ ი 57 სამოსელის ქსო-
ვილი.

ფ ი ლ ო ნ ი 32, 104 სამღვდელო
შესამოსი.

ფ ლ უ რ ი 6, 151 ოქროს ფული
6 ან 7 5 აბაზი.

ფ ო ლ უ რ ი 12, 28, 80 შუკა;
მეუდანი.

ფ ო ს ტ ი 16 ფოსტა.

ფ რ ე ნ ჯ ი ფ ე 4, 15, 28 მთავარი,
უფროსი.

ფ ს ა ლ მ უ ნ ი 117 ფსალმუნთა წი-
გნი (ბიბლია მიაწერს ებრაელ-
თა მეფე დავითს) რელიგიური
საგალობელი.

ქ ა მ ხ ა 19, 52, 136 აბრეშუმის
ნაქსოვი.

ქ ა ნ ა რ ა 80 მომცრო ბუკი, საყ-
ვირი.

ქ ა რ გ ა დ ა ნ ი 38 ფარის თასმა.

ქ ა შ ნ ი ს ჭ უ რ ჭ ე ლ ი 50 მოჭი-
ჭული, გაელვარებულ თიხის
ჭურჭელი (ქ. ქაშანიდან).

ქ ა ბ ი 71 გამონაკაფი კლდე, გა-
მოქაბული.

ქ ო თ ა ნ ი 51 გუმბათის მრგვალი
ნაწილი.

ქ ს ე ნ ო ნ ი 9, 10, 110 სასწეულო
სახლი.

ღ ვ ი ნ ი ს ღ მ ე რ თ ი 63 ბახუსი, ღ ვ ი ნ ჭ ი ლ ა 37 წერილი ნი-
ბაქები (ანტიურ მითოლოგიდან).

ღ ვ ი ნ ჭ ი ლ ა 37 წერილი ნი-
ბარა.

ყ ა დ ა ღ ა 150 აკრძალვა, დაშლა.

ყ ა ი ს ი 4 გარვარი, ჭერამი.

ყ ა ლ ი ღ ნ ი (ყალიუნ) 138 გალდ-
ონი, სამხედრო დიდი ნავი.

ყ ა ნ თ ა რ ი 131 ცალსასწორი.

ყ ე ე ნ ი 79 ყაენი, სპარსეთის მეფე
შაპი.

ყ ი ზ ი ლ ბ ა შ ი 50 თურქული ში-

იტური გვარდია სეფევიდთა
დაინასტიის დროს (16—18-ს.);
ატარებდენ წითელ დოლბანდს
(რიდეს); თურქული შიიტური
ტომები.

ყუ მუ რი (ჭურჭელი) 50 ყუმის-
ჭურჭელი; ყუმი — ეოლიური
კოლონია მცირე აზაში.

3

შან და კი 46 ვრცელისა და ვი-
წროს საშუალი.

შარავან დედი 9, 41 ზიარების
სხივისანი ჭურჭელი (პათო-
ლიკურ ექლესიში),
შაფა 31, 34 ერთგვარი საბუ-

რავი კარდინლად კურთხევი-
სას დაპხურავდნენ ხოლმე.

შაქრი ლი 50 სხვადასხვა გვა-
რად შეძალებული შაქარი
და ტკბილეული.

შილინგი 4, 100, 147 სასიხარუ-
ლო თოფ-ზარბაზნის სროლა.

4

ჩანა 131 ალყებიან საკრავის ქვე-
და ნაწილი (ქვედა ყბის შიმ-
სგავსებით).

ჩარ სავი 77 ზეწარი (ქვეშსაგე-
ბის გადასაფარებელი).

ჩექეთურა 138 თოკით საწევი
ნავი.

ჩირა ხოვნი 147 ჭრაქ-სანთ-
ლებით განათებული, ილუმი-
ნებული.

5

ცა 22 ჭერი.

ცა და ქნი ლი 78 დახრილი ჭერი.

d

ძელი (ცხოვრებისა) 66 მო-
კვეთილი, ხე (ქრისტეს ჯვრის
ხე).

ძოჭის ზღვა 13 ბროწეულის
ყვავილის ფერი მდელო

(შევლის რქებივით) გენუას
ზღვაში. ზღვიდან ამოლებული
მაგრდება. ითლება კრიალოს-
ნად და სხვა სამკაულებად.

6

ჭაბოჩებო და 98 ჭასჩოქებოდა.
ჭალკოტი 6, 12, 30 ხილნარი,
ჭენილის ბალი.

ჭინჭილა 73, 80 ლითონის ორი

თეთში ერთი ერთმანეთშე შე-
მოკვრით საჟღერელი.

ჭყრთა 113 ზომა — იდაყვიდან
შუათითის წვერამდის.

7

ჭახრაკი 50, 114, 131 საბრუ-
ნავი; საქანჩავი წრახნილი.

ჭუ რჭელი ყუ მუ რი 50 ყუმის-
ჭურჭელი ნ. ყუმი.

8

ხათაბან დი 22 დოხოვონი, ხუ-
რო სკივრთა და სადაფეართა

(სადაფის ნაკეთობათა) გამომ-
ყვანი.

- ჩ ა ლვე, დ გ ე ნ ა ჩ ა 19 ხალვა,
მარტი; მარტომ გვნახა.
- ხ ა რ ა 136 აბრეშუმის უსახო ქსო-
ვილი (დატალლებული).
- ხ ა რ ე ბ ა 105 ქრისტიანული დღე-
სასწაული (მარტის 25) მარია-
მის მუცლადღებისა.
- ხ ა რ თ უ თ ა 13 ფოლა, მსხვილი
(ფოთლით და ნაყოფით) თუ-
თა.
- ხ ვა ნ თ ქ ა რ ი 126, 130, 150 ზონ-

- თქარი, ოსმალეთის მეფე, სულ-
თანი.
- ხ ი ზ ე ნ ა 152 გახიზენა, გადამდებ
სენას, ან მტრის შემოსევის
დროს გაცლა, გარიდება.
- ხ ი რ ხ ა ტ ი 123 ქვიანი სახნავი
მიწა.
- ხ ო მ ლ ი 113, 136 ქორაკანდელი.
- ხ ო ნ ჩ ა 10 მოგრძო ტაბაკი.
- ხ უ თ ძ ა ლ ი 73 ხუთალყიანი (სა-
მიანი) საკრავი.

ჯ

- ჯ ა ზ ა ი რ ე თ ი 129 კუნძულეთი.
- ჯ ა ნ ი შ ი ნ ი 129 გამგებელი, მოა-
დგილე (მეფის, პაპის) ნაცვა-
ლი.
- ჯ ა რ ა ო ბ ა 111 ქიორუგიის ხე-
ლობა, დაჭრილ ნაღძობ-მო-
ტებილის მკურნალობა.

- ჯ ე რ ე ნ ა ლ ი 26 გენერალი,
ორდენის უფროსი.
- ჯ რ ი ლ ო ბ ა 106 ჯრა, შეჯგუფება
დიდ სივიწროეში, შემჭიდრო-
ვება, მოწოდა; [იმ დღეს ჯა-
რის ჯ რ ი ლ ო ბ ი თ... შეც-
დომით დაბეჭდილია: ჭრი-
ლობით].

A. პიროვნებანი.

აგათი—120
 აგვისტინე—19, 46, 139
 ადალიბერდოს—55
 ათანასე—52
 ათანასე ალექსანდრიელი—75
 აივაზა ჩალაბი—151
 ალექსანდრე—31, 58
 ალექსი—31
 ალიბეგ—150
 ამბროსი—19
 ანა—139
 ანასტასი—42, 44, 77
 ანდრია—54, 45, 47
 ანეა—69, 63
 ანესერმოს—44
 ანტონი—59, 135
 ანტონინე—103
 ანუსია—62
 ანძიო ძორელი გრიგოლ—19
 აპოლონი—47
 არიოზი—42
 არისტოტელი—35
 არტემი—42, 63
 ასატუროს—42
 ასლან ფაშა—152
 ატტიკა—63
 აღაპისტო—56, 72
 გათლომე—54, 55
 ბალბინა—72
 ბარბარე—138
 ბასილი—17, 44, 52
 ბაქარ—153
 ბენარდე—44, 47, 77
 ბენედიქტე—46, 47
 ბიბინი—35
 ბიკენტი—72
 ბრანთ—25

გაბინიო—60
 გაბრიელ—105, 106
 გიორგი—45
 გრიგოლ—66, 72
 გრიგოლ დეოლოლი—19,
 60, 71
 გრიგოლ პართეველი 71
 გრიგოლ საკეირველ მოჭ-
 მეფი—66
 გრიგოლ ლვთისმეტყველი
 —19, 52
 გუგუნავა სეხნიას შვილი—
 140
 დამიანე—80
 დავით კანდელაკი—151
 დავით წინასწარმეტყვე-
 ლი—51
 დამტრე—35, 120
 დეოკლიტიანე—25
 დეორონია—69
 დესამსონ—137
 დიონისე არიოპაგელი—80
 დომენიკოს—16, 31, 52
 დონატოს—44
 დოფინოს—59
 ეგნატი—23, 40, 60
 ეგნატიოს—31
 ევლუქსია—41
 ევსები—35
 ევსტანი—56
 ევსტატე—56
 ევფემია—45
 ეკატირინა—21, 28, 135
 ელენე—79
 ელიაზარ—41
 ეპიფანე—69

ეპრაქსია—35
ეკუონო—55
ეფემია—69
ეფრემ—52
გალვნტინა—35, 64
გარდუა—118
გახტანგ—20, 42
გახტანგ მეფე—79, 153
გერონიქა—28
გიჯენსი—77
გონიტანტე—31
გენონ—35, 77, 103
გეროდე—36

თადეოს—19
თეოდორე—42, 69
თეოდორე ომაელი—55
თეუდულოს—31
თეოფისტა—42, 56
თომა—44, 55, 120

იაკობ—47
იაკობ ზებედესძე—44
იანვარა—72
ივლიანე—19, 42, 45
ილარიონ—135
ინოვენტი—42
იოანე—23, 55, 67
იოვანე დამასკელი—52
იოანე მახარებელი—47,
70, 77
იოვანე ნათლისმცემელი—9,
იოვანე ოქროპირი—19, 52,
120
იოლოდიო—13
იონა—48
იოსებ—36, 44
ისაყ ფაშა—152
იუსტინა—42
იუსტინე—59
იუსტინიანე—42
იუდა—135

კალინიკა—64
კარლოს—80
კატურინა—10, 11, 26

კელესტინე—20
კვირიაკი—60
კვირინე—42, 72
კვიპრიანე—45
კიკილია—43
კირიაკი—42
კირისკო—42
კლარა—134
კლემენტე მეთორმეტი—61
კლემენტი—67, 77
კოშმან მკურნალი—44
კონკორდი—46, 69
კოსტანტია—63
კოსტანტინე მეფე—22, 63,
66.

ლავიტორია—25
ლავრენ წი—44, 59
ლაზარე—17, 22, 23
ლარგო—42
ლარდო—42
ლომონიო—7
ლოდოვიკო—79, 80
ლოზოლა—118
ლონგონე—15
ლუი—7
ლუდოვიკო—79
ლუკა—53, 64, 105
მავნის—72
მავროს—42
მართა—55
მარიამ—36, 97, 118
მარიამ მაგდანელი—44, 109
მარიამ მეგებისტელი—71
მარინოს—55
მარტინე—41, 42, 68
მაქსიმე—44
მაჰმადი—147
მემია—42
მერანციანა—62
მოსე—60

ნერონი—70
ნიკარტოს—42
ნიკოლოზი—135
ნოე—113

ოგურიო—13
ორბანო—44, 72

პავლე—18, 23, 61
პავლინო—55
პალინო—42
პანტელეიმონ—72
პასკალო—35
პელაგია—55
პეტრე—17, 22, 51
პეტრონილა—19
პილატე—22
პიოს—135
პირო—21
პლატონ—35
პოლიონე—42
პონტიახოს—45
პრახა—35

რანიგრო—113
რემიჯიო—44
რიშარ—4, 11, 16,
როგო—66

საბა—47
საბიანა—31, 68
სევასტიანე—61, 64, 70
სერაფია—31
სვიმონ მოგვი—68
სილიბისტრო—41, 42, 44
სილვია—72
სილოვანე—135
სიმეონ—20
სოლომონ—37
სოსანა—60
სოფიო—42, 47
სტაქო—42
სტერია—42
სტეფანე—59, 64, 135
სუტურო—42

ტერეზია—109
ტიბერია—44
ტურეზია—23, 62
ურსულა—45

ფავრა—100, 101
ფეჩიტა—77
ფილიპე—47, 65, 66
ფილიქსი—23
ფილიქსიმონ—72
ფილიჩიტა—60
ფლაბიანე—41
ფრანსისი—77
ფრანჩისკო—27, 45, 58
ფრანჩისკო ქსავერიოსი—23,
40.

ფურდუსუ [6]—13.

ჭრისენტი—42
ჭრისტე—10, 18, 22
ჭრისტეფორე—64, 120

ჩიჩინია—42

ჯერასიმე—19, 21, 52

B. ტოპონიმიკა, მთხო-
ნიმიკა

აბაშა—48
ათინა—148
ათინელი—148
ალექსანდრიელი—42
ალკიონა—14 111, 1127
ალჯერი—141
ანალოლი—144
ანაპოლის თემი—122
არაბი—48, 74, 129
არტანი—152
არტანუჯი—150
აფხაზი—129, 140, 149
ასური—75
ატენური—123
ახალგიბე 149, 150, 152

ბეთლემი—21
ბერძნული—47, 59 6
ბიდლიმი—144
ბიტილიმი—144
ბოშალი—75
ბურგონია—28
ბურსელი—149, 152

- გალატა—147
 განჯა—149, 152
 გირითი—137, 142
 გონის სანჯაზი—149, 150
 გურია—149, 149
 გურიელი—140
 გურული—129
 გუსტა—123
 დარდანელი—145
 დინა—6
 ებრაელი—75
 ეგვიპტური—106
 ეთიოპელი—74
 ეთიოპი—74, 125
 ეტნა—123
 ვანია—7
 ფმირინი—137, 142, 143
 ვათარი—129, 140, 148
 თანადოს—138
 თბილისი—149, 152
 თუნისი—141
 თურქი—75
 ცედი ყულა—146
 იერუსალიმი—79, 113, 137
 იმერელი—129
 ინდი—48
 ინდოეთი—22
 ინდოური—101
 ისპანი—149
 ისრაელი—60
 იტალია—3, 12, 28
 იტალიელი—132
 ქანდია—137, 142
 ქალამბრია—120, 122
 ქალი პოლი—145
 ქვიპრე—137
 კონსტანტინეპოლი—8, 137,
 148
 კონსტანტინეპოლის სრუტე
 145
- ლათინი—74
 ლათინური—74
 ლაფრანგა—3
 მალთა—115, 119, 125
 მალთისელი—125
 მანტო—5
 მარმარის ზღვა—145
 მარჩილი—6, 67, 104
 მასა—14
 მეგრელი—129, 140
 მელიტონი—126
 მისინა—115, 119, 122
 მისინელი—121
 მიტილინი—142
 მონაკო—4
 მორა—137, 147
 მორაგო—141
 მუგური—6
 მცხეთა—153
- ნაპოლი—137
 ნემსა—75, 132
 ნერლა პონტო—142
 ნიგალი—151
 ნისი—3
 ნორი—7
- ოდიში—111
 ონელი—6
 ოსმალი—125
- პალერმო—116, 113
 პერა—147, 148
 პორტუფენ—13
- როდოსი—134, 137
 რომი—17, 20, 24
 რომის წყალი—18, 23, 54
 რუსი—75, 146
- საბია—3, 4, 6
 საოა—120
 საონა—7
 სენერემ—5
 სიკილია—3, 115, 124
 სირაკუზა—124

სპანელი—128
სპანია—3, 4, 15
ჰარსი—75
ომები—14, 59, 75
უკუდარა—147

ტანტიბ—3
ტრაპიზონი—149
ურია 14, 148
ურუმელი—48
უფლის ციხე—126
ფარისი, ფარიზი,—4, 28
ფინი—7
ფიორტუმორი—6
ფისა—112, 114
ფლორენცია 105, 111
ფომბინო—15
ფორტე ერკოლე—16
ფრანგები—47, 149
ფრანგული—138
ფრანცა—66
ფრანცია—37
ფრანციაული—7
ფრანჩა—45, 79
ფრანციი—3, 137

ქართველი 75
ქართლი—38
ქართული—5
ქიო—142
ქობულეთი—148
ყიშილბაში—50
ყუმური—50
ჟავი ზღვა—150
ჟირვანი—149
ჩივტაევთია—16
ჩინეთი—36
ჩინი—48, 50
ჩინური—7, 50, 106
ჩხალა—150
ძოჭის ზღვა—13

ჭანები—149,
ჭანეთის ათრელი—148
ჭანეთი—148

ჯენევია, ჯენოვია—5, 12, 38
ჯაზაირეთი—129

ხოფა—149, 150

შრომი—7

C. ვაუჩა

ავაზი—117
აღწივი—9, 27
აღწვი—48

გეელი—38, 101, 138
გუგული—50

გეფხვი—110
გეშაპი—26, 38, 48
გირი—46

ჯროხა 36

თევზი—24, 38, 48
თევზის ქბილი—108
თევზის წიბო—37
თუთი—101
თხა—10, 38
თხა გარეული—48

ინდოური ქათამი—39, 123
ინდოური ცხოველები—48
ირემი—28, 48, 117
იხვი—28, 101

ქაკაბი—39
ქამეჩი—48
კიბორჩხალა—6
კრავი—36
კროკოდილო—48, 101

ლეპვი—48
ლომი—24, 107, 117.
ლოფორთქინა—38, 48

ბაიშუნი—49
 მარტორქა 101, 117
 მაჩიი—101
 მგელი—36, 110
 მსვენი—48

 ნადირი—38, 49
 ნასნასი—49

 პილო—108
 პირუტყვი—116

 სირაქლემა—101
 სპილო—27, 117

 ტრედი—107
 ტურა—110

 ფარაოს ქათამი—101
 ფარშამანგი—101
 ფრინველი—28, 37, 102

 ვათამი—39, 123
 ქოფაქი—110

 ღორი—38, 39
 ღრიანკალი—48

 შველი—48
 ჩიტი—78

 ქალლი—36, 50
 ჭია—49

 ცხენი—29, 97, 151
 ცხვარი—36

 ხარი—32
 ხბოიანი—28, 36
 ხელიკი—48
 ხოხობი—101

 ჯიხვი—48
 ჯერანი—30, 101

D. ც ლ ო რ ა

ალვისწე—30, 99
 აყირო—49

ბაბილო—111
 ბალი—4
 ბროჭეული—43, 63, 107
 ბზა—29, 99

 დაფნი—29, 99
 ვაზი—9
 ვარდი—51
 ვაშლი—37, 39, 105
 ვეთისხე—4, 6, 111
 ვურინჯი—4, 39, 99
 კომში—37

 ლერწამი—124, 131
 ლელვი—13
 ლელსუარი—4
 ლელვსულელი—123
 ლიმონი—4, 28
 ლობიო—6

 გარწყვი—39
 მუხნარი—28

 ნარინჯი—4, 6, 28
 ნარინჯოვანი—144

 სკო—38
 სხალი—37, 39, 107

 უდოს ხე 108
 ფიჭვნარი—13

 ვლიავი—37, 107

 ყაისი—4
 ყვავილი—49, 66, 74
 ყურძენი—9, 39, 63

 ხართუთა—13
 ხე—5, 29, 66
 ხილი—38, 39
 ხურმა—65, 78, 123

E. მ ი ნ ე რ ა ლ შ ი გ

აინალური—46
 აკატი, აქატი—12, 69, 102
 ალაბასტრო—50, 69, 106

ალმასი—102, 121
ამარტი—12, 21, 29
აშიანტოს—79

ბროლი—10, 106
გრანიტი—46, 63, 76
ვერცხლი—9, 40, 58
ზებერჯა—103
ზურმუხტი—102, 107
ექთრი აკატი—69
თეთრი იამანი—107
თილია—103

იაგუნდი—103, 109
იამანი—29, 37, 68
იასპი—68, 69
ინდილალი—107

კოხი—130

ლაჟვარდი—29, 68, 118

მარგალიტი—107
მარმარილო—5, 22
მარმარილო თეთრი—9, 40
მარმარილო მოჭრელო—117
მარმარილო ჭრელი—34
მაღნიტი—98
მარჯანი—121
მინაქარი—64, 108, 134

რკინა—15, 26, 98
რქო—9, 105, 136
ჰარაგონე—29, 69, 102
ჰორფირი—19, 78, 113

სინა—131, 133
სპონდიო—28

ტყვია—117
ფერადი იამანი—121
ფერადი მარმარილო—98
ფირუზი—108
ფრანჩაგვი—79

ქარგა—108
ქვა—26, 68, 98
ქვა თლილი—98
ქვა უცხო—68
შვითელი იაგუნდი—105, 107
ყირმიში იაგუნდი—134

შავი¹ მარმარილო—8, 9
შავი ქვა—68, 97
ძოწი—29, 50, 102
ძოწის ხე—12, 38

F სახელმწიფო ეპროექტი ცხოვრება

აქიმი—133
აქიმობა—111
ალა—148

ბარბაროსი—125, 136, 138

გრამესტრო—141, 142
გრან მაგისტრო—127

დალალი—12
დარბასელი—72
დედოფალი—55
დესპანი—146
დიდ ვაჭარი—12
დუა—3, 40

ელი—128
ენგიჩარი—146, 148, 150

ვაჭარი—12
ვაჭრის ქალი—128
ვეზირი—58
ვაივადა, ვოივადა—3, 16

ზარბაზანი—4, 5, 121
ზავადი—12, 13, 73
თეთრი—79
თემი—22
იფრადორი—16, 59, 121
კარდინალი—17, 33, 34
კარდინალი საკრიპანტი—79

კარის კაცნი—19
კაფილანი—15, 138, 146
კატარლა—7, 8, 142
კეისარი—29
კრანდუკა—14, 98, 166
კონცული—115

მასწავლებელი—104
მებაღე—58
მეთოდე—105
მეკობრე—125, 138
მემაშიე—57
მენავე—5, 124
მესტვირე—125
მეფე—6, 12, 20
მელვინე—12
მეწუღე—57
მეხილე—58
მეხომალდე—115
მზარეული—12, 111
მოსამსახურე—10
მრჩეველი—12
მუშა—137
მცველი—13
მწყემსი—36
მხატვარი—22, 106, 120
მხატვრობა—57

ომი—49, 107
ოსტატი—30, 51, 68
ოცის თავი—148
პეტი—17
პოპლიკი—8
საქმი—51
საკრიპანტი—20, 32, 79
საოსტატო—108
სოლდათი—140
სჯული—75
ტყვე—129, 140

უხუცესი—128
ფაშა—150
ფეიქარი—57
ფოსტი—16
ფრენჯიფე—4, 15, 28

შალაჭი—5, 105, 107
შეეყანა—37
შესწონი—9, 10, 110
შეენი—79
ყმა—4
ხვანთქარი—126, 130, 150
ხელმწიფე—4

ჯანიშინი—104, 129
ჯარა—111
ჯარი—34, 40
ჯაჭვი—38, 49, 126
ჯერენალი—26

C. ყოფა - ცხოვება

აბრეშუმი—74
აგური—76
ავზი—44
აკვანი—134
ალთაფა—107
ამყოლი—26
ანძა—101
არაყი—51
ატლასი—9
აუზი—24, 26, 45
აფრა—101

ბადია—106
ბაზარი—12, 122
ბანი—25, 140 (შენობისა)
ბარგი—150
ბეჭედი—9, 135
ბიძა—62
ბორკილი—57
ბჟე—18, 26

გაზი—47
გალავანი—124, 146
გამრიგე—56
გამსყიდველი—12
გაჯი—37, 78
გელაზი—130

- გვარჯილა—130
 გვირაბი—127
 გვირგვინი—34, 53, 120
 გოგირდი—130
 გულსაკიდი—135
 დამკვრელი—73
 დამხდომი—12
 დარანი—70, 71, 78
 დფრედანი—106
 ღროშა—104
 ერქებშა—78
 ეტლი—12, 31, 59
 ვარდის წყლის სახადი—51
 ვენახოვანი—6
 ზანდუკი—71, 135, 149
 ზეთების სახდელი—51
 ზითევი—104
 ზღუდე—8
 ცალარი 99, 136
 თეთრი შაქარი—124
 თევზი—106, 133
 თოკი—9, 146
 თოფის წამალი—130
 თრიაქტარუზი—51
 იატაკი—62, 77, 112
 ისრები—50, 64
 კალო—117
 კამარა—23, 35, 63
 კანაფი—56
 კარავ-მოფენილობა—150
 კარი—28, 105
 კედელი—27, 28
 კევი—142
 კენჭი—37
 კენჭით დახატული—63
 კვეოთხი—60
 კიბე—22, 62
 კიდობანი—108
 კლიტე—50, 58, 106
 კოლოფი—108
 კოშკი—13, 98, 146
 კრება—52, 63
 კუბო—10, 53, 104
 ლამპარი—98
 ლანგარი—106
 ლახტი—38
 ლექსი—75
 ლოგინი—66
 ლუსკუმა—68
 მაზარა—33
 მაზმანური—10
 მანუნა—138
 მარნები—63
 მაშია საქალო—48
 მეტყვე—149
 მენითევი—67
 მინაქარი—9
 მეყვეცის აგარაკი—113
 მოაბა—104
 მოენე—105
 მოჰედილი—70
 მუმია—49
 ნავი—4, 101, 114
 ნაერი—136
 ნალბაქი—131
 ნაცარი—9
 ნიჩაბი—142
 ნუსხა—133
 ობოლი—57
 ორმო—45
 ორლანო—50
 ოქრომკედი—52, 54, 88
 პაიჭები—57
 პალმიანი—151
 პაქსიმადი—148
 პერანგი—29, 62, 109
 პინა—48
 პირამიდი—21, 24, 26
 უამი—18, 120
 რეიზი, რეისი—129, 147, 148
 როდინი—130

Հռագոնը Սանցյուլո—131
Հյեծո—37, 38, 48

Տարտուս ծյուդեյին—108
Տաճելո—10
Տաճապո—48
Տագամո—27, 45, 66
Տաշալոյ—37
Տատությունո—50
Տատերյուլո—21
Տալահո—38, 109, 120
Տամալուն—56, 59, 110
Տամյուտ Տասակլոյ—106
Տամնարյուլուն—56, 67
Տամյառ—67
Տամյուղնօթօն—52
Տամեցուն—110
Տամթրյ—32
Տաքալնյ—51, 98, 138
Տաքպրօնօնուն—72, 121
Տարյ—24, 49, 51
Տարզուս Բագրու—51
Տարյմելո—25
Տարյուցյուլո—30, 44, 46
Տասարլուն—56
Տասայլառ—102
Տասայմյ—56, 67
Տասակլոյ—12, 23, 98
Տասակլոյ Խոզանց Շակունյածունո—130
Տասեռաւոն—102
Տամյուլո—67
Տամյուլուն—58, 133
Էաշունածոն—13
Էաշոնյ—106, 112
Տագարյուլո—120
Տագյոյիրո—57
Տագլազո—19, 55, 64
Տավոմարո—151
Տավոյնյ—35, 51
Տավունո—45, 66, 72
Տավմյուլո—67
Տաջահո—110
Տաքյ—38
Տաշլո—5, 12, 36
Տաշլո Կուս մնամյուլոնօնս—38
Տաշլո Շոցնօս—35

Տախորույյուլո—35
Տախուպո—63
Տայնակո—52, 66
Տոկմա—76, 135
Տոկհիս—23, 50
Տզյելո—22, 25, 34
Տյամո—33, 52, 135
Տյոցրո—12, 37, 65
Տյուլաթյօն—57
Տընյուլո Տավունո—56
Տանոլոս կըլուն պաշունյածո—49
Տըրացրա—32, 136
Տըրամիս Շոցնօս—57
Տըրիթյ—99

Ծածլո—29, 52, 107
Ծալուցարո—136
Ծանուսամոնսո—98, 122
Ծանտօսացամո, Ծանսացամո—45, 67
Ծա՛թո—100, 107, 117
Ծակթո—33
Ծոլոն—44, 76, 79

Ծըմանո—144
Ծոլությ—17, 131

Ծանահո—14
Ծանջահա—10, 22, 62
Ծարճա—8, 9, 52
Ծարճացի—32, 39, 52
Ծարո—38, 50
Ծարժունո—7, 106, 122
Ծարիս Ծանուսամոնսո—109
Ծայելսացմյուլո—111
Ծոտա—37
Ծուալո—106, 131
Ծութո—49
Ծուցարո—133
Ծուռուրուուն—12, 28, 80

Ծամենա—19, 52, 136
Ծարցադանո—38
Ծալալուն—132
Ծանուս Քշրէյլո—50
Ծագյունուն—127
Ծըուս Տամուսյուլո—109

ქვის სვეტები—62, 76
 ქვეშაგები—45, 66
 ქმარი—44, 67, 71
 ქორწილი—104
 ქუდი—48
 ქების ლექსები—74
 ქვა—47, 65
 ქვაბის ქვები—21
 ღუზა—143, 145, 146
 ღვინჭილა—37
 ყავარჯენი—135
 ყელსაკიდი—135
 ყადალი—150
 ყალიონი—9
 ყორე—141
 ყრმათა სადგომი—56
 ყუმური ჰურპელი—50
 შადრევანი—18, 26, 24
 შალი—56
 შარავანდედი—9, 41
 შარდის გასასვლელი—133
 შაფხა—31, 34
 შაქარი—37
 შაქრიელი—50
 შენებულობა—64
 შენობა—7, 114
 შესამოსები—54, 136
 შილინგი—4, 100, 147
 შუბი—56
 შუკა—17, 18, 80
 ჩარსავი—77
 ჩექოურა—138
 ჩირახოვნი—147
 ჩოხა—10, 47
 ციხე—3, 5, 15
 ცოლი—7
 ცოლ-ქმარი—21
 ქაფი—52
 ქუ—131
 ძვირფასი ოვლები—37

წალკოტი—6, 12, 30
 წამალი—110, 111
 წიგნი—33, 52, 57
 წისქილი—13, 52
 წყალი—108
 წყარო—24, 26, 27
 ჭა—127
 ჭახრაკი—50, 114, 131
 ჭიქა—49, 65, 78
 ჭურჭელი—12, 36, 99
 ხავერდი—136
 ხალათი—147
 ხარა—136
 ხარისხი—18, 116
 ხარკი—148
 ხარიხი—55, 100
 ხარჯი—6, 131
 ხელსაფქავი—51
 ხელოვნობა—67
 ხილნარი—123
 ხილი—109, 126
 ხომალდი—140, 145, 146
 ხომლი—113, 136
 ხონჩა—10
 ხორცი—39, 46
 ხრმალი—18, 38, 50
 ხუთხალი—73
 ხურო—57
 ჯამი—106, 107, 133

H. რელიგია

ამაღლება—22, 74
 აგელოსი—9, 39, 72
 აღაპი—56
 ბაზმა—78
 ბასილიანი—119, 120
 ბარძიმი—40
 ბარძიმ-ფეშუმი—135
 ბენედიკტენი—104
 ბერი—4, 17, 110
 ბისონი—66

- გარდამოხსნა—108
 გუმბათი—97, 113
 დატეჭკილი ძვლები—113
 დედათ მონასტერი—67
 დეკანისი, დეკანოზი—33, 34, 136
 დიაკვანი, დიაკონი—13, 55, 104
 დომენიკანი—11, 52, 139
 ემბაზი—19, 23, 113
 ეკლესია—21, 35, 58
 ენქრატისი—10, 67, 77
 ეპისკოპოსი—13, 31, 66
 ეშმი—29, 37, 102
 ვაჟთ ობლების მონასტერი—67
 ზიარება—9, 111
 ზიარების კიდობანი—62, 118
 ზიარების კოლოფი—76
 ზიარების შარავანდედი—134
 ზეცის კიბე—77
 თიატრინები—9, 54, 117
 თიხის ჯვარის მონასტერი—7, 79
 იოზოვიტები—23, 39, 104
 ქანდელი—8, 18, 39
 ქანკელი—19, 76
 ქაპილიონი—111
 ქარმელიტანები—23, 69, 139
 ქაფუჩინები—23, 46
 ქელაპტარი—104
 ქერპი—37, 49, 106
 ქერპშახურობა—13
 ქომენტარი—139
 ქონდაკები—135
 ქრისტალისანი—10, 57
 ქურთხვევანი—33, 34
 კუნკულები—33
 ლოტრანი—75
 ლოცვა—61
 ლუსკუმე—35, 55, 68
 ლურსმნის სარტყლის ნატეხი—44
 გაკაბელნი—41, 45
 მამანი—26, 46, 59
 მაცხოვარი—22
 მახარებელი—67
 მგალობელი—54, 73
 მეცხრე უამის ლოცვა—80
 მზის ღმერთი—71
 მინარა—147
 მიტრა—32, 135, 140
 მიტრა საგვისკოპოსო—80
 მღოცავი—35
 მოგვი—36, 68, 107
 მონაზონი—97
 მონასტერი—4, 10, 24
 მოციქული—64, 122
 მოძღვარი,—11, 21, 56
 მოწამე—19, 43, 71
 მღუდელნი—19, 25, 40
 მწვალებელი 52, 75
 მწირველი—67
 მწუხრი—40
 ნაწილი—9, 70, 120
 ნეტარი—10
 იმფორი—66, 103, 120
 პაპა—7, 11, 34
 პაპის დივტილია—33
 პაპის ეკლესია—66
 პაპის ციხე—18
 პასექი—27
 პტრი—45, 50, 149
 პეტრეს ეკლესია—19
 პეტრეს ჯაჭვის თაყვანის ცემა—40
 რომპაპის—64
 რომპაპის მონასტერი—67
 საბერველი—79
 საეპისკოპოსო მიტრა—80
 საკერპო—25, 35, 63
 საკერპო ეკლესია—70
 საკურთხველი—80, 103
 სალოცავი—72
 სალოცავი წიგნი—57
 სალხინებელი—21, 59, 69
 სამარტვილე—35, 43, 64
 სამოციქულო—69

სამრეკლო—5, 24, 97
სამწირველო—9, 19, 57
სანათლაგი—113
სანაწილე—39
სანთელი—37, 64, 105
სასანთლე—9, 39, 41
სასწაულთმოქმედი—10
სასწაული—11
საუფლო—113
საფსალმუნე—73, 74
საქადაგო—73, 113
საქრისტიანო—129
საყდარი—24, 35, 68
საცეცხლური—54
სეფისკვერი—125
სვიმბნ მოციქული—19
საძლოლი ჯვარი—134
სახარება—69, 135
სჯულის საქმე—67

ტაძარი—25
ტერტერა—14
ტრაპეზი—5, 34, 62
ფილონი—32, 104
ფსლმუნი—117

ქალწულების სადგომი—56
ქალწულ მოწამე—31, 42
ქვაბი—71
ქრისტე—65
ქრისტე ჯვარუმული—49
ქრისტეს გარდამონსნა—5
ქრისტეს სვეტი—34
ქრისტიანი—20, 44, 64
ქრისტიანობა—145

ღვთის მშობელი—61, 120
ღვინის ღმერთი—63
ღმერთი—25
ღვთისმეტყველება—74
ყოვლად წმიდა—22, 74
შობა—107
ჩოხის ნაჭერი—47
ძელი ცხოვრებისა—66

წიგნები სასულიერო—35
წირამდვარი—5, 73
წირვა—12, 80, 125
წმიდა—9, 21, 40
წმიდა ნაწილი—78
წოკოლანტები—23, 54, 139
წოკოლანტების მონასტერში—57
ხარება—105
ხატი—12, 69, 113
ხუცესი—11, 65, 125
ჯვარი—18, 36, 78
ჯვრის ეკლესია—61
ჯვარის ნაწილი—18
ჯვარის სახე—68
ჯვარცმა—10, 77, 103
ჯუარცმის ხატი—36

I. რიცხვი და თვე

პ(1)—63, 116
აგვისტო—17
ა(1) ენკენისთვე—96
ა(1) მარიამობისთვეს—63
ა(1) ღვინობისთვესა—116
ათ-ათი—90
ათასასი—137
ათასი—37, 40, 90
ათას ოთხასი—137
ათას ორასი—56, 137
ათას სამას ოთხი—77
ათ ენკენისთვეს—111
ათ-თორმეტნი—94
ათი—3, 4, 7
ათი ათას—35
ათის—27, 57
ათსა და თხუთმეტს—144
ათსა ივლისს—23
ათს მკათათვეს—25
ათხუთმეტს—153
ასამდე—144
ას და ათი—109
ას და შვიდი—137
ას და თერთმეტი—102
ასი—9

- ასი ათასი—129
 ას თექვსმეტი—65
 ასოლი—26, 95
 ასოთხმოცდაათი—25
 ას ორმოცდა ხუთი—136
 ას ორმოცდა ათი—119
 ას ოცი—14
 ასასამოცდა ექვსი ათასი—64
 ას სამოცი ათასი—124
 ას ორმოცი—55, 99
 ას სამოცდა თექვსმეტი—48
 ას სამოცი—23, 85

 ბ'(2)—66
 ბ'(2) ენკენისთვეს—96
 ბ'(2) მარიამობისთვეს—66

 გ'(3)—93, 147
 გ'(3) ენკენისთვეს—98
 გიორგობის თვეს—124

 ღ'(4)—70, 133
 ღყემბერი—124
 ღ'(4) ენკენისთვე—102
 ღ'(4) მარიამობისთვე—70, 75
 ღ'(4) ნოემბერი—133

 ე'(5)—71, 142
 ე'(5) ღყემბერი—142
 ე'(5) ენკენისთვე—103
 ე'(5) მარიამობისთვე—71
 ერთი—3, 5, 9
 ერთი იანუარი—145
 ერთს მკათათვეს—17
 ექვსასი—85, 137
 ექვს-ექვსი—21, 69
 ექვსი—7, 11, 31
 ექვს მკათათვეს—20
 ექვსიოდ—27, 68
 ექვსს ღვინობისთვეს—116.

 ვ'(6)—72, 142
 ვ'(6) ღყემბერი—142
 ვ'(6) ენკენისთვე—105
 ვ'(6) მარიამობისთვე—72
- ზ'(7)—93, 116
 ზ'(7) ენკენისთვეს—105
 ზ'(7) ღვინობისთვე—116

 ც'(8)—72, 142
 ც'(8) ღყემბერი—142
 ც'(8) ენკენისთვე—109
 ც'(8) მარჩილი—46
 ც'(8) მარიამობისთვე—72
 თ'(9)—75, 93, 94, 119, 147

 თექვსმეტი—29
 თექვსმეტს მკათათვეს—30
 თებერვალი—124
 თერთმეტი—10, 17, 49
 თერთმეტს მკათათვეს—25
 თექვსმეტი—26
 თვითო—57
 თვითო თვითოს—60
 თვრამეტი—19, 53, 124
 თითო—74
 თ'(9) მარიამობისთვე—75.
 თოთხმეტი—65
 თორმეტი—11, 17, 63
 თორმეტი ათასი—139.
 თორმეტიოდ—6, 32
 თორმეტს მკათათვეს—26
 თ'(9) ღვინობისთვე—119
 თხუთმეტი—143
 თხუთმეტს მკათათვეს—28, 31

 ი'(10) 75, 119
 ი'(10) ენკენისთვეს—111
 ი'(10) მარიამობისთვე—
 ია'(11)—76, 120, 145
 ია'(11) ენკენისთვე—114
 ია'(11) მარიამობისთვე—76
 იანვარი—94, 124
 იანუარი—145
 ია'(11) ღვინობისთვე—120
 ია'(12)—76, 96, 138
 ია'(12) მარიამობისთვე—76
 იგ'(13)—79, 87, 121, 145
 იგ'(13) მარიამობისთვე—79
 იგ'(13) ღვინობისთვე—121
 იღ'(14)—23, 79, 88

დ'(14) მარიამობისთვე—79
 ე'(15)—80, 87, 95
 ოე'(15) მარიამობისთვე—80
 ოე'(15) ღვინობისთვე—129
 ოე'(16)—122
 ოე'(16) ივნისს—5
 ივლისი—16, 152
 ივ'(16) მარიამობისთვე—82
 ივ'(16) ოქტომბერს—122
 ოზ'(17)—112, 123, 146
 ოზ'[17] ღვინობისთვე—123
 ო[ზ] (17) ივნისს—5
 ოზ'(17) მარიამობისთვე—123
 იც'(18)—123
 ი[ც] (18) ივნისს—7
 იც'(18) მარიამობისთვე—68
 იც'(18) ღვინობისთვე—123
 ით(19) 146
 ით (19) ივნისს—8
 ით (19) მარიამობისთვე—86
 ით (19) მკათათვე—34

კ'(20)—124, 147
 კ'(20) მარიამობისთვე—87
 კ'(20) მკათათვე—35
 კ'(20) ღვინობისთვე—124
 კ'(21)—143
 კ'(21) მარიამობისთვე—87
 კ'(21) მკათათვე—39
 კ'(21) დეკემბერი—143
 კ'(22) თიბათვე—12
 კ'(22) მარიამობისთვე—88
 კ'(22) მკათათვე—40
 კ'(23)—45, 124, 138
 კ'(23) გიორგობისთვე—138
 კ'(23) მარიამობისთვე—88
 კ'(23) მკათათვე—45
 კ'(23) ღვინობის თვეს—124
 კ'(24)—47, 51, 138
 კ'(24) გიორგობისთვე—138
 კ'(24) ივნისს—14
 კ'(24) მკათათვე—47, 51
 კ'(24) ღვინობისთვე—125
 კ'(24)—95
 კ'(25) მარიამობისთვე—93
 კ'(25) მკათათვე—52

კ'(26)—54, 119, 127
 კ'(26) ენკენისთვე—115
 კ'(26) მარიამობის თვეს—93
 კ'(29) მკათათვე—54
 კ'(26) ღვინობისთვე—127
 კ'(27)—54, 115, 139
 კ'(27) გიორგობისთვე—139, 144
 კ'(27) დეკემბერი—144
 კ'(27) ენკენისთვე—115
 კ'(27) მარიამობისთვე—93
 კ'(27) მკათათვე—54
 კ'(27) ღვინობისთვე—128
 კ'(28)—56, 94, 129
 კ'(28) მარიამობისთვე—93
 კ'(28) მკათათვე—56
 კ'(28) ღვინობისთვე—129
 კ'(29)—59, 115, 144
 კ'(29) ენკენისთვე—115
 კ'(29) მარიამობისთვე—94
 კ'(29) მკათათვე—59
 კ'(29) დეკემბერი—144

ლ'(ა) (30)—51, 59, 130
 ლ'(ა) (30) მარიამობისთვე—95
 ლ'(ა) (30) მკათათვე—59
 ლ'(ა) (30) დეკემბერი—144
 ლ'(ა) (31)—60, 131, 145
 ლ'(ა) (31) მარიამობისთვე—95
 ლ'(ა) (31) მკათათვე—60
 ლ'(ა) (31) ღვინობისთვე—131
 ლ'(ბ) (32)—93
 ლ'(ც)(38)—138

გ(40)—87
 მარიამობის თვე—40, 59
 მეექსე—61
 მეოთხე—60, 61
 მეორე—13, 27, 40
 მესამე—60, 61
 მეშვიდე—61
 მეცხრამეტე—88
 მეხუთე—61
 მკათათვე—10
 ლ(70)—88, 144
 ოთხასი—67

ოთხასი ათასი—121
ოთხას ორმოცდა ათი—137
ოთხას სამოცდა ექვსი—110
ოთხნითვე—27, 57, 116
ოთხი—4, 38
ოთხი ათასი—140
ოთხივ—55
ოთხიოდ—14, 40
ოთხიოდ—71
ოთხი ქრისტიშობის—138
ოთხნი—45, 54, 131
ოთხოთხი—21, 76
ოთხმოცდა თექვსმეტი—41
ოთხმოცი—137
ოთხმოცი ათასი—114
ოთხსავ—98
ოთხჯერ—97
ორასი—18, 81, 115
ორასამდი—100, 104
ორას ოცდარიგა—113
ორი—7, 48, 49
ორი ათასი—15
ორი ათას ორას—136
ორივ—15, 54, 60
ორთავ—21, 31, 90
ორისავ—77
ორმოცდამდი—47, 60, 73
ორმოცდა ათამდი—140
ორმოცდა-ათი—86
ორმოცდა ათი—47
ორმოცდა ერთი—75
ორმოცდა თექვსმეტი—54, 112, 138
ორმოცდა თორმეტი—94
ორმოცდა თორმეტნი—104
ორმოცდა თხუთმეტი—54
ორმოცდა ოთხი—27
ორმოცდა ჩეიდმეტი ათას ორმოცდა ცამეტი—140
ორმოცდაბუთი—26, 62
ორმოცი ათასი—14, 25
ორმოცი—16, 63
ორმოციოდ—57, 65
ორმოცნი—59
ორმოც-ორმოცი—17, 114
ორნი—11, 89
ოროლი—63, 74, 86

ორს გიორგობისთვეს—132
ორს მკათათვეს—17
ორჯელ—9
ოცდა ათი—24, 121, 131
ოცდა ათი ენკენისოვე—116
ოცდა ათს ივნის—17
ოცდა ერთი—114, 132
ოცდა ექვსი—111
ოცდათერთმეტი—7
ოცდათექვსმეტი—32, 99
ოცდათოთხმეტი—80
ოცდაოთხი—5, 41, 108
ოკდაორი—30, 40, 43
ოცდარვა—22, 25, 45
ოცდარვა გიორგობის თვეს—140
ოცდა რვა ენკენისთვე—115
ოცდასას ივნისს—14
ოცდა ცამეტი—127
ოცდაცხრა—86
ოცდა ცხრა თიბათვე—17
ოცდა ცხრამეტი—53
ოცდაბუთი—21, 68
ოცდა ბუთი მარიამბისთვე—79
ოცდაბუთს ენკენისთვეს—115
ოცდა ბუთს ივნისს—15
ოცდა ბუთს ღვინობისთვეს—126
ოცი—51, 82, 102
ოციოდ—34

პირველ—59, 61
რვა—66, 69, 113
რვა—22, 66, 136
რვა დეკემბერი—139
რვს ივლისს—23
რკვ [126]—94

სამასი—7, 18, 113
სამგანვე—78
სამგნით—115
სამი—4, 7, 8
სამი-ათასამდი—137
სამი ათასი—140
სამი ათას-ოთხას ოთხმოცდა ზორ-
მეტი—75
სამივ—39
სამიოდ—39, 81, 125

სამნი—14
 ს. მნივ—69
 სამისავ—13
 სამსამი—30
 სამს მკათათვეს—17
 სამს ღვინობისთვემდე—1 6
 სამოცამდი—75
 სამოცდა ათი ათასი—141
 სამოცდა ექვსი—51
 სამოცდა თოოხმეტი—103
 სამოცდა თორშეტი 89,—112
 სამოცდა თექვსმეტი—40, 96
 სამოცდა თხუთმეტი—143
 სამოცი—88, 113, 126
 სამოციო—55
 სამსავ—39, 92
 სამჯერ—10, 11, 126
 ს'ლ(204) 76

ქ'კს ჩილა ივნისის თხუთმეტს—3
 შვიდასი—51, 70, 85
 შვადა—4, 5, 10
 შვიდიოდ—73
 შვიდნი—41, 53
 შვიდს ივლისს—23

ჩვიდმეტი—51
 ჩვიდმეტს დეკემბერს—142
 ჩვიდმეტს მკათათვეს—31

ცამეტი—46, 74, 85
 ცამეტს მკათათვეს—27
 ცხრა—73, 116, 136
 ცხრამდი—89
 ცხრა ასი—47, 136.

წუთასი—52, 88, 137
 წუთი აგვისტო—53
 წუთი—3, 6, 7
 წუთივ—24
 წუთს მკათათვეს—19
 წუთ წუთი—59

I. მუსიკა

პფაჯით კიახვა—33
 ალყა—73, 131, 132

გოზი—54, 125
 გილი—125
 ზურნაჟი—36

ნაღარა—50, 80
 ღრღანო—39, 54

საკრავი—54, 131
 სანთური—51
 სოინარი—50
 სტვირი—125

ტრუმბედა—51
 ქანარა—80
 ქნარი—51

ჭინჭილა—73, 80
 ჭიანური—73, 80

ქმა—80
 ხუთძალი—73

K. ჭომა, ფული და ჭონა

ადლი—17, 21, 26
 გათმანი—131
 ბიჯი—18, 25
 ვჯი—6, 17, 63
 იეთრი ძველი—79
 ლიტრა—9, 40, 43

გილი—3, 124
 მტკაველი—26

საპალნე—131
 სკუთი—121, 136

ტერფი—25
 ფლური—6, 151
 ყანთარი—131
 წყრთა—113

შენიშვნების დაწერისას და შიგნის საილუსტრაციოდ გამოვიყენე შემდეგი ნაშრომები:

1. Rom als Kunststätte von Albert Zacher.
2. Charles Yriarte. Florence. L'Histoire—Les Medicis—Les Humanistes—Les Lettres—Les Arts. Paris 1881.
3. Géographie générale physique, politique et économique par L. Grégoire. Paris 1877.
4. В. Д. Блаватский, Архитектура древнего Рима М. 1938
5. И. И. Брунов. Дворцы Франции XVII—XVIII вв. М. 1938.

б. о.

ს ა ხ ჩ ი ს

83.

წინასირტყვარბა	V
ტექსტი	1
დამატება	155
შენიშვნები, ლექსიკონი და საძიებლები	177

ილუსტრაციების სია*

1. ნიცა	3
2. მარსელი	7
3. პეტრეს ეკლესია	17
4. ადრიანის სამარზი	18
5. ტიტუსის თაღი	20
6. ულპიის ბაზილიკა ტრაიანის სვეტით	22
7. ვერსალი	24
8. რომაული ფორუმი	36
9. კოლიზეის ნანგრევები	70
10. ფლორენცია	96
11. ფიზის ტაძარი დახრილი კოშკით	112
12. ნეპოლი	115
13. პალერმო	117
14. მესინა	119
15. კუნძული მალთა	126
16. კონსტანტინეპოლი	148

* ილუსტრაციები გადმოღებულია საჭ. სახ მუხეუმის ფოტო-
ლაბორატორიის მიერ.

შემჩერულ შეცდომათა გასწორება

გვერდი	სტრიქ.	დაბეჭილია:	უნდა:
20	11 ქვემ.	პიპის	პაპის
21	7 "	პროფილის	პორფილის
34	2 "	ადგილი	ადლი
38	13 "	საღავები	საღაფები
39	7 "	თვით	თვითო
43	13 ზემ.	ვიკილა	ვიკილა
48	16 ქვემ.	გარეგული	გარეული
63	13 ზემ.	გაგრამ	მაგრამ
76	15 "	შმიდს	შვიდს
80	9 "	ფილორცებიც	ფოლორცებიც
84	15 "	ყვალას	ყველას
106	3 "	ჭრილობით	ჯრილობით
109	1 ქვემ.	მჭედილში	მოჭედილში
118	1 "	პლაერმოს	პალერმოს
128	12 ზემ.	გამოგვებნენ	გამოგვეგებნენ
143	12 "	აგერ	აგრე

Сулхан-Саба Орбелиани

ПУТЕШЕСТВИЕ

по

Е В Р О Н Е

под ред-ей

С. Иорданишвили

Изд-во „Федерация“

19 Тбилиси 40

* *

რედაქტორი — ვ. კიკნაძე

* *

გადაეცა წარმოებას 1/IV
1939 წ. ხელმოწ. დასაბეჭ-
დად 29/II 1940 წ. ტირაჟი
4000. წიგნის ზომა 5×8
ფორმათა რაოდ. 16 ფ 4 გვ.
შეკვეთის № 260 მთავლი-
ტის რწმუნებული № 2029

* *

გამ. „ფედერაცია“-ს სტამბა
თბილისი, ბლეხანოვის 181